

Переяслав-Хмельницький



ПРИРОДА: РОСЛИННИЙ СВІТ

Переяслав-Хмельницький
2010

ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»

ІНСТИТУТ БОТАНІКИ ІМ. М.Г. ХОЛОДНОГО НАН УКРАЇНИ

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

ПРИРОДА: РОСЛИННИЙ СВІТ

Критичний інвентаризаційний анотований конспект
флори та рослинності: судинні рослини, мохоподібні,
лишайники, водорості

За редакцією В.П. Коцура, В.М. Джурана,
М.М. Федорончука, М.В. Шевери

Переяслав-Хмельницький,
Київ, 2010

**GRYGORY SKOVORODA PEREYASLAV-KHMELNYTSKY
STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY**

M.G. KHOLODNY INSTITUTE OF BOTANY, NAS OF UKRAINE

PEREYASLAV-KHMELNYTSKY

NATURE: PLANT KINGDOM

Critical inventarisation checklist of flora and
vegetation: vascular plants, mosses, lichenes, algae

Edited by V.P. Kotsur, V.M. Dzhuran,
M.M. Fedoronchuk, M.V. Shevera

Pereyaslav-Khmelnytsky,
Kyiv, 2010

УДК 502

ББК 28.5+26.89 (4 Укр - 4 Киї)

Переяслав-Хмельницький. Природа: рослинний світ. Критичний інвентаризаційний анотований конспект флори та рослинності: судинні рослини, мохоподібні, лишайники, водорості / За редакцією В.П. Коцура, В.М. Джурана, М.М. Федорончука, М.В. Шевери. – Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І.С., 2010. – 163 с.

Монографія присвячена результатам комплексного дослідження видової та ценотичної різноманітності рослинного покриву міста Переяслава-Хмельницького та його околиць (Київська обл., Україна) і включає відомості про судинні рослини, їх угруповання, мохоподібні, лишайники та водорості.

Для ботаніків, усіх, хто цікавиться рослинним покривом міст, викладачів, аспірантів і студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів, працівників природоохоронних організацій та міських служб.

Pereyaslav-Khmelnytsky. Nature: Plant kingdom. Critical inventory, annotated checklist of flora of and vegetation: vascular plants, mosses, lichens, algae // Eds. V.P. Kotzur, V.M. Dzhuran, M.M. Fedoronchuk, and M.V. Shevera. – Korsun-Shevchenkivsky: Maydachenko I.S., 2010. – 163 p.

The monography reflects result of an integral study of species and coenotic diversity of plant kingdom of the town of Pereyaslav-Khmelnytsky (Kyiv Region, Ukraine) and included information about vascular plants, vegetation, mosses, lichens, and algae.

For botanists, teachers, postgraduate students, students of biological specialties, nature conservation experts, governmental officials and communal services.

ISBN 978-966-2464-01-6

Рецензенти:

доктор біологічних наук, професор **Сергій Леонідович Мосякін**,
[директор Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України],
кандидат біологічних наук, професор **Світлана Сергіївна Морозюк**,
[професор кафедри ботаніки Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова]

Рекомендовано до друку ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” (протокол № 8 від 26.06.2009)

Усі права застережено. Жодна частина цієї книги не може бути перевидана або розповсюджена у будь-якій формі й будь-якими засобами, електронними або механічними, у т.ч. фотокопіюванням, звукозаписом, будь-якими запам'ятовуючими пристроями й системами пошуку інформації без письмового дозволу правовласника

© Леванець А.А., Шевера М.В., Мантурова О.В., концепція, 2004

© Федорончук М.М., Протопопова В.В., Шевера М.В., 2010;

©Колибенко О.В., 2010;

© Джуран В.М., Крецул О.А., 2010;

© Крецул Н.І., Крецул О.А., 2010;

© Протопопова В.В., Шевера М.В., Федорончук М.М.,

Джуран В.М., Крецул Н.І., Чорна Г.А., Губарь Л.М., 2010;

© Дзюба Т.П., Соломаха Т.Д., Тимошенко П.А., 2010;

© Вірченко В.М., 2010;

© Димитрова Л.В., Кондратюк С.Я., 2010

© Герасимова О.В., Царенко П.М., 2010

©Сокол В., фото на обкладинці, 2010

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2010;

© Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, 2010

ПЕРЕДМОВА



**Коцур В.П. – ректор ДВНЗ
«Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія
Сковороди», доктор історичних наук,
професор, член-кореспондент АПН України**

Місто Переяслав є одним з найдавніших міст України. Його було засновано великим київським князем Володимиром Святославичем у кінці X ст. на броді через р. Трубіж для захисту південно-східних кордонів Русі. Починаючи з XI ст. Переяслав відіграв важливу роль в історії Руської держави, ставши третім за значенням містом Русі після Києва та Чернігова. Біля цього міста часто відбувались битви між руськими князями та кочовиками-печенігами, тюрками, половцями. Околиці міста ставали ареною боїв також під час численних князівських міжусобиць XII-XIII ст.

На княжому столі Переяслава побувало багато відомих князів, що залишили свій слід в історії Русі, наприклад, Всеволод Ярославич, Володимир Мономах, Ізяслав Мстиславич, Юрій Долгорукий, Володимир Глібович та інші. Це місто було своєрідним трампліном для багатьох князів, що стали в подальшому великими київськими князями.

Переяслав був також центром великої за розміром та значенням Переяславської єпархії. Із літописів та інших джерел ми

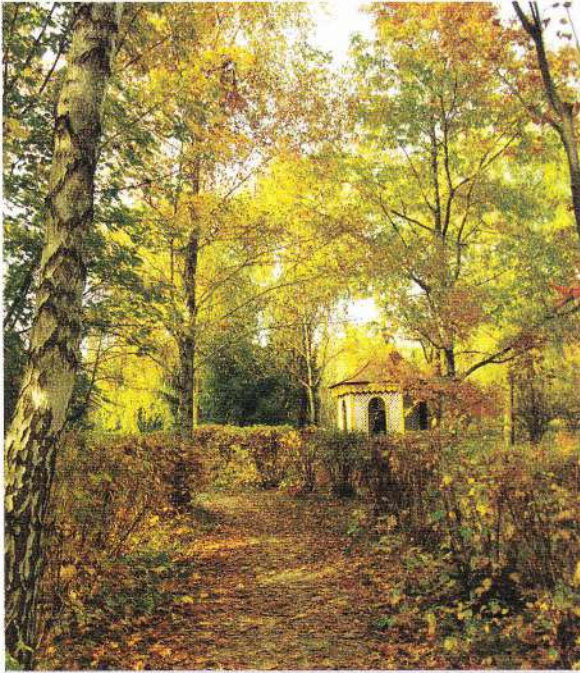
знаємо імена багатьох єпископів, що займали переяславську кафедру, серед них найбільш відомим є єпископ Єфрем, який збудував багато кам'яних споруд у Переяславі. Переяславський єпископ Сильвестр відомий як редактор "Повісті минулих літ", а єпископ Симеон у 1239 році за відсутності князя очолив оборону міста від монголо-татар і загинув разом з іншими захисниками міста.

Після відновлення міста у кінці XVI ст. воно поступово повертає собі давню славу. У козацькі часи Переяслав знову, як і в княжі часи, відіграє значну роль в історії України, ставши одним з найдавніших полкових осередків українського козацтва. Переяславський полк був одним з найбільших полків України, а під стінами Переяслава часто точились бої із різними загарбниками. Під час національно-визвольної революції українського народу середини XVII ст. Переяслав був однією з головних осідків козацтва, тут неодноразово бував Богдан Хмельницький та його сподвижники.

У XVIII ст. Переяслав став центром відновленої Переяславсько-Бориспільської єпархії, в ньому було засновано колегіум, що став одним з центрів освіти в Україні. У цьому навчальному закладі навчалося багато відомих в історії України людей, майбутніх діячів науки, освіти, літератури, культури, медицини тощо. У Переяславському колегіумі деякий час викладав відомий український філософ та поет Григорій Сковорода.

У XIX ст. Переяслав став повітовим центром Полтавської губернії, невеликим містечком з історичним минулим, якому могли б позаздрити багато великих міст. Із Переяславом цього часу пов'язане ім'я Тараса Шевченка, який перебував тут у 1845 та 1859 роках. Саме в Переяславі він написав свої поеми "Наймичка" і "Кавказ", а також цикл поезій – "І мертвим і живим...", "Маленький Мар'яні", "Холодний Яр" та інші. Тоді ж ним було написано знаменитий "Заповіт".

В історії України XX ст. Переяслав відігравав значно меншу роль, ніж в усі попередні епохи, однак тут народилися чи проживали деякі відомі в історії постаті. Наприклад, чоловічу гімназію Переяслава закінчив Володимир Гнатович Заболотний – в майбутньому академік, президент Академії



*Березова алея музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини
(фото В. Сокола)*

архітектури, автор проекту будівлі: Верховної ради України. Одночасно з ним у жіночій гімназії навчалась Наталя Лівницька – донька президента Української Народної Республіки (в екзилі) Андрія Лівницького, майбутня найкраща поетеса української діаспори Наталя Лівницька-Холодна.

У Переяславі створено найперший і один з найбільших в Україні музей просто неба (скансен), який став номінантом на звання одного з семи чудес України.

У 20-30-х роках XX ст. на основі училища було створено педагогічну школу, а на початку 50-х років – Переяславське педагогічне училище, яке проіснувало до 1986 р., аж поки в Переяславі було створено філіал Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького. Значна частина викладачів педучилища склала основу викладацького колективу цього філіалу.

Постановою Кабінету Міністрів України № 949 від 24 листопада 1993 р. на базі Переяслав-Хмельницького філіалу Українського державного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова був створений Переяслав-Хмельницький державний педагогічний інститут, якому було присвоєно ім'я видатного українського філософа і мислителя Г.С. Сковороди. На початку третього тисячоліття в історію розвитку освіти регіону було вписано нову сторінку: розпорядженням Кабінету Міністрів України № 85-р від 28 лютого 2002 р. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний інститут ім. Г.С. Сковороди реформовано в Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, який є гідним



*Зміни природної флори під дією антропогенного фактору (річковий порт)
(фото І. Ольшанського)*



Природні сіножаті поблизу педуніверситету (фото В. Сокола)

продовжувачем освітянських традицій усіх попередніх навчальних закладів, що діяли в місті протягом XVII-XX ст.

Сьогодні університет є потужним та відомим навчальним закладом не тільки на Київщині, але й на теренах усієї України. Навчально-виховний процес забезпечують 45 докторів наук та 164 кандидати наук. Серед них 2 дійсні члени та 5 членів-кореспондентів НАН України та Академії педагогічних наук.

Одночасно з педагогічною діяльністю професорсько-викладацький склад вузу веде фундаментальні та прикладні дослідження з різних напрямів. Університетом разом із інститутами НАН України започатковано ряд нових наукових проектів. Так, в Інституті фізичного виховання та природознавства співробітниками кафедри біології та Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України виконується наукова тема "Синантропізація природних флористичних комплексів Середнього Придніпров'я" (керівник: к.б.н., професор В.М. Джуран). За попередніми результатами дослідження на базі університету було проведено Першу Всеукраїнську наукову конференцію "Синантропізація рослинного покриву України" (квітень 2006 р.) Взяти участь у конференції виявили бажання понад 140 учасників із різних регіонів країни, що представляли установи НАНУ та УААН, державні вищі навчальні заклади, біосферні заповідники, національні природні парки, державні структури (управління екології

природних ресурсів Миколаївської обл., Київської обласної прикордонної інспекції з карантину рослин) тощо.

Активну участь у реалізації згаданого наукового проекту беруть студенти спеціальностей "Біологія" та "Географія", під час проведення навчальних польових практик із фахових дисциплін. Згодом вони використовують дані своїх досліджень при написанні курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських робіт.

Колективом наукової теми "Синантропізація природних флористичних комплексів Середнього Придніпров'я", які розпочали дослідження флори Переяслава-Хмельницького ще в 2002 р., підготовлено список рослин міста та околиць, який включає 968 видів судинних рослин, 66 видів мохоподібних, 28 видів лишайників та 146 видів водоростей.

Матеріали даного видання є новими, оригінальними та цікавими. Вони можуть бути використані істориками, краєзнавцями, біологами, вчителями, студентами і тими, хто не байдужий до історії та природи рідного міста.

Ректор

ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький

державний педагогічний університет

імені Григорія Сковороди", член-кореспондент

АПН України, професор

В.П. Коцур



ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Під урбанізацією переважно розуміють процес розростання міст, розширення зайнятих ними територій і збільшення їх ролі у розвитку суспільства шляхом концентрації та інтеграції матеріального виробництва, економічного і духовного життя, форм і засобів громадського спілкування. Місто є складною структурою, існує в межах біосфери, займає певний екологічний простір на місці природних екосистем, включає об'єкти живої та неживої природи, між якими відбувається потужний природний та штучний речовинно-енергетичний обмін, через який зберігається зв'язок з біосферою (Голубець, 1989, 1994, 2002).

Урбанізація є одним з найпотужніших факторів антропогенного впливу на природу, що викликає докорінні зміни видового складу, структури, еволюційного розвитку флори та фауни на території населених пунктів та їх околиць. Зважаючи на глобальний характер урбанізації ці зміни стають дедалі все вагомішими й позначаються на загальному стані природи великих регіонів і країни в цілому. Урбанізація є головним феноменом XX століття. На початку XIX ст. лише 3% населення світу проживали у містах, на початку XX –

показник міського населення складав менше 14 %, зараз, на початку XXI ст., – більше половини людства. Ця тенденція зберігається і надалі, і за прогнозами в 2025 р. у містах буде проживати більше 63%, тобто майже 2/3 населення планети (Sukopp, Werner, 1982).

Урбанізований ландшафт стає одним із найпоширеніших в оточенні людини і тому вимагає спеціального дослідження й потребує не тільки виявлення чинників забруднення, але й встановлення шляхів відновлення природного біологічного різноманіття, зокрема, збереження фрагментів природної флори та рослинності на території міста. Рослинний покрив урбанізованих ландшафтів, також як і природних, є основним компонентом природного середовища, який забезпечує існування усіх інших живих організмів. Разом з тим людина в силу соціально-економічних умов життя все більше втрачає зв'язок з природою, що особливо відчувається в містах, де вона вимушена жити в так званій „кам'яній пустелі” – за бетонними стінами висотних будинків, на заасфальтованих вулицях, в умовах, де практично втрачений рослинний природний покрив, а той, що існує, представлений переважно



*Рослини порушених територій (корпуси недобудованого заводу, м-н Підварки)
(фото М. Шевери)*



неаборигенними організмами – культивованими рослинами та бур'янами. Окрім загального забруднення рослинного покриву, це також негативно впливає й на здоров'я, психіку та інтелектуальний розвиток людини. Тому зараз все більшої ваги набуває необхідність забезпечення взаємопов'язаного розвитку суспільства та природи, тобто досягнення гармонійності урбанізованого середовища, в якому проживає більшість населення.

Трансформація екотопів, забруднення ґрунту, води та повітря, транспортне навантаження, тощо знищують живу компоненту природи і відкривають шлях експансії неаборигенних (адвентивних, занесених) організмів. Місто негативно впливає на комплекс периферійних екосистем, навіть тих, що розміщені на значній відстані від нього. Саме міста є центрами первинної концентрації видів адвентивних та місцевих антропофільних рослин, які у подальшому мігрують на прилеглі антропогенні, напівприродні чи навіть й природні екотопи, тут протікають процеси їх натуралізації, відбувається адаптація апофітів (місцевих бур'янів) та видів природної флори до антропогенного пресу, проявляється їх толерантність тощо. Окрім того, чимало видів адвентивних рослин впливають на здоров'я людей, викликаючи алергію, опіки шкіри, отруєння тощо, засмічують агрофітоценози, погіршують естетичну картину в цілому.

Зараз процеси деградації природи досягли таких масштабів, що їх вирішення можливе лише на міжнародному рівні. Для запобігання цим процесам, основною, визаною у світі, є стратегія сталого розвитку, затверджена на конференції ООН по довкіл्लю та розвитку в Ріо-де-Жанейро. Поставлений меті найбільш відповідає Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. Одним із пунктів цієї програми є підвищення рівня екологічної освіти та інформованості населення, оскільки руйнація природи досягла такого рівня, що для її відтворення і забезпечення нормального функціонування екосистем необхідна концентрація зусиль всього людства і розуміння, що майбутнє залежить від того, наскільки відповідальними будуть суспільний



*Антропогенно трансформовані береги
р. Альта поблизу м-н Спаська Левада
(фото А. Леванця)*

розум і людська поведінка. Крім того, довкілля має і соціальне значення, відіграючи певну роль у формуванні духовності, інтелекту, ментальності як окремих особистостей, так і суспільства в цілому. Можливо, саме спокійні, просторі ландшафти, квітучі степи, чисті води річок, величні ліси минулого мали вплив на формування таких рис як ліричність, поетичність природи, доброзичливість, виваженість, притаманних українській нації. І навпаки, за дослідженнями зарубіжних вчених „кам'яні джунглі” міст сприяють розвитку жорстокості, байдужості, нівелюють світогляд, викликають дефіцит людяності та духовності. Тому, на протигагу глобалізації, яку зупинити вже неможливо, для збереження сталого розвитку як екосистем, так і суспільства, можливості котрого зараз, як ніколи, обумовлюються станом природи, необхідно донести ці проблеми до якомога ширших верств населення і, особливо, учнівської та студентської молоді та виховувати дбайливе ставлення до природи ще з дитинства. А для цього слід підвищувати рівень екологічної освіти, зокрема, як найшвидше змінити підхід до визначення ролі дисциплін, які формують світогляд людини, щодо значення природного середовища в її житті. У значній мірі цьому сприятиме вивчення природи міст і пропаганда цих знань серед їх мешканців. Покращення екологічної ситуації в містах неможливе і без конкретних заходів збалансованого розвитку еколого-економічних аспектів розбудови міст. Отже, містобудування повинно враховувати



не тільки соціально-економічні, а й екологічні проблеми, а саме збереження на території міст унікальних куточків ландшафтів, природних біотопів, ценозів з рідкісними або цінними лікарськими, декоративними чи іншими корисними рослинами, які б не підлягали забудові, а стали б основою лісопарків, парків, об'єктів природно-заповідного фонду в місті і, тим самим, сприяли б оптимізації міського середовища, несли б оздоровчу функцію, позитивно впливали на самопочуття людини, задовольняли її естетичні потреби, оскільки найбільш комфортним середовищем для людини є природне. А для цього потрібно розробити наукову базу, яка б стала основою планування та збалансованого проведення робіт по оздоровленню природного стану міст. Саме видовий склад флори міста є індикатором кількісних та якісних параметрів порушеності урбоєкосистем, які визначають екологічну ситуацію міста та є критерієм оцінки їх стану.

Тому активний розвиток урбанофлористичних досліджень в Європі, особливо у XX ст., був неминучим і зараз цей напрям є одним з найактуальніших. Про це свідчить як величезний обсяг літератури, передусім зарубіжної, так і численні міжнародні та вітчизняні конференції (наприклад, „Anthropization and environment of Rural settlements. Flora and Vegetation”, 1992–2006; „EMAPI”, 1992–2005; „Урбанізація як фактор змін біогеоценологічного покриву”, 1994; „Урбанізоване навколишнє середовище: охорона природи та здоров'я людини”, 1996; „Промислова ботаніка: стан та перспективи розвитку”, 1993–1998; „Українсько-американська ініціатива в екології рослинного світу міст”, 2000; „Проблеми урбоєкології, урбаноландшафтознавства і фітомеліорації міського середовища”, 2003; „Изучение флоры Восточной Европы: достижения и перспективы”, 2005; „Синантропізація рослинного покриву України”, 2006 та ін.) на яких обговорюються різноманітні аспекти наслідків урбанізації. Урбанофлористичні дослідження як спеціальний напрямок були започатковані у середині XX ст. і отримали найбільший розвиток у країнах Західної Європи, зокрема у Німеччині та Польщі, згодом в Італії,

Чехії, та ін., пізніше – в Росії та Україні. Великий обсяг інформації, накопичений в результаті дослідження урбанофлор в різних країнах, виявлені структурно-функціональні особливості урбоєкосистем, загальні закономірності їх формування, сучасного стану та подальшого розвитку, просторової диференціації тощо мають як теоретичне, так і практичне значення.

В результаті таких досліджень були виявлені специфічні критерії оцінки екологічної ситуації міст і характеристики міського клімату та прийнята концепція флорогеоботанічних градієнтів, згідно якої антропогенний прес на рослинний покрив зменшується від центру міста до його околиць і, відповідно до цього, Р. Віттигом (Witting, (1991)) була запропонована модель з концентричними зонами та азональними територіями. Більшість таких досліджень пов'язані з рослинним покривом великих міст Західної Європи. Пізніше М.Г. Львівських (1986, 1993) було виявлено, що у містах Східної Європи спостерігається невідповідність цих тенденцій парадигмі прямолінійних градієнтів, у зв'язку з чим введено поняття про криволінійний характер (S-подібний) урбаністичного градієнта, що, на його думку, пояснюється екотонним ефектом. У малих містах вплив урбанізації, безумовно, менший, тут краще збережений природний рослинний покрив і більш чітко простежується ступінь толерантності окремих груп видів рослин до урбанізації та їх подальша адаптаційна спроможність в умовах посилення антропогенного навантаження при розбудові міста.

В Україні також здавна вивчали рослинний покрив міст та поселень. Відомості про їх флору у вигляді списків існують для майже 70 міст і зараз ці результати слугують цінним порівняльним матеріалом для вивчення змін флори, які відбулися під впливом урбанізації. Спеціальні дослідження урбанофлор в Україні були започатковані наприкінці 80–90-х років XX ст. роботами Р.І. Бурди (1982, 1990, 1991) і зараз розвиваються багатьма дослідниками (Приходько, 1993, 1994, 1998;



Burda, 1997; Мойсієнко, 1999; Мельник, 2001; Protopopova, Shevera, 2002; Протопопова, Шевера, 2003; Кучеревський, Шоль, 2003; Кагало, Скібіцька, Любінська та ін., 2004; Губарь, 2006 та ін.). Урбанofлористичні дослідження перебувають переважно на етапі накопичення фактичних матеріалів, спостерігається тенденція розширення числа міст та кола питань, що вивчаються. В результаті цього вивчення були встановлені основні тенденції розвитку урбанofлор, що проявляються в наступному: 1) підвищенні параметрів видового складу, 2) високому ступені синантропізації (46,7–68,6%), 3) підвищенні частки видів адвентивних рослин та розширенні спектру екоотопів, які вони займають, 4) зміні спектрів систематичної, біоморфологічної та екологічної структур порівняно з регіональними, 5) нівелюванні зональних особливостей, 6) розподілі флори за певними урбаністичними градієнтами та ін. (Шевера, 2005).

В урбанofлористичних дослідженнях найбільш вживаною є концентрична модель зонування міста за Р. Віттігом, яка включає урбан- та субурбанзони. До першої з них,

урбанзони, належать зона компактної забудови (старе місто) та зона нещільної забудови (нове місто), які характеризуються деградованим або й зовсім відсутнім природним рослинним покривом. Друга, субурбанзона, у свою чергу поділяється на дві – внутрішню та зовнішню: залізничі, промислові об'єкти, сателітні населені пункти сільського типу з фрагментами сільськогосподарських земель в адміністративних межах міста та фрагменти природного і напівприродного рослинного покриву з більш або менш багатим видовим складом (зелена зона), річкові системи, які не складають окремої зони і є азональними включеннями до інших.

В межах міст за різним ступенем та характером трансформованості структурно-функціональної організації й специфікою екоотопів виділяється до 8 типів ландшафтів: селітебні, індустріальні, комунікаційні стрічкові, девастровані, агрокультурні, лісогосподарські, гідроморфні, рекреаційні (Екологія, 2002).

Екологічне середовище в місті відзначається високим рівнем диференційованості й різноманітності екоотопів, у зв'язку з чим урбоєкосистеми поділяються на три категорії: 1) залишки природних регіональних еко-



Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряниці (фото В. Сокола)



систем, 2) штучні екосистеми, екологічно адекватні природним, 3) штучні екосистеми, які не мають природних аналогів, що і відображається на видовому складі усієї біоти міста (Кагало, Протопопова, Шевера, 2004).

На території міст основними типами екотопів є наступні: природні, напівприродні та антропогенні. Перші два типи екотопів зазвичай представлені більш або менш зміненими фрагментами природного рослинного покриву. До останнього (антропогенного) екотопу входять комплекси рудеральних, антропогенних кам'янистих, транспортних, дегазованих, декоративного садівництва, присадибних ділянок, сільськогосподарських екотопів. Усі комплекси антропогенних екотопів характеризуються різним характером і ступенем трансформованості рослинного покриву.



Питання охорони видів рослин і рослинних угруповань у містах не розроблені, а практичні заходи є недовірними. У зв'язку з цим, актуальним завданням, яке необхідно вирішувати на урбанізованих територіях – використання якісно нового підходу, пов'язаного з виявленням та розробкою ефективних

заходів охорони цінних біотопів з рідкісними видами рослин та рослинних угруповань. Для цього необхідно провести перш за все повну інвентаризацію таких біотопів, створити їх кадастр, розробити наукові основи охорони видів рослин в містах. На першому етапі їх збереження та охорони слід використати загальноприйняті заходи, відповідно до чинного законодавства України. Крім практичних заходів по збереженню рідкісних видів рослин і рослинних угруповань необхідно провадити вивчення особливостей їх біології, екологічної пластичності в умовах урбанізації, способів адаптації до екстремальних умов тощо, що слугуватиме цінним матеріалом для розроблення наукових основ їх збереження.

Важлива роль у збереженні фіторізноманіття належить Національній екомережі України, яка є складовою частиною Всеєвропейської екомережі, що зараз активно розбудовується (Закон України „Про загальнодержавну Програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 рр.”, 2000; Закон України „Про екологічну мережу”, 2004; Мовчан, 1997; Розбудова екомережі, 1999; Шеляг-Сосонко, Гродзинський, Романенко, 2004; Шеляг-Сосонко та ін., 2005 та ін.). Її основним завданням є об'єднання системою екокоридорів ділянок суходолу і акваторій, на яких ще збереглася природна рослинність, що забезпечує оптимальне середовище для існування та відновлення популяцій видів усіх організмів. Основними структурними елементами екомережі є ключові території (природні ядра), екокоридори, буферні зони та ділянки, що підлягають ренатуралізації.

У сучасній структурі екомережі України роль та місце популяцій рідкісних видів та рослинних угруповань на території міст ще не визначена. А між тим через урбоекосистеми здійснюється безпосередній матеріально-енергетичний контакт між містом і суміжними природними екосистемами (Голубець, 2000), який виявляється не лише в засміченні прилеглих територій видами місцевих та адвентивних рослин (бур'яни), але і в підтримці безперервності існуючих популяцій видів природної флори, якщо вони належним чином охороняються в місті.



Для повноцінного існування популяцій видів і зменшення їх інсуляризації важливе значення має збереження всіх їх фрагментів, у т.ч. й на території міст. Збереження цих фрагментів в межах міст скорочує розрив між популяціями на територіях з трансформованим або знищеним покривом. Таким чином, територію міста також слід розглядати як певну, до того ж дуже специфічну, ланку екомережі (Протопопова, Шевера, 2004).

В містах, зокрема, в субурбанзоні, інколи в урбанзоні, а також на азональних елементах міського ландшафту часто зберігаються фрагменти природних та напівприродних екотопів з високим рівнем флористичного різноманіття, а у їх складі – цінні у фітосозологічному відношенні рідкісні види рослин (ендемичні, реліктові, погранично-ареальні види, занесені до „Червоної книги України” (1996) та регіонально рідкісні), які знаходяться у пригніченому, інколи навіть загрозливому, стані. Сучасний стан, толерантність до антропогенного пресу, адаптаційні можливості та інші питання, важливі для розробки ефективних заходів охорони у вітчизняній літературі за виключенням окремих праць майже не висвітлені. А між тим, наприклад, лише на островах р. Дніпро у межах міста Києва зараз збереглися 15 видів рідкісних рослин, занесених до „Червоної книги України” (Цуканова, 2003). В інших містах України їх число теж досить суттєве, наприклад, у м. Кам’янець-Подільському виявлено 40 видів рідкісних рослин, у м. Вінниця – 29 (Dobrovolska, 2005), Херсоні – 18 (Мойсієнко, 1999), Миколаєві – 11 (Мельник, 2000, 2001), Ужгороді – 10 (Shevera, 1997), Нетішині – 11 (Gubar, Yuhlichek, 2005) та ін.

З території міст та їх околиць було також описано багато нових для науки видів рослин. Тому збереження цих місць описів (*locus classicus*) видів, частина з яких вже знищена внаслідок розбудови міст, без сумніву, потребують охорони. Наприклад, лише з території м. Києва було описано 20 нових для науки видів рослин (*Urtica kioviense* Rogow., *Corispermum calvo-borysthenticum* Klokov, *C. coloratum* Andr., *C. glabratum* Klokov, *C. insu-*

lare Klokov, *Polygonum paniculatum* Andr., *Rumex lonaczewskii* Klokov та ін.).

Мережа подібних ділянок буде відігравати екологічну функцію, сприяючи покращенню стану навколишнього середовища міст.

У даній роботі зонування міста Переяслав-Хмельницький проведено за Р. Віттігом, прийнято загальну схему комплексів за методиками польських та німецьких ботаніків з подальшою диференціацією та модифікацією груп екотопів відповідно виявленим в місті. Здійснено повну інвентаризацію спонтанної флори і складено конспект урбанofлори, в якому відображено особливості поширення видів рослин та їх екологічну приуроченість в місті.

Переяслав-Хмельницький – районний центр, за чисельністю населення (30 тис.) – невелике місто; за характером функцій належить до неекономічних; за народногосподарським профілем – до культурних центрів з розвинутим сільськогосподарським напрямком виробництва та мало розвинутою промисловістю, що й відобразилось на стані його рослинного покриву.

До урбанзоні віднесено Старе місто (історичний центр) та Нове місто (забудова XIX–XX), які характеризуються більш або менш компактною забудовою з синантропною та фрагментами природної рослинності по берегах р. Альта. До внутрішньої субурбанзоні віднесено частину приватного сектору мікрорайону Підварки, а також азональні включення лучної, лісової, прибережно-водної та водної рослинності в долині р. Трубіж, а до зовнішньої – решта частини мікрорайону Підварки, у т.ч. Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини, мікрорайони Борисівка, Солонці, Карань (з річкою Карань та суміжною з Канівським водосховищем територією), Комуна, територія річкового порту, урочище „Куряче горло” та ін.; території з сільськогосподарськими угіддями та ділянками природного рослинного покриву в адміністративно-територіальних межах міста.

Характерними для урбанзоні міста Переяслав-Хмельницький є наступні групи екотопів: рудеральний комплекс (пустирі,



насипи, канали, подвір'я та ін.), комплекс девастрованих земель (смітники, звалища), транспортний комплекс (узбіччя вулиць, доріг, автошляхів, автозаправних станцій, річковий порт), комплекс антропогенних кам'янистих екотопів (щілини в асфальті, бруківці, міжплитами, стіни будинків, кам'яні огорожі), комплекс присадибних ділянок (городини, сади, палісадники), комплекс декоративного садівництва (клумби, сквери, газони, алеї), комплекс сільськогосподарських земель (рілля, посіви с/г культур), комплекс надщільних земель (спортивні та дитячі майданчики, стадіони).

До напівприродних екотопів, виявлених у місті відносяться сінокоси, пасовища, старі перелоги, залишки укріплень міста, кургани на цвинтарі, територія Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини, рудералізована прибережно-водна, деревно-чагарникова та піщана рослинність. Природний комплекс складається з фрагментів лісових, лучних, лучно-степових, піщаних, водних та прибережно-водних угруповань, де ще збереглося 12 видів рідкісних судинних рослин, занесених до «Червоної книги України» та 23 регіонально рідкісних видів, з яких два види – латаття біле (*Nymphaea alba* L.) та глечики жовті (*Nuphar lutea* (L.) Smith) формують рідкісні рослинні угруповання, що занесені до Зеленої книги України.

Унікальність міста Переяслав-Хмельницький, крім наявності добре збережених фрагментів природної рослинності, полягає також в його географічному розташуванні. Місто розміщене на терасі середньої течії Дніпра, через територію якого проходить Дніпровський меридіональний екокоридор, що забезпечує розселення рослин різних зон і є найважливішим трансконтинентальним міграційним шляхом птахів. Враховуючи те, що лівобережна частина Середнього Придніпров'я характеризується надзвичайно трансформованим рослинним покривом, кожна ділянка природної рослинності на цій території, включаючи і території міст, де збереглися анклав природної рослинності, яким є, зокрема, досліджуване місто, повинна розглядатися як зона потенційної ренатуралізації ландшафту.

Зважаючи на те, що рослинність Лівобережної частини Лісостепу, де розміщене м. Переяслав-Хмельницький, має слабку репрезентативність об'єктів природно-заповідного фонду (0,3%), а також наявність в місті та його околицях, як і в регіоні, цінних у флористичному та фітоценотичному відношеннях ділянок природного рослинного покриву, що відображає зональні риси регіону, та наявність рідкісних видів, є в комплексі важливим аргументом необхідності включення території міста до регіональної екомережі та створення національного природного парку „Переяславський” (Федорончук, Андрієнко, Протопопова, Шевера, 2004), проект якого був розроблений лабораторією наукових основ природно-заповідної справи Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України та науковим центром заповідної справи Мінекоресурсів України за участю д.б.н., проф. Т.Л. Андрієнко-Малюк та к.б.н. М.Л. Клестова і, на жаль, до цього часу не реалізований. На території Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл. та Канівського р-ну Черкаської обл. 11 грудня 2009 р. Указом Президента України (1048/2009) створено Національний природний парк «Білоозерський» (площа 7014,44 га). Проектований НПП мав би включати урочище „Чашлин” (ділянка заплави р. Трубіж, недалеко від м. Переяслав-Хмельницький, де добре представлена лучна, болотна та прибережно-водна рослинність), урочище „Вільшина” (притерасна заплава р. Трубіж, з розвиненими вільшняками), болото „Біле Строківське” (староруслове болото р. Трубіж, де переважають угруповання *Phragmitetum communis*, *Calamagrostidetum epigeios*, болота з домінуванням *Salix cinerea*, урочище „Гланишівські кар'єри” (неподалік с. Гланишів) та „Зміїв вали” (на південь від м. Переяслав-Хмельницький, де збереглися фрагменти степової рослинності), лісовий масив Студенківського лісництва (заповідне урочище „Студенківські дубові насадження”, ботанічний заказник „Діброва” та ін.

Інвентаризація флористичного різноманіття міста Переяслав-Хмельницький, якій присвячена дана робота, є об'єктивною необхідністю сьогодення, а отримані результати, окрім наукової новизни, є інформативною базою для здійснення охоронних заходів,



раціонального використання природних ресурсів, збереження рідкісних видів, запровадження контролю неаборигенних бур'янів, благоустрою міста, а також подальшого вивчення та поглиблення різнобічних досліджень еволюційних змін рослинного покриву під впливом урбанізації.

Зрозуміло, що у такій ситуації силами одних ботаніків та екологів без розуміння та підтримки населення й владних інституцій, збереження та відновлення природної флори міста неможливе. Для цього повинні бути задіяні всі механізми як на державному, так і на місцевому рівнях.

Література

- Бурда Р.И. Урбанофлора комплекса Донецк-Макеевка // VII съезд Укр. ботан. общ.: Тез. докл. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 11-12.
- Бурда Р.И. Урбанофлоры промышленных центров на юго-востоке Украины // Промышленная ботаника: состояние и перспективы развития: Тез. докл. республ. науч. конф. (Донецк, сентябрь 1990). – К.: Наук. думка, 1990. – С. 57-58.
- Бурда Р.И. Антропогенная трансформация флоры. – К.: Наук. думка, 1991. – 168 с.
- Голубець М.А. Місто як екологічна і соціальна система // Вісник АН УРСР. – 1989. – № 12. – С. 47-58.
- Голубець М.А. Урбанізація, її соціальна суть та екологічні наслідки // Урбанізація як фактор змін біогеоценотичного покриву. Мат. конф. – 1994. – С. 3-5.
- Голубець М.А. Екосистемологія. – Львів: Поллі, 2000. – 316 с.
- Губарь Л.М. Урбанофлора східної частини Малеого Полісся (на прикладі Острога, Нетішина, Славути та Шепетівки): Автореф. дис. ... канд. біол. наук. – К., 2006. – 21 с.
- Зеленая книга Украинской ССР. Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества. – Под общ. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. – К.: Наук. думка, 1987. – 216 с.
- Ильминских Н.Г. Урбанистические градиенты во флоре // Мат. совещ.: Проблемы изучения флор антропогенных ландшафтов. Москва, 1986, – С. 245-250
- Ильминских Н.Г. Флорогенез в условиях урбанизированной среды (на примере городов Вятско-Камского края): Автореф. дис. ... докт. биол. наук. – Санкт-Петербург, 1993. – 36 с.
- Кагало О.О. Протопопова, Шевера М.В. Біорізноманіття в урбанізованому ландшафті: особливості формування і проблеми оцінки – У кн. Біорізноманіття Кам'янця-Подільського. Попередній критичний інвентаризаційний конспект рослин, грибів і тварин / За ред. О.О. Кагало, М.В. Шевери, А.А. Леванця. – Львів: Ліга-Прес, 2004. – С. 10-16.
- Кагало О.О., Скібіцька Н.В., Любінська Л.Г., Гузік Я., Протопопова В.В., Шевера М.В. Судинні рослини м. Кам'янця-Подільського. – У кн. Біорізноманіття Кам'янця-Подільського. Попередній критичний інвентаризаційний конспект рослин, грибів і тварин / За ред. О.О. Кагало, М.В. Шевери, А.А. Леванця. – Львів: Ліга-Прес, 2004. – С. 82-134.
- Кучеровський В.В., Шоль Г.Н. Анотований список урбанофлори Кривого Рогу. – Кривий Ріг: Вид-во І.В.І., 2003. – 52 с.
- Мельник Р.П. Рідкісні види рослин та рідкісні рослинні угруповання Миколаєва // Укр. ботан. журн. – 2000. – Т. 57, № 4. – С. 429-432.
- Мельник Р.П. Урбанофлора Миколаєва: Автореф. дис. ... канд. біол. наук. – Ялта, 2001. – 19 с.
- Мовчан Я.І. Екомережа України: обґрунтування структури та шляхів втілення // Конвенція про біологічне різноманіття: громадська обізнаність і участь. – К.: Зелена Україна, 1997. – С. 98-110.
- Мойсієнко І.І. Урбанофлора Херсона: Автореф. дис. ... канд. біол. наук. – Ялта, 1999. – 19 с.
- Приходько С.А. Особенности генезиса урбанофлор в бассейне Казенного Торца // Актуальные вопросы ботаники и экологии: Тез. докл. – Ялта, 1993. – С. 48.
- Приходько С.А. Адаптація флори басейну Казенного Торця до антропогенного впливу: Автореф. дис. ... канд. біол. наук. – К., 1994. – 20 с.
- Приходько С.А. Особенности пространственной дифференциации урбанофлор в бассейне Казенного Торца // Промислова ботаніка: стан та перспективи розвитку. Мат. Третьої міжн. наук. конф. (Донецьк, 3-5 вересня 1998). – Донецьк: Агентство „Мультипресс”, 1998. – С. 72-76.

Протопопова В.В., Шевера М.В. Урбановфлора Ужгорода. I. Екологічний аналіз // Наук. вісн. УжНУ. Серія: Біологія. Вип. 13. – 2003. – С. 108–110.

Протопопова В.В., Шевера М.В. Урбановфлори у системі екомережі України // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних екологічних проблем. Перспективи формування Пан'європейської екологічної мережі. Мат. Третьої Міжн. наук. конф.: (Чернівці, 2004). – Чернівці, 2004. – С. 74–75.

Розбудова екомережі України. – програма розвитку ООГ (UNDP). Проект Екомережі. (За ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко). – К., 1999. – 127 с.

Федорончук М.М., Андрієнко Т.Л., Протопопова В.В., Шевера М.В. Про необхідність створення „НПП Переяславський“, як складової екологічної мережі України // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних екологічних проблем. Перспективи формування Пан'європейської екологічної мережі. Мат. Третьої Міжн. наук. конф.: (Чернівці, 2004). – Чернівці, 2004. – С. 99–105.

Цуканова Г.О. Созологічна характеристика рослинного світу островів Дніпра та прилеглої частини заплави в межах м. Києва // Укр. ботан. журн. – 2003. – 60, № 4. – С. 397–404.

Червона книга України. Рослинний світ. – Під заг. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. – К.: Вид-во Укр. енцикл. ім. М. Бажана, 1996. – 608 с.

Шевера М.В. Урбановфлоры Украины: современное состояние изученности // Изучение флоры Восточной Европы: достижения и перспективы. – Тез. докл. Межд. конф. – (С.-Петербург, май 2005). – М., С.Пб., 2005. – С. 97.

Шеляг-Сосонко Ю.Р., Гродзинський М.Д., Романенко В.Д. Концепция, методы

и критерии создания экосети Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 2004. – 144 с.

Шеляг-Сосонко Ю.Р., Ткаченко В.С., Андрієнко Т.Л. Мовчан Я.І. Екомережа України та її природні ядра // Укр. бот. журн. – 2005. – 62, № 2.

Экология. Учебное пособие / Ред. В.В. Денисов. – Ростов-на Дону: Изд. центр „Март“, 2002. – 640 с.

Burda R.I. The checklist of Donbass's urban flora. – Donetsk: Б. в., 1997. – 49 p.

Gubar L., Yuglichek L. Rare species of urban floras of Netishyn, Slavuta and Shepetovka (Ukraine) // Anthropization and environment of rural settlements. Flora and vegetation. Proceedings of the Conference. Sci. Eds. S.K. Mosyakin & M.V. Shevera. – Kyiv: Institute of Botany, NAS of Ukrainre, 2005. – S. 43–47.

Dobrovolska E. Rare and threatened plant species of the city of Vinnytsya and its environs // Anthropization and environment of rural settlements. Flora and vegetation. Proceedings of the Conference. Sci. Eds. S.K. Mosyakin & M.V. Shevera. – Kyiv: Institute of Botany, NAS of Ukrainre, 2005. – S. 48–51.

Protopopova V., Shevera M. A preliminary checklist of the urban flora of Uzhgorod. – Kyiv: Phytosociocentre, 2002. – 68 p.

Shevera M. Rare plants in the Uzhgorod urban flora // II International Conference Environmentalne problemy miast. Proceed. of International Conference (Kosice, 1997). – Kosice, 1997. – P. 119–121.

Sukopp H., Werner P. Nature in cities. A report and review of studies and experiments concerning ecology, wildlife and nature conservation in urban and suburban areas. – Council of Europe, Strasbourg, 1982. – 95 s.

Wittig R. Ökologie der Großstadtflora. UTB G. Fischer Stuttgart. – 1991. – 261 s.



КОРОТКИЙ НАРИС ІСТОРІЇ ПЕРЕЯСЛАВА-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

У 2007 р. місто Переяслав-Хмельницький відзначало 1100-річчя від часу першої згадки в писемних джерелах. Однак, людські поселення з'явилися на цій території задовго до виникнення міста. Його поява і функціонування – це лише заключний етап, відображений, в основному, в писемних джерелах й тому досить доступний для вивчення. Найдавніша ж історія місцевості, в якій виник Переяслав, може бути досліджена виключно за археологічними пам'ятками.

Археологічні дослідження на території Переяславщини на даний час дозволяють скласти уяву про основні етапи історичного процесу в названому районі. Розгляд цих етапів дає можливість з'ясувати, наскільки виникнення міста на означеній території було зумовлене попереднім ходом історичного розвитку.

Найдавніші сезонні поселення, виявлені на території сучасного міста Переяслав-Хмельницький і його околиць, відносяться до доби мезоліту, коли мисливці на лісову дичину поступово освоювали береги р. Трубіж та заплаву р. Дніпро. Найвідомішою сезонною стоянкою епохи мезоліту в околицях Переяслава є стоянка в ур. Загай. Ця стоянка, що з епохи пізнього неоліту перетворилася на постійне поселення, проіснувала протягом кількох тисяч років, а людські спільноти, які практично безперервно проживали на її території змінюючи одна одну, пройшли багато етапів культурогенезу – від дніпро-донецької культурно-історичної спільноти до населення епохи Київської Русі.

У середині – другій половині IV тисячоліття до н.е. на переяславському лівобережжі р. Дніпро з'являються перші землеробські племена так званої трипільської культурно-історичної спільноти. Вибір ними для постійного проживання території та околиць Переяслава пов'язані з наявністю тут чорноземних ґрунтів, які були надзвичайно придатні для системи господарювання трипільців. З відомих на даний час на Переяславщині близько

десяти поселень цієї культури найкраще дослідженим є пізньотрипільське поселення Крутуха-Жолоб (Комуна) на західній околиці м. Переяслава-Хмельницького. Слід зазначити, що Переяславщина була, фактично, східною межею, кордоном розповсюдження трипільського населення, оскільки вище по р. Трубіж відоме лише одне поселення – Лукаші у Баришівському р-ні.

Перехід до епохи бронзи на Переяславщині відобразився у кардинальній зміні археологічних пам'яток. Характерною ознакою околиць сучасного Переяслава у той час стали численні кургани, залишені носіями культур епохи бронзи, що прийшли на територію міста зі Степу, користуючись появою колісного транспорту та використовуючи коня. Відомі їм також були бойові колісниці. Поселення епохи бронзи на території міста майже не досліджувались. Розвідковими обстеженнями експедиції ПХДІКЗ в ур. Лагері у 1981 р. було виявлено залишки напівзруйнованого житла з уламками ліпної кераміки епохи бронзи. Залишки поселень культури багатоваликової кераміки зафіксовано в ур. Оболюнь, на західній околиці мікрорайону Підварки та в трьох пунктах мікрорайону Борисівка. Значна частина курганів, розташованих навколо міста, також належить до епохи бронзи.

Залишки поселення сосницької культури середини – другої половини II тисячоліття до н.е. (епоха пізньої бронзи) було виявлено в уже згаданому ур. Загай неподалік Переяслава. Носіїв цієї культури сучасні дослідники пов'язують з праслов'янами.

Наступна історична епоха – передскіфський час – представлена в околицях Переяслава окремими знахідками кіммерійських речей, наприклад, бронзовою бляшкою з кінської вузди, яка, ймовірно, походить з поховання вершника. Як відомо, кіммерійці є найдавнішим народом з території України, згаданим у писемних джерелах.

Слідом за кіммерійцями на території міста приблизно у кінці VII ст. до н.е.

з'являються нові войовничі племена – скіфи, досить добре відображені у писемних джерелах. Як показали дослідження переяславських курганів, частина з них належить до раннього залізного віку й залишена саме етнічними скіфами-кочовиками. Очевидно, околиці Переяслава входили до зони постійного перебування однієї зі значних груп кочових скіфів. Крім них, в околицях сучасного міста проживало й залежне від скіфів-кочівників населення – нащадки місцевого автохтонного населення попередньої, передскіфської доби. Розвідковими дослідженнями Переяслав-Хмельницького державного історико-культурного заповідника на околиці міста були виявлені залишки поселення скіфського часу в ур. Гниле.

Сліди поселень так званої зарубинецької культури I-II ст. н.е. було виявлено, в першу чергу, у прилеглій до р. Дніпро зоні. На території Переяслава залишки поселень цієї культури знайдено серед заплави р. Трубіж біля мікрорайону Лагері, а також на околиці мікрорайону Підварки, поблизу впадіння р. Броварки в р. Трубіж.

Пам'ятки наступної, київської, культури, що змінили пізньозарубинецькі поселення на Переяславщині на рубежі II-III ст. н.е., виявлені на території міста в мікрорайоні Карань, на південній околиці ур. Лагері, на території садиби колишнього радгоспу "Переяславський", в мікрорайоні Підварки, на території Музею просто неба.

У кінці III – на початку IV ст. на Переяславщині поширюються пам'ятки черняхівської культури. Розвідковими обстеженнями у межах сучасного Переяслав-Хмельницького р-ну виявлено близько 80-ти поселень та 7 могильників черняхівської культури. Кілька черняхівських поселень знайдено і на околицях сучасного міста, виявлено та частково досліджено могильники на території агрофірми "Переяслав" та Музею народної архітектури та побуту.

Особливу цікавість становлять матеріали другої половини першого тисячоліття нашої ери. На околицях сучасного міста, в протилежних його кінцях, зафіксовано дві невеликі пам'ятки, що пов'язуються їх дослідниками з цим часом: поселення

пеньківської культури (анти історичних джерел) на північній околиці Переяслава в ур. Жаданівщина та на південній околиці в ур. Сушарка. Останнім часом матеріали V-VII ст. були виявлені на пам'ятках в околицях Переяслава – по рр. Броварка та Карань, а також довкола с. Циблі.

Цікавим археологічним фактом є відсутність на території та в околицях Переяслава матеріалів наступного часу – пам'яток роменського типу, що відзначалось дослідниками. Цей археологічний еквівалент літописних сіверян відсутній не тільки на солонцюватих землях межиріччя Трубежа та Сули, які, на думку В.В. Седова, були кордоном між полянами та сіверянами, але й на іншій території Переяславщини. Незважаючи на її суцільне археологічне обстеження, виявити пам'ятки роменського типу не вдалося і в місцях поширення дерново-підзолистих ґрунтів, тобто в характерних для сіверян умовах, що відповідають місцям розташування давніх лісових масивів. Однак відсутність на Переяславщині роменських матеріалів автоматично не означає, що їх місце займають тут полянські старожитності, надзвичайно розповсюджені на розташованому поряд правобережжі р. Дніпро. Рідкісні волинцівські пам'ятки, що в попередній період вузькою смугою розташовувались на переяславському узбережжі р. Дніпро, наприклад, в ур. Горіле біля с. Стоп'яги, в наступний період чомусь не отримали подальшого розвитку. Кераміка середини IX – першої половини X ст., найбільш повно представлена у верхньому горизонті Монастирка, окремих комплексах Канівського поселення та Києва, на Переяславщині відсутня.

Наступний історичний період – це час масового заселення території Переяславщини у кінці X – першій половині XIII ст. Причиною появи нового населення О.В. Сухобоков вважає активну переселенську політику київських князів, які таким способом зміцнювали південно-східні кордони держави. На цьому етапі селища займають практично всі зручні для проживання місця, як правило, на чорноземних ґрунтах. Кущі поселень виявлено на рр. Трубіж, Супій, Альта, Броварка, Сага, Карань, а також у заплаві р. Дніпро.

За нашими підрахунками, на території сучасного Переяслав-Хмельницького р-ну виявлено більше 80-ти поселень кінця X – першої половини XIII ст., з них 8 городищ.

У центрі цієї досить щільно заселеної сільськогосподарської округи розташовувалось місто Переяславль Руський, – єдине значне за розмірами місто не тільки в цьому регіоні, але й взагалі на території Переяславської землі. Наведені вище основні етапи попереднього історичного розвитку місцевості не підтверджують тезу, що подекуди зустрічається в літературі, про закономірне “виросання” міста Переяславля з середовища пам’яток попереднього історичного періоду.

Аналіз мікро-географічних та топографічних умов території розташування Переяславля показує, що це місто було поставлене на краю (уступі) другої надзаплавної (лесової) тераси лівого берега р. Дніпро, у місці виходу долини р. Трубіж на край лесової тераси. Утворений рр. Альта й Трубіж невисокий мис було використано для будівництва міста.

Важливою особливістю даної місцевості був брід через р. Трубіж (а разом з нею – ще й через р. Альта). Це був найзручніший трубізький брід. Наявність значного укріпленого міста на цьому броді практично повністю виключала можливість неконтрольованого переходу військовими контингентами нижньої течії р. Трубіж, а заодно й Зарубського броду з боку Лівобережжя. Необхідно враховувати також, що Переяславль Руський було збудовано безпосередньо на місці важливого транспортного вузла. Тут сходилися два давніх магістральних сухопутних шляхи.

Аналіз літописних джерел та археологічних даних дає підстави розглядати виникнення Переяславля Руського як результат державницької діяльності великого київського князя Володимира Святославича і датувати його часом з 988 по 992/993 рр. Його було збудовано для захисту південно-східних кордонів Русі.

Існує тісний зв’язок між походженням власне міста і його назви. На нашу думку, назва міста була перенесена сюди з Болгарії у сформованому вигляді. Характер греко-русько-болгарських стосунків 985–992 рр. дозволяє вбачати оптимальні умови для перенесення болгарського топоніму “Преслав” (“Переяслав”) саме в цей період.

Як виглядало місто Переяслав у часи Київської Русі? Слід мати на увазі, що в XI ст. це було третє за значенням місто Русі після Києва та Чернігова. Давньоруський Переяслав складався з двох укріплених частин міста – дитинця та “окольного міста”, а також кількох неукріплених районів – передгородь, що оточували його з кількох сторін. Вже на початковому етапі існування міста було закладено соціально-топографічне районування дитинця, виділено княжу та єпископську частини, двори бояр, район мешкання рядових жителів. Княжа частина дитинця розташовувалась біля його Княжих воріт, єпископська – відповідно біля Єпископських. Названі ворота лежали на протилежних кінцях центральної вулиці, що була, фактично, відрізком лівобережнодніпровської транспортної магістралі до Києва.

Формування території “окольного міста” Переяславля розпочалося одночасно з формуванням дитинця, тобто на рубежі X та XI ст. Вона заселялась поступово, вздовж основних шляхів та поблизу транспортних вузлів, архітектурних доміант. Укріплення “окольного міста” були збудовані між 1136 та 1142 рр., за ініціативою князя Андрія Володимировича. Вони мали троє воріт – Київські, Альтицькі та Кузнечі. На території “окольного міста”, з двох сторін центрального торгу (віча), розташовувались два монастирських комплекси, в тому числі Іоанівський монастир, а також кілька кам’яних та дерев’яних культових споруд. За матеріалами досліджень виділяються боярські садиби та квартали з садибами рядових мешканців.

З усіх боків Переяславль було оточено низкою передгородь, формування яких відбувалося практично одночасно з територіями дитинця та “окольного міста” – на рубежі X та XI ст. П’ять переяславльських некрополів співвідносяться з п’ятьма районами міста, де проживало рядове населення.

Розвиток містобудівельної структури Переяславля пройшов два основних етапи. На першому з них (кінець X – початок XII ст.) засновується місто, формуються його основні містовизначальні компоненти – фортеця-дитинець та великий неукріплений посад.

Одночасно виникає низка міських передгородь. Загальна площа міста досягає 123-125 га, чисельність населення становить приблизно 11-11,5 тис. чол. На другому етапі (30-ті рр. XII ст. – перша половина XIII ст.) будуються укріплення “окольного міста” й занепадає частина передгородь, загальна площа міста зменшується на 20-25 га. Одночасно, у зв’язку з переселеннями на північ Русі у 40-50-х рр. XII ст., чисельність міського населення зменшується на 2-3 тис. чол., і потім залишається стабільною аж до розгрому Переяслава монголо-татарами у 1239 р.

За майже 250 років існування Переяслава Руського тут відбулося багато подій, місто переживало злети і падіння, велич і занепад. Основним джерелом, яке містить цінні факти з історичного минулого давньоруського Переяслава, є літописи. Переяслав, як і багато інших значних центрів Русі, був також і одним з центрів літописання, в ньому було створено так званий Переяславський літопис, фрагменти якого збереглися у складі Лаврентійського літописного зводу.

Згідно із заповітом великого київського князя Ярослава Володимировича, після його смерті у 1054 р. було утворене Переяславське удільне князівство, першим князем якого став Всеволод Ярославич – четвертий син Ярослава. Отримавши в уділ це князівство і велику кількість інших земель, Всеволод Ярославич проводив самостійну політику в управлінні цією територією, здійснював походи на торків та половців, захищався від них та закладав з ними мир. У кінці 80-х – на початку 90-х рр. XI ст. переяславський єпископ Єфрем за допомогою Всеволода Ярославича, який став на той час великим київським князем, розпочав у Переяславі грандіозне на той час будівництво. Приведена з Візантії будівельна артіль збудувала низку споруд, які сформували сакральний центр Переяслава – його єпископський двір з Михайлівським собором та кам’яною лазнею, церкву св. Андрія, а також парадний в’їзд на територію дитинця – Єпископські ворота з надбрамною церквою св. Феодора.

Наступний переяславський князь Володимир Мономах займав переяславський стіл близько 20-ти років й встиг багато зробити для підвищення авторитету Переяслава

як усередині Русі, так і за її межами. Під час його багаторічного князювання в Переяславі також проводилось монументальне кам’яне будівництво, зростала кількість населення міста і його розміри. Після Володимира Мономаха в Переяславі князували, як правило, його діти та онуки, однак найбільш яскравий період в політичній історії міста і всього князівства вже закінчився. Численні міжкнязівські усобиці, особливо боротьба за київський великокняжий престол, яку вів у 40-50-х рр. XII ст. ростово-суздальський князь Юрій Долгорукий, негативно відобразилась на Переяславі, оскільки всі претенденти на Київ намагались зайняти спочатку переяславський стіл. Місто страждало також від постійних нападів половців, яких часто приводили з собою руські князі.

У кінці 60-х рр. XII ст. переяславським князем став малолітній Володимир Глібович, з ім’ям якого пов’язана перша згадка слова “Україна” в джерелах. Цей князь відзначався своїм войовничим характером, намаганням завжди бути в перших рядах військ, що вирушали в похід на половців. У 1185 р., захищаючи Переяслав, він отримав тяжкі поранення. На початку 1187 р. Володимир Глібович виступив у похід на половців, в якому тяжко захворів. За свідченням літопису, його принесли в Переяслав на носилицях, після чого він помер і був похований у церкві св. Михайла: *“Розболівся Володимир Глібович недугою тяжкою од якої він і скончався. І принесли його в город його Переяславль на носилицях, і тут преставився він місяця квітня у вісімнадцятий день, і покладений був у церкві святого Михайла, і плакали по ньому всі переяславці.”*

Він бо любив дружину і золота не збирав, майна не жалів, а давав дружині; був же він князь доблесний і сильний у бою і мужністю кріпкою відзначався, і всякими добродіями [був] сповнений. За ним же Україна багато потужила”.

У подальшому в Переяславі вже не було таких яскравих особистостей на його княжому столі. Коли весною 1239 р. Переяслав брали штурмом монголо-татарські війська, князя в ньому взагалі не було, оборону міста очолював єпископ Симеон, який загинув разом із його захисниками.

Після розгрому 1239 р. Переяслав ще деякий час існував як місто, хоч населення в ньому залишилось надзвичайно мало. Коли в 1245 р. Галицький князь Данило Романович направлявся в Орду через Переяслав, то він зустрів тут уперше татар. Міське життя в Переяславі на кілька століть занепало, і його відродження розпочалося лише в нових історичних умовах, коли виникає козацтво.

Переяславські козаки згадуються в документах середини XVI ст. 6 березня 1585 р. король Стефан Баторій дав князю Костянтину Острозькому "на України, за Дніпром, городище мѣстце пустое, называемое Переяславъ", й дозволив йому "в том то Переяславлѣ замокъ збудовати". К. Острозький пристосував частково зруйновані домонгольські укріплення до потреб оборони в умовах застосування вогнепальної зброї. Земляні вали було підсилено, зверху укріплено дерев'яним палісадом, рови розчищено, збудовано дерев'яні ворота. Ніякого нового замку не будувалось. Приблизно у такому стані ці укріплення проіснували до часів національно-визвольної революції середини XVII ст., коли Переяслав став однією з головних баз козацтва, найстарішим полковим центром Лівобережжя.

Переяслав у XVII-XVIII ст. відіграв надзвичайно важливу роль в історії України. Це місто постійно було в епіцентрі подій, що часто мали вирішальне значення в історичній долі всього українського народу. Саме місто постійно зростало, розбудовувалось, в ньому з'явилась велика кількість нових культових споруд, в більшості своїй дерев'яних, як і в багатьох інших українських містах того часу. В одній з таких церков – Успенському соборі Переяслава – відбулась така надзвичайно відома в історії подія, як прийняття Богданом Хмельницьким та іншою козацькою старшиною присяги на вірність московському царю Олексію Михайловичу у січні 1654 р.

У XVIII ст. з Переяславом пов'язане ім'я ще одного відомого українського гетьмана – Івана Мазепи. Ним було збудовано одну з найкращих архітектурних споруд Переяслава – Вознесенський собор. Іван Мазепа подарував цьому собору Пересопницьке євангеліє – найдавніше євангеліє, написане староукраїнською мовою, на якому зараз присягають президенти України.

Як зазначає дослідниця містобудування та архітектури Переяслава Л.М. Набок, "протягом XVII-XVIII століть місто розвивалось доволіно, і його структура залежала головним чином від фортифікаційних планів військових інженерів та будівничої діяльності єпископів. Але з XIX століття забудова Переяслава підпорядковувалась планувальним рішенням повітових землемірів. Для XIX століття характерною є низка важливих містобудівних дій: утворення сітки квартальних забудов, нових вулиць, перехресть, формування площ.

У XX столітті в результаті втручання архітекторів Переяслав поступово набуває об'ємно-просторової структури єдиного міста з центральним ядром. У XX ст. для міста був визначений новий масштаб забудови історичної частини, де вихідним став ступінь гармонійного поєднання пам'яток минулих епох із сучасними потребами і смаками. Незважаючи на повільний розвиток виробництва, а відтак невеликі грошові прибутки, в місті були зведені авторські споруди та проведені важливі містобудівні заходи.

Література

Бузян Г.М. Пізнєотрипільське поселення Крутуха-Жолоб на Лівобережжі Дніпра // Трипільська цивілізація у спадщині України. – К.: ВЦ "Просвіта", 2004. – С. 288-298.

Бузян Г.М., Роздобудько М.В. Кераміка пеньківського типу з околиць Переяслава // Наукові записки з української історії. – Переяслав-Хмельницький: НВФ Світа. – 1999. – Вип. 9. – С. 11-14.

Колибенко О.В. Історичні передумови виникнення Переяслава Руського // Наукові записки з української історії. – Переяслав-Хмельницький: Золоті литаври. – 1999. – Вип. 6. – С. 13-17.

Колибенко О.В. Про походження Переяслава Руського // Археологія. – 1999. – № 1. – С. 47-59.

Колибенко О.В. Розвідки черняхівських пам'яток на Переяславщині // Проблеми вивчення та охорони пам'яток археології Київщини. – К., 1991. – С. 48-50.

Коринный Н.Н. Переяславская земля, X – первая половина XIII в. – К.: Наукова думка, 1992. – 312 с.

Махновець Л.Є. Літопис Руський. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.

Набок Л. Переяславська фортеця // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. – Збірка наукових статей. – К., 2004. – Вип. 13. – С. 267–274.

Набок Л., Юрченко О. Церковне будівництво Переяслава за Гетьманських часів // Матеріали науково-практичної конференції “Культурно-релігійний розвиток Гетьманщини кінця XVII – початку XVIII століття”. – Ніжин: “Аспект-Поліграф”, 2006. – С. 136–142.

Обломский А.М., Терпиловский Р.В. Этнокультурные процессы на территории Днепровского лесостепного Левобережья в III–V вв. // РА. – 2003. – № 1. – С. 29–43.

Роздобудько М.В. Заселення території та розвиток поселенських структур межиріччя Дніпра – Трубежа – Супою за археологічними даними // Наукові записки з української

історії. – Переяслав-Хмельницький: Золоті литаври. – 2002. – Вип.13. – С. 10–26.

Роздобудько М.В. Нові дані про зарубинецькі пам'ятки лівобережжя Середнього Подніпров'я // Наукові записки з української історії. – Переяслав-Хмельницький: Золоті литаври. – 2000. – Вип. 10. – С. 9–16.

Роздобудько М.В. Нові знахідки матеріалів середньодніпровської культури на Лівобережжі // Археологічні відкриття в Україні 1998–1999 рр. – К.: ІА НАНУ, 1999. – С. 141–143.

Роздобудько М.В. Нові пам'ятки кийвського типу на лівобережжі Середнього Дніпра // Археологічні відкриття в Україні 2000–2001 рр. – К.: ІА НАНУ, 2002. – С. 233–236.

Седов В.В. Славяне: Историко-археологическое исследование. – М.: Языки славянской культуры, 2002. – 624 с., ил.

Сухобоков О.В. Дніпровське Лісостепове Лівобережжя у VIII–XIII ст. – К.: Наукова думка, 1992. – 216 с.



ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРИТОРІЇ ПЕРЕЯСЛАВА-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО



*Простори Канівського водосховища
(фото В. Сокола)*

Природне середовище відіграло велику роль у виникненні давнього міста Переяслав. Географічні, топографічні, геологічні умови, гідромережа, флора та фауна прилеглої території були вигідними та зручними для перших його поселенців. Для будівництва міста було використано не дуже високий мис, утворений рр. Трубіж та Альта, тобто на з'єднанні двох річок, що також співпадає з місцем виходу долини р. Трубіж на край лесової тераси.

За фізико-географічним районуванням м. Переяслав-Хмельницький з околицями входить до Лівобережно-Дніпровської лісостепової провінції Лісостепової зони й займає частково Процівсько-Ліплявський, Бориспільсько-Баришівський та Золотонісько-Чорнобаївський райони Північно-Дніпровської терасової низовинної області.

Переяслав-Хмельницький знаходиться на північно-східному схилі Українського кристалічного фундаменту. Породи осадового чохла, що залягають на гнейсах і магматитах кристалічного фундаменту, є відкладами пермського, тріасового, юрського, крейдяного та палеогенового періодів, загальною потужністю від 130 до 300 м.

Важливою особливістю географічного положення Переяславщини є відкритий характер її території, значна віддаленість від високих гірських систем, які затримують рух повітряних мас, що сприяє вільному тепло- і вологообміну на її території. Це певним чином впливає на формування природних умов даного регіону. Поверхня Переяславщини мало розчленована, подекуди трапляються окремі балки та яри. У



Вікові верби на берегах р. Трубіж (фото А. Леванця)

рельєфі території досліджуваного регіону чітко виділяються три надзаплавні тераси Дніпра. Якщо на першій надзаплавній терасі абсолютні висоти поверхні коливаються в межах 110-120 м, то вже на другій – 106-128, а біля села Хоцьки – 140 м. Відносна висота поверхні над рівнем річища Дніпра на першій надзаплавній терасі в районі м. Переяслав-Хмельницький становить 10-35 м.



*Синантропізація берегів р. Трубіж
(фото М. Федорончука)*

Борова тераса р. Дніпро тягнеться вздовж лівого берега Канівського водосховища переривистою смугою шириною від 200 м до 2,5 км і складається з алювіальних пісків та супісків з прошарками суглинку. Більшу частину території міста та околиць займають лесові терасові рівнини з глибокими малогумусними чорноземами та лучно-чорноземними солончаковими ґрунтами. Значне поширення на означеній території мають ще два види ландшафтів. Це – лучно-болотні заплави та терасові піщані рівнини з дерново-слабопідзолистими ґрунтами під сосновими і дубово-сосновими лісами. Великі ділянки цих двох видів ландшафтів затоплено в даний час водами Канівського водосховища.

Головною водною артерією Переяславщини є річка Трубіж, яка бере початок у Козелецькому районі Чернігівської області. Загальна довжина її становить 113 км, долина річки широка, майже вздовж усієї долини Трубежу її заплава осушена. Рельєф зазнав антропогенного впливу, на багатьох ділянках прокладено осушувальні канали. Сучасний рельєф Переяславщини прикрашають долини менших річок, таких, як Альта, Карань, Броварка, Супій та інші. Розорювання земель, осушування боліт, вирубка лісів зараз призвела до зміни

водного балансу, значному обмілінню рік та частковому висиханню окремих із них.

У кліматичному відношенні Переяславщина належить до недостатньо вологої теплої агрокліматичної зони. Кліматичні характеристики міста відповідають помірно континентальному, м'якому клімату. Середня температура січня – 5,8 ... - 6,5° С, липня – + 19, 2 ... +20,1° С. Тривалість періоду з температурами понад +10° С становить 155 – 165 днів. Опадів випадає до 500- 600 мм, найбільше, як правило, в червні-липні. Узимку висота снігового покриву в середньому становить 15-25 см, у окремі роки до 40-50 см, хоча бувають зими з нестійким сніговим покривом.

Особливий вплив на формування мікроклімату Переяславщини має водна поверхня Канівського моря. Починаючи з другої половини літа і восени над водоймою утворюються густі стійкі тумани. Останнім часом досить часто на прилеглих ділянках суходолу відбувається посилення вітрів до ураганних, випадання сильних дощів та граду. Отже, мікрокліматичні відмінності в межах Переяславщини залежать не тільки від природних умов, але й від господарської діяльності людини.



*Мальовничі краєвиди урочища Куряче горло
(фото І. Ольшанського)*

Склад ґрунтів Переяслава-Хмельницького та його околиць характеризується значною строкатістю. Звичайним явищем є розташування на порівняно невеликій території практично всіх видів ґрунтів. Так, тут зустрічаються: дерново-підзолисті, типові чорноземи в комплексі з лучно-чорноземними ґрунтами, лучно-чорноземні та чорноземно-лучні в комплексі з солонцями та солончаками, болотні, торф'янисто-болотні, солончакові ґрунти. Значну площу займають ґрунти,



які вважаються перехідними від дерново-підзолистих до чорноземних – сірі лісові. Залежно від інтенсивності прояву лісового чи степового процесів ґрунтоутворення вони поділяються на ясно-сірі, сірі та темно-сірі підтипи, характеризуються невисоким вмістом гумусу, підвищеною кислотністю.

Особливої уваги заслуговує приріст солончаків та солонців, що поступово розростаються та зумовлюють скорочення продуктивних земель. Солонці, ступінь засолення яких менше, ніж солончаків, займають більшу площу.

Література

Геоботанічне районування Української РСР. – К.: Наук. думка, 1977. – 303 с.

Заставний Ф. Д. Географія України. – Львів: Світ, 1994. – 470 с.

Київщинознавство: Посіб. для вчителя / За ред. І. Л. Лікарчука. – К.: Ешке О. М., 2001. – Вип. 1. – 295 с.

Природа Київської області. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1972. – 233 с.

Ярмоленко І.А. Переяслав-Хмельницький та Переяслав-Хмельницький район // Географічна енциклопедія України. – К.: УЕ, 1993. – Т. 3. – С. 23.



ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ФЛОРИ ПЕРЕЯСЛАВА-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Сучасна Переяславщина знаходиться на граничній смузі зон Лісостепу та Степу, з рівнинами, луками, невисокими пагорбами, лісами та гаями. Тут повільно несуть свої води річки Трубіж, Карань, Альта, Броварка – колись повноводні і навіть судноплавні. Усе це зумовило існування багатой та різноманітної флори регіону, дослідженням якої займалися відомі учені-ботаніки XIX-XX ст. На Переяславщині працювали такі знані дослідники флори як О. Рогович, Й. Пачоський, В. Монтрезор, А. Краснов, М. Монтеверде, Ю. Клеопов, М. Дубовик, С. Іллічевський, М. Бортняк, В. Чопик, Ю. Войтюк та інші.

Одним із перших флористичних списків Переяславщини є список складений старшим вчителем Полтавської губернської гімназії Федором Каруновським. До цього списку було включено 92 види найбільш поширених у регіоні рослин, автором подано приклади господарського використання таких рослин як *Tragopogon pratense*, *Asparagus officinalis*, *Typhalatifolia* та ін. На сьогодні всі згадані види є звичайними для Переяславщини.

Окремі дані про флору Переяславського повіту можна знайти у роботі Арандаренка М. "Записки о Полтавской губернии, составленные в 1846 г." (1848). Згідно досліджень автора у регіоні розповсюджені 22 найважливіші родини рослин. Список рослин флори Полтавської губернії та Переяславського повіту поданий згідно господарського значення рослин: хліба, городні рослини, або овочі, трави, тут же наводиться список деревних порід.

Про дикорослі лікарські рослини Полтавської губернії і зокрема, Переяславського повіту, знаходимо дані у роботі О. Августовича (1853). Для регіону автор приводить 35 видів лікарських рослин, які на той час зростали на території Переяславського повіту. До списку було включено такі рослини: *Saponaria officinalis* L., *Vinca minor* L., *Sambucus nigra* L., *Acorus calamus* L., *Datura stramonium* L. та ін. (всі назви рослин подаються з оригінальних робіт – ав.).

На Переяславщині працював один із відомих українських природодослідників О. Рогович. Як відомо, упродовж 20 років П. Рогович брав активну участь у дослідженнях флори Київського учбового округу, до якого входила і територія Переяславщини. Результати даної

роботи ним підсумовані в наукових працях "Обозрения сосудистых и полусосудистых растений, входящих в состав флоры губерний: Киевской, Черниговской и Полтавской" та "Обозрение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской", які вийшли друком відповідно в 1855 та 1869 роках.

Для всієї досліджуваної території вченим наведено 522 роди, 1397 видів та 352 різновидності рослин. Природодослідник детально описує місцезнаходження рослини, характер ґрунту, час цвітіння та плодоношення, життєву форму. Так, наприклад, "*Veronica verna* L. – Обыкновенное растение на холмах, полях и между кустарниками около ... Переяславля ... : цвет. в апреле. о." Гербарій О.Роговича зібраний на території Переяславщини сьогодні знаходиться в його іменній гербарній колекції Гербарію Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України.

У згаданій роботі вказано понад 200 місць зростань із сучасної території міста та його околиць. Для Переяславщини О. Рогович наводить ряд рослин, які зараз є рідкісними або зовсім зниклими з досліджуваного району. Серед таких рослин, перш за все, потрібно назвати: Горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.), Сон широколистий (*Pulsatilla patens* Mill), Росичка круглолиста (*Drosera rotundifolia* L.), Росичка англійська (*Drosera longifolia* L.), Скорзонера дрібноквіткова (*Scorzonera parviflora* Jacq).

На Переяславщині, у липні 1884 р. проводив ботанічні екскурсії В.Монтрезор, автор роботи "Обозрение растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Киевской, Подольской, Волынской, Черниговской и Полтавской". У даній праці природодослідник подав список усіх дикорослих та культурних рослин досліджуваного регіону. Автор наводить 237 видів, місцем зростання яких є м. Переяслав та Переяславський повіт. Варто зазначити, на той час В.Монтрезор стверджував, що антропогенний вплив веде до зникнення великої кількості видів дикорослої флори регіону та значної забур'яненості рослинних угруповань.

Дані про зростання деяких видів у м. Переяславі та Переяславському повіті знаходимо в роботі І.Ф. Шмальгаузену "Флора юго-



западной России, т. е. Губерний: Киевской, Вольнской, Подольской, Полтавской, Черниговской и смежных областей" (1886). Відомості про рослини подано на основі літературних даних та гербарних зразків, які зберігались на той час в Університеті св. Володимира в Києві. І.Шмальгаузен опрацював гербарії О.Роговича, В.Монтрезора та ін.

Відомий російський природодослідник А.Краснов разом зі своїм помічником М. Левицьким, побував на Переяславщині весною 1890 р. Його дослідження проходили в рамках вивчення ґрунтів Полтавської губернії групою науковців під керівництвом професора В.Докучаєва, за дорученням Полтавського губернського земства. Поряд із вивченням флори регіону, А.Краснов проводив, як він зазначав, геоботанічні та ботаніко-географічні дослідження місцевості. Результатом флористичних досліджень А.Краснова стала робота "Материалы для флоры Полтавской губернии" (1891). Природодослідник приводить нові види судинних рослин для досліджуваної території, яких не було у списках його попередників, зокрема для Переяславського повіту це *Lathraea squamaria* L., *Dianthus plumarius* L., *Daphne sneorum* L. та ін. (всього сім видів). Поряд із звичайними для регіону рослинами, А.Краснов вказує на зростання таких рідкісних видів як *Adonis vernalis*, *Stipa pennata*, *Potentilla alba*, *Lilium marthagon* та ін.

Найвагоміший вклад у вивчення флори Переяславщини зробив Й.Пачоський, відомий український та польський природодослідник. Він перебував у нашому місті з травня по вересень 1891 р. За результатами його досліджень вийшла друком праця "Очерк флоры окрестностей г. Переяславля" (1893).

Центром дослідження Й. К. Пачоського було с. Карань та прилеглі до нього території (сучасна територія м-н. Карань, Комуна, дабми Канівського водосховища, околиці с. Стівп'яги, а також затоплених сьогодні сіл Андруші, В'юнища та ін.). Дану територію вчений поділив на флору Дніпровської долини та флору чорноземного розораного степу. Більшу увагу приділив природодослідник вивченню флори Дніпровської долини. Дані досліджень, які проводились у кінці ХІХ ст., є досить актуальними, особливо зараз, коли значна частина досліджуваних територій знаходиться під водами Канівського водосховища.

Учений підкреслював, що в Переяславі та його околицях можна розрізнити флору лісової області та флору степів. Як він вказував,

на одній і тій же широті ростуть зовсім різні рослини: сосна лісова (*Pinus sylvestris* L.), грушанка мала (*Pyrola minor* L.), сфагнум (*Sphagnum* L.), верес звичайний (*Calluna vulgaris* L.) з одного боку та сухоребрик мінливий (*Sisymbrium junceum* L.), ковила волосиста (*Stipa capillata* L.), мигдаль степовий (*Amygdalus nana* L.) з іншого.

У своїй роботі Й. К. Пачоський подав список 732 видів судинних рослин (76 родин), деякі з них не були вказані до нього іншими дослідниками: до списку О. С. Роговича він додав 6 видів, а до списку І. Ф. Шмальгаузена – 25 видів. Автор вказував, що число приведених ним видів є не значним, тому, що він досліджував лише половину Переяславської флори.

Найбільшою кількістю видів у списку Й.Пачоського були представлені родини: Жовтецеві (*Ranunculaceae*) – 24 види, серед них такі рідкісні рослини, як анемона лісова (*Anemone sylvestris* L.) та горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.); Хрестоцвіті (*Brassicaceae*, або *Cruciferae*) – 35 видів; Бобових (*Fabaceae*) – 37 видів, серед них астрагал шерстистоквітковий (*Astragalus dasyanthus* Pall.) та А. мінливий (*A. virgatus* Pall.), які зустрічаються зараз дуже рідко; Розові (*Rosaceae*) – 31 вид; Складноцвіті (*Compositae*, або *Asteraceae*) – 89 видів; Ранникові (*Scrophulariaceae*) – 32 види; Губоцвіті (*Labiatae*) – 38 видів; Осокові (*Cyperaceae*) – 37 видів, із них 22 види рослин із роду Осока (*Carex* L.), серед них рідкісні – осока багнова (*C. limosa* L.), осока дворядна (*C. disticha* Huds.), осока пухирчаста (*C. vesicaria* L.); Злакові (*Poaceae*, або *Gramineae*) – 72 види.

Під час дослідження флори м. Переяслава Й.Пачоський звернув увагу на руйнування природних формацій людиною, яке призводить до появи рослин-бур'янів. Так для прирічкової смуги Дніпровської долини вчений вказує на наявність таких синантропних видів, як *Juncus tenageja* Ehrh., *J. Bufonius* L., *Middendorfia borysthenica* Trautv., *Peplis portula* L., *P. Alternifolia* Bieb., *Rumex ucrainicus* Fisch., *Veronica anagallis* C. Koch., *Limosella aquatica* L. та інші.

Гербарій, зібраний Й. К. Пачоським під час перебування в Переяславі, був переданий до ботанічного кабінету Університету св. Володимира в Києві. На сьогодні він зберігається у Гербарії Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України.

У 1913 р. була опублікована ще одна флористична робота Й.Пачоського "Материалы для изучения флоры р. Трубежа. (Список растений, собранных в Переяславском

уезде Полтавской губернии в 1912 г.)". У ній автор, на основі гербарного матеріалу переданого йому завідувачем природно-історичного Музею Полтавського губернського земства М.Ніколаєвим, доповнює свій попередній список рослин м. Переяслава та повіту.

Улітку 1915 р. вивченням дикорослих та культивованих лікарських рослин флори Полтавської губернії займався М. Монтеверде, співробітник Імператорського ботанічного саду Петра Великого, який побував в нашому місті. Результатом досліджень М. Монтеверде була робота "Развитие и современное состояние промысла сбора и культуры лекарственных растений в Полтавской губернии" (1916). Серед найбільш поширених дикорослих видів лікарських рослин регіону автор називає: *Achillea millefolium*, *Acorus calamus*, *Dryopteris filix mas* та ін. До того ж учений вказує на те, що культивуванням лікарських рослин у Переяславі займалися дві фірми: В.В.Шаля і І.Я.Парфененка; та Р.Д.Полторацького. На плантаціях фірм в більшості вирощувались такі види: м'ята кучерява (*Mentha crispa* L.), м'ята перцева (*Mentha piperita* L.), меліса лікарська (*Melissa officinalis* L.), шавлія лікарська (*Salvia officinalis* L.), чебрець звичайний (*Thymus vulgaris* L.).

На початку ХХ ст. флористичні дослідження на Переяславщині проводили природодослідники-аматори: В.Ніколаєв (1912, 1914), М. Ярмолович (1914-1916), Г. Огольцев (1919), П. Спесивцев (1915). Гербарні зразки зібрані ними були передані до Полтавського державного музею. На основі цих та інших зборів С.Іллічевським було складено повний, на той час, список рослин Полтавської губернії, який опубліковано в роботі "Гербарій Полтавського державного музею" (1928). Для Переяслава та повіту, в згаданому списку, було приведено 112 видів. Серед них такі рослини: *Potamogeton natans* L., *Butomus umbellatus* L., *Elodea canadensis* Casp., *Ostericum palustre* Bess. та інші.

На початку ХХ ст. (1923, 1924) на території Переяславщини побував з ботанічною екскурсією відомий український вчений – геоботанік, флорист, систематик, ботаніко-географ, флорогенетик – Ю. Клеопов (1902–1942). Результати досліджень були викладені ним у статті "Ботанічна екскурсія до кол. Переяславського повіту Полтавщини". У даній роботі вчений наводить сім видів рослин, які раніше не були вказані для досліджуваного району. Ю. Клеопов зазначає, що у 1923 р. ним була знайдена

орхідея *Cephalanthera rubra* (L.) Rich. Згадані ботанічні екскурсії були проведені Ю. Клеоповим разом із М. Дубовиком (1903-1941), українським дендрологом.

У подальшому систематичні флористичні дослідження на території м. Переяслава не проводились. У 80-х роках минулого століття з'явилися повідомлення М. Бортняка (1975, 1978, 1978) про знахідки нових для Київської області синантропних та адвентивних видів із території Переяслав-Хмельницького району. Так дослідником було знайдено на болотистій заплаві струмка біля с. Лецьки та у с. Виповзках у каналі з водою, водяний жовтець Ріона (*Batrachium rionii* (Lagget) Nym) і вперше приведено його для флори Київської області. М.М. Бортняк відзначав місцезнаходження такої адвентивної рослини, як кострець прибережний (*Bromopsis riparia* (Rehm.) Holub) на залізничній станції Переяславській.

Флористичні матеріали щодо Київської області наведені В.Собком та Л. Мордатенко у "Визначнику рослин Київської області" (2004). Для Переяслава-Хмельницького наводяться такі рідкісні рослини, як гіацинтік блідий (*Hyacinthella leucophaea* (C.Koch. Schur), подорожник Корнута (*Plantago cornuti* Gouan), зозуленець болотний (*Orchis palustris* Jacq) та інші.

Деякі матеріали по флорі Переяславщини опубліковані в "Конспекті флори Середнього Придніпров'я: Судинні рослини" (Чопик, Бортняк, Войтюк та ін. 1998). Даний список складений на основі фактичного і діагностичного матеріалу отриманого авторами та на матеріалах запозичених з літературних джерел та гербарних фондів.

Починаючи з 2002 р. планове вивчення флори м. Переяслава-Хмельницького та району проводять викладачі кафедри біології ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" та співробітники Інституту ботаніки ім. М.Г.Холодного НАН України. Упродовж цього часу експедиційні дослідження проводили В.Протопопова, В. Джуран, М.Федорончук, М. Шевера, Н.Крецул, Л.Губарь, Г.Чорна та ін. До вивчення флори регіону залучено студентів спеціальностей "Біологія" та "Географія" вузу, під час проведення навчально-польових практик із ботаніки. Результати досліджень впроваджуються в навчальний процес для читання лекційних курсів у ВНЗ, на їх основі розроблено тематику курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських робіт, створено гербарій університету.

Література

- Августович О.М. О дикорастущих вредных растениях Полтавской губернии. / Труды Комиссии Высочайше учрежденной при Императорском Университете Св. Владимира, для описания губерний Киевского Учебного Округа Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской. – К., 1853. – 231 с.
- Арандаренко Н. Записки о Полтавской губернии, составленные в 1846 г. в 3 частях. – Полтава, – 1848. – 138 с.
- Бортняк М.М. Види роду *Carex* L. у флорі Київської області // Укр. ботан. журн. – 1984. – Т. 41., № 1. – С. 55–58.
- Бортняк М.М. Матеріали до флори Київської області // Укр. ботан. журн. – 1975. – Т. 32, № 4. – С. 445–448.
- Бортняк М.М. Нові знахідки флори Київщини // Укр. Ботан. журн. – 1978. – Т. 35, № 4. – С. 356–361.
- Бортняк М.М. Нові знаходження адвентивних рослин на території Київської області // Укр. Ботан. Журн. – 1978. – Т. 35, № 2. – С. 127–130.
- Джуран В.М., Крецул Н.І. Рослинний світ Київщини. // Київщинознавство. Посібник для вчителя. Вип. 1. – К., 2001. – С. 63–87.
- Іллічевський С. Гербарій Полтавського державного музею. – // Збірник присвячений 35-річчю музею. – Полтава, 1928. – Т. 1. – С. 141 – 226.
- Клеопов Ю.Д., Дубовик М.В. Ботанічна екскурсія до колишнього Переяславського повіту Полтавщини // Укр. Ботан. журн. – 1926. – Книга 3. – С. 44–45.
- Краснов А.Н. Материалы для флоры Полтавской губернии. – Харьков, 1891. – 116 с.
- Краснов А.Н. Ботанико-географический очерк Полтавской губернии. // Материалы к оценке земель Полтавской губ. – Спб, 1894. – С. 67–98.
- Краснов А.Н. О результатах геоботанических исследований в Полтавской губернии. – Спб. – Вип. 1. 1894. – 145 с.
- Конспект флоры Середнього Придніпров'я: Судинні рослини / Чопик В., Бортняк М., Войтюк Ю., Погребенник В., Кучерява Л., Нечитайло В., Любченко В., Шевчик В. – К.: Фітосоціоцентр, 1998. – 139 с.
- Крецул Н.І., Джуран В.М. Сторінки історії вивчення синантропної флори Переяславщини у XIX ст. // Синантропізація рослинного покриву України (м. Переяслав-Хмельницький, 27–28 квітня 2006). – Тези наукових доповідей. – Переяслав-Хм., 2006. – С.104–107.
- Монтеверде Н. Развитие и современное состояние промысла, сбора и культуры лекарственных растений в Полтавской губернии. – Петроград: Тип. Императорской Академии наук: – 1916. – 75 с.
- Монтрезор В.В. Обзорение растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Киевской, Подольской, Волынской, Черниговской и Полтавской // Записки Киев. Общества естествоиспытателей., 1886–91. – 508 с.
- Монтрезор В.В. Список растений, собранных в Киевском учебном округе в последний 25-летний период, т. е. Со времени издания «Обозрения семенных и высших споровых растений» проф. Роговича, с 1869 г. до 1895 г. // Записки Киев. Общ. Естествоисп. – 1898. Вип. 2. – С. 675–707.
- Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст. – К.: Наукова думка, 1997. – 281 с.
- Пачоский И. К. Очерк флоры окрестностей г. Переяславля Полтавской губернии // Зап. Киевск. Общ. Естествоисп. – 1893. – Вип. 1. – С. 63–141.
- Пачоский И. К. Материалы для изучения флоры р. Трубежа. (Список растений, собранных в Переяславском уезде Полтавской губернии в 1912 г.) // Ежегодник Музея Полтавского губернского земства. – 1913. – С. 21–44.
- Рогович А.С. Обзорение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губернии Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской. – Киев, 1869. – 308 с.
- Федорончук М., Шевера М. Національний природний парк “Переяславський” повинен таки бути створений. // Жива Україна. – 2005. – № 15–16. – С. 9–12.
- Фітозабруднення рослинного покриву Середнього Придніпров'я. Анотований конспект синантропної флори. / Джуран В.М., Крецул Н.І., Протопопова В.В., Федорончук М. М., Шевера М. В. – К.: “Автореферат”, 2007. – 48 с.
- Шмальгаузен И. Ф. Флора юго-западной России, т. е. Губерний: Киевской, Волынской, Подольской, Полтавской, Черниговской и смежных областей. – К.: Тип. Ун-та св. Владимира, 1886. – 783 с.



Краснов А. М.
(1862-1914)



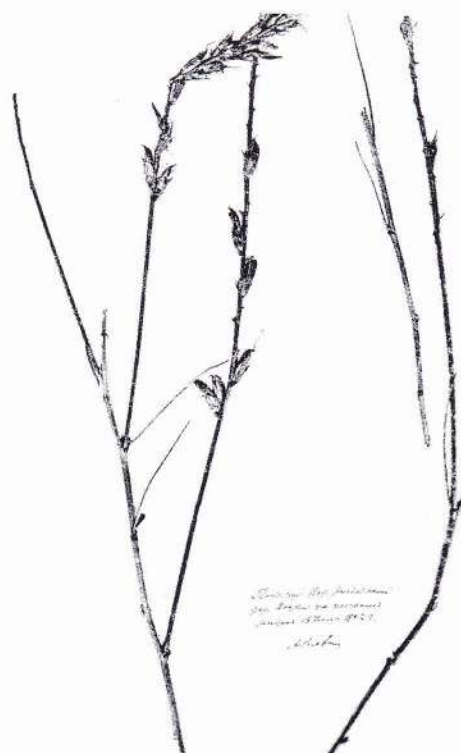
Рогович О.С.
(1812-1878)



Клеопов Ю.Д.
(1902-1942)



Гербарный образец О.С. Роговича 1842 г.
(*Astragalus virgatus* Pall.)



Гербарный образец О.С. Роговича 1846 г.
(*Orobus pallescens* Bieb.)



Монтеверде М.А.
(1856-1929)

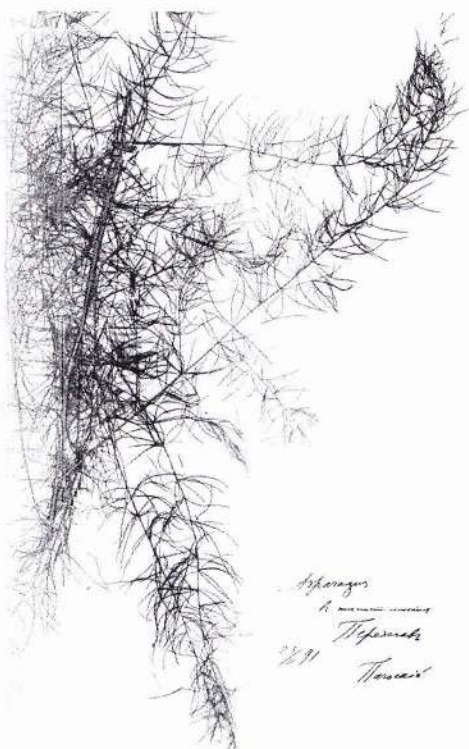


Шмальгаузен И.Ф.
(1849-1894)



Пачоський Й.К.
(1864-1942)

Гербарний зразок Й.К. Пачоського 1891 р.
(*Asparagus officinalis* L.)



Гербарний зразок Й.К. Пачоського 1891 р.
(*Potentilla patens* Mill.)



Малюнки Т.Г.Шевченка (XIX ст.).
Територія сучасного Канівського водосховища





СУДИННІ РОСЛИНИ

Перші відомості про флору міста Переяслава та його околиць у XIX ст. подані у публікації О.С. Роговича (1869), згодом фрагментарні дані наведені у працях В.В. Монтезора (1898), І.Ф. Шмальгаузен (1886, 1895-1897) та ін. Спеціальне дослідження флори і рослинності Переяслава та його околиць здійснив Й.К. Пачоський (1893), який вказав 732 види судинних рослин. Фрагментарно досліджував флору Переяславщини А.М. Краснов (1890). У XX ст. окремі відомості про флору подано у коротких повідомленнях та Ю.Д. Клеопова (1923), М.М. Бортняка (1978), В.І. Чопика зі співавторами (1988) та ін.

У 2002 р. викладачі ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” та співробітники Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, в рамках співпраці між Міністерством освіти і науки України та Національною академією наук України розпочали спеціальне дослідження рослинного покриву Переяслава, результати якого викладені у даній монографії.

Пропонований анотований конспект урбанofлори Переяслава-Хмельницького є узагальненням сучасних відомостей про її видовий склад і базується передусім на результатах оригінальних досліджень, проведених під час польових досліджень упродовж 2002-2008 рр., узагальнення відомих літературних даних по флорі міста, зокрема, порівнянні зі списком, опублікованим Й.К. Пачоським у 1893 р., гербарій якого нині зберігається у Інституті ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України і включений до іменної колекції І.Ф. Шмальгаузен (KIV).

Урбанofлора Переяслава-Хмельницького нараховує 968 видів судинних рослин, у т.ч. підтверджено зростання 570 видів рослин, які наводилися Й.К. Пачоським та 188 видів нами наведено вперше, більшість з них є видами адвентивної фракції флори.

Для кожного виду за єдиною схемою подана наступна інформація, що включає: латинську (номенклатура за S.L. Mosyakin, M.M. Fedoronchuk, 1997) та українську наукові назви видів судинних рослин, основну синоніміку, життєву форму, час цвітіння, приуроченість до зон міста (урбанозона –

власне місто та субурбанозона – околиці міста (прийнято скорочення – Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини – Музей)), частота трапляння, їх екологія; належність до фракції флори (апофіти, види адвентивних рослин), а для останніх походження та ступінь натуралізації; господарське значення, у т.ч. для рідкісних рослин представленість у Червоній книзі України (1996) та категорії охорони. Крім того подано під якою назвою Й.К. Пачоський визнавав той чи інший вид, а також для якої території міста/околиць де він був зібраний, оскільки деякі місцезростання затоплені Канівським водосховищем і зараз втрачені (наприклад, с. Андруші, плавні Дніпра та ін.).

Вважаємо, що цей список є цінним порівняльним матеріалом і основою подальшого проведення моніторингових досліджень рослинного покриву міста Переяслав-Хмельницького.

DIVISIO LYCOPODIOPHYTA – ВІДДІЛ ПЛАУНОПОДІБНІ

CLASIS LYCOPODIOPSIDA – КЛАС ПЛАУНОПОДІБНІ

FAMILIA LYCOPODIACEAE – РОДИНА ПЛАУНОВІ

Lycopodium clavatum L. – плаун булавовидний. Багаторічник, спороносить – VII-IX; субурбанозона (м-н Комуна), рідко, на пісках, у вербняках; лікарська, рідкісна рослина.

DIVISIO EQUISETOPHYTA – ВІДДІЛ ХВОЩЕПОДІБНІ

CLASIS EQUISETOPSIDA – КЛАС ХВОЩЕПОДІБНІ

FAMILIA EQUISETACEAE – РОДИНА ХВОЩЕВІ

Equisetum arvense L. – хвощ польовий. Багаторічник, спороносить – III-IV; урбанозона та субурбанозона, звичайно, на пісках, луках, по берегах річок та водойм, смітниках, по канавах, серед вологих чагарників, вздовж доріг, на городах; евапофіт, лучний; лікарська рослина, бур'ян.

Equisetum fluviatile L. – хвощ річковий. Багаторічник, спороносить – VI-VII; субурбанзона, рідко, по берегам водойм, у прибережних мілководдях, заболочених канавах; технічна, лікарська рослина.

Equisetum palustre L. – хвощ болотний. Багаторічник, спороносить – V-IX; субурбанзона, рідко, по вологих луках, берегах річок та водойм; лікарська, отруйна рослина.

DIVISIO PTERIDOPHYTA – ВІДДІЛ ПАПОРОТЕПОДІБНІ

CLASIS POLYPODIOPSIDA – КЛАС БАГАТОНІЖКОВІ

FAMILIA ATHYRIACEAE – РОДИНА БЕЗЩИТНИКОВІ

Athyrium filix-femina (L.) Roth – безщитник жіночий. Багаторічник, спороносить – VI-VIII; субурбанзона (уроч. Куряче горло, м-н Комуна), рідко, на вологих місцях, в лісах; декоративна, лікарська, отруйна рослина. Наводився О.С. Роговичем як *Asplenium filix-femina* (L.) Bernh.

Cystopteris fragilis (L.) Bernh. – пухирник ламкий. Багаторічник, спороносить – VIII-IX; субурбанзона, рідко, у затінених лісах; декоративна, лікарська, отруйна рослина.

FAMILIA DRYOPTERIDACEAE – РОДИНА ЩИТНИКОВІ

Dryopteris carthusiana (Vill.) H.P. Fuchs – щитник шартрський. Багаторічник, спороносить – VII-VIII; субурбанзона, рідко, в лісах; отруйна, лікарська, декоративна рослина.

Dryopteris filix-mas (L.) Schott – щитник чоловічий, чоловіча папороть. Багаторічник, спороносить – VII-VIII; субурбанзона, звичайно, в лісах; лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Aspidium filix-mas* Sw.

FAMILIA NYMPHOPHYTES – РОДИНА НЕВИРАЗНОЛУСКОВІ

Pteridium aquilinum (L.) Kuhn – орляк звичайний. Багаторічник, спороносить – VII-IX; субурбанзона, звичайно, у лісах, серед чагарників; лікарська, отруйна, їстівна в молодому віці, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Pteris aquilinum* L.

FAMILIA POLYPODIACEAE – РОДИНА БАГАТОНІЖКОВІ

Polypodium vulgare L. – багатоніжка звичайна. Багаторічник, спороносить – VIII-IX; субурбанзона (уроч. Куряче горло), рідко, у лісах; лікарська, декоративна, дубильна, отруйна рослина.

FAMILIA THELYPTERIDACEAE – РОДИНА ТЕЛІПТЕРИСОВІ

Thelypteris palustris Schott – теліптерис болотний, болотна папороть. Багаторічник, спороносить – VIII-VIII; субурбанзона, рідко, на заболочених місцях, у лісах; лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Aspidium thelypteris* (L.) Sw.

CLASIS SALVINIOPSIDA – КЛАС САЛЬВІЄПОДІБНІ

FAMILIA SALVINIACEAE – РОДИНА САЛЬВІНІЄВІ

Salvinia natans (L.) All. – сальвінія плаваюча. Багаторічник, спороносить – VIII-IX; субурбанзона (уроч. Чубуки), рідко, у повільнопроточних або стоячих водоймах; кормова, декоративна рослина. Занесена до Червоної книги України (2 категорія), угруповання за її участю занесені – до Зеленої книги України.

DIVISIO PINOPHYTA – ВІДДІЛ ГОЛОНАСІННІ

CLASIS PINOPSIDA – КЛАС ХВОЙНІ

FAMILIA PINACEAE – РОДИНА СОСНОВІ

Pinus sylvestris L. – сосна звичайна. Дерево, запилюється – V; субурбанзона, спорадично, на піщаних місцях, у лісах; деревинна, лікарська, фітонцидна, декоративна рослина.

DIVISIO MAGNOLIOPHYTA – ВІДДІЛ МАГНОЛІЄПОДІБНІ

CLASIS LILIOPSIDA – КЛАС ЛІЛІОПОДІБНІ

FAMILIA ACORACEAE – РОДИНА АЇРОВІ, або ЛЕПЕХОВІ

Acorus calamus L. – аїр звичайний, лепеха звичайна, татарське зілля. Багаторічник;



квітує – VI-VII; субурбанзона (м-н Підварки, Комуна, Бабачиха, Борисівка, уроч. Куряче горло), спорадично, на болотах, заболочених луках, по берегах водойм; археофіт (південно-східноазійського походження), агріофіт; лікарська, ефіроолійна рослина.

FAMILIA ALISMATACEAE – РОДИНА ЧАСТУХОВІ

Alisma plantago-aquatica L. – частуха подорожникова. Багаторічник, квітує – VI-VIII; субурбанзона, спорадично, по берегам річок та водойм, на заболочених луках, у канавах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Alisma plantago* L. Окрім типової відмічав різновидність var. *umbellata* Pacz.

Caldesia parnassifolia (L.) Parl. – кальдезія білосоролиста. Багаторічник, квітує – VII-IX; субурбанзона, рідко, по берегам водойм, на мілководдях; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Alisma parnassifolia* L.

Sagittaria sagittifolia L. – стрілолист стрілолистий. Багаторічник, квітує – VI-VIII; субурбанзона, звичайно, по берегам річок та водойм, на мілководді; лікарська рослина.

FAMILIA ALLIACEAE – РОДИНА ЦИБУЛЕВІ

Allium angulosum L. – цибуля гранчата. Багаторічник; квітує – VI-IX; субурбанзона, рідко, на луках, по берегах річок, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Allium acutangulum* Schrad.

Allium oleraceum L. – цибуля овочева. Багаторічник; квітує – VII-VIII; субурбанзона, спорадично, у світлих лісах, на луках, на трав'янистих схилах, вздовж доріг; евенталофіт, чагарниковий; харчова, лікарська рослина.

Allium paniculatum L. – цибуля волотиста. Багаторічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, рідко, на трав'янистих схилах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським на схилах між Переяславом та с. Стовп'яги.

Allium scorodoprasum L. – цибуля часникова. Багаторічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, спорадично, на сухих луках, степових схилах, серед чагарників; харчова, вітамінна рослина.

Allium sphaerocephalon L. – цибуля круглоголова. Багаторічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, спорадично, на сухих луках,

степових схилах, серед чагарників; декоративна, їстівна рослина. Наводився Й.К. Пачоським між Переяславом та с. Стовп'яги.

FAMILIA AMARYLLIDACEAE – РОДИНА АМАРИЛІСОВІ

Galanthus nivalis L. – підсніжник білосніжний. Багаторічник; квітує – III-IV; субурбанзона (уроч. Куряче горло), рідко, в лісах, серед чагарників; декоративна, лікарська, рідкісна рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія).

FAMILIA ARACEAE – РОДИНА АРОЇДНІ

Calla palustris L. – образки болотні. Багаторічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, по болотах, по берегах річок (м-н Підварки, х. Гребля); декоративна, лікарська, отруйна рослина. Наводився О.С. Роговичем.

FAMILIA ASPARAGACEAE – РОДИНА ХОЛОДКОВІ

Asparagus officinalis L. – холодок лікарський. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, рідко, на лісових галявинах, серед чагарників, на узліссях, трав'янистих схилах; їстівна, лікарська рослина.

FAMILIA ASPHODELACEAE – РОДИНА АСФОДЕЛІЄВІ

Anthericum ramosum L. – віхалка гілляста. Багаторічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, рідко, на лісових галявинах, серед чагарників, трав'янистих схилах; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

FAMILIA BUTOMACEAE – РОДИНА СУСАКОВІ

Butomus umbellatus L. – сусак зонтичний. Багаторічник; квітує – V-X; субурбанзона, спорадично, на болотах, по берегах водойм, на мілководді; декоративна, технічна рослина.

FAMILIA CONVALLARIACEAE – РОДИНА КОНВАЛІЄВІ

Convallaria majalis L. – конвалія травнева. Багаторічник; квітує – IV-IV; субурбанзона, спорадично, у лісах; декоративна, лікарська рослина.

Maianthemum bifolium (L.) F.W. Schmidt – веснівка дволиста. Багаторічник; квітує – V-VI; субурбанзона, рідко, у лісах; лікарська, декоративна рослина. Наводився О.С. Роговичем.

Polygonatum multiflorum (L.) All. – купина багатоквіткова. Багаторічник; квітує – V–IV; субурбанзона, спорадично, у лісах; лікарська, декоративна рослина.

Polygonatum odoratum (Mill.) Druce – купина пахуча. Багаторічник; квітує – V; субурбанзона, рідко, у лісах; лікарська, декоративна рослина.

FAMILIA CYPERACEAE – РОДИНА ОСОКОВИ

Blismus compressus (L.) Panz. ex Link – блісмус стиснутий. Багаторічник; квітує – VI–III; субурбанзона, спорадично, на вологих луках. Наводився Й.К. Пачоським як *Scirpus compressus* L.

Bolboschoenus maritimus (L.) Palla – бульбокомиш морський. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, по берегах річок, на вологих луках; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Scirpus maritimus* L.

Carex acuta L. – осока гостра. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на вологих, заболочених луках, по берегах водойм; лікарська рослина.

Carex acutiformis Ehrh. – осока гостровидна. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на вологих, заболочених луках, по берегах водойм; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Carex paludosa* Good.

Carex appropinquata Schum. – осока зближена. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на заболочених місцях; лікарська рослина.

Carex caryophyllea Latourr. – осока весняна. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, спорадично, на сухих луках, у розріджених соснових та березових лісах, степових схилах; лікарська рослина.

Carex cespitosa L. – осока дерниста. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, рідко, на болотах та заболочених луках; лікарська рослина.

Carex canescens L., nom. Conserv. (= *Carex cinerea* Pollich) – осока сива. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на вологих та заболочених луках, у вологих лісах; лікарська рослина.

Carex colchica J. Gay s.l. (incl. *C. ligerica* J. Gay, *C. colchica* subsp. *ligerica* (J. Gay) Egor.) –

осока колхідська. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на супіщаних місцях; геміапофіт, піщаний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як близький вид до *C. schreberi* Schrank.

Carex distans L. – осока розсунута. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на вологих, іноді слабозасолених луках; лікарська рослина.

Carex disticha Huds. – осока дворядна. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на болотах та заболочених луках.

Carex elata All. (s.l., incl. *C. elata* subsp. *omskiana* (Meinsh.) Jalas) – осока висока. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, рідко, на болотах.

Carex elongata L. – осока видовжена. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на болотах, у сирих вербняках; лікарська рослина.

Carex hirta L. – осока шершава. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на сухих піщаних місцях, вологих луках, у лісах, серед чагарників, на узбіччі доріг; евентапофіт, лучний; лікарська рослина.

Carex lasiocarpa Ehrh. – осока пухнастоплода. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на сфагнових болотах; лікарська рослина.

Carex leporina L., nom. conserv. – осока заяча. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на вологих луках, у світлих лісах, біля доріг; евентапофіт, лучний.

Carex limosa L. – осока багнова. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, (м-н Комуна). Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра.

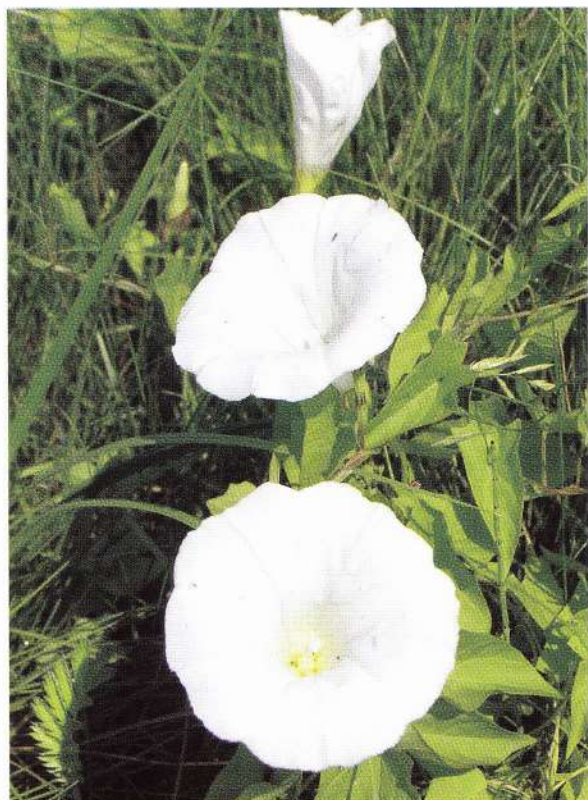
Carex michelii Host – осока Мікелі. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, рідко, в лісах; лікарська рослина.

Carex montana L. – осока гірська. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, звичайно, в широколистяних лісах, на галявинах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Carex muricata L. – осока колючкувата. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, в лісах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Carex nigra (L.) Reichard – осока чорна. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона,

фото М.М. Федорончука



ПЛЕТУХА ЗВИЧАЙНА -
CALYSTEGIA SEPIMUM



АСТРАГАЛ ШЕРСТИСТОКВІТКОВИЙ
- ASTRAGALUS DASYANTHUS



ШАВЛІЯ ЛУЧНА -
SALVIA PRATENSIS

фото М.М. Федорончука



СУХОРЕБРИК ЛЬОЗЕЛІЇВ –
SISYMBRIUM LOESELII



ЧИХАВКА ХРЯЩУВАТА –
PTARMICA CARTILAGINEA

фото М.М. Федорончука



РОГІЗ ШИРОКОЛИСТІЙ –
ТУРНА LATIFOLIA



ПІДМАРЕНИК СПРАВЖНІЙ –
GALIUM VERUM



ЛЯДВЕНЕЦЬ РОГАТИЙ –
LOTUS CORNICULATUS

фото М.М. Федорончука



АСТРАГАЛ МІНЛИВИЙ -
ASTRAGALUS VARIUS



ЩАВЕЛЬ КУЧЕРЯВИЙ -
RUMEX CRISPUS



ЗВІРОБІЙ ЗВИЧАЙНИЙ -
HYPERICUM PERFORATUM

фото М.М. Федорончука



ГЕРАНЬ ЛУЧНА -
GERANIUM PRATENSE

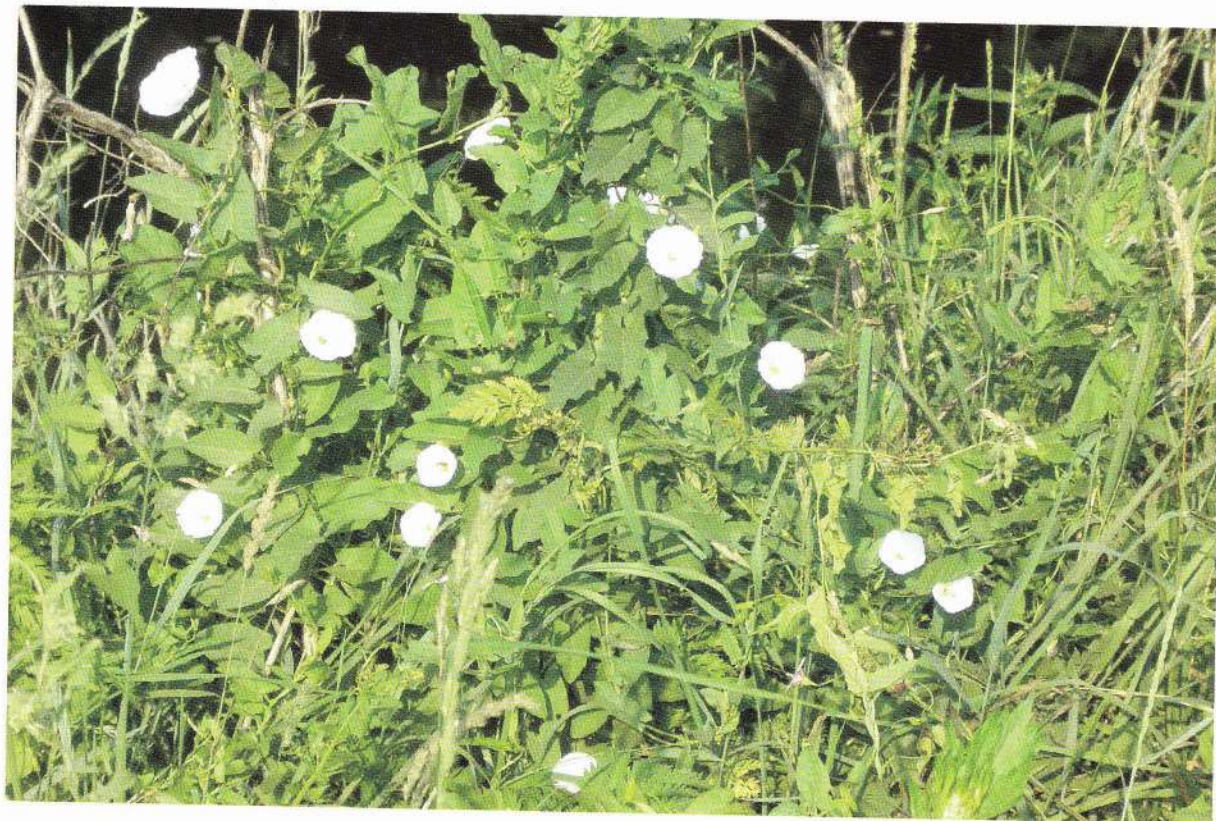


ОМАН ВИСОКИЙ -
INULA HELENIUM



БУЗИНА ЧЕРВОНА -
SAMBUCUS RACEMOSA

фото М.М. Федорончука



ПЛЕТУХА ЗВИЧАЙНА -
CALYSTEGIA SEPIUM



МАК ДИКИЙ -
PAPAVER RHOEAS



ПІДМАРЕНИК ПІВНІЧНИЙ -
GALIUM BOREALE

фото М.М. Федорончука



БОЛИГОЛОВ ПЛЯМИСТИЙ –
CONIUM MACULATUM



ЛЕЩИЦЯ ВОЛОТИСТА –
GYPSOPHILA PANICULATA

фото М.М. Федорончука



ДЕРЕВІЙ МАЙЖЕЗВИЧАЙНИЙ -
ACHILLEA SUBMILLEFOLIUM



ЛЕПЕХА ЗВИЧАЙНА (ТАТАРСЬКЕ ЗІЛ-
ЛЯ) □ - *ACORUS CALAMUS*



ЦМИН ПІСКОВИЙ -
HELICHRYSUM ARENARIUM

спорадично, на заболочених луках, болотах, серед чагарників; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Carex vulgaris* Fries. var. *genuina* Schmalh.

Carex pallescens L. – осока бліда. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на луках, у світлих лісах, серед чагарників, на перелогах; евентапофіт, лучний. Наводився також О.С. Роговичем.

Carex pilosa Scop. – осока волосиста. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, звичайно, у лісах, серед чагарників; лікарська рослина.

Carex panicea L. – осока просовидна. Багаторічник; квітує – V; субурбанзона, рідко, на вологих луках; лікарська рослина.

Carex praecox Schreb. – осока рання. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, звичайно, на піщаних місцях, сухих луках; у світлих соснових лісах, по узбіччю доріг; геміапофіт, піщаний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Carex schreberi* Schrank.

Carex pseudocyperus L. – осока несправжньосмикавцева. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на болотах; лікарська рослина.

Carex riparia Curtis – осока прибережна. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на болотах, по берегах водойм; лікарська рослина.

Carex rostrata Stokes – осока здута. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на болотах, по берегах водойм, у придорожних канавах, евентапофіт, лучний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Carex ampullacea* Gooden.

Carex secalina Willd. ex Wahlenb. – осока житня. Багаторічник; квітує – V; субурбанзона, рідко, на слабозасолених луках; лікарська рослина.

Carex spicata Huds. (= *C. contigua* Horpe) – осока сусідська. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на сухих луках, у розріджених лісах, на пустирях, поблизу жител, вздовж доріг; геміапофіт, лучний.

Carex tomentosa L. – осока повстиста. Багаторічник; квітує – V; субурбанзона, рідко, на луках та сухих схилах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Carex vesicaria L. – осока пухирчата. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на заболочених місцях; при дорозі; евентапофіт, лучний.

Carex vulpina L. – осока лисяча. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на вологих та заболочених луках, по берегам водойм, придорожні канали; евентапофіт.

Cyperus fuscus L. – смикавець бурий. Однорічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, звичайно, на піщаних місцях, по берегах річок; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським, окрім типової форми відмічено й різновидність var. *virescens* Besser.

Cyperus michelianus (L.) Link (*Dichostylis micheliana* (L.) Nees, nom. illeg.) – смикавець Мікелі. Однорічник. Наводився Й.К. Пачоським як *Scirpus michelianus* L. для плавнів Дніпра в околиці с. Андруші та Козинці, затоплених Канівським водосховищем.

Eleocharis acicularis (L.) Roem. et Schult. – ситняг голчастий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, на берегах річок; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Heleocharis acicularis* L.

Eleocharis palustris (L.) Roem. et Schult. – ситняг болотний. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, по берегам водойм, на заболочених луках; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Heleocharis palustris* L.

Eleocharis uniglumis (Link) Schult. – ситняг однолусковий. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, по берегам водойм; лікарська рослина.

Eriophorum angustifolium Honck. (= *E. polystachion* L. 1753, nom. Rejic.) – пухівка багатоколоса. Багаторічник; квітує – IV–VI; субурбанзона, спорадично, на болотах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським для околиць сс. Карань і Стовп'яги.

Eriophorum gracile W.D.J. Koch – пухівка струнка. Багаторічник; квітує – V–VI; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським для околиць сс. Карань і Стовп'яги.

Mariscus hamulosus (M. Bieb.) S.S. Hooper – маріскус гачкуватий. Однорічник, квітує VII–IX. Наводився Й.К. Пачоським як *Scirpus hamulosus* (M. Bieb.) Steven.

Pycneus flavescens (L.) P. Beauv. ex Rchb. – ситовник жовтуватий. Однорічник; квітує – VI–VIII. Наводився Й.К. Пачоським як *Cyperus flavescens* L.

Scirpoides holoschoenus (L.) Soják (= *Holoschoenus vulgaris* Link) – комишівник звичайний. Багаторічник; квітує – VI–IX. Наводився Й.К. Пачоським як *Scirpus holoschoenus* L. var. *australis* K. Koch.

Scirpus sylvaticus L. – комиш лісовий. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, звичайно, по заболочених місцях, по берегах водойм; лікарська, кормова рослина.

Schoenoplectus lacustris (L.) Palla (= *Scirpus lacustris* L.) – комиш озерний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, по берегах водойм, у воді; плетивна рослина.

Schoenoplectus supinus (L.) Palla (= *Scirpus supinus* L.) – комиш лежачий. Однорічник; квітує – VI–VII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Schoenoplectus tabernaemontani (C.C. Gmel.) Palla (= *Scirpus tabernaemontani* C.C. Gmel.) – комиш Табернемонтана. Багаторічник; квітує – VI–IX. Наводився Й.К. Пачоським як *Scirpus lacustris* L. var. *tabernaemontani* (C.C. Gmel.) Döll.

FAMILIA NEMEROCALLIDACEAE – РОДИНА ЛІЛІЙНИКОВІ

Nemerocallis fulva (L.) L. – лілійник рудуватий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, як здичавілий біля місць культури, на луках; кенофіт (східно-азійського походження), ергазіофіт; декоративна рослина.

FAMILIA NYACINTHACEAE – РОДИНА ГІАЦИНТОВІ

Nyacinthella leucophaea (K.Koch) Schur – гіацинтик білий. Багаторічник; квітує – V; декоративна, рідкісна рослина. Наводився О.С. Роговичем в окол. х. Сулима між Борисполем та Переяславом.

Scilla bifolia L. – проліска дволиста. Багаторічник; квітує – III–IV; субурбанзона (уроч. Куряче горло, м-н Комуна), рідко, в лісах, на узліссях; декоративна рослина.

FAMILIA HYDROCHARITACEAE – РОДИНА ЖАБУРНИКОВІ

Elodea canadensis Michx. – елодея канадська, водяна чума. Багаторічник; квітує –

VII–VIII; субурбанзона, спорадично, у повільно проточних та стоячих водоймах; кенофіт (північноамериканського походження), агріофіт; декоративна рослина, бур'ян.

Elodea nuttalli (Planch.) St. John – елодея Натталлі. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, у повільно проточних та стоячих водоймах; кенофіт (північноамериканського походження), ефемерофіт; декоративна рослина, бур'ян.

Hydrocharis morsus-ranae L. – жабурник звичайний. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, у повільно проточних та стоячих водоймах; декоративна рослина.

Stratiotes aloides L. – водяний різак алоевидний. Багаторічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, рідко, у повільно проточних та стоячих водоймах; декоративна рослина.

FAMILIA IRIDACEAE – РОДИНА ПІВНИКОВІ

Gladiolus imbricatus L. – косарик черепитчасті, гладіолус черепитчастий. Багаторічник; квітує – VI–VII; декоративна, рідкісна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Iris hungarica Waldst. et Kit. – півники угорські. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, в лісах, на лісових галявинах, серед чагарників; лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *I. nudicaulis* Lam.

Iris pineticola Klokov – півники борові. Багаторічник; квітує – IV–V; декоративна рослина. Занесена до Червоної книги України (2 категорія). Наводився О.С. Роговичем як *I. flavissima* Jacq.

Iris pseudacorus L. – півники болотні. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на болотах, по берегах водойм; декоративна, лікарська, красильна рослина.

Iris sibirica L. – півники сибірські. Багаторічник; квітує – VI; субурбанзона, рідко, на лісових луках; декоративна, красильна рослина.

FAMILIA JUNCACEAE – РОДИНА СИТНИКОВІ

Juncus articulatus L. – ситник членистий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на луках, заболочених місцях; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Juncus lamprocarpus* Ehrh. Ex Hoffm. та *Juncus sylvaticus* Reichard.

Juncus atratus Krock. – ситник темноцвітий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на вологих луках, у заплаві річок; лікарська рослина.

Juncus bufonius L. – ситник жаб'ячий. Однорічник; квітує – V–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на вологих піщаних місцях, по берегах водойм, на луках, іноді вздовж доріг; евентапофіт, піщаний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським окрім типової форми *Juncus bufonius* L. var. *fasciculatus* K. Koch. Для плавнів Дніпра.

Juncus capitatus Weigel – ситник головчастий. Однорічник; квітує – VI–IX; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра в окол. с. Андруші, затопленого Канівським водосховищем.

Juncus compressus Jacq. – ситник стиснутий. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, спорадично, на вологих та заболочених луках, по берегах водойм; лікарська рослина.

Juncus conglomeratus L. – ситник скупчений. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на болотах; лікарська рослина.

Juncus effusus L. – ситник розлогий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на вологих та заболочених луках, по берегах водойм; лікарська рослина. Наводився також О.С. Роговичем.

Juncus gerardii Loisel. – ситник Жерарда. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона (м-н Підварки), спорадично, на засолених луках; лікарська рослина.

Juncus inflexus L. – ситник пониклий. Багаторічник; квітує – VI–VII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Juncus glaucus* Ehrh.

Juncus soranthus Schrenk – ситник купкоквітковий. Багаторічник; квітує – V–VI; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Juncus glaucus* Ehrh.

Juncus tenageia Ehrh. ex L. F. – ситник мілководний. Однорічник; квітує – VI–VII. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра в околицях с. Андруші, затопленого Канівським водосховищем.

Juncus tenuis Willd. – ситник тонкий. Багаторічник; квітує – VI–VII; кенофіт (північноамериканського походження), агріо-

фіт; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським.

Luzula campestris (L.) DC. – ожика рівнинна. Багаторічник; квітує – V–VI; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Luzula multiflora (Ehrh.) Lej. – ожика багатоквіткова. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на луках, у лісах, серед чагарників; лікарська рослина.

Luzula pallidula Kirschner – ожика бліднувата. Багаторічник; квітує – V–VI; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Luzula pallescens* Besser.

FAMILIA JUNCAGINACEAE – РОДИНА ТРИЗУБЦЕВІ

Triglochin maritimum L. – тризубець морський. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на солончакових, вологих, заболочених луках; кормова рослина.

Triglochin palustre L. – тризубець болотний. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, на вологих луках, заболочених місцях; кормова рослина.

FAMILIA LEMNACEAE – РОДИНА РЯСКОВІ

Lemna gibba L. – ряска горбата. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на поверхні стоячих водойм; кормова, лікарська рослина.

Lemna minor L. – ряска мала. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на поверхні стоячих водойм; кормова, лікарська рослина.

Lemna trisulca L. – ряска триборозенчаста. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на поверхні стоячих водойм; кормова, лікарська рослина.

Spirodela polyrrhiza (L.) Schleid. – спіродела багатокоренева. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, у стоячих та слабо проточних водоймах; кормова, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Lemna polyrrhiza* L.

Wolffia arrhiza (L.) Horkel ex Wimmer – вольфія безкоренева. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, у стоячих водоймах; кормова, лікарська рослина.

FAMILIA LILIACEAE – РОДИНА ЛІЛІЙНІ

Fritillaria ruthenica Wikstr. – рябчик руський. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона (уроч. Куряче горло), рідко, на схилах, серед чагарників; декоративна рослина. Наводився також О.С. Роговичем.

Gagea lutea (L.) Ker Gawl. – зірочки жовті. Багаторічник; квітує – IV; субурбанзона (уроч. Куряче горло), рідко, на схилах, серед чагарників; декоративна рослина.

Gagea minima (L.) Ker Gawl. – зірочки малі. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, рідко, серед чагарників, на узліссях; декоративна рослина.

Gagea pusilla (F.W. Schmidt) Schult. et Schult.f. – зірочки низенькі. Багаторічник; квітує – III–IV; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

FAMILIA MELANTHIACEAE – РОДИНА МЕЛАНТІЄВІ

Veratrum lobelianum Bernh. – чемериця Лобелієва. Багаторічник; квітує – VII–VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках, узліссях; декоративна, лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *v. Album* L. var. *lobelianum* (Bernh.) Rchb.

FAMILIA NAJADACEAE – РОДИНА РІЗУХОВІ

Caulinia minor (All.) Coss. et Germ. (= *Najas minor* All.) – каулінія мала. Однорічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, у стоячих та повільно проточних водоймах; кормова рослина.

Najas marina L. – різуха морська. Однорічник; квітує – VI–IX; субурбанзона (уроч. Куряче горло), рідко, у повільно проточних водоймах.

FAMILIA ORCHIDACEAE – РОДИНА ОРХІДНІ

Anacamptis coriophora (L.) R.M. Batemann, A.M. Pridgeon et M.W. Chase – анакамптіс блощичний. Багаторічник; квітує – V–VI; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія). Наводився Й.К. Пачоським як *Orchis coriophora* L.

Anacamptis laxiflora (Lam.) R.M. Batemann, A.M. Pridgeon et M.W. Chase – анакамптіс салеповий. Багаторічник; квітує – V–VI; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (2 категорія). Наводився Й.К. Пачоським як *Orchis laxiflora* Lam.

Anacamptis morio (L.) R.M. Batemann, A.M. Pridgeon et M.W. Chase – анакамптіс салеповий. Багаторічник; квітує – V–VI; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія). Наводився Й.К. Пачоським як *Orchis morio* L.

Anacamptis palustris (Jacq.) R.M. Batemann, A.M. Pridgeon et M.W. Chase R.M. Batemann, A.M. Pridgeon et M.W. Chase – анакамптіс болотний. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на заболочених луках; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія).

Dactylorhiza fuchsii (Druce) Soó – пальчатокорінник Фукса. Багаторічник; квітує VI–VII; субурбанзона, рідко, на луках; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія).

Dactylorhiza incarnata (L.) Soó – пальчатокорінник м'ясочервоний. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія). Наводився Й.К. Пачоським як *Orchis incarnata* L.

Dactylorhiza majalis (Rchb.) P.F. Hunt. et Summerhayes – пальчатокорінник травневий. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на вологих луках; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія).

Gymnadenia conopsea (L.) R. Br. – билинець комарниковий або билинець довгогорий. Багаторічник; квітує – V–VII; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія). Наводився Й.К. Пачоським.

Epipactis palustris (L.) Crantz – коручка болотна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія). Наводився Й.К. Пачоським.

Listera ovata (L.) R.Br. – зозулині сльози яйцевидні. Багаторічник; квітує – VI–VII; суб-

урбанзона (м-н Комуна та Підварки), рідко; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія).

Neottia nidus-avis (L.) Rich. – гніздівка звичайна. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко (м-н Карань), в лісах; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія). Наводився Й.К. Пачоським.

Orchis militaris L. – зозулинець шоломоносний. Багаторічник; квітує – VI–VII; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія). Наводився Й.К. Пачоським.

Platanthera bifolia (L.) Rich. – любка дволиста. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників; декоративна, лікарська рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія).

FAMILIA POACEAE – РОДИНА ТОНКОНОГОВІ

Agropyron cristatum (L.) P. Beauv. – житняк гребінчастий. Багаторічник; квітує – VI–VII; лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Triticum cristatum* (L.) Schreb.; в межах виду розрізняв ще два таксони, які визнавав як окремі види: *Triticum imbricatum* M. Bieb. і *T. muricatum* Link (останній у розумінні авторів (non Link) трактується як синонім *Agropyron pectinatum*).

Agrostis stolonifera L. – мітлиця повзуча. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, звичайно, на заболочених луках, прирічкових пісках; кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Agrostis alba* L.

Agrostis canina L. – мітлиця собача. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на заболочених луках; кормова рослина.

Agrostis capillaris L. – мітлиця волосовидна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, на луках, лісових галявинах, вздовж доріг; геміапофіт, лучний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Agrostis vulgaris* With.

Agrostis vinealis Schreb. – мітлиця виноградникова. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на луках, степових схилах, в борах, прирічкових пісках; лікарська рослина.

Alopecurus arundinaceus Poir. – лисохвіст тростиновий. Багаторічник; квітує – V–VI;

субурбанзона, звичайно, на вологих луках, з більш або менш засоленими ґрунтами; кормова, лікарська рослина.

Alopecurus aequalis Sobol. – лисохвіст рівнинний. Однорічник; квітує – VI–VIII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *A. fulvus* Smith.

Alopecurus geniculatus L. – лисохвіст колінчастий. Однорічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, по берегах водойм, в канавах, на вологих луках; лікарська рослина.

Alopecurus pratensis L. – лисохвіст лучний. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, звичайно, на заплавах луках; кормова, лікарська рослина.

Anisantha sterilis (L.) Nevski (= *Bromus sterilis* L.) – анізанта неплідна. Однорічник; квітує – IV–VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; бур'ян.

Anisantha tectorum (L.) Nevski (= *Bromus tectorum* L.) – анізанта покрівельна. Однорічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на пісках, вздовж доріг, біля житла, на пасовищах, засмічених місцях; археофіт (середземноморсько-східнотуранського походження), агріо-епекофіт; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Bromus tectorum* L.

Anthoxanthum odoratum L. – пахуча трава звичайна. Багаторічник; квітує – V–VI; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Apera spica-venti (L.) P. Beauv. – метлюх звичайний. Однорічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на пісках, луках, вздовж доріг, засмічених місцях; геміапофіт, піщаний.

Arrhenatherum elatius (L.) J. Presl et C. Presl. – райграс високий. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках, лісових галявинах, узліссях, вздовж доріг, у парках, садах; кенофіт (західно-європейського походження), агріо-епекофіт; кормова, лікарська рослина.

Avena sativa L. – овес посівний або овес звичайний. Однорічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, вздовж доріг, на засмічених місцях; кенофіт (південно-європейського походження), ергазіофіт; кормова, їстівна, лікарська рослина.

Beckmannia eruciformis (L.) Host – бекманія звичайна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на вологих і заболочених луках; кормова, лікарська рослина.

Botriochloa ischaemum (L.) Keng – бородач звичайний. Багаторічник; квітує – VII–IX; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Andropogon ischaemum* L.

Brachypodium pinnatum (L.) P. Beauv. – куцоніжка пірчаста. Багаторічник; квітує – VI–VII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Brachypodium sylvaticum (Huds.) P. Beauv. – куцоніжка лісова. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, в лісах; лікарська рослина.

Briza media L. – трясучка середня. Багаторічник; квітує – V–VIII; декоративна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Bromopsis inermis (Leyss.) Holub (= *Bromus inermis* Leyss.) – стоколос безостий або кострець безостий. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках, лісових галявинах, узліссях, серед чагарників, на пісках, засмічених місцях, археофіт (середземноморського походження), агріо-епекофіт; кормова, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Bromus inermis* Leyss.

Bromus arvensis L. – бромус польовий. Одно-, дворічник; квітує – V–VII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках, вздовж доріг, пустирях, городах, засмічених місцях; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; бур'ян.

Bromus commutatus Schrad. – бромус мінливий. Однорічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, спорадично, вздовж доріг, на пустирях, луках, засмічених місцях; кенофіт (середньоевропейського походження), епекофіт; лікарська рослина.

Bromus hordeaceus L. (= *Bromus mollis* L.) – бромус ячмінний. Одно-, дворічник; квітує – V–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на полях, засмічених місцях, вздовж доріг, на схилах, лісових галявинах; евапофіт, лучний; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Bromus mollis* L.

Bromus secalinus L. – бромус житній. Одно-, дворічник; квітує – VI–IX; археофіт (східно-середземноморського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським.

Bromus squarrosus L. – бромус розчепірений. Одно-, дворічник; квітує –

V–VI; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на пісках, на луках, узліссях, вздовж доріг, у парках, скверах, на газонах, біля житла, на засмічених місцях, пустирях; кенофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; бур'ян.

Calamagrostis canescens (Weber) Roth – куничник сіруватий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на заболочених луках; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Calamagrostis lanceolata* Roth.

Calamagrostis epigeios (L.) Roth – куничник наземний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на луках, узліссях, на відкритих пісках; лікарська рослина.

Calamagrostis stricta (Timm) Koeler (= *Arun-do neglecta* Ehrh., nom. illeg., *Calamagrostis neglecta* auct. non P. Gaertn., B. Mey. & Scherb.) – куничник непомітний. Багаторічник; квітує – VI–VII. Наводився Й.К. Пачоським як *Calamagrostis neglecta* (Ehrh.) P. Gaertn., B. Mey. et Scherb.

Catabrosa aquatica (L.) P. Beauv. – кататрофа водяна. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на заболочених луках, поблизу водойм; лікарська рослина.

Crypsis alopecuroides (Piller et Mitterp.) Schrad. – скритниця китниковидна. Однорічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, спорадично, на вологих піщаних місцях, вздовж доріг; евентапофіт, піщаний. Наводився Й.К. Пачоським як *Heleochoa alopecuroides* (Piller et Mitterp.) Host ex Roem. для плавнів Дніпра в окол. сс. Козинці та Андруші, затоплених Канівським водосховищем.

Crypsis schoenoides (L.) Lam. – скритниця схенусовидна. Однорічник; квітує – VII–IX. Наводився Й.К. Пачоським як *Heleochoa schoenoides* (L.) Host ex Roem. для плавнів Дніпра в окол. с. Андруші, затопленого Канівським водосховищем.

Cleistogenes serotina (L.) Keng – зміївка пізня. Багаторічник; квітує – VIII–VIII. Наводився Й.К. Пачоським як *Diplachne serotina* (L.) Link.

Corynephorus canescens (L.) P. Beauv. – булавоносець сіруватий. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона (за етнографічним музеєм), рідко, на пісках; кормова рослина.

Dactylis glomerata L. – грястиця збірна або грястиця звичайна. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках,



узліссях, галявинах, узбіччях доріг, пустирях, у парках, серед чагарників, на вирубках, в лісах, по берегах водойм, засмічених місцях; геміапофіт, лучний; лікарська, кормова рослина.

Deschampsia cespitosa (L.) P. Beauv. – щучник дернистий. Багаторічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, спорадично, на вологих луках, в лісах; лікарська рослина.

Digitaria sanguinalis (L.) Scop. – пальчатка кров'яна. Однорічник; квітує – VII-X; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на вологих піщаних місцях, вздовж доріг, у садах, парках, на городах, газонах; археофіт (південно-східноазійського походження), епекофіт; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Panicum sanguinale* L.

Digitaria ischaemum (Schreb.) Muehl. (= *Panicum lineare* Krock. 1787, non L. 1762, *Digitaria linearis* auct. non (L.) Crép.) – пальчатка звичайна. Однорічник; квітує – VII-X; археофіт (середньоевропейського походження), геміепокофіт; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Panicum lineare* L.

Echinochloa crusgalli (L.) P. Beauv. – плоскуха звичайна або півняче просо. Однорічник; квітує – VII-X; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на вологих засмічених місцях, по берегах водойм, вздовж доріг, на городах, в парках, садах; археофіт (азійського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Panicum crusgalli* L. у двох різновидностях: var. *aristata* Rchb. і var. *pumilla* Grun.

Elymus caninus (L.) L. (*Roegneria canina* (L.) Nevski) – елімус собачий. Багаторічник; квітує – VI-VII. Наводився Й.К. Пачоським як *Triticum caninum* (L.) Huds.

Elytrigia elongata (Host) Nevski – пирій видовжений. Багаторічник; квітує – VI-VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на пісках, засолених луках; лікарська рослина, бур'ян.

Elytrigia intermedia (Host) Nevski – пирій середній. Багаторічник; квітує – VI; субурбанзона, спорадично, на пісках, лісових галявинах, узліссях, степових схилах, серед чагарників, вздовж доріг; евентапофіт, степовий; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Triticum intermedia* Host.

Elytrigia repens (L.) Nevski – пирій повзучий. Багаторічник; квітує – VI-VII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках, пісках, серед чагарників, у світлих лісах, на га-

лявинах, узліссях, у лісосмугах, парках, садах, вздовж доріг, на городах, пустирях, смітниках, евапофіт, лучний; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Triticum repens* L.

Eragrostis aegyptiaca (Willd.) Delile – гусятник єгипетський. Однорічник; квітує – VII-IX. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра в окол. с. Андруші, затопленого Канівським водосховищем.

Eragrostis borysthena Klovk – гусятник дніпровський. Однорічник; квітує – VI-IX. Наводився Й.К. Пачоським як *Eragrostis suaveolens* A. Becker ex Claus var. *borysthena* Schmalh. для плавнів Дніпра.

Eragrostis minor Host – гусятник малий. Однорічник; квітує – VII-X; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на городах, перелогах, вздовж доріг, пустирях, переважно на піщаному ґрунті; кенофіт (південноєвропейського походження), епекофіт; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Eragrostis poaeoides* P. Beauv.

Eragrostis pilosa (L.) P. Beauv. – гусятник волосистий. Однорічник; квітує – VII-X; кенофіт (середземноморського походження), колонофіт; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським.

Festuca arundinacea Schreb. – костриця тростинна. Багаторічник; квітує – VI-VII; лікарська, кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Festuca gigantea (L.) Vill. Host – костриця велетенська. Багаторічник; квітує – VI-VIII; субурбанзона, спорадично, у лісах, серед чагарників; лікарська рослина.

Festuca ovina L. – костриця овеча. Багаторічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, спорадично, серед чагарників; лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським окрім типової і різновидність *Festuca ovina* var. *pubescens* Pacz.

Festuca pratensis Huds. – костриця лучна. Багаторічник; квітує – V-VI; субурбанзона, звичайно, на луках, галявинах, вирубках, у світлих лісах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Festuca elatior* L.

Festuca pseudodalmatica Krajina ex Domin (~ *Festuca valesiaca* aggr.) – костриця несправжньодалматська. Багаторічник; квітує – V-VI; субурбанзона, спорадично, на степових схилах; лікарська рослина.

Festuca regaliana Pavl. (= *Festuca orientalis* (A. Kern. ex Hack.) V. Krecz. et Bobrov 1934, non B. Fedtsch. 1915; *Festuca arundinacea* Schreb.



subsp. *orientalis* (A. Kern. ex Hack.) Tzvelev) – костриця Регеля. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках; геміапофіт, лучний; лікарська рослина.

Festuca rubra L. – костриця червона. Багаторічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, звичайно, на луках, узліссях, у лісах, на вирубах; лікарська рослина.

Festuca rupicola Neuff. (~ *Festuca valesiaca* aggr.) – костриця скельна. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на степових схилах, серед чагарників, у лісосмугах, по узліссях світлих лісів, сухі луки; лікарська рослина.

Festuca trachyphylla (Hack.) Krajina – костриця шорстколиста. Багаторічник; квітує – V–VI; евентапофіт, піщаний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Festuca ovina* L. var. *duriuscula* (L.) Griseb.

Glyceria fluitans (L.) R. Br. – лепешняк плаваючий. Багаторічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, звичайно, на заболочених луках, по берегах водойм; лікарська рослина.

Glyceria maxima (C.Hartm.) Holmberg – лепешняк великий. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, спорадично, на заболочених луках, по берегах водойм, у воді; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Glyceria spectabilis* M. et K.

Glyceria nemoralis (Uechtr.) Uechtr. Et Körn. – лепешняк дібровний. Багаторічник; квітує – VI–VIII. Наводився Й.К. Пачоським як *Glyceria plicata* (Fr.) Fr. var. *nemoralis* Uechtr.

Glyceria notata Chevall. – лепешняк помічений. Багаторічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, спорадично, на заболочених луках, по берегах водойм. Наводився Й.К. Пачоським як *Glyceria plicata* (Fr.) Fr.

Helictotrichon pubescens (Huds.) Schult. (= *Avenastrum pubescens* (Huds.) Opiz, *Avenochloa pubescens* (Huds.) Holub) – вівсянець опушений. Багаторічник; квітує – V–VI; кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Avena pubescens* Huds.

Hierochloë odorata (L.) P. Beauv. – чаполоч пахуча. Багаторічник, квітує V–VIII; субурбанзона, рідко, на луках, трав'янистих схилах, серед чагарників; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Hordeum murinum L. – ячмінь мишачий. Однорічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на степових схилах, пісках,

вздовж доріг, засмічених місцях; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; бур'ян.

Hordeum vulgare L. – ячмінь звичайний. Однорічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, поблизу культури, на засмічених місцях; кенофіт (азійського походження), ергазіофіт; харчова, кормова, лікарська рослина.

Koeleria cristata (L.) Pers. – келерія гребінчаста, кепець гребінчастий. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на степових схилах, сухих луках, лісових галявинах, узліссях; лікарська, кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським у двох різновидностях: var. *genuina* Schmalh. I var. *major* K.Koch

Koeleria glauca (Spreng.) DC. – келерія сиза, кепець сизий. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на борових пісках; лікарська, кормова рослина.

Koeleria sabulatorum (Domin) Klovov – келерія піскова, кепець пісковий. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на відкритих пісках; лікарська рослина.

Leersia oryzoides (L.) Sw. – леерсія рисовидна, дикий рис. Багаторічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, рідко, по берегах річок та водойм, на заболочених місцях; лікарська рослина.

Lolium perenne L. – пажитниця багаторічна. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках, галявинах, вигонах, засмічених місцях, вздовж доріг; евапофіт, лучний; лікарська, кормова рослина, бур'ян.

Milium effusum L. – просянка розлога. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, в тінистих лісах, серед чагарників; лікарська рослина.

Molinia caerulea (L.) Moench – молінія голуба. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, звичайно, на загірних луках; лікарська рослина.

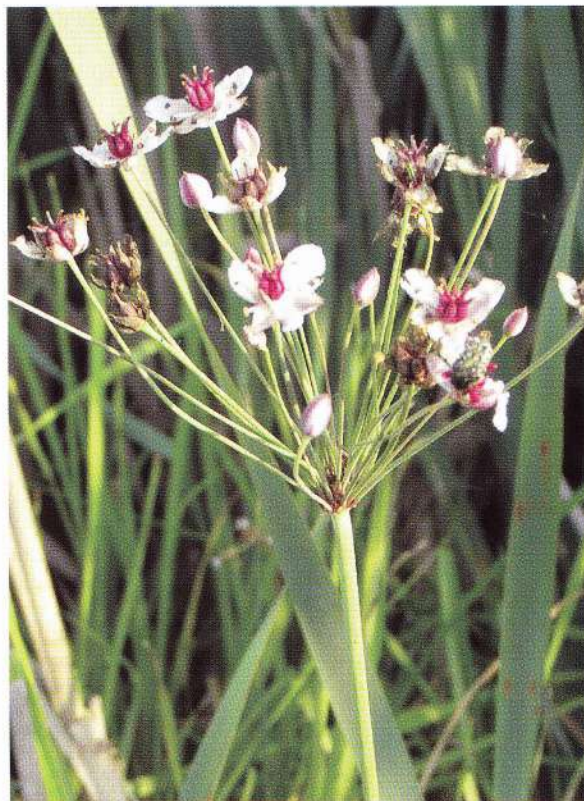
Phalaroides arundinacea (L.) Rausch. – очеретянка тростяна або очеретянка звичайна. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, спорадично, на вологих луках, по берегах річок; лікарська, кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Phalaris arundinacea* L.

Phleum pratense L. – тимофіївка лучна. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на луках, узліссях,

фото М.М. Федорончука



ЛЪОНОК ЗВИЧАЙНИЙ-
LINARIA VULGARIS



СУСАК ЗОНТИЧНИЙ-
BUTOMUS UMBELLATUS



КОЗЛЯТНИК ЛІКАРСЬКИЙ -
GALEGA OFFICINALIS

фото М.М. Федорончука



ЗІНОВАТЬ АВСТРІЙСЬКА -
CHAMAECYTISUS AUSTRIACUS



ЛАВАТЕРА ТЮРІНГСЬКА -
LAVATERA THURINGIACA

фото І.Г. Ольшанського



КОВИЛА ДНІПРОВСЬКА –
STIPA BORYSTHENICA



ШАВЛІЯ ПОНИКЛА –
SALVIA NUTANS



СУНИЦІ ЛІСОВІ –
FRAGARIA VESCA

фото М.В. Шевери



ЛЯДВИНЕЦЬ РОГАТИЙ -
LOTUS CORNICULATUS



КОРУЧКА БОЛОТНА -
ЕРІПАКТИС ПАЛУСТРИС



ХМІЛЬ ЗВИЧАЙНИЙ -
HUMULUS LUPULUS

фото І.Г. Ольшанського



ГОРЛЯНКА ЖЕНЕВСЬКА –
AJUGA GENEVENSIS



ГЛІД ЗАМШЕВИЙ –
CRATAEGUS ALUTACEA

фото М.В. Шеверу



ДИКИЙ ВІНОГРАД П'ЯТИЛИСТОЧКОВИЙ -
PARTENOCISSUS QUINQUEFOLIA



АМБРОЗІЯ ПОЛИНОЛИСТА -
AMBROSIA ARTEMISIIFOLIA



ЖИТО ДИКЕ -
SECALE SYLVESTRE

фото М.В. Шевери



БУДЯК АКАНТОВИДНИЙ -
CARDUUS ACANTHOIDES



СОСНА ЗВИЧАЙНА -
PINUS SYLVESTRIS



ВЕРБОЗІЛЛЯ ЛУЧНЕ -
LYSIMACHIA NUMMULARIA

фото М.В. Шевери



ОЧИТОК ЇДКИЙ -
SEDUM ACRE



ГЕЛІОПС ШОРСТКИЙ -
HELIOPSIS SCABRA



ЩАВЕЛЬ КІНСЬКИЙ -
RUMEX CONFERTUS



серед чагарників, сухих схилах, у парках; лікарська, кормова рослина

Phleum phleoides (L.) H.Karst. – тимофіївка тимофіївкоподібна. Багаторічник; квітує – V–VIII; кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Phleum boeumeri* Wibel.

Phragmites australis (Cav.) Trin. ex Steud. – очерет звичайний або очерет південний. Багаторічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, спорадично, по берегах водойм на заболочених луках; лікарська, кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Phragmites communis* Trin.

Poa angustifolia L. – тонконіг вузьколистий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на луках; кормова рослина.

Poa annua L. – тонконіг однорічний. Одно-, дворічник; квітує – V–X; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках, засмічених місцях, вигонах, пасовищах, у парках, уздовж доріг; евапофіт, лучний; кормова рослина.

Poa bulbosa L. – тонконіг бульбистий. Багаторічник; квітує – IV–VI; субурбанзона, спорадично, на схилах, геміапофіт, степовий; кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *P. bulbosa* var. *viviparia* K. Koch.

Poa compressa L. – тонконіг стиснутий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на схилах, полях; евентапофіт, чагарниковий; бур'ян.

Poa nemoralis L. – тонконіг дібровний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на луках, в лісах, серед чагарників; кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Poa nemoralis* var. *vulgaris* Gaud.

Poa palustris L. – тонконіг болотний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на луках; кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Poa fertilis* Host.

Poa pratensis L. – тонконіг лучний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на луках, серед чагарників; геміапофіт, лучний; кормова рослина.

Poa trivialis L. – тонконіг звичайний. Багаторічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, спорадично, на вологих луках, по берегах водойм; геміапофіт, лучний; кормова рослина.

Puccinellia distans (Jacq.) Parl. – покісниця розставлена. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засо-

лених луках, по берегах водойм, на прирічних пісках, пустирях, вздовж доріг; геміапофіт, солончаковий; кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Glyceria distans* Jacq.

Scolochloa festucacea (Willd.) Link – тростяниця кострицеподібна. Багаторічник; квітує – V–VII; кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Grapphephorum arundinaceum* Aschers.

Secale sylvestre Host – жито дике. Однорічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на піщаних горбах в заплавах; лікарська, їстівна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *S. fragile* M.Bieb.

Setaria glauca (L.) P. Beauv. – мишій сизий. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на городах, пустирях, у садах, біля житла, вздовж доріг, по берегах річок на піщаному ґрунті; археофіт (індо-малайського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Setaria verticillata (L.) P.Beauv. – мишій кільчастий. Однорічник; квітує – VII–X; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на городах, пустирях, у парках, садах, на засмічених місцях, біля житла, вздовж доріг; археофіт (індомалайського та суданського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Setaria viridis (L.) P. Beauv. – мишій зелений. Однорічник; квітує – VI–X; урбанзона, субурбанзона, звичайно, по узбіччях доріг, на засмічених місцях, біля житла, на городах, у парках, на газонах; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Stipa borysthena Klovov ex Prokudin – ковила дніпровська. Багаторічник; квітує – IV–VI; субурбанзона, рідко, на пісках, інколи вздовж доріг, на випасах; евентапофіт, піщаний; рідкісна рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія). Наводився Й.К. Пачоським як *Stipa pennata* L.

Stipa capillata L. – ковила волосиста, тирса. Багаторічник; квітує – VI–VII; рідкісна, лікарська, кормова рослина. Занесена до Червоної книги України (3 категорія). Наводився Й.К. Пачоським.

Triticum aestivum L. – пшениця літня або пшениця м'яка. Однорічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, біля місць культури, на

засмічених місцях; кенофіт (азійського походження), ергазіофіт; їстівна, лікарська рослина.

FAMILIA POTAMOGETONACEAE – РОДИНА РДЕСНИКОВИ

Potamogeton compresus L. – рдесник стиснутий. Багаторічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, рідко, у стоячих водоймах; лікарська рослина.

Potamogeton crispus L. – рдесник кучерявий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, у стоячих та повільно проточних водоймах; лікарська рослина.

Potamogeton gramineus L. – рдесник злаколистий. Багаторічник; квітує – V–VIII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як різновидність var. *heterophyllus* (Schreb.) Schmalh. та var. *graminifolius* Fr.

Potamogeton friesii Rupr. – рдесник Фріса. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, в озерах, у стоячих водоймах; лікарська рослина.

Potamogeton lucens L. – рдесник блискучий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, у стоячих та повільно проточних водоймах; лікарська рослина.

Potamogeton natans L. – рдесник плаваючий. Багаторічник; квітує – V–VIII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Potamogeton perfoliatus L. – рдесник пронизанолистий. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, спорадично, у стоячих та повільно проточних водоймах; лікарська рослина.

Potamogeton pectinatus L. (= *Stuckenia pectinata* (L.) Börner) – рдесник гребінниковий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, у повільно проточних та стоячих водоймах; лікарська рослина.

Potamogeton pusillus L. – рдесник маленький. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, у стоячих та повільно проточних водоймах; лікарська, їстівна рослина.

Potamogeton rutilus Wolfg. – рдесник червонуватий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Potamogeton trichoides Cham. et Schlecht. – рдесник волосовидний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, у стоячих водоймах; лікарська рослина.

FAMILIA TRILLIACEAE – РОДИНА ТРІЛІЄВИ

Paris quadrifolia L. – вороняче око чотирилисте. Багаторічник; квітує – V; субурбанзона (х. Комуна), рідко, у тінистих вологих лісах; декоративна, лікарська рослина.

FAMILIA SPARGANIACEAE – РОДИНА ЇЖАЧЕГОЛІВКОВИ

Sparganium emersum Rehmann – їжача голівка зринувша. Багаторічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, рідко, по берегам річок, водойм, на заболочених місцях; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *S. simplex* Huds.

Sparganium erectum L. – їжача голівка пряма. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, по берегам річок, водойм, каналів, на заболочених місцях; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *S. ramosum* Huds.

Sparganium natans L. (= *Sparganium minimum* Wallr.) – їжача голівка маленька. Багаторічник; квітує – VI–VIII. Наводився Й.К. Пачоським.

FAMILIA TYPHACEAE – РОДИНА РОГОЗОВИ

Typha angustifolia L. – рогіз вузьколистий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, по берегам річок, водойм, на болотах; декоративна, лікарська, кормова рослина.

Typha latifolia L. – рогіз широколистий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, по берегам річок, водойм, на болотах, у плавнях; декоративна, лікарська, кормова рослина.

FAMILIA ZANNICHELLIACEAE – РОДИНА ДЗАННІКЕЛІЄВИ

Zannichellia palustris L. – дзаннікелія болотна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, у водоймах.

CLASIS MAGNOLIOPSIDA (DICOTYLEDONAE) – КЛАС ДВОДОЛЬНІ

FAMILIA ACERACEAE – РОДИНА КЛЕНОВИ

Acer campestre L. – клен польовий. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона, спорадично, вулиці, сквери, субурбанзона, звичайно, в



лісах, серед чагарників; медоносна, деревинна, декоративна рослина.

Acer negundo L. – клен ясенolistий. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона, субурбанзона звичайно, парки, сквери, вулиці, пустирі, береги річок, чагарники, узлісся, заплавні ліси; кенофіт (північно-американського походження), аргіофіт; деревинна, лікарська рослина.

Acer platanoides L. – клен гостролистий. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона, спорадично, парки, сквери, вулиці; субурбанзона, звичайно, в лісах; медоносна, декоративна, деревинна рослина.

Acer tataricum L. – клен татарський, чорноклен. Дерево; квітує – V–VI; урбанзона, рідко; субурбанзона, звичайно, узлісся, серед чагарників; медоносна, декоративна, деревинна рослина.

FAMILIA AMARANTHACEAE – РОДИНА ШИРИЦЕВІ

Amaranthus albus L. – щириця біла. Однорічник; квітує – VII–X; урбанзона, субурбанзона, спорадично, смітники, узбіччя доріг, городи, сади; кенофіт (північноамериканського походження), епекофіт; лікарська, харчова рослина.

Amaranthus retroflexus L. – щириця загнута. Однорічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, смітники, узбіччя доріг, городи, сади, пустирі, перелоги, насипи, вздовж доріг, по берегах річок; кенофіт (північноамериканського походження), епекофіт; лікарська, кормова рослина.

Amaranthus caudatus L. – щириця хвостата. Однорічник; квітує – VII–VIII; урбанзона, рідко, поблизу культури, на смітниках, узбіччя доріг; кенофіт (північноамериканського походження), ергазіофіт; декоративна, лікарська рослина.

FAMILIA APIACEAE – РОДИНА СЕЛЕРОВІ

Aegopodium podagraria L. – яглиця звичайна. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, в лісах, садах, парках, серед чагарників; їстівна, медоносна, кормова, лікарська рослина, бур'ян.

Aethusa cynapium L. – собача петрушка звичайна. Одно-, дворічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників; отруйна, фарбувальна, лікарська рослина, бур'ян.

Anethum graveolens L. – кріп пахучий. Однорічник; квітує – V–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, біля місць культури, на подвір'ях, засмічених місцях; кенофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), ергазіофіт; лікарська, ефіроолійна, вітамінна, їстівна рослина.

Angelica sylvestris L. – дудник лісовий. Багаторічник; квітує – VII–IX; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Anthriscus sylvestris (L.) Hoffm. – буги́ла лісова. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, у лісах, серед чагарників, на засмічених місцях; евапофіт, лісовий; їстівна, вітамінна, медоносна, ефірота жиролійна, фарбувальна, лікарська рослина, бур'ян.

Bupleurum rotundifolium L. – ласкавець круглолистий. Однорічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, рідко, на степових схилах, серед чагарників, засмічених місцях, вздовж доріг; лікарська рослина, бур'ян.

Chaerophyllum bulbosum L. – бутень бульбистий. Дворічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, у лісах, серед чагарників; лікарська, їстівна рослина.

Chaerophyllum temulum L. – бутень п'янки́й. Одно-, дворічник; квітує – V–VI; геміапофіт, лісовий; отруйна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським.

Cicuta virosa L. – цикута отруйна. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, на заболочених місцях, лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським окрім типової і різновидності var. *angustifolia* Kit.

Conium maculatum L. – болиголов плямистий. Дворічник; квітує – V–IX; субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, вздовж доріг; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; отруйна, лікарська, ефіроолійна, дубильна рослина, бур'ян.

Carum carvi L. – кмин звичайний. Дворічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на луках, схилах, лісових галявинах, узліссях, пустирях; евентапофіт, лучний; їстівна, лікарська, ефіроолійна рослина.

Cervaria rivinii Gaertn. – оленевик Рівініуса. Багаторічник; квітує – VII–VIII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Peucedanum cervaria* (L.) Lapyer.



Daucus carota L. – морква дика. Одно-, дворічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, схилах, луках, серед чагарників, галявинах; евапофіт, лучний; ефіроолійна, лікарська рослина, бур'ян.

Eryngium campestre L. – миколайчики польові. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на трав'янистих схилах, вздовж доріг, на вигонах; геміапофіт, степовий; лікарська рослина, бур'ян.

Eryngium planum L. – миколайчики плоскі. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на лісових галявинах, узліссях, інколи луках, узбіччях доріг; евентапофіт, піщаний; лікарська рослина.

Falcaria vulgaris Bernh. – різак звичайний. Дворічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на сухих трав'янистих схилах, вздовж доріг; геміапофіт, чагарниковий; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *F. rivinii* Host.

Heracleum sibiricum L. – борщівник сибірський. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, звичайно, у лісах, серед чагарників, на луках, узбіччях доріг, засмічених місцях; геміапофіт, лісовий; лікарська, їстівна, вітамінна, ефіроолійна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським окрім типової форми і різновидність *var. angustifolium* Ledeb. (= *H. flavescens* Besser).

Oenanthe aquatica (L.) Poir. – омег водяний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на заболочених місцях, по берегах водойм; лікарська, отруйна, вітамінна рослина, бур'ян.

Ostericum palustre Besser – маточник болотний. Дворічник; квітує – V–VIII; рідкісна рослина. Занесений до Додатку I Бернської конвенції. Наводився Й.К. Пачоським як *Angelica palustris* (Besser) Hoffm.

Oreoselinum nigrum Delarb. – ореоселіnum чорний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на пісках у соснових лісах, серед чагарників; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Peucedanum oreoselinum* (L.) Moench.

Pastinaca sativa L. (*P. sylvestris* Gars.) – пастернак посівний. Дворічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, рідко, поблизу культури, на засмічених місцях; евапофіт, лучний; лікарська, їстівна рослина.

Pastinaca sylvestris Gars. – пастернак дикий. Дворічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, вздовж доріг, на луках, лісових галявинах, узліссях, вигонах; евапофіт, лучний; лікарська, ефіроолійна рослина, бур'ян.

Pastinaca umbrosa Steven ex DC. – пастернак тіньовий. Багато-, дворічник; квітує – VII–VIII; кенофіт (середземноморсько-ірано-туранський), епекофіт; їстівна, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *P. sativa* L. *var. opaca* (Bern. ex Hornem.) Viss.

Pimpinella saxifraga L. – бедринаць лопикаменевий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на луках, серед чагарників; лікарська, їстівна рослина.

Selinium carvifolia (L.) L. – гірча кминолиста. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, в лісі; лікарська рослина.

Seseli annuum L. – жабриця однорічна. Багаторічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, рідко, на луках, узліссях, схилах, вздовж доріг; евапофіт, лучний; лікарська рослина.

Seseli tortuosum L. – жабриця звивиста. Багаторічник; квітує – VII; субурбанзона, рідко, на піщаних горбах; лікарська рослина.

Siella erecta (Huds.) M. Pimen. (= *Berula erecta* (Huds.) Coville) – сіела пряма. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на вологих луках, на березі водойм; лікарська, отруйна рослина.

Sium sisarum L. (= *Sium sisaroides* DC.) – вех сісаровидний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; лікарська, отруйна, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Sium lancifolium* M. Bieb. На заболочених луках Трубіжа.

Sium latifolium L. – вех широколистий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, по берегах водойм, ефіроолійна, медоносна, отруйна рослина.

Silaum silaus (L.) Schinz et Thell. – морквник лучний. Багаторічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, рідко, на луках, часто солонцюватих; лікарська рослина.

Torilis japonica (Houtt.) DC. – ториліс японський. Однорічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, у лісах, на луках, серед чагарників, вздовж доріг; евентапофіт, лісовий; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Torilis anthriscus* (L.) S.S. Gmel.

Taeniopetalum arenarium (Waldst. et Kit.) V.N. Tichomirov – теніопеталюм піщаний. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, на піщаних місцях у лісі; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Peucedanum arenarium* Waldst. Et Kit.

Thyselium palustre (L.) Raf. – тиселіум болотяний. Багаторічник; квітує – VI–VIII. Наводився О.С. Роговичем як *Peucedanum palustre* (L.) Moench.

Xanthoselinum alsaticum (L.) Schur (= *Peucedanum lubimenkoanum* Kotov, *Peucedanum alsaticum* aggr.) – ксантоселіум високий. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, на лісових галявинах, серед чагарників; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Peucedanum alsaticum* L.

FAMILIA APOCYNACEAE – РОДИНА БАРВІНКОВІ

Vinca minor L. – барвінок малий. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона, звичайно як здичавіла біля місця культури, на цвинтарях; кенофіт (середземноморського походження), ергазіофіт; декоративна, лікарська рослина.

FAMILIA ARISTOLOCHIACEAE – РОДИНА ХВИЛІВНИКОВІ

Aristolochia clematitis L. – хвилівник ломоносівидний, кирказон ломоносівидний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона (уроч. Куряче горло, м-н Карань), спорадично, у лісах, на узліссях, схилах, серед чагарників по берегах річок; отруйна, лікарська рослина, бур'ян.

Asarum europaeum L. – копитняк європейський. Багаторічник; квітує – III–V; субурбанзона, спорадично, у тінистих лісах; лікарська рослина.

FAMILIA ASCLEPIADACEAE – РОДИНА ЛАСТОВНЕВІ

Asclepias syriaca L. – ваточник сірійський. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона (м-н Комуна, уроч. Куряче горло, околиці музею архітектури), зрідка, трав'янисті місця при дорозі; кенофіт (північноамериканського походження), ефемерофіт; лікарська, медоносна рослина.

Vincetoxicum hirsutinaria Medik. – ластовень лікарський. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, у лісах, на узліссях, серед чагарників; лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Vincetoxicum officinale* Moench.

FAMILIA ASTERACEAE – РОДИНА АЙСТРОВІ

Achillea submillefolium Klokov et Krytka – деревій майжезвичайний. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках, узліссях, вздовж доріг, на пустирях, перелогах, випасах, біля житла; геміапофіт, лучний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Achillea millefolium* L.

Achillea setacea Waldst. et Kit. – деревій щетинистий. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, спорадично, на лісових узліссях, на горбах, сухих луках, трав'янистих схилах, вздовж доріг; евентапофіт, степовий; лікарська рослина.

Ambrosia artemisiifolia L. – амброзія полинолиста. Однорічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, рідко, на засмічених місцях, біля доріг; кенофіт (північноамериканського походження), епекофіт; лікарська, алергенна рослина, бур'ян. Занесений до Списку фітокарантинних об'єктів України.

Antennaria dioica (L.) Gaertn. – котячі лапки дводомні. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, спорадично, на піщаних місцях серед чагарників, в лісах, на узліссях, по схилах; лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Gnaphalium dioicum* L.

Anthemis arvensis L. – роман польовий. Однорічник; квітує – V–IX; субурбанзона, рідко, по сухих трав'янистих місцях, біля доріг; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська, декоративна рослина.

Anthemis cotula L. – роман собачий. Однорічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, по берегах річок, біля житла, уздовж доріг; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська, декоративна рослина.

Anthemis ruthenica M. Bieb. – роман руський. Однорічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на сухих схилах, засмічених місцях; геміапофіт, степовий; лікарська, декоративна рослина.

Arctium lappa L. – лопух справжній. Дворічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на засмічених місцях, узліссях, біля житла, у садах, вздовж доріг, по берегах водойм, серед чагарників; евапофіт, чагарниковий; лікарська, медоносна, їстівна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Lappa major* Gaertn.

Arctium tomentosum Mill. – лопух павутинистий. Дворічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на засмічених місцях, узліссях, біля житла, у садах, вздовж доріг, по берегах водойм, серед чагарників; евапофіт, чагарниковий; лікарська, медоносна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Lappa tomentosa* Lam.

Artemisia absinthium L. – полин гіркий. Багаторічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на засмічених місцях, вздовж доріг, серед чагарників, по берегах водойм; археофіт (ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська, їстівна, ефіроолійна, вітамінна, інсектицидна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Lappa major* Gaertn.

Artemisia annua L. – полин однорічний. Однорічник; квітує – VII–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях; кенофіт (східноазійського походження), епекофіт; лікарська, ефіроолійна рослина, бур'ян.



Artemisia austriaca Jacq. – полин австрійський. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, спорадично, на степових схилах, пустирях; геміапофіт, степовий; лікарська, ефіроолійна рослина.

Artemisia campestris L. – полин польовий. Багаторічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на сухих луках, схилах, перелогах, вздовж доріг, на піскуватих місцях; геміапофіт, піщаний; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським з трьома різновидностями: var. *linneana* Besser, var. b (без назви), var. *gmeliniana* Besser.

Artemisia marschalliana Spreng. – полин Маршаллів. Багаторічник; квітує – VIII–IX; субурбанзона, спорадично, на схилах; лікарська рослина.

Artemisia scoparia Waldst. et Kit. – полин мітлистий або полин віниковий. Одно-, дворічник; квітує – VII–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, уздовж доріг, на пасовищах, перелогах, відкритих схилах; евапофіт, чагарниковий; лікарська. Інсектицидна рослина.

Artemisia vulgaris L. – полин звичайний. Багаторічник; квітує – VII–VIII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на вологих засмічених місцях, пустирях, вигонах, уздовж доріг, серед чагарників, біля житла, по берегах водойм, у лісосмугах; евапофіт, вигонів; лікарська, їстівна. ефіроолійна, фарбувальна рослина, бур'ян.

Aster amellus L. – айстра степова. Багаторічник; квітує VI–VIII (X); субурбанзона, рідко, по степових схилах, серед чагарників; лікарська, декоративна рослина.

Aster novi-belgii L. – айстра віргінська. Багаторічник; квітує IX–X (XI); урбанзона та субурбанзона, рідко, в садах, парках, на клумбах; декоративна рослина.

Bellis perennis L. – стокротки багаторічні. Багаторічник; квітує – IV–VI (VIII); субурбанзона, рідко, на луках, лісових галявинах; лікарська рослина.

Bidens cernua L. – череда поникла. Однорічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, звичайно, по берегах водойм, на заболочених луках; лікарська рослина. Наводився Пачоським з двома різновидностями: *Bidens cernua* var. *discoidea* Ledeb. і *Bidens cernua* var. *radiata* Ledeb.

Bidens frondosa L. – череда листяна. Однорічник; квітує – VII–VIII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, по берегах водойм, на засмічених місцях; кенофіт (північноамериканського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Bidens tripartita – череда трироздільна. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, по берегах водойм, на заболочених луках, у заплавах річок, на засмічених місцях; геміапофіт, прибережний; лікарська, вітамінна, фарбувальна рослина, бур'ян.

Calendula officinalis L. – нагідки лікарські. Однорічник; квітує – VI–X; урбанзона, рідко,

біля місць культури, на засмічених місцях; кенофіт (середземноморського походження), ергаіофіт; лікарська, декоративна рослина.

Carduus acanthoides L. – будяк акантовидний. Однорічник; квітує – VIII–IX; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, пустирях, пасовищах, вздовж доріг; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська, їстівна, медоносна рослина.

Carduus crispus L. – будяк кучерявий. Дворічник; квітує – VII–IX; лікарська, медоносна, декоративна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським.

Carduus nutans L. – будяк пониклий. Дворічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, на відкритих місцях, степових схилах, вздовж доріг; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська, медоносна, жиролінійна, декоративна рослина, бур'ян.

Carlina biebersteinii Bernh. ex Hornem. – відкасник Бібірштейна. Дворічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, на степових схилах, серед чагарників; лікарська, дубильна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Carlina vulgaris* L.

Chondrilla juncea L. – хондріла ситникова. Дворічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, спорадично, на сухих схилах, пісках, іноді на засмічених місцях; евентапофіт, піщаний; лікарська рослина.

Chondrilla graminea M. Bieb. – хондріла злаколиста. Дворічник; квітує – VI–IX; евентапофіт, піщаний; каучоконосна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Ch. juncea* var. *graminea* M. Bieb.

Chondrilla latifolia M. Bieb. – хондріла широколиста. Багато-, дворічник; квітує – VI–VIII; геміапофіт, піщаний; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Ch. juncea* var. *latifolia* (M. Bieb.) K. Koch.

Centaurea arenaria M. Bieb. – волошка пісковидна. Дворічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, спорадично, на сухих схилах, пісках, іноді на засмічених місцях; евентапофіт, піщаний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *C. maculosa* Lam. var. *arenaria* M. Bieb.

Centaurea cyanus L. – волошка синя. Однорічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на городах, при дорозі, археофіт (середземноморського або південно-європейського походження), епекофіт; лікарська, медоносна, декоративна, фарбувальна, бур'ян.

Centaurea jacea L. – волошка лучна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, на луках, лісових галявинах, серед чагарників; лікарська, медоносна, декоративна, вітамінна, рослина.

Centaurea phrygia L. – волошка фрігійська. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, спорадично, на узліссях, серед чагарників; лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *C. stenolepis* A. Kern.



Centaurea marschalliana Spreng. – волошка Маршалла. Багаторічник; квітує – V–VI; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Centaurea scabiosa L. – волошка скабіозовидна. Багаторічник; квітує – VII–VIII (X); лікарська, медоносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Centaurea scabiosa* L. var. *coriacea* Waldst. et Kit.

Centaurea sumensis Kalen. – волошка сумська. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на борових пісках; лікарська, декоративна рослина.

Cichorium intybus L. – цикорій дикий або петрові батоги. Багаторічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, вздовж доріг, на засмічених місцях, пустирях, по берегах водойм, на луках; археофіт (середземноморсько-іранського походження), агріо-епекофіт; лікарська, їстівна, вітамінна, кормова, медоносна, декоративна рослина, бур'ян.

Cirsium arvense (L.) Scop. – осот польовий. Багаторічник; квітує – VI–X; урбанзона, субурбанзона, звичайно, вздовж доріг, на городах, засмічених місцях, пустирях, пасовищах, біля житла, по берегах водойм; евапофіт, чагарниковий, прибережний; лікарська, медоносна, отруйна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Cirsium arvense* (L.) Scop. var. *setosum* K. Koch.

Cirsium canum (L.) All. – осот сірий. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, спорадично, на засолених луках; бур'ян.

Cirsium palustre (L.) Scop. – осот болотний. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, на заболочених луках; бур'ян.

Cirsium polonicum (Petrak) Iljin – осот польський. Дворічник; квітує – VII–IX. Наводився Й.К. Пачоським як *Cirsium eriophorum* Scop. var. *spathulatum* Griseb.

Cirsium rivulare (Jacq.) All. – осот прибережний. Багаторічник; квітує VI–VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках; бур'ян.

Cirsium vulgare (Savi) Ten. – осот звичайний. Багаторічник; квітує – VI–VII; евапофіт, чагарниковий; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Cirsium lanceolatum* (L.) Scop.

Conyza canadensis (L.) Cronq. – блошинець канадський або коніза канадська. Одно-, дворічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на відкритих піщаних місцях, на городах, пустирях, піщаних прибережних ділянках, пасовищах, вздовж доріг; кенофіт (північноамериканського походження), епекофіт; лікарська, медоносна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Erigeron canadensis* L.

Cosmos bipinnatus Cav. – космос двічіперистий або космос роздільнолистий. Одно-, дворічник; квітує – VII–X; урбанзона, рідко, біля місця культури, на засмічених місцях; кенофіт (центральноамериканського (мексиканського) походження), ергазіофіт; декоративна рослина.

Crepis biennis L. – скереда дворічна. Дворічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, зви-

чайно, на луках, узліссях, серед чагарників; лікарська рослина, бур'ян.

Crepis praemorsa (L.) Tausch – скереда обкусана. Багаторічник; квітує – VI–VIII; каучуконосна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Crepis tectorum L. – скереда покрівельна. Дво-, однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, вздовж доріг, на пісках, перелогах, пасовищах, пустирях, евапофіт, лучний; лікарська рослина.

Echinops sphaerocephalus L. – головатень круглоголовий. Багаторічник; квітує – VII–VIII; лікарська, медоносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Erigeron acris L. – злинка гостра. Дворічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, спорадично, на луках, степових схилах; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Erigeron acer* L.

Erigeron politus Fr. (~ *Erigeron acris* aggr.) – злинка відполірована. Дво-, багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на луках, у лісах, серед чагарників; лікарська рослина.

Eupatorium cannabinum L. – сідач конопляний. Багаторічник; квітує – VI–VIII (X); субурбанзона, спорадично, по берегах річок, серед вологих чагарників, у канавах; лікарська, медоносна, фарбувальна, отруйна рослина.

Filago arvensis L. – жабник польовий, грудна травка польова. Однорічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, у соснових лісах, на пісках; лікарська рослина.

Galatella dracunculoides (Lam.) Nees – солонечник естрагоновидний. Багаторічник; квітує – VIII–IX; субурбанзона (уроч. Куряче горло), спорадично, на степових схилах, серед чагарників, на сухих луках; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Linum catharticum* L. var. *dracunculoides* (Lam.) Nees.

Galinsoga parviflora Cav. – незбутниця дрібноквіткова. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, спорадично, на городах, у садах, парках, палісадниках, на клумбах, газонах, смітниках, у канавах вздовж доріг; кенофіт (південноамериканського походження), епекофіт; бур'ян.

Gnaphalium luteoalbum L. – сухоцвіт жовтуватобілий. Однорічник; квітує – VI–VIII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Gnaphalium uliginosum L. – сухоцвіт багновий. Однорічник; квітує – VI–VIII (X); лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Helianthus annuus L. – соняшник однорічний. Однорічник; квітує – VI–VII (X); урбанзона, субурбанзона, рідко, на засмічених місцях, вздовж доріг; кенофіт (північноамериканського походження), ефемерофіт; лікарська, їстівна, кормова, медоносна рослина.

Helianthus tuberosus L. – соняшник бульбистий або топінамбур. Багаторічник; квітує – VIII–IX; урбанзона, субурбанзона, поблизу місць культури, на засмічених місцях; кенофіт (північноамериканського походження), ергазіофіт; лікарська, їстівна, кормова, медоносна рослина.

Helichrysum arenarium (L.) Moench – цмин пісковий. Багаторічник; квітує – VI–IX (X); субурбанзона, спорадично, на піщаних місцях, степових схилах; лікарська, декоративна рослина.

Heliopsis scabra Dunal – геліопс шорсткий. Багаторічник; квітує – VII–VIII; урбанзона, єдине місцезнаходження, на міському цвинтарі як здичавіла рослина; кенофіт (північноамериканського походження), ефемерофіт; декоративна рослина.

Hieracium umbellatum L. – нечуйвітер зонтичний. Багаторічник; квітує – VIII–IX; субурбанзона, звичайно, на пісках, сухих луках, у світлих лісах; лікарська, фарбувальна рослина. Наводився Й.К. Пачоським, в межах виду зазначав чотири різновидності: var. *genuinum* Griseb., var. *linarifolium* G. Mey, var. *friesianum* Lindm., а також гібридну форму між різновидностями: var. *friesianum* Lindm. x var. *linarifolium* G. Mey.

Hieracium virosum Pall. – нечуйвітер отруйний. Багаторічник; квітує – VII–VIII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Hieracium foliosum* Waldst. et Kit.

Hypochaeris radicata L. – поросинець укорінливий. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, у соснових лісах, на пісках; лікарська рослина.

Hypochaeris maculata L. – поросинець плямистий. Багаторічник; квітує – VI–IX. Наводився Й.К. Пачоським.

Iva xanthiifolia Nutt. (*Cyclachaena xanthiifolia* (Nutt.) Fresen.) – щорнощир нетреболистий. Одно-, багаторічник, квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, вздовж доріг; кенофіт (північноамериканського походження), епекофіт; лікарська, алергенна рослина, бур'ян.

Inula aspera Poir. – оман шорсткий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на степових схилах. Сухих луках, серед чагарників; лікарська рослина.

Inula britannica L. – оман британський. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, спорадично, на вологих місцях, луках, по берегах річок; лікарська рослина.

Inula conyzae (Greiss.) Meikle – оман блошиний. Однорічник; квітує – VI–VIII. Наводився також О.С. Роговичем як *Inula squarrosa* (L.) Berng.

Inula helenium L. – оман високий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на узліссях, серед чагарників, на вологих місцях по берегах річок; лікарська, медоносна, фарбувальна, декоративна рослина.

Inula hybrida Bayuh. – оман гібридний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; лікарська рослина. Наводився також О.С. Роговичем як перехідна форма *I. germanica* L. i *I. ensifolia* L.

Inula hirta L. – оман шершавий.

Багаторічник; квітує – VI–VIII; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Inula salicina L. – оман верболистий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; лікарська, медоносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Jurinea cyanoides (L.) Rchb. – юрінея синіюча. Багаторічник, квітує – VI–VIII; субурбанзона (уроч. Чубуки); декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Jurinea cyanoides* var. *integrifolia* Lindm.

Lactuca serriola L. – латук дикий або латук компасний. Одно-, дворічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, вздовж доріг, на городах, біля житла, на засмічених місцях; археофіт (середземноморсько-іранотуранського походження), епекофіт; лікарська, отруйна, кормова, наркотична рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Lactuca scariola* L.

Lactuca chaixii Vill. – латук Шейкса. Однорічник; квітує – VI–VIII. Наводився Й.К. Пачоським як *Lactuca quercina* L. var. *sagittata* (Waldst. et Kit.) Schmalh.

Lapsana communis L. – празелень звичайна. Однорічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, у тінистих лісах, серед чагарників, у садах, парках, поблизу житла; евантапофіт, чагарниковий; лікарська рослина.

Leontodon autumnalis L. – любочки осінні. Багаторічник; квітує – VII–IX; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Leontodon hispidus L. – любочки щетинисті. Багаторічник; квітує – VI–IX; лікарська, медоносна, їстівна, кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *L. hastilis* L. var. *hispidus* (L.) Schmalh.

Lepidotheca suaveolens (Pursh) Nutt. (*Chamomilla suaveolens* (Pursh) Rudb.) – лепідотека запашна. Однорічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, вздовж доріг, на городах, газонах, засмічених місцях, випасах, біля житла; кенофіт (північноамериканського та східноазійського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Leucanthemum vulgare Lam. – королиця звичайна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на луках, лісових галявинах, серед чагарників; лікарська, декоративна, фарбувальна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Chrysanthemum leucanthemum* L.

Matricaria recutita L. (*Chamomilla recutita* (L.) Rauschert) – ромашка обідрана або ромашка лікарська. Однорічник; квітує – V–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на городах, пустирях, луках, вздовж доріг; археофіт (західноєвропейського походження), епекофіт; лікарська, ефіроолійна, медоносна, декоративна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *M. chamomilla* L.

Onopordum acanthium L. – татарник звичайний. Дворічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на

фото М.В. Шевери



**ВОДЯНИЙ ГОРІХ ПЛАВАЮЧИЙ –
TRAPA NATANS**



**ВОРОНЯЧЕ ОКО ЗВИЧАЙНЕ –
PARIS QUADRIFOLIA**



**ГВОЗДИКА НЕСПРАВЖНЬОРОЗЧЕПРЕНА –
DIANTHUS PSEUDOSQUARROSUS**



ЧИНА БУЛЬБИСТА –
LATHYRUS TUBEROSUS



ФІАЛКА РАНКОВА –
VIOLA MATUTINA



КСАНТОКСАЛІС ДІЛЛЕНА –
XANTHOXALIS DILLENII

фото М.В. Шевери



ЕНОТЕРА ДВОРІЧНА -
OENOTHERA BIENNIS



КУЛЬБАБА ЛІКАРСЬКА -
TARAXACUM OFFICINALE



ГЛУХА КРОПИВА ПУРПУРОВА -
LAMIAM PURPUREUM

фото М.В. Шевери, Л.М. Губарь



ПАЛЬЧАТОКОРІННИК М'ЯСИСТОЧЕРВОНІЙ -
DACTYLORHIZA INCARNATA



ПИРІЙ ПОВЗУЧИЙ -
ELYTRIGIA REPENS



СПОРИШ ПТАШИНІЙ -
POLYGONUM AVICULARE

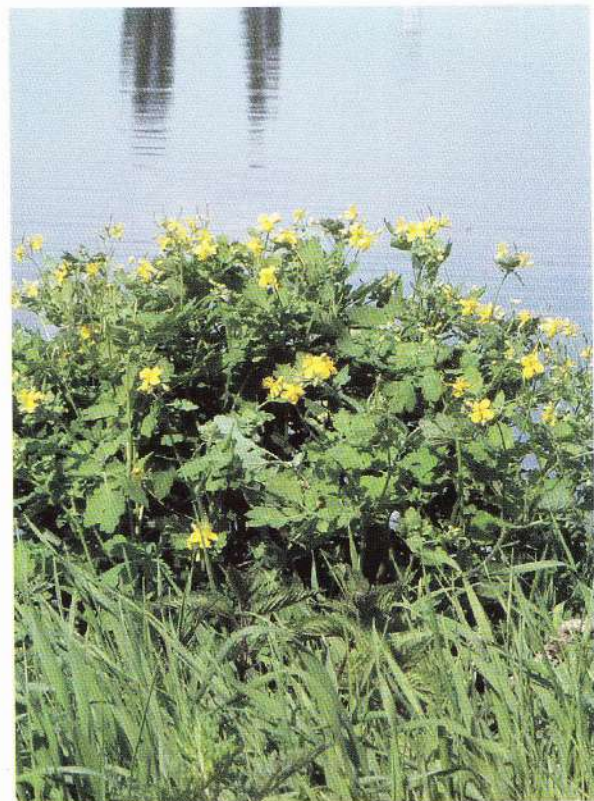
фото Л.М. Губарь, А.А. Леванця



**ЗИМОЛЮБКА ЗОНТИЧНА -
CHIMAPHILA UMBELLATA**



**ОСОКА ВИСОКА -
CAREX ELATA**



**ЧИСТОТІЛ ВЕЛИКИЙ -
CHELIDONIUM MAJUS**

фото А.А. Леванця



МОЛОЧАЙ СЕГІЄРА -
EUPHORBIA SEGUIERIANA



АНІЗАНТА ПОКРІВЕЛЬНА -
ANISANTHA TECTORUM



ТІЛОРИЗ АЛОЄВИДНИЙ -
STRATIOTES ALOIDES

фото А.А. Леванця



ЖИВОКІСТ ЛІКАРСЬКИЙ -
SYMPHYTUM OFFICINALE



КОСТРИЦЯ ВАЛІСЬКА -
FESTUCA VALESIIACA



НЕТРЕБА ЕЛЬБІНСЬКА -
XANTHIUM ALBINUM



САХАЛІНСЬКА ГРЕЧКА ЯПОНСЬКА
- REYNOUTRIA JAPONICA



ГОРИЦВІТ ВЕСНЯНИЙ -
ADONIS VERNALIS



ЗІНОВАТЬ РУСЬКА -
CHAMAECYTISUS RUTHENICUS



засмічених переважно рудеральних місцях; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Picris hieracioides L. – гіркуша нечуйвітрова. Дворічник; квітує – VII–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на сухих засмічених місцях, серед чагарників, на схилах; геміапофіт; чагарниковий, лікарська, медоносна рослина, бур'ян.

Pilosella caespitosa (Dumort.) P.D.Sell et C. West – волохатик дернистий. Багаторічник; квітує – VI–VII; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Hieracium pratense* Tausch., окрім типової також і різновидність var. *vulgaris* (Schmalh.) Fedoronchuk, comb. nova.

Pilosella echioides (Lumn.) F.Schultz et Sch. Bip. – волохатик синяковий. Багаторічник; квітує – V–VIII; евентапофіт, піщаний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Hieracium echioides* Lumn. Окрім типової і різновидність var. *verum* (K. Koch) Fedoronchuk, comb. nova, var. *setigerum* (Tausch.) Schmalh.

Pilosella × floribunda (Wimmer et Grab.) Fr. – пілозела рясноквітуча. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках, пасовищах, вздовж доріг; евентапофіт, лучний; лікарська, отруйна рослина.

Pilosella officinarum F. Schultz et Sch. Bip. (= *Hieracium pilosella* L.) – волохатик лікарський. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на сухих схилах, серед чагарників, переважно на пісках; лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Hieracium pilosella* L.

Pilosella praealta (Vill. ex Gochn.) F. Schultz et Sch. Bip. – волохатик найвищий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, луках, серед чагарників. Наводився Й.К. Пачоським як *Hieracium praealtum* Vill. ex Gochn., а в межах виду виділяє різновидності: var. *praealtum* × *pratense*, var. *bauhini* (Besser) Fedoronchuk, comb. nova, var. *decipiens* (K. Koch.) Fedoronchuk, comb. nova.

Phalacrolooma annuum (L.) Dumort. (*Stenactis annua* (L.) Cass., *Erigeron annuus* (L.) Pers.) – фалакролома однорічна. Одно-, дворічник; квітує – VIII–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на засмічених місцях, у садах, парках, на пустирях, вздовж доріг, біля житла, на луках, по берегах водойм, серед чагарників, на узліссях і галявинах; кенофіт (північноамериканського походження), агріофіт; декоративна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Stenactis annua* (L.) Cass.

Petasites spurius (Retz.) Rchb. – кремена несправжня. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, спорадично, по піщаних берегах річок; лікарська рослина.

Ptarmica cartilaginea (Ledeb. ex Rchb.) Ledeb. – чихавка хрящувата. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, спорадично, по берегах водойм. На вологих луках; лікарська рослина.

Pyrethrum corymbosum (L.) Scop. – мадуна щиткова. Багаторічник; квітує – V–VIII; лікарська, інсектицидна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Chrysanthemum corymbosum* L.

Pulicaria vulgaris Gaertn. – блошниця звичайна. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, рідко, в канавах, на вологих луках, по берегам водойм, на засмічених вологих місцях; евентапофіт, лучний; лікарська, отруйна рослина.

Rudbeckia laciniata L. – рудбекія роздільнолиста. Дворічник, багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, рідко, біля місць культури; кенофіт (північноамериканського походження), ергазіофіт; декоративна рослина, бур'ян.

Scorzonera purpurea L. – зміячка пурпурова або скорзонера пурпурова. Багаторічник; квітує – V–VI; декоративна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Senecio borysthenticus (DC.) Andr. ex Czern. – жовтозілля дніпровське. Багаторічник; квітує – V–IX; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Senecio erucifolius L. – жовтозілля еруколисте. Багаторічник; квітує – VI–VIII; лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Senecio erucifolius* L. var. *tenuifolius* Jacq.

Senecio jacobaea L. – жовтозілля Якова. Багаторічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, спорадично, на сухих луках, серед чагарників, на перелогах; евентапофіт, степовий; лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським окрім типової і різновидність var. *grandiflorus* Turcz.

Senecio paludosus L. – жовтозілля болотне. Багаторічник; квітує – VI–IX; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Senecio paludosus* var. *auratus* (DC.) Schmalh. для плавнів Дніпра.

Senecio vernalis Waldst. et Kit. – жовтозілля весняне. Однорічник; квітує – IV–IX; геміапофіт, рудеральний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Tripleurospermum inodorum (L.) Sch. Bip.
(= *Matricaria perforata* Merat) – триплеуроспермум
непахучий. Одно-, дворічник; квітуче – V-IX; ур-



банзона, субурбанзона, спорадично, на городах, вздовж доріг, на луках, пустирях, засмічених місцях; по берегах водойм; археофіт (передньо-азійського походження), епекофіт; лікарська, медоносна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Pyrethrum inodorum* (L.) Smith.

Tussilago farfara L. – підбіл звичайний або мати-й-мачуха звичайна. Багаторічник; квітує – III–V; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на глинистих вологих місцях, рудеральних місцях, по берегам водойм, вздовж доріг, на городах; геміапофіт вигонів; лікарська, вітамінна, медоносна рослина.

Xanthium albinum (Widder) H. Scholz – нетреба ельбська. Однорічник; квітує – VII–X; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на городах, засмічених місцях, випасах, у садах, уздовж доріг, біля житла, по берегах водойм; кенофіт (середньоевропейського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Xanthium spinosum L. – нетреба колюча. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, рідко, кенофіт (південноамериканського походження), епекофіт; лікарська, отруйна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським.

Xanthium strumarium L. – нетреба звичайна. Однорічник; квітує – VII–X; урбанзона, субурбанзона, рідко, на засмічених місцях, по берегах водойм; археофіт (ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

FAMILIA BALSAMINACEAE – РОДИНА БАЛЬЗАМІНОВІ

Impatiens parviflora DC. – розрив трава дрібноквіткова. Однорічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, у лісах, парках, садах, на смітниках, по городах, біля доріг; кенофіт (центрально-азійського походження), агріофіт; бур'ян.

FAMILIA BERBERIDACEAE – РОДИНА БАРБАРИСОВІ

Berberis vulgaris L. – барбарис звичайний. Кущ; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко; декоративна, лікарська, їстівна, красильна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

FAMILIA BETULACEAE – РОДИНА БЕРЕЗОВІ

Alnus glutinosa (L.) Gaertn. – вільха клейка або вільха чорна. Дерево; квітує – IV–V; субурбан-

зона, спорадично, по болотах, берегах річок, у заплавах річок, на заболочених луках; лікарська, дубильна, деревинна, декоративна рослина.

Betula pendula Roth – береза повисла, або береза бородавчаста. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона – в культурі, субурбанзона, спорадично, в лісах, серед чагарників; лікарська, деревинна, дубильна, ефіроолійна, вітамінна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Betula alba* L. var. *verucossa* (Ehrh.) Wallr.

FAMILIA BORAGINACEAE – РОДИНА ШОРСТКОЛИСТІ

Anchusa officinalis L. – воловик лікарський. Дворічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на узбіччях доріг, по засмічених та піщаних місцях; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; медоносна, лікарська рослина.

Asperugo procumbens L. – гостриця лежача. Однорічник; квітує – V–VII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, по засмічених; евапофіт, рудеральний; їстівна, вітамінна рослина, бур'ян.

Buglossoides arvensis (L.) I.M. Johnst. – буглосідець польовий. Однорічник; квітує – IV–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, вздовж доріг, на пасовищах, на схилах, пустирях, перелогах, засмічених місцях, у садах; археофіт (середземноморського-ірано-туранського походження), епекофіт; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Lithospermum arvense* L.

Cynoglossum officinale L. – чорнокорінь лікарський. Дворічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на узліссях, сухих луках, узбіччях доріг, на засмічених місцях, біля житла; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська, отруйна, жиролійна рослина, бур'ян.

Echium russicum J.F. Gmel. – синяк руський. Дворічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на степових схилах, на піщаних горбах, узліссях, серед чагарників; лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Echium rubrum* Jacq.

Echium vulgare L. – синяк руський. Дворічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на степових схилах, сухих луках, засмічених місцях, пустирях, узбіччях доріг;

евапофіт, степовий; медоносна, красильна, вітамінна, жиролінійна, декоративна рослина.

Lappula squarrosa (Retz.) Dumort. – липучка відхилена. Одно-, дворічник; квітує – V–IX; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засмічених та кам'янистих місцях, узбіччях доріг; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Echinosperrum lappula* Lehm.

Lithospermum officinale L. – горобейник лікарський. Багаторічник; квітує – IV–VI; субурбанзона, звичайно, у світлих лісах, серед чагарників, на узбіччях доріг; геміапофіт, чагарниковий; красильна, медоносна, жиролінійна рослина.

Lycopsis arvensis L. – кривоцвіт польовий. Однорічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, вздовж узбіччя доріг; геміапофіт, чагарниковий; бур'ян.

Myosotis arvensis (L.) Hill – незабудка польова. Одно- або дворічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на трав'янистих схилах, перелогах, пустирях. Серед чагарників, на узбіччях доріг; евапофіт, степовий; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Myosotis intermedia* Link.

Myosotis micrantha Pall. ex Lehm. – незабудка дрібноквіткова. Одно- або дворічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на сухих відкритих, переважно піщаних місцях, серед чагарників, на лісових галявинах, засмічених місцях, вздовж доріг; евапофіт, піщаний. Наводився Й.К. Пачоським як *Myosotis arenaria* Schrad. ex Schultz.

Myosotis scorpioides L. – незабудка болотна. Багаторічник; квітує – V–IX; субурбанзона, спорадично, звичайно, на болотах, заболочених луках, по берегах водойм; декоративна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Myosotis palustris* (L.) L.

Myosotis sparsiflora J.C. Mikan ex Pohl – незабудка рідкоцвіта. Одно-, дворічник; квітує – V–VI; геміапофіт, чагарниковий; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Myosotis sylvatica Ehrh. ex Hoffm. – незабудка лісова. Багаторічник; квітує – V–VI; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Nonea rossica Steven – куряча сліпота руська. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на степових схилах,

засмічених місцях; евантапофіт, степовий. Наводився Й.К. Пачоським. Як *Nonea pulla* (L.) DC.

Pulmonaria angustifolia L. – медунка вузьколиста. Багаторічник; квітує – IV–V; декоративна, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Pulmonaria obscura Dumort. – медунка темна. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, спорадично, в лісах, серед чагарників; медоносна, декоративна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Pulmonaria officinalis* L.

Symphytum officinale L. – живокіст лікарський. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на вологих луках, по берегах річок; медоносна, лікарська, декоративна рослина.

Symphytum tanaicense Steven – живокіст донський. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, рідко, на вологих заболочених місцях, у заплавах річок; медоносна рослина.

FAMILIA BRASSICACEAE – РОДИНА КАПУСТЯНИ

Alliaria petiolata (M. Bieb.) Cavara et Grande – кінський часник черешковий. Дворічник; квітує – IV–VI; урбанзона, субурбанзона, спорадично, у парках, садах, лісах, серед чагарників; евапофіт, лісовий; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *A. officinalis* Andr. ex M. Bieb.

Alyssum calycinum L. – бурачок чашечковий. Однорічник; квітує – IV–VI; субурбанзона, спорадично, на сухих трав'янистих місцях, узбіччях доріг; геміапофіт, степовий; лікарська рослина.

Alyssum desertorum Stapf (~ *Alyssum turkestanicum* Pacz. s.l.) – бурачок пустельний. Однорічник; квітує – IV–V; субурбанзона, звичайно, на сухих схилах, узбіччях доріг, засмічених місцях; евапофіт, відслонень; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Alyssum minimum* L.

Arabidopsis thaliana (L.) Heynh. – різушка Таля. Одно-, дворічник; квітує – IV–VI; кенофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Sisymbrium thaliana* L.

Armoracia rusticana P. Gaertn., B. Mey. et Scherb. – хрін звичайний. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на городах та пустирях; кенофіт

(ірано-туранського походження), ергазіофіт; харчова, лікарська рослина.

Barbarea stricta Andr. – суріпиця пряма. Однорічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на вологих луках, болотах, у заплавах річок, серед чагарників; лікарська, медоносна, фарбувальна рослина.

Barbarea vulgaris R. Br. – суріпиця звичайна. Дворічник; квітує – IV–V; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках, трав'янистих схилах, лісових галявинах, городах, засмічених місцях, уздовж доріг; геміапофіт, прибережний; лікарська, отруйна, медоносна, фарбувальна рослина.

Berteroa incana (L.) DC. – гикавка сіра. Однорічник; квітує – V–X; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на схилах, сухих луках, засмічених місцях, уздовж доріг та узліссях; геміапофіт, піщаний; лікарська рослина, бур'ян.

Brassica campestris L. – капуста польова. Однорічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на городах, засмічених місцях, уздовж доріг, археофіт (центральноазійського походження), епекофіт; лікарська, медоносна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Brassica rapa* L. var. *campestris* L.

Brassica napus L. – ріпак, кольза, бруква. Одно-, дворічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, уздовж доріг, кенофіт (південноєвропейського походження), ергазіофіт; технічна, медоносна, олійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Brassica napus* L. var. *oleifera* DC.

Camelina sativa (L.) Crantz – рижій посівний. Однорічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на городах, в садах; археофіт (антропогенного походження), епекофіт; лікарська, олійна рослина, бур'ян.

Camelina microcarpa Andr. – рижій дрібноплідний. Однорічник; квітує – VI–VIII. Наводився Й.К. Пачоським як *Camelina sativa* (L.) Crantz var. *microcarpa* (Andr.) Schmalh.

Capsella bursa-pastoris (L.) Medik. – грицики звичайні. Однорічник; квітує – IV–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на луках, пустирях, перелогах, узбіччі доріг, городах, у садах; археофіт (нез'ясованого походження), агріо-епекофіт; лікарська, жиролійна, ефіроолійна, вітамінна, їстівна рослина, бур'ян.

Cardamine parviflora L. – жеруха дрібноцвіта. Однорічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, рідко, по берегах річок; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським для Дніпровських плавнів.

Cardamine pratensis L. – жеруха лучна. Багаторічник; квітує – V–VI; лікарська, медоносна, декоративна, вітамінна, харчова рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Cardaria draba (L.) Desv. (= *Lepidium draba* L.) – кардарія крупковидна. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, рідко, вздовж доріг, на засмічених місцях; кенофіт (південноєвропейського та азійського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Descurainia sophia (L.) Webb ex Prantl – кудрявець Софії. Однорічник; квітує – V–IX; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на пустирях, уздовж доріг, біля житла; археофіт (ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська, їстівна, вітамінна, отруйна, жиролійна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Sisymbrium sophia* L.

Draba nemorosa L. – крупка дібровна. Однорічник; квітує – IV–VI; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на луках, сухих схилах, узліссях, лісових галявинах, серед чагарників, уздовж доріг; евентапофіт, лучний; лікарська рослина. У межах виду Й.К. Пачоський виділяв дві різновидності: var. *leiocarpa* Lindl. і var. *hebecarpa* Lindl.

Erophila verna (L.) Besser – веснянка весняна. Однорічник; квітує – III–IV; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на степових схилах, сухих луках, пісках, узліссях, вздовж доріг, засмічених місцях; геміапофіт, піщаний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Draba verna* L.

Erysimum cheiranthoides L. – жовтушник лакфіолевидний. Дворічник; квітує – V–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, уздовж доріг, у лісах, серед чагарників; археофіт (нез'ясованого походження), епекофіт; лікарська, медоносна, отруйна рослина.

Lepidium densiflorum Schrad. – хрінниця густоквіткова. Одно-, дворічник; квітує – V–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на пісках, уздовж доріг, на пустирях; кенофіт



(північноамериканського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Lepidium latifolium L. – хрінниця широколиста. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на засолених луках, засмічених місцях; евапофіт, солончаковий; лікарська, медоносна рослина, бур'ян.

Lepidium ruderae L. – хрінниця смердюча. Одно-, дворічник; квітує – V–VIII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на засолених та сухих місцях, смітниках, пустирях, вигонах, уздовж доріг, біля житла; археофіт (ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Raphanus raphanistrum L. – редька дика. Однорічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, вздовж доріг, на подвір'ях, городах, смітниках, археофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська, медоносна, вітамінна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Raphanistrum innocuum* Medik.

Rorippa amphibia (L.) Besser – водяний хрін земноводний. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, спорадично, по берегах річок, на мілководді; лікарська рослина.

Rorippa austriaca (Crantr.) Besser – водяний хрін австрійський. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, спорадично, на засмічених вологих місцях біля доріг, вологих луках; по берегах водойм; евентапофіт, болотний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Nasturtium austriacum* Crantz.

Rorippa brachycarpa (C.A. Mey.) Hayek – водяний хрін короткоплідний. Багаторічник, квітує IV–VIII; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Nasturtium brachycarpum* C.A. Mey. для заплавлених лук Дніпра, з приміткою, що зібрані ним екземпляри дуже подібні до *Rorippa sylvestris*.

Rorippa palustris (L.) Besser – водяний хрін болотяний. Багаторічник; квітує – V–VII; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Nasturtium palustre* (L.) DC.

Rorippa sylvestris (L.) Besser – водяний хрін лісовий. Багаторічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, спорадично, на луках, болотах, по берегах водойм; лікарська, їстівна, рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Nasturtium sylvestre* (L.) R.Br.

Sinapis alba L. – гірчиця біла. Однорічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, рідко, на засмічених місцях; археофіт (середземноморського-ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська, кормова, жиролінійна, медоносна, їстівна рослина, бур'ян.

Sinapis arvensis L. – гірчиця польова. Однорічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, рідко, на засмічених місцях, городах; археофіт (середземноморського-атлантично-європейського походження), епекофіт; лікарська, жиролінійна, медоносна, їстівна рослина, бур'ян.

Sinapis dissecta Lag. – гірчиця розсічена. Однорічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, рідко, на городах, засмічених місцях; кенофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська, жиролінійна, медоносна, їстівна рослина, бур'ян.

Sisymbrium altissimum L. – сухоребрик високий. Одно-, дворічник; квітує – V–VII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, вздовж доріг, на засмічених місцях, поблизу житла; кенофіт (південно-європейського та азійського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Sisymbrium pannonicum* Jacq.

Sisymbrium officinale (L.) Scop. – сухоребрик лікарський. Одно-, дворічник; квітує – V–IX; урбанзона, субурбанзона, звичайно, вздовж доріг, на засмічених місцях, на подвір'ях, пустирях; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська, медоносна, фарбувальна рослина, бур'ян.

Sisymbrium loeselii L. – сухоребрик Льозеліїв. Одно-, дворічник; квітує – V–VIII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, вздовж доріг, на засмічених місцях, пасовищах, пустирях, перелогах; кенофіт (середземноморського та азійського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Sisymbrium polymorphum (Murray) Roth – сухоребрик мінливий. Однорічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на степових схилах, лісових галявинах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Sisymbrium junceum* (Willd.) M. Bieb. між Переяславом та с. Гречаники.



Syrenia cana (Piller et Mitterp.) Neilr. – сірєнія сиза. Дворічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на борових пісках, пагорбах, схилах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Syrenia angustifolia* (Erhr.) Rchb.

Thlaspi arvense L. – талабан польовий. Однорічник; квітує – IV–VII; урбанзона, субурбанзона, звичайно, на городах, подвір'ях, пустирях, уздовж доріг, на засмічених місцях; археофіт (ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська, їстівна, вітамінна, ефіроолійна рослина, бур'ян.

Turritis glabra L. – пужник голий. Одно-, дворічник; квітує – V–VI; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

FAMILIA CAMPANULACEAE – РОДИНА ДЗВОНИКОВІ

Campanula bononiensis L. – дзвоники болонські. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, спорадично, на трав'янистих схилах, серед чагарників, узліссях; декоративна рослина.

Campanula cervicaria L. – дзвоники оленячі. Дво- або багаторічник; квітує – VII–VII; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Campanula glomerata L. – дзвоники скупчені. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, у лісах, на узліссях та луках, серед чагарників; декоративна рослина.

Campanula persicifolia L. – дзвоники персиколісті. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, в лісах; декоративна, їстівна рослина.

Campanula rapunculoides L. – дзвоники ріпчастовидні. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників, на схилах; декоративна рослина.

Campanula rapunculus L. – дзвоники ріпчасті. Дворічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на луках, серед чагарників; декоративна рослина.

Campanula rotundifolia L. – дзвоники круглолісті. Багаторічник; квітує – VII–IX; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Campanula sibirica L. – дзвоники сибірські. Дворічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, рідко, на горбах, серед чагарників, на луках; декоративна рослина.

Campanula trachelium L. – дзвоники кропиволисті. Багаторічник; квітує – VI–VII;

субурбанзона, спорадично, у лісах, на узліссях, серед чагарників; декоративна рослина.

Jasione montana L. – агалік-трава гірська. Дворічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на піщаних горбах, у соснових лісах; декоративна, лікарська рослина.

FAMILIA CANNABACEAE – РОДИНА КОНОПЛЕВІ

Cannabis ruderalis Janisch. – коноплі рудеральні. Однорічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, придорожі; кенофіт (середньоазійського походження), колонофіт; волокниста, жиролійна, отруйна, наркотична рослина.

Cannabis sativa L. – коноплі посівні. Однорічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, рідко, на полях і городах; кенофіт (середньоазійського походження), епекофіт; технічна, ефіроолійна, лікарська рослина.

Humulus lupulus L. – хміль звичайний. Кущ; квітує – VII–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, уздовж доріг, по парканах, у заплавах річок, лісах, серед чагарників; геміапофіт, чагарниковий; харчова, лікарська, технічна рослина.

FAMILIA CAPRIFOLIACEAE s.l. (incl. VIBURNACEAE et SAMBUCACEAE) – РОДИНА ЖИМОЛОСТЕВІ

Lonicera caprifolium L. – жимолость козочка. Кущ; квітує – VI–VI; урбанзона, рідко, поблизу культури; кенофіт (середземноморського походження), ергазіофіт; декоративна рослина.

Sambucus ebulus L. – бузина трав'яниста. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на схилах, серед чагарників, уздовж доріг; геміапофіт, чагарниковий; декоративна, отруйна рослина, бур'ян.

Sambucus nigra L. – бузина чорна. Кущ; квітує – V–VI; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на узліссях, у садах, на засмічених місцях; геміапофіт, чагарниковий; лікарська, харчова рослина.

Sambucus racemosa L. – бузина червона. Кущ; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, в лісах, серед чагарників; отруйна рослина.

Viburnum opulus L. – калина звичайна. Кущ; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, в лісах, серед чагарників; лікарська, медоносна, їстівна, декоративна рослина.

FAMILIA CARYOPHYLLACEAE – РОДИНА
ГВОЗДИЧНІ

Agrostemma githago L. – кукіль звичайний. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона, поодинокі – в культурі на клумбах, археофіт (антропогенного походження), епекофіт; бур'ян, технічна, отруйна, декоративна рослина.

Alsine media L. – мокриця середня. Однодворічник; квітує – III–X; урбанзона та субурбанзона, звичайно, в лісах, на луках, на степових схилах, у садах, на городах, на засмічених місцях, евапофіт, лісовий; бур'ян, лікарська, вітаміноносна, кормова, олійна, харчова, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Stellaria media* (L.) Vill.

Arenaria serpyllifolia L. – піщанка чебрецелиста. Однорічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на піщаних місцях, евапофіт, чагарниковий; бур'ян.

Arenaria viscida Hall. f. ex Lios. (*A. uralensis* Pall., *Arenaria brevifolia* Gilib.) – піщанка клейка. Однорічник; квітує IV–IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на піщаних місцях; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *A. serpyllifolia* L.

Cerastium arvense L. – роговик польовий. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на луках, узліссях, галявинах, вздовж доріг, на полях, пісках, пагорбах, піщаних луках, вздовж доріг, у соснових лісах; археофіт (антропогенного походження), ефемерофіт; бур'ян, лікарська, кормова рослина.

Cerastium holosteoides Fr. – роговик косянцевий. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, трав'янистих схилах, лісових галявинах, узліссях, вздовж доріг та серед чагарників; геміапофіт, чагарниковий; бур'ян, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Cerastium vulgatum* L.

Cerastium semidecandrum L. – роговик п'ятитичинковий. Однорічник; квітує – IV–VI; урбанзона та субурбанзона, рідко, на пісках, пагорбах, піщаних луках, вздовж доріг, у соснових лісах; евапофіт, піщаний; бур'ян.

Coccyanthe flos-cuculi (L.) Fourr. – зозулин цвіт звичайний. Багаторічник; квітує – IV–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, на луках, узліссях соснових лісів; бур'ян, медоносна, декоративна, лікарська, кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Lychnis flos-cuculi* L.

Cucubalus baccifer L. – дутень ягідний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзо-

на та субурбанзона, рідко, в лісах, серед чагарників, біля парканів; бур'ян, лікарська, медоносна, харчова рослина.

Dianthus andrzejowskianus (Zapat.) Kulcz. – гвоздика Андржейовського. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, поодинокі, на схилах; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським для околиць міста (між сс. Карань та Стовп'яги) як *Dianthus capitatus* Balb. ex DC.

Dianthus borbasii Vandas – гвоздика Борбаша. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, у соснових лісах, піщаних луках, трав'янистих схилах, пісках та серед чагарників (уроч. Куряче горло); декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *D. carthusianorum* L. f. *borysthena* Pacz.

Dianthus collinus Waldst. et Kit. – гвоздика горбова. – Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на піщаних луках, трав'янистих схилах; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Dianthus sinensis* L. var. *collinus* (Waldst. et Kit.) Koch.

Dianthus membranaceus Borbás – гвоздика перетинчаста. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на піщаних луках, трав'янистих схилах; декоративна рослина.

Dianthus pineticola Kleopow – гвоздика борова. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, у соснових та мішаних лісах; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *D. sinensis* L.

Dianthus polymorphus M. Bieb. – гвоздика мінлива. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, дуже рідко, на піщаних місцях; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *D. polymorphus* M. Bieb. var. *genuinus* Schmalh. i var. *diutinus* (Kit.) Schmalh.

Dianthus pseudosquarrosus (Novák) Klokov – гвоздика несправжньорозчепірена. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, дуже рідко, на піщаних місцях; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *D. plumarius* L.

Dianthus stenocalyx Juz. – гвоздика стиснуточашечкова. Багаторічник; квітує – VI–VIII; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *D. superbus* L.

Elisanthe noctiflora (L.) Rupr. – елізанта ночецвіта. Однодворічник; квітує – VI–IX;

субурбанзона, рідко, на луках, узліссях, серед чагарників, забур'янених місцях; евентапофіт, лучний; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Silene noctiflora* L.

Eremogone micradenia (P. Smirn.) Ikonn. – пустельниця дрібнозалозкова. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, рідко, на степових схилах; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Arenaria graminifolia* Schrad. var. *parviflora* Fenzl.

Eremogone saxatilis (L.) Ikonn. – пустельниця скельна. Багаторічник; квітує – V–VI. Наводився Й.К. Пачоським як *Arenaria graminifolia* Schrad. var. *parviflora* Fenzl.

Gypsophila paniculata L. – лещиця волотиста. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, звичайно, на степових схилах, серед чагарників, уздовж доріг; евентапофіт, степовий; декоративна рослина.

Herniaria glabra L. Pacz. – остудник голий. Однорічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на піщаних місцях, узліссях, вздовж доріг; евентапофіт, піщаний; бур'ян, декоративна, лікарська, отруйна, кормова, технічна рослина.

Herniaria polygama J. Gay – остудник багатощабовий. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на піщаних місцях; геміапофіт, піщаний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *H. odorata* Andr.

Holosteum umbellatum L. – костянець зонтичний. Однорічник; квітує – III–V; субурбанзона, рідко, на полях; бур'ян.

Melandrium album (Mill.) Garcke – куколиця біла. Дворічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, узліссях, вздовж доріг, у посівах, на засмічених місцях; геміапофіт, лучний; бур'ян, лікарська, вітаміноносна, декоративна, технічна, кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Lychnis alba* Mill.

Minuartia leiosperma Klov. – мінуарція гладеньконасінна. Багаторічник; квітує – VI–IX. Наводився Й.К. Пачоським як *Alsine setacea* Mert. et Koch.

Minuartia viscosa (Schreb.) Schinz. et Thell. – мінуарція клейка. Однорічник; квітує – V–V; субурбанзона, рідко, на горбах. Наводився Й.К. Пачоським як *Alsine tenuifolia* Wahlenb. var. *viscosa* (Schreb.) Schmalh.

Moehringia trinervia (L.) Clairv. – мерінгія трижилкова. Одно- дворічник; квітує – V–VII;

урбанзона та субурбанзона, рідко, в лісах, серед чагарників; бур'ян.

Myosoton aquaticum (L.) Moench – слабник водяний. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, у садах, тінистих засмічених місцях, берегах водойм, на луках, лісових галявинах, вологих лісах, серед чагарників; бур'ян, кормова, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Malachium aquaticum* (L.) Fries.

Psammophiliella muralis (L.) Ikonn. – пісколюбочка мурова. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на сухих луках, схилах, як бур'ян у посівах; евентапофіт, піщаний; бур'ян, лікарська, кормова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Gypsophila muralis* L.

Oberna behen (L.) Ikonn. – хлопавка звичайна. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на луках, трав'янистих схилах, лісових галявинах, узліссях, серед чагарників; медонос, лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Silene inflata* Smith.

Otites borysthenticus (Grun.) Klov. – вуханка дніпровська. Дворічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, у соснових лісах, на піщаних місцях (м-н Карань, уроч. Чубуки); медонос, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Silene parviflora* (Ehrh.) Pers.

Otites chersonensis (Zapał.) Klov. – вуханка херсонська. Дворічник; квітує – V–VII; субурбанзона, рідко, на степових схилах; декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Silene wolgensis* Besser ex Hornem. для сс. Карань та Стовпяти.

Sagina nodosa (L.) Fenzl – моховинка вузлова. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на піщаних вологих місцях; бур'ян.

Sagina procumbens L. Pacz. – моховинка лежача. Багаторічник; квітує – V–IX; субурбанзона, рідко, на вологих місцях (поблизу річкового порту); лікарська, кормова рослина, бур'ян.

Saponaria officinalis L. – мильнянка лікарська. Одно-, багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на луках, схилах, узліссях, уздовж доріг, у посівах, звичайно; кенофіт (середземноморського походження), ергазіофіт; вітаміноносна, декоративна, лікарська, харчова, технічна, отруйна рослина, бур'ян.

Scleranthus annuus L. – червець одно-річний. Однорічник; квітує – VI-VIII; урбан-зона та субурбанзона, звичайно, на піщаних місцях, полях; археофіт (середземноморсько-го походження), епекофіт; бур'ян.

Scleranthus perennis L. – червець багаторічний. Багаторічник; квітує – VI-IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на піщаних місцях; бур'ян.

Silene chlorantha (Willd.) Ehrh. – смілка зеленувата. Багаторічник; квітує – VI-VIII; субурбанзона, звичайно, на схилах, лісових галявинах, узліссях, серед чагарників; медоносна, кормова, лікарська, декоративна рослина, бур'ян.

Silene nutans L. – смілка поникла. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, звичайно, у лісах, серед чагарників, звичайно; медоносна, декоративна рослина, бур'ян.

Silene tatarica (L.) Pers. – смілка татарська. Багаторічник; квітує – VI-VIII; субурбанзона, рідко, по заплавах річок, серед чагарників, на узліссях, галявинах; декоративна рослина.

Spergula arvensis L. – шпигель польовий. Однорічник; квітує – VI-VIII; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на піщаних місцях, уздовж доріг, у посівах; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; кормова, лікарська, вітаміноносна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *S. arvensis* L. var. *vulgaris*.

Spergularia rubra (L.) J.Presl et C.Presl – стелюшок червоний. Одно- дворічник; квітує – V-X; субурбанзона, рідко, на піщаних луках, вздовж доріг, іноді в посівах; евапофіт, піщаний; бур'ян.

Stellaria subulata Boeber ex Schlecht (*S. hippoctora* (Czern.) Klokov) – зірочник шилоли-стий. Багаторічник; квітує – VI-VIII; урбанзона, субурбанзона, рідко, на схилах, луках; бур'ян.

Stellaria holostea L. – зірочник косянцевий. Багаторічник; квітує – IV-VI; урбанзона та субурбанзона, спорадично, у лісах, серед чагарників; медоносна, лікарська, отруйна, харчова рослина.

Stellaria crassifolia Ehrh. – зірочник тов-столистий. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках; бур'ян, медонос, кормова рослина.

Stellaria palustris Retz. – зірочник болот-ний. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках, болотах, по берегах во-дойм; кормова, медоносна рослина, бур'ян. На-водився Й.К. Пачоським як *Stellaria glauca* With.

Viscaria viscosa (Scop.) Aschers. (= *Steris viscaria* (L.) Raf.) – віскарія клейка. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, рідко, на степо-вих схилах, лісових галявинах, узліссях, сухих луках; кормова, медоносна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Lychnis viscaria* L.

FAMILIA CELASTRACEAE – РОДИНА БРУСЛИНОВІ

Euonymus europaea L. – бруслина європейська. Дерево, кущ; квітує – V-VI; урбанзона та субурбанзона, звичайно, у лісах, серед чагарників, садах та парках; декоратив-на, лікарська рослина.

Euonymus verrucosa Scop. – брусли-на бородавчаста. Дерево, кущ; квітує – V-VI; субурбанзона, рідко, у лісах; декоративна, лікарська рослина.

FAMILIA CERATOPHYLLACEAE – РОДИНА КУШИРОВІ

Ceratophyllum demersum L. – кушир темно-зелений. Багаторічник; квітує – VI-IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, у стоя-чих та повільно проточних водоймах; декора-тивна рослина.

Ceratophyllum submersum L. – кушир підводний. Багаторічник; квітує – VI-IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, у стоя-чих та повільно проточних водоймах; деко-ративна рослина.

FAMILIA CHENOPODIACEAE – РОДИНА ЛОБODOВІ

Atriplex hortensis L. – лутига садо-ва. Однорічник; квітує – VI-IX; урбанзо-на, спорадично, на засмічених місцях, го-родах; кенофіт (азіатського походження), ергазіофіт; вітаміноносна, декоративна, кор-мова, лікарська, олійна, харчова рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Atriplex hortensis* L. var. *sativum* Aschers.



Atriplex sagittata Borkh. (= *Atriplex nitens* Schkuhr) – лутига стрілоподібна. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона, рідко, на засмічених місцях, городах; археофіт (ірано-туранського походження), епекофіт; харчова, кормова рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Atriplex nitens* (Schk.) Scmlalh.

Atriplex prostrata Boucher ex DC. (= *Atriplex hastata* auct. non L.) – лутига лежача. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, рідко, на вологих, переважно засолених луках; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Atriplex hastata* L.

Atriplex tatarica L. (*Atriplex laciniata* auct. non L.) – лутига татарська. Однорічник; квітує – VII–VIII; лікарська, харчова рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Atriplex laciniata* L.

Chenopodium album L. – лобода біла. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, на городах, у посівах, засмічених місцях, вздовж доріг; евапофіт, антропогенний; вітаміноносна, кормова, харчова, технічна, отруйна рослина, бур'ян.

Chenopodium hybridum L. – лобода гібридна. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на городах, засмічених місцях; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; бур'ян.

Chenopodium glaucum L. (= *Blitum glaucum* (L.) W.D.J. Koch) – лобода сиза. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, рідко, на засмічених місцях; геміапофіт, антропогенний; бур'ян.

Chenopodium polyspermum L. – лобода багатонасінна. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, рідко, у посівах; археофіт (невідомого походження), епекофіт; харчова рослина, бур'ян.

Chenopodium rubrum L. (= *Blitum rubrum* (L.) Rchb.) – лобода червона. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, рідко, на засмічених місцях; кенофіт (середньоєвропейського походження), епекофіт; бур'ян.

Chenopodium urbicum L. – лобода міська. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, рідко, на засмічених місцях; евапофіт, вигонів; кормова рослина, бур'ян.

Corispermum hyssopifolium L. – верблюдка гісополиста. Однорічник; квітує – VI–IX; кенофіт (середземноморського походження), епекофіт; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра.

Corispermum marschallii Steven – верблюдка Маршаллова. Однорічник; квітує – VII–VIII; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським під помилковою назвою "*Corispermum intermedia* Schweigg." Для плавнів Дніпра з приміткою, що, можливо, ці рослини відносяться до *C. marschallii*.

Corispermum nitidum Kit. – верблюдка блискуча. Однорічник; квітує – VII–VIII; геміапофіт, піщаний; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра.

Kochia laniflora (S.G. Gmel.) Borbás – віниччя шерстисте. Однорічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на піщаних місцях; кенофіт (середземноморського походження), епекофіт; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Kochia arenaria* (Maerkl.) Schrad.

Kochia scoparia (L.) Schrad. – віниччя справжнє. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, городах, уздовж доріг; кенофіт (ірано-туранського походження), ергазіофіт; декоративна, лікарська, технічна рослина, бур'ян.

Polycnemum arvense L. – наземка польова. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на полях, засмічених місцях, вздовж доріг; кенофіт (середземноморсько-туранського походження), епекофіт; кормова рослина, бур'ян.

Salsola tragus L. (*S. kali* auct. non L., *S. australis* auct. non R. Br., *S. ruthenica* Iljin, nom. illeg.) – курай чіплянковий. Однорічник; квітує – VIII–IX; урбанзона, субурбанзона, рідко, на засмічених місцях, полях, піщаних місцях; кенофіт (євроазійського походження), епекофіт; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Salsola kali* L.

FAMILIA CISTACEAE – РОДИНА ЧИСТОВИ

Helianthemum nitidum Clementi – сонццвіт (сонянка) блискучий. Багаторічник; квітує – V–VIII. Наводився О.С. Роговичем як *Helianthemum vulgare* Gärtn.

**FAMILIA CLUSIACEAE – РОДИНА
КЛЮЗИЄВИ**

Hypericum perforatum L. – звіробій звичайний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, спорадично, на луках, серед чагарників, узліссях, вздовж доріг, на перелогах; евентапофіт, степовий; лікарська рослина.

Hypericum elegans Stephan ex Willd. – звіробій стрункий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

**FAMILIA CONVULVACEAE – РОДИНА
БЕРЕЗКОВИ**

Calystegia sepium (L.) R. Br. – плетуха звичайна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, субурбанзона, часто, на вологих та заболочених луках, засмічених місцях, часто; декоративна рослина, бур'ян.

Convolvulus arvensis L. – березка польова. Багаторічник; квітує – V–IX; урбанзона, субурбанзона, часто, на засмічених місцях, городах, полях, уздовж доріг; евапофіт, вигонів; кормова, лікарська, медоносна, отруйна рослина, бур'ян.

**FAMILIA CORNACEAE – РОДИНА
ДЕРЕНОВИ**

Swida sanguinea (L.) Opiz – свидина кров'яна. Дерево, кущ; квітує – V–VI; субурбанзона – в лісах, звичайно; технічна (барвник), декоративна, волокниста, дубильна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Cornus sanguinea* L.

**FAMILIA CORYLACEAE – РОДИНА
ЛІЩИНОВИ**

Carpinus betulus L. – граб звичайний. Дерево; квітує – III–IV; субурбанзона, дуже рідко, в лісах (м-н Комуна); деревинна рослина.

Corylus avellana L. – ліщина звичайна. Кущ; квітує – III–IV; урбанзона, субурбанзона, спорадично, у лісах, серед чагарників, у садах та парках; харчова рослина.

**FAMILIA CRASSULACEAE – РОДИНА
ТОВСТОЛИСТІ**

Hylotelephium maximum (L.) Holub – заяча капуста велика. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників, на піщаних горбах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Sedum maximum* (L.) Hoffm. для плавлнів Дніпра.

Sedum acre L. – очиток їдкий. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на піщаних та кам'янистих місцях; геміапофіт, піщаний; медоносна рослина.

Sempervivum ruthenicum Schnittsp. et C.B. Lehm. – молодило руське. Багаторічник; квітує – VII–VIII; медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

**FAMILIA CUCURBITACEAE – РОДИНА
ГАРБУЗОВИ**

Bryonia alba L. – переступень білий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на засмічених місцях, вздовж доріг, серед чагарників; кенофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), агріофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Echinocystis lobata (Michx.) Torr. et A.Gray – ехіноцистіс шипуватий. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на засмічених вологих місцях, серед чагарників, на берегах річок Трубіж та Альта; кенофіт (північноамериканського походження), агріофіт; декоративна рослина, бур'ян.

**FAMILIA CUSCUTACEAE – РОДИНА
ПОВИТИЦЕВИ**

Cuscuta approximata Bab. (= *Cuscuta cupulata* Engelm., *C. planiflora* auct. non Ten.) – повитиця наближена. Однорічник; квітує – VI–VIII; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Cuscuta planiflora* Ten., що паразитує на молочаї.

Cuscuta europaea L. – повитиця європейська. Однорічник; квітує – VI–VIII; евапофіт, лучний; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським, що паразитує на хмелю, кропиві та інших рослинах.

Cuscuta lupuliformis Krock. – повитиця хмелевидна. Однорічник; квітує – VII; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським, що паразитує на *Lycium barbatum* L., біля тинів, садиб.

**FAMILIA HALORAGACEAE – РОДИНА
СТОЛИСНИКОВИ**

Myriophyllum spicatum L. – водоперіця колосиста. Багаторічник; квітує – V–VIII; субурбанзона – у стоячих та повільно проточних водоймах та ставках, спорадично; декоративна рослина.

Myriophyllum verticillatum L. – водопері-
ця кільчаста. Багаторічник; квітує – VI–IX. Наво-
дився Й.К. Пачоським для озер плавнів Дніпра,
затоплених Канівським водосховищем.

FAMILIA HIPPURIDACEAE – РОДИНА ВОДЯНОСОСОНКОВІ

Hippuris vulgaris L. – водяна сосонка
ланцетолиста. Багаторічник; квітує – VI–VIII.
Наводився Й.К. Пачоським для берегів водойм,
боліт та мілководь в околицях Переяслава.

FAMILIA DIPSACACEAE – РОДИНА ЧЕРСАКОВІ

Dipsacus sylvestris Huds. – черсак лісовий.
Дворічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко,
на узліссях, серед чагарників; евентапофіт; де-
коративна рослина, лучний бур'ян.

Knautia arvensis (L.) Coult. – свербіж-
ниця польова. Багаторічник; квітує – VI–IX;
субурбанзона, звичайно, на узліссі, схилах,
на луках, серед чагарників, на перелогах;
геміапофіт, лучний; вітаміноносна, декора-
тивна, лікарська, олійна, технічна рослина.

Scabiosa ochroleuca L. – скабіоза блідо-
жовта. Дво- та багаторічник; квітує – VI–VIII;
субурбанзона, звичайно, на горбах, узліссях,
серед чагарників, на перелогах; декоративна
рослина, бур'ян.

Succisa pratensis Moench – комонник
лучний. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субур-
банзона, рідко, серед чагарників; евентапофіт,
степовий; медоносна, декоративна рослина.

FAMILIA DROSERACEAE – РОДИНА РОСИЧКОВІ

Aldrovanda vesiculosa L. – альдрован-
да пухирчата. Багаторічник; квітує – VI–VII;
рідкісна рослина, занесена до “Червоної кни-
ги України” (2 категорія). Наводився Й.К. Па-
чоським для озер біля Дніпра, по дорозі до
пристані, де зростала велика кількість рослин,
сьогодні місцезнаходження виду знищено, за-
топлено Канівським водосховищем.

Drosera anglica Huds., nom. conser. (*Drosera
longifolia* L., nom. rej.) – росичка англійська до-
вголиста. Багаторічник; квітує – VII–VIII;
рідкісна рослина, занесена до “Червоної книги
України” (2 категорія). Наводився Й.К. Пачось-

ким для плавнів Дніпра на торфових болотах;
сьогодні місцезнаходження виду знищено, за-
топлено Канівським водосховищем.

Drosera rotundifolia L. – росичка кругло-
листа. Багаторічник; квітує – VI–VIII. Наводився
Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра (на мохових
болотах); сьогодні місцезнаходження знищено,
затоплено Канівським водосховищем.

FAMILIA ELAEAGNACEAE – РОДИНА МАСЛИНОВІ

Elaeagnus angustifolia L. – маслинка
вузьколиста. Дерево, кущ; квітує – VI; субур-
банзона, спорадично, на піщаних місцях (по
дамбі канівського водосховища); кенофіт (се-
редземноморського походження), агріофіт;
декоративна, дубильна, медоносна, харчова,
технічна рослина.

FAMILIA ELATINACEAE – РОДИНА РОСЛИЦЕВІ

Elatine alsinastrum L. – рослиця мокрич-
на. Однорічник; квітує – VI–VIII. Наводився
Й.К. Пачоським для окол. с. Андруші, зато-
пленого Канівським водосховищем.

FAMILIA ERICACEAE s.l. (incl. VACCINIACEAE) – РОДИНА ВЕРЕСОВІ

Calluna vulgaris (L.) Hull – верес зви-
чайний. Напівкущик; квітує – VII–IX; субур-
банзона, рідко, на пісках, в соснових лісах,
серед чагарників; декоративна, лікарська,
ефіроолійна рослина.

Vaccinium vitis-idaea L. – брусниця.
Напівкущик; квітує – V–VII; харчова, лікарська
рослина. Наводився О.С. Роговичем.

FAMILIA EUPHORBIACEAE – РОДИНА МОЛОЧАЙНІ

Euphorbia cyparissias L. – молочай ки-
парисовидний. Багаторічник; квітує – V–VI;
субурбанзона, часто, на піщаних луках, пагор-
бах, у лісах, уздовж доріг; геміапофіт, чагар-
никовий; лікарська, отруйна рослина, бур'ян.

Euphorbia esula L. – молочай гострий.
Багаторічник; квітує – VI–VIII. Наводився
Й.К. Пачоським.

Euphorbia helioscopia L. – молочай со-
нячний. Однорічник; квітує – IV–VIII; археофіт



(середземноморського походження), епекофіт; бур'ян, вітаміноносна, жиролійна, технічна, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Euphorbia palustris L. – молочай болотний. Багаторічник; квітує – V–VI; технічна (барвник), отруйна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Euphorbia seguieriana Neck. – молочай Сегієрів. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, спорадично, на пісках, серед чагарників; геміапофіт, піщаний; технічна, жиролійна, лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Euphorbia gerardiana* Jacq.

Euphorbia villosa Waldst. et Kit. – молочай волохатий. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, на пісках, серед чагарників; жиролійна, лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *E. procera* M. Bieb.

Euphorbia virgata Waldst. et Kit. – молочай прутівидний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, пагорбах, лісових галявинах, вздовж доріг, серед чагарників; евентапофіт, чагарниковий; технічна, лікарська рослина.

FAMILIA FABACEAE – РОДИНА БОБОВІ

Amorpha fruticosa L. – аморфа кушова. Куш; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, часто, на піщаних місцях, по берегах водойм (дамба Канівського водосховища); кенофіт (північноамериканського походження), ергаціофіт; закріплювач ярів, декоративна, лікарська, кормова, медоносна рослина.

Anthyllis macrocephala Wender. – заяча конюшина великоголова. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на степових схилах, узліссях, серед чагарників; дубильна, кормова, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Anthyllis vulneraria* L.

Astragalus cicer L. – астрагал нутовий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на степових схилах, при дорогах, серед чагарників; евентапофіт, лучний; лікарська, декоративна рослина.

Astragalus dasyanthus Pall. – астрагал шерстистоквітковий. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на степових схилах (біля Національного музею архітектури та побуту); рідкісна рослина, занесена до

“Червоної книги України” (2 категорія); МСОП (категорія R) та Європейського червоного списку (категорія I); ефіроолійна, декоративна, лікарська рослина.

Astragalus glycyphyllos L. – астрагал соподколистий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, серед чагарників; кормова, лікарська рослина.

Astragalus onobrychis L. – астрагал еспарцетний. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на схилах, вздовж доріг; евентапофіт, степовий; кормова, лікарська рослина.

Astragalus varius S.G. Gmel. – астрагал мінливий. Багаторічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, спорадично, на піщаних місцях; кормова, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *A. virgatus* Pall.

Caragana arborescens Lam. – карагана дерев'яниста. Дерево, куш; квітує – V–VI; урбанзона та субурбанзона, спорадично, у садах і парках, на узліссях, при дорогах; кенофіт (сибірського походження), ергаціофіт; жиролійна, лікарська рослина.

Chamaecytisus austriacus (L.) Link – зіновать австрійська. Напівкущик; квітує – VI–VII; субурбанзона, часто, на степових схилах; лікарська, технічна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Cytisus austriacus* L.

Chamaecytisus ruthenicus (Fisch. ex Wolf.) Klásk. – зіновать руська. Напівкущик; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, на степових схилах, у соснових лісах; лікарська, медоносна, барвник, отруйна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Cytisus biflorus* L'Herit.

Galega officinalis L. – козлятник лікарський. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на заплавах луках (біля Національного музею архітектури та побуту); лікарська, технічна рослина.

Genista tinctoria L. – дрік красильний. Напівкущик; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, серед чагарників, на узліссях; дубильна, ефіроолійна, лікарська рослина.

Lathyrus palustris L. – чина болотна. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, на вологих луках; кормова рослина.

Lathyrus pannonicus (Jasq.) Garcke (= *Lathyrus austriacus* (Crantz) Wissjul) – чина панонська. Багаторічник; квітує – V–VI. Наводився також О.С. Роговичем як *Orobis albus* L., можливо помилково.



Lathyrus pratensis L. – чина лучна. Багаторічник; квітує – VI-VII; вітаміноносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Lathyrus tuberosus L. – чина бульбиста. Багаторічник; квітує – V-VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на степових схилах, вздовж доріг, на полях, по берегах річок, на засмічених місцях; археофіт (ірано-туранського походження), геміепофіт; харчова, вітаміноносна, лікарська рослина.

Lathyrus sylvestris L. – чина лісова. Багаторічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників; фарбувальна, лікарська рослина. Крім типової різновидності С.К. Пачоський наводив також var. *latifolius* Rupr.

Lathyrus vernus (L.) Bernh. – чина весняна. Багаторічник; квітує – IV-V; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Orobis vernus* L.

Lembotropis nigricans (L.) Griseb. – лемботропіс чорніючий. Напівкущик; квітує – VI-VII; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників; декоративна рослина.

Lotus corniculatus L. aggr. (incl. *L. tenuis* Waldst. et Kit. ex Willd., *L. ucrainicus* Klokov) – ляд-венець рогатий. Багаторічник; квітує – VI-IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, луках, садах та парках, поблизу доріг; геміепофіт лучний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Lotus corniculatus* L. var. *tenuifolius* L.

Lupinus polyphyllus Lindl. – люпин багатолістий. Багаторічник; квітує – V-VII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на клумбах, вздовж доріг, на цвинтарях; кенофіт (північноамериканського походження), геміагіофіт; декоративна рослина.

Medicago falcata L. s.l. – люцерна серповидна. Багаторічник; квітує – VI-IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на схилах, луках, серед чагарників; геміапофіт, степовий; вітаміноносна, кормова, лікарська, олійна, медоносна рослина.

Medicago lupulina L. – люцерна хмелевидна. Багаторічник; квітує – V-VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, схилах, вздовж доріг; евапофіт, лучний; вітаміноносна, кормова, медоносна, лікарська рослина.

Medicago sativa L. – люцерна посівна. Багаторічник; квітує – V-VII; урбанзона та

субурбанзона, часто, на луках, схилах, вздовж доріг; кенофіт (передньоазійського походження), епекофіт; жиролійна, медоносна, лікарська рослина.

Melilotus albus Medik. – буркун білий. Дворічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, спорадично, на схилах, узліссях, вздовж доріг; евапофіт, псамофіт; лікарська, медоносна рослина.

Melilotus officinalis (L.) Pall. – буркун лікарський. Дворічник; квітує – VII-VIII; субурбанзона, спорадично, на схилах, узліссях, вздовж доріг; евапофіт, чагарниковий; лікарська, медоносна рослина.

Onobrychis arenaria (Kit.) DC. – еспарцет піщаний. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, рідко, на степових схилах; геміапофіт, степовий; жиролійна, медоносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Onobrychis sativa* Lam. var. *vulgaris* Gaud.

Onobrychis viciifolia Scop. – еспарцет виколистий. Багаторічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, рідко, на степових схилах; кенофіт (південноєвропейського походження), ефемерофіт; медоносна, лікарська рослина.

Ononis arvensis L. – вовчуг польовий. Багаторічник; квітує – VI-VIII; субурбанзона, рідко, на вологих та сухих схилах (поблизу річкового порту); геміапофіт, лучний; дубильна, ефіроолійна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Ononis hircinus* Jacq.

Robinia pseudoacacia L. – робінія звичайна, біла акація. Дерево; квітує – V-VI; урбанзона та субурбанзона, часто, вздовж доріг, узліссях, лісах, садах, парках; кенофіт (північноамериканського походження), ерга-зіофіт; закріплювач схилів, декоративна, лікарська, медоносна рослина.

Securigera varia (L.) Lassen – сікупірепа барвиста. Багаторічник; квітує – V-IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, лісових галявинах, узліссях, серед чагарників; евентапофіт, чагарниковий; декоративна, кормова, лікарська, медоносна, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Coronilla varia* L.

Trifolium alpestre L. – конюшина альпійська. Багаторічник; квітує – VI-VII; кормова, медоносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Trifolium arvense L. – конюшина польова. Однорічник; квітує – V-VIII; урбанзона та

субурбанзона, спорадично, на луках, схилах, полях; евентапофіт, псамофіт; бур'ян, кормова, лікарська, технічна, дубильна рослина.

Trifolium aureum Pollich – конюшина золотиста. Однорічник; квітує – VI–VII; барвник, медоносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Trifolium agrarium* L. (nom ambig.).

Trifolium campestre Schreb. – конюшина рівнинна. Однорічник; квітує – IV–VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках, степових схилах; геміапофіт, лучний; медоносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Trifolium procumbens* L.

Trifolium fragiferum L. – конюшина суницевидна. Багаторічник; квітує – V–IX; субурбанзона, звичайно, на вологих луках; кормова рослина.

Trifolium hybridum L. – конюшина гібридна. Дворічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на вологих луках, вздовж доріг; кенофіт (середземноморського походження?), ергазіофіт; кормова, лікарська, ефіроолійна рослина.

Trifolium medium L. – конюшина середня. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, часто на луках, узліссях, схилах, серед чагарників, вздовж доріг, на газонах; лікарська, кормова, медоносна рослина.

Trifolium montanum L. – конюшина гірська. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на сухих луках, серед чагарників; медоносна, лікарська, кормова рослина.

Trifolium pratense L. – конюшина лучна. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, схилах, пасовищах, узліссях, вздовж доріг, у садах та парках; геміапофіт, лучний; кормова, медоносна, лікарська рослина.

Trifolium repens L. – конюшина повзуча. Багаторічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, схилах, пасовищах, вигонах, серед чагарників; кормова, лікарська, вітаміноносна рослина.

Trifolium sativum (Schreb.) Crome – конюшина посівна. Багаторічник; квітує – V; урбанзона та субурбанзона, часто, на городах, полях, вздовж доріг; кенофіт (західноєвропейського походження), ергазіофіт; кормова, лікарська, вітаміноносна рослина.

Vicia angustifolia Reichard – горошок вузьколистий. Однорічник; квітує – V; субурбанзона, рідко, на полях, схилах; кенофіт (середземноморського походження), агріофіт; медонос, харчова, кормова рослина.

Vicia cracca L. – горошок мишачий. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, трав'янистих схилах, узліссях, серед чагарників, у садах та парках, вздовж доріг; геміапофіт, лучний; декоративна, кормова, медоносна, лікарська рослина.

Vicia hirsuta (L.) S.F. Gray – горошок шорсткий. Однорічник; квітує – IV–VI; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, схилах, узліссях, серед чагарників, іноді у посівах, у садах та парках, вздовж доріг; археофіт (західно-середземноморського походження), епекофіт; кормова, олійна рослина, бур'ян.

Vicia sativa L. – горошок посівний. Однорічник; квітує – V–VI; урбанзона та субурбанзона, рідко, на полях, у садах та парках, вздовж доріг, серед чагарників; кенофіт (гібридного походження), ергазіофіт; кормова, вітаміноносна, медоносна, лікарська рослина.

Vicia sepium L. – горошок плотовий. Багаторічник; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, рідко, серед чагарників, трав'янистих схилах; медоносна, кормова, лікарська рослина.

Vicia tetrasperma (L.) Schreb. – горошок чотиринасінний. Однорічник; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, рідко, на луках, трав'янистих схилах, серед чагарників, іноді у посівах, у садах та парках, вздовж доріг; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; кормова, лікарська рослина.

Vicia villosa Roth – горошок волохатий. Одно- дворічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на полях, вздовж доріг, трав'янистих схилах, у садах та парках; археофіт (середземноморського походження), геміепокофіт; кормова, лікарська, вітаміноносна рослина.

FAMILIA FAGACEAE – РОДИНА БУКОВІ

Quercus robur L. – дуб звичайний. Дерево; квітує – IV–V; субурбанзона, спорадично, в лісах, парках, лісосмугах; деревинна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Quercus pedunculata* Ehrh.

Quercus rubra L. – дуб північний. Дерево; квітує – V–VI; субурбанзона, зрідка, в лісах; кенофіт (північноамериканського походження), ергаціофіт; деревинна, лікарська рослина.

FAMILIA FUMARIACEAE – РОДИНА РУТКОВІ

Corydalis solida (L.) Clairv. – ряст ущільнений. Багаторічник; квітує – III–IV; субурбанзона, часто, у лісах, серед чагарників; дубильна, жиролійна, вітаміноносна, медоносна, декоративна, лікарська рослина.

Fumaria officinalis L. – рутка лікарська. Однорічник; квітує – IV–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, вздовж польових доріг, у посівах; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; отруйна, медоносна, лікарська рослина, бур'ян.

Fumaria rostellata Knaf – рутка гострокінцева. Однорічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на полях і засмічених місцях; евапофіт, вигонів; медоносна, лікарська рослина, бур'ян.

FAMILIA GENTIANACEAE – РОДИНА ТЕРЛИЧЕВІ

Centaureum erythraea Rafn. – золототисячник звичайний. Дворічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, на сухих луках, степових схилах (поблизу річкового порту); лікарська рослина. Наводився О.С. Роговичем як *Erythraea centaurium* Pers.

Centaureum pulchellum (Sw.) Druce – золототисячник гарний. Однорічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, на луках; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Erythraea pulchella* Er.

Centaureum uliginosum (Waldst. et Kit.) G. Beck ex Ronniger – золототисячник болотний. Однорічник; квітує – VI–X. Наводився Й.К. Пачоським як *Erythraea linarifolia* Neill.

Gentiana cruciata L. – тирлич хрещатий. Багаторічник; квітує – VII–VIII; вітаміноносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Gentiana pneumonanthe L. – тирлич звичайний. Багаторічник; квітує – VII–IX; фарбувальна, медоносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

FAMILIA GERANIACEAE – РОДИНА ГЕРАНІЄВІ

Erodium cicutarium (L.) L'Her. – грабельки звичайні. Однорічник; квітує – V–VIII;

урбанзона та субурбанзона, спорадично, на піщаних місцях, полях; евапофіт, степовий; дубильна, вітаміноносна, медоносна, лікарська рослина, бур'ян.

Geranium collinum Stephan – герань пагорбкова. Багаторічник; квітує – VI–VIII; дубильна, вітаміноносна, декоративна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським *Geranium collinum* Stephan var. *eglandulosum* Ledeb.

Geranium palustre L. – герань болотна. Багаторічник; квітує – VII–IX; субурбанзона, рідко, на вологих затінених місцях у лісі; дубильна, лікарська рослина.

Geranium phaeum L. – герань темна. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників; дубильна, лікарська рослина.

Geranium pratense L. – герань лучна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, на луках, серед чагарників; медоносна, лікарська рослина.

Geranium pusillum L. – герань маленька. Однорічник; квітує – IV–IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на засмічених місцях, вздовж доріг, серед чагарників; археофіт (ірано-туранського походження), епекофіт; дубильна, лікарська рослина.

Geranium robertianum L. – герань Робертова. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, серед чагарників, у садах та парках; декоративна, ефіроолійна, дубильна, лікарська рослина.

Geranium sanguineum L. – герань криваво-червона. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, серед чагарників; ефіроолійна, вітаміноносна, дубильна, лікарська рослина.

Geranium sibiricum L. – герань сибірська. Одно-, дворічник; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на засмічених місцях, вздовж доріг, серед чагарників; кенофіт (азійського походження), епекофіт; медоносна, дубильна, вітаміноносна, лікарська рослина, бур'ян.

FAMILIA HIPPOCASTANACEAE – РОДИНА ГІРКОКАШТАНОВІ

Aesculus hippocastanum L. – гіркокаштан звичайний. Дерево; квітує – V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, в садах та парках, вздовж доріг; кенофіт (середземноморського походження), ергаціофіт; декоративна, лікарська рослина.

FAMILIA HYDROPHYLLACEAE – РОДИНА ВОДОЛИСТІ

Phacelia tanacetifolia Benth. – фацелія пижмолиста. Однорічник; квітує – V–X; урбанзона та субурбанзона, рідко, на клумбах; кенофіт (північноамериканського походження), ергазіофіт; декоративна, медоносна рослина, бур'ян.

FAMILIA JUGLANDACEAE – РОДИНА ГОРІХОВІ

Juglans regia L. – горіх грецький. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, у садах, парках, вздовж доріг; кенофіт (азіатського походження), ергазіофіт; декоративна, лікарська, харчова, дубильна, деревинна, рослина.

FAMILIA LAMIACEAE – РОДИНА ГУБЦВІТІ

Acinos arvensis (Lam.) Dandy (= *Clinopodium acinos* (L.) Kuntze) – щербручка польова. Однорічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, на схилах, глинистих урвищах; евентопофіт, чагарниковий, медоносна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Calamintha acinos* (L.) Clairv.

Ajuga genevensis L. – горлянка женецька. Багаторічник; квітує – IV–VI; субурбанзона, звичайно, на полях, луках, серед чагарників; дубильна, медоносна, лікарська рослина.

Ajuga reptans L. – горлянка повзуча. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на вологих луках, серед чагарників; ефіроолійна, дубильна, лікарська рослина.

Ballota nigra L. – м'яточник чорний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на засмічених місцях, в садибах, узліссях, уздовж доріг; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), агріоепекофіт; ефіроолійна, медоносна, лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *B. nigra* L. var. *ruderalis* (Schwartz.) Fries.

Betonica officinalis L. Dandy (= *Stachys officinalis* (L.) Trevis., *Stachys betonica* Benth.) – буквиця лікарська. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, звичайно, на луках, серед ча-

гарників, в лісах; дубильна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Betonica officinalis* L. var. *hirta* Koch.

Chaiturus marrubiastrum (L.) Rchb. – котячий хвіст шандровий. Одно- дворічник; квітує – VII–VIII; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським.

Clinopodium vulgare L. Dandy – пахучка звичайна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, звичайно, серед чагарників, на узліссях; лікарська, дубильна, ефіроолійна рослина.

Draccephalum ruyschiana L. – змієголовник Рюйша. Однорічник; квітує – V–VII; ефіроолійна, лікарська, медоносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Elsholtzia ciliata (Thunb.) Hyl. – ельшольція вйчаства. Однорічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, часто, у садах та парках; кенофіт (азіатського походження), епекофіт; лікарська, ефіроолійна рослина, бур'ян.

Galeopsis ladanum L. – жабрій ладанний. Однорічник; квітує – VI–X; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; вітаміноносна, отруйна, жиролійна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Galeopsis pubescens Besser – жабрій пухнатий. Однорічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, звичайно, серед чагарників, на полях; геміапофіт, чагарниковий; лікарська рослина, бур'ян.

Galeopsis speciosa Mill. – жабрій гарний. Однорічник; квітує – VI–IX; геміапофіт, чагарниковий; лікарська, медоносна, отруйна рослина. Наводився О.С. Роговичем.

Galeopsis tetrahit L. – жабрій звичайний. Однорічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, у лісах; геміапофіт, чагарниковий; лікарська, жиролійна рослина.

Glechoma hederacea L. – розхідник звичайний. Багаторічник; квітує – IV–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, в лісах, у садах та парках, на засмічених місцях; жиролійна, лікарська, дубильна рослина, бур'ян.

Glechoma hirsuta Waldst. et Kit. – розхідник шорсткий. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, рідко, серед чагарників; евентопофіт, лісовий; лікарська, ефіроолійна рослина.

Lamium album L. – глуха кропива біла. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, серед чагарників, на засмічених місцях; археофіт (ірано-



туранського походження), епекофіт; ефіроолійна, лікарська, медоносна рослина.

Lamium amplexicaule L. – глуха кропива стеблеобгортна. Однорічник; квітує – IV–X; урбанзона та субурбанзона, часто, на городах та полях, у садах; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; ефіроолійна, лікарська, медоносна рослина.

Lamium galeobdolon (L.) L. (= *Galeobdolon luteum* Huds.) – глуха кропива зеленчукова. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, спорадично, в лісах, серед чагарників; дубильна, лікарська, декоративна рослина.

Lamium maculatum (L.) L. – глуха кропива крапчаста. Багаторічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, в садах та лісах, на городах; геміапофіт, чагарниковий; лікарська, медоносна рослина.

Lamium purpureum L. – глуха кропива пурпурова. Одно- дворічник; квітує – V–X; урбанзона та субурбанзона, спорадично, в садах та лісах, на городах, узліссях; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; вітаміноносна, жиросолійна, лікарська, медоносна рослина. Наводився О.С. Роговичем для околиць Переяслава.

Leonurus villosus Desf. ex D'Urv. – собача кропива волосиста. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на засмічених місцях; геміапофіт, чагарниковий; дубильна, ефіроолійна, вітаміноносна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Leonurus cardiaca* L.

Lycopus europaeus L. – вовконіг європейський. Багаторічник; квітує – VII–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на болотах, по берегам водойм; дубильна, ефіроолійна, лікарська рослина.

Marrubium vulgare L. – шандра звичайна. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на засмічених місцях, поблизу доріг; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; дубильна, ефіроолійна, вітаміноносна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Mentha aquatica L. – м'ята водяна. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, по берегах Канівського водосховища; дубильна, ефіроолійна, лікарська, вітаміноносна рослина.

Mentha arvensis L. – м'ята польова. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на вологих місцях, при берегах; евентапофіт, прибережний; дубильна, ефіроолійна, вітаміноносна, лікарська, медоносна рослина.

Mentha longifolia (L.) Huds. – м'ята довголиста. Багаторічник; квітує – VII–VIII; дубильна, ефіроолійна, вітаміноносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Mentha sylvestris* L.

Mentha × verticillata L. (*Mentha aquatica* × *M. arvensis*) – м'ята кільчаста. Багаторічник; квітує – VII–VIII; Наводився Й.К. Пачоським.

Nepeta cataria L. – котяча м'ята справжня. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, на схилах, засмічених ділянках, поблизу доріг, археофіт (східно-середземноморського походження), епекофіт; дубильна, ефіроолійна, медоносна, лікарська рослина.

Nepeta pannonica L. – котяча м'ята паннонська. Багаторічник; квітує – VI–VIII; вітаміноносна, дубильна, ефіроолійна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Nepeta nuda* L. var. *grandiflora* (M. Bieb.) Benth.

Nepeta parviflora M.Bieb. – котяча м'ята дрібноквіткова. Багаторічник; квітує – VI–VIII; евентапофіт, степовий; ефіроолійна, медоносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Nepeta nuda* L. var. *parviflora* (M. Bieb.) Benth.

Origanum vulgare L. – материнка звичайна. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, серед чагарників, на схилах, узліссях; дубильна, ефіроолійна, вітаміноносна, лікарська, медоносна, фарбувальна рослина. Крім типової форми Й.К. Пачоський наводив також var. *prismaticum* Gaud.

Phlomis pungens Willd. – залізник колючий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на горбах; дубильна, ефіроолійна, вітаміноносна, лікарська рослина.

Phlomis tuberosa L. – залізник бульбистий. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на горбах; дубильна, ефіроолійна, вітаміноносна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Phlomis tuberosa* L. var. *genuina*

Prunella grandiflora (L.) Scholl. – сушвершки великоквіткові. Багаторічник; квітує –



VI-IX; субурбанзона, рідко, серед чагарників; дубильна, медоносна, лікувальна рослина.

Prunella vulgaris L. – суховершки звичайні. Багаторічник; квітує – VI-IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, узліссях, уздовж доріг; евентапофіт, лучний; кормова, дубильна, ефіроолійна, лікарська рослина.

Salvia nemorosa L. – шавлія дібровна. Багаторічник; квітує – VI-VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на схилах, узліссях; геміапофіт, степовий; ефіроолійна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Salvia sylvestris* L.

Salvia nutans L. – шавлія поникла. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, рідко, на схилах; ефіроолійна, медоносна, лікарська, декоративна рослина.

Salvia × pendula Vahl. (*Salvia nemorosa* × *S. nutans* або *S. pratensis*?) – шавлія повисла. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, рідко, на схилах (поблизу річкового порту); ефіроолійна, медоносна, лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Salvia nutans* L. var. *pendula* (Vahl.) Schmalh.

Salvia pratensis L. – шавлія лучна. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, рідко, на схилах; геміапофіт, лучний; ефіроолійна, медоносна, лікарська, дубильна, декоративна рослина.

Salvia verticillata L. – шавлія кільчаста. Багаторічник; квітує – VI-IX; субурбанзона, рідко, на схилах, серед чагарників; евентапофіт, чагарниковий; ефіроолійна, медоносна, лікарська, дубильна, харчова (приправа), декоративна рослина.

Scutellaria galericulata L. – шоломниця звичайна. Багаторічник; квітує – VI-IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на заплавах луках, по берегам водойм; лікарська, дубильна, ефіроолійна, медоносна, фарбувальна рослина.

Scutellaria hastifolia L. – шоломниця списолиста. Багаторічник; квітує – VI-VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, на заплавах луках, по берегам водойм; ефіроолійна, медоносна рослина.

Stachys annua (L.) L. – чистець однорічний. Однорічник; квітує – VI-IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на засмічених місцях, перелогах; археофіт (середземно-

морського походження), епекофіт; дубильна, ефіроолійна, медоносна, лікарська рослина.

Stachys germanica L. – чистець германський. Багаторічник; квітує – VI-VIII; ефіроолійна, медоносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Stachys palustris L. – чистець болотний. Багаторічник; квітує – VI-VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на вологих луках, по берегах водойм; ефіроолійна, вітаміноносна, медоносна, лікарська, отруйна рослина.

Stachys recta L. – чистець прямий. Багаторічник; квітує – VI-IX; субурбанзона, спорадично, на полях, горбах, серед чагарників; лікарська рослина.

Teucrium chamaedrys L. – самосил гайовий. Багаторічник; квітує – VI-VIII; субурбанзона, часто, на полях, серед чагарників, на узліссях; ефіроолійна, лікарська, фарбувальна, медоносна рослина.

Teucrium scordium L. – самосил часниковий. Багаторічник; квітує – VII-VIII; ефіроолійна, лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським для околиць Переяслава по р. Трубіж і для плавнів Дніпра в околицях с. Козинці.

Thymus marschallianus Willd. – чебрець Маршаллів. Багаторічник; квітує – V-VII; субурбанзона, рідко, на горбах, узліссях; ефіроолійна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Thymus serpyllum* L. var. *marschallianus* (Willd.) Schmalh.

Thymus serpyllum L. – чебрець повзутий. Багаторічник; квітує – VI-VII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на піщаних та супіщаних місцях, цвинтарях; ефіроолійна, дубильна, лікарська, рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Thymus serpyllum* var. *angustifolius* (Pers.) Pacz.

FAMILIA LINACEAE – РОДИНА ЛЬОНОВІ

Linum catharticum L. – льон проносний. Одно-, рідше дворічник; квітує – V-VIII; лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Linum flavum L. – льон жовтий. Багаторічник; квітує – V-VI; жиролійна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Linum perenne L. – льон багаторічний. Багаторічник; квітує – V-VII; ефіроолійна, вітаміноносна, медоносна, лікарська, от-

руйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським для околиць Переяслава та між м. Переяславом та с. Гречаники.

Radiola linoides Roth – радіола льновидна. Однорічник; квітує – V–VIII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським для піщаних місць біля Дніпра.

FAMILIA LENTIBULARIACEAE – РОДИНА ПУХИРНИКОВІ

Utricularia intermedia Hayne – пухирник середній. Багаторічник; квітує – VI–VIII. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра.

Utricularia minor L. – пухирник малий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, у стоячих водоймах, на болотах; лікарська рослина.

Utricularia vulgaris L. – пухирник звичайний. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на болотах, в озерах, канавах; лікарська рослина.

FAMILIA LYTHRACEAE – РОДИНА ПЛАКУНОВІ

Lythrum salicaria L. – плакун верболистий. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на вологих луках, заболочених місцях; дубильна, ефіроолійна, лікарська, медоносна рослина.

Lythrum virgatum L. – плакун прутковидний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, на вологих та заболочених луках; дубильна, ефіроолійна, лікарська, фарбувальна, медоносна рослина.

Middendorfia borysthena (M. Bieb. ex Schrank) Trautv. (= *Lythrum borysthenicum* (M. Bieb. ex Schrank) Litv.) – міддендорфія дніпровська. Однорічник; квітує – VI–VII. Наводився Й.К. Пачоським для заплави Дніпра як *Lythrum nummularifolium* var. *Borysthenicum* (M. Bieb. ex Schrank) Koehne.

Peplis alternifolia M. Bieb. (= *Lythrum volgense* D.A. Webb) – щербрик черговолістий. Однорічник; квітує – VI. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра.

Peplis portula L. (= *Lythrum portula* (L.) D.A. Webb) – щербрик звичайний. Однорічник; квітує – VI–VII. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра.

FAMILIA MALVACEAE РОДИНА МАЛЬВОВІ

Althaea officinalis L. – алтея лікарська. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на луках, по берегах; археофіт (ірано-туранського походження), геміепокофіт; вітаміноносна, дубильна, ефіроолійна, лікарська, фарбувальна, медоносна, декоративна рослина.

Lavatera thuringiaca L. – лаватера тюрінгська. Багаторічник; квітує – VII–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, серед чагарників, уздовж доріг; геміапофіт, чагарниковий; технічна (каучуконос), вітаміноносна, медоносна, лікарська, декоративна рослина, бур'ян.

Malva neglecta Wallr. – калачики непомітні. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на подвір'ях, при дорогах, на засмічених місцях; археофіт (ірано-туранського походження), епокофіт; вітаміноносна, кормова, дубильна, медоносна, лікарська рослина, бур'ян.

Malva pusilla Smith – калачики маленькі. Однорічник; квітує – VI–X; урбанзона та субурбанзона, часто, на городах, засмічених місцях, в посівах; археофіт, резистентний; вітаміноносна, жиролійна, медоносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Malva borealis* Wallm.

Malva sylvestris L. – калачики лісові, зензівер. Дворічник; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, рідко, на засмічених місцях, вздовж доріг; археофіт (середземноморського походження), епокофіт; дубильна, фарбувальна, медоносна, лікарська рослина, бур'ян.

FAMILIA MENYANTHACEAE – РОДИНА БОБІВНИКОВІ

Menyanthes trifoliata L. – бобівник трилистий. Багаторічник; квітує – V–VI; вітаміноносна, дубильна, жиролійна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським для боліт околиць Переяслава.

FAMILIA MORACEAE – РОДИНА ШОВКОВИЦЕВІ

Morus alba L. – шовковиця біла. Дерево; квітує – V–VI; урбанзона та субурбанзо-



на, часто, в садах, при дорогах; кенофіт (середземноморського походження), агріофіт; вітаміноносна, технічна, кормова, харчова, лікарська рослина.

FAMILIA NYMPHAEACEAE – РОДИНА ЛАТАТТЄВІ

Nuphar lutea (L.) Smith – глечики жовті. Багаторічник; квітує – VI–VIII. Урбанзона та субурбанзона, часто, у стоячих та повільно проточних водах; вітаміноносна, дубильна, фарбувальна, лікарська рослина.

Nymphaea alba L. – латаття біле. Багаторічник; квітує – VI–VIII. Дубильна, жиролійна, фарбувальна, лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як звичайна рослина в річках і озерах міста Переяслава. На сьогодні не відмічено.

FAMILIA OLEACEAE – РОДИНА МАСЛИНОВІ

Fraxinus excelsior L. – ясен звичайний. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона, рідко, в парках; вітаміноносна, дубильна, лікарська рослина.

Ligustrum vulgare L. – бирючина звичайна. Кущ; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, в парках, лісах, серед чагарників; кенофіт (нез'ясованого походження), колонофіт; дубильна, ефіроолійна, лікарська рослина.

Syringa vulgaris L. – бузок звичайний. Кущ; квітує – V; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, парках, уздовж вулиць; кенофіт (середземноморського походження), ергазіофіт; декоративна, лікарська, отруйна рослина.

FAMILIA ONAGRACEAE – РОДИНА ОНАГРОВІ

Chamerion angustifolium (L.) Holub – хамерій, іван-чай вузьколистий. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, в лісах, на узліссях, серед чагарників; евентапофіт, чагарниковий; медоносна, лікарська, дубильна, декоративна рослина.

Epilobium hirsutum L. – зніт шорсткий. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на заболочених луках, по берегах водойм; дубильна, лікарська, медоносна, декоративна рослина.

Epilobium montanum L. – зніт гірський. Багаторічник, квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, у лісах та серед чагарників; лікарська рослина.

Epilobium collinum C.C. Gmel. – зніт пагорбковий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; Наводився Й.К. Пачоським як *Epilobium montanum* L. var. *collinum* для околиць міста.

Epilobium palustre L. – зніт болотний. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на заболочених луках, болотах; лікарська рослина.

Epilobium parviflorum Schreb. – зніт дрібноквітковий. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на вологих та заболочених луках, серед чагарників; лікарська рослина.

Oenothera biennis L. – енотера дворічна. Дворічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на піщаних місцях, вздовж доріг, пустищах, по берегах водойм, узліссях; кенофіт (північноамериканського походження), агріофіт; жиролійна, дубильна, лікарська, медоносна рослина, бур'ян.

Oenothera depressa Greene – енотера притиснута. Дворічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на піщаних, часто засмічених місцях, уздовж доріг; кенофіт (північноамериканського походження), агріофіт; медоносна рослина, бур'ян.

Oenothera rubricaulis Klebahn – енотера червоностеблова. Дворічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, вздовж доріг, узліссях; кенофіт (північноамериканського походження), епекофіт; медоносна рослина, бур'ян.

FAMILIA OROBANCHACEAE – РОДИНА БОВЧКОВІ

Euphrasia officinalis L. s.l. – очанка лікарська. Однорічник; квітує – VII–VIII. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра (нині затоплено Канівським водосховищем).

Melampyrum argyrocomum Fisch. ex Koso-Pol. – перестріч сріблястий. Однорічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, на узліссях, серед чагарників; лікарська рослина.

Melampyrum cristatum L. – перестріч гребінчастий. Однорічник; квітує – V–VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках; дубильна, лікарська, отруйна рослина.



Melampyrum nemorosum L. – перестріч гайовий. Однорічник; квітує – V–VII; субурбанзона, спорадично, в лісі; дубильна, лікарська, медоносна, декоративна рослина.

Melampyrum pratense L. – перестріч лучний. Однорічник; квітує – V–VII; лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра.

Odontites vulgaris Moench – кравник звичайний. Однорічник; квітує – VII–IX; лікарська, вітаміноносна, дубильна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Odontites rubra* (Baumh.) Oriz., що зростала на полях та сухих луках; окрім типової форми автор для околиць с. Андруші (нині затоплене Канівським водосховищем) подає також var. *borysthena* Pacz., яка відрізняється від типової лише габітуально.

Orthantha lutea (L.) A. Kerner ex Wettst. – ортанта жовта. Однорічник; квітує – VI–IX; лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським для піщаних місць в сосновому лісі як *Odontites lutea* (L.) Clairv.

Pedicularis palustris L. – шолудивник болотний. Одно-, дворічник; квітує – VI–VIII; лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським для вологих лук та боліт, берегів рр.. Трубіж та Дніпро.

Phelipanche ramosa (L.) Pomel – феліпанха гілляста. Однорічник; квітує – VI–VIII. Наводився Й.К. Пачоським як *Orobancha ramosa* L., що паразитує на коноплях між с. Карань і Козинці.

Rhinanthus serotinus (Schoenh.) Oborny – дзвінець пізній. Однорічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, рідко, на луках; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Rhinanthus cristagalli* L. var. *major* (L.) Ehrh.

Rhinanthus minor L. – дзвінець малий. Однорічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, на луках, лісових галявинах, серед чагарників; лікарська, отруйна рослина.

FAMILIA OXALIDACEAE – РОДИНА КВАСЕНИЦЕВИ

Xanthoxalis dillenii (Jacq.) Holub – ксантоксаліс Діллена. Одно-, дворічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, в парках, садах, на засмічених місцях, в посівах; кенофіт (північноамериканського походження), епекофіт; вітаміноносна рослина.

Xanthoxalis stricta (L.) Small – ксантоксаліс прямий. Одно-, дворічник; квітує – V–VIII; ур-

банзона, субурбанзона, спорадично, в парках, садах, на засмічених місцях, в посівах; кенофіт (північноамериканського походження), епекофіт; вітаміноносна рослина.

FAMILIA PAPAVERACEAE – РОДИНА МАКОВИ

Chelidonium majus L. – чистотіл великий. Багаторічник; квітує – IV–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, на городах, засмічених місцях, у лісах, серед чагарників, біля водойм; евапофіт, лісовий; вітаміноносна, дубильна, лікарська, отруйна рослина.

Papaver rhoeas L. – мак дикий. Однорічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на городах, засмічених місцях; археофіт (середземноморсько-іранотуранського походження), епекофіт; лікарська, отруйна, декоративна рослина.

FAMILIA PARNASSIACEAE – РОДИНА БІЛОЗОПОВИ

Parnassia palustris L. – білозір болотний. Багаторічник; квітує – VII–VIII; дубильна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським для заплавлених лук р. Трубіж.

FAMILIA PHYTOLACCACEAE – РОДИНА ЛАКОНОСНИ

Phytolacca americana L. – лаконос американський. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона, рідко, в парках; кенофіт (північноамериканського походження), ергазіофіт; ефіроолійна, лікарська рослина.

FAMILIA PLANTAGINACEAE – РОДИНА ПОДОРОЖНИКОВИ

Plantago arenaria Waldst. et Kit. – подорожник піщаний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; евентапофіт, піщаний; жиролійна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Plantago lanceolata L. – подорожник ланцетолистий. Багаторічник; квітує – VII–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, вздовж доріг, узліссях; геміапофіт, лучний; лікарська рослина.

Plantago major L. – подорожник великий. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, вигонах, вздовж доріг, узліссях, лісових галявинах; евапофіт, лісовий; лікарська, дубильна рослина.

Plantago media L. – подорожник середній. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, вигонах, схилах, вздовж доріг, узліссях; евапофіт, лучний; лікарська рослина.

FAMILIA POLYGALACEAE – РОДИНА КИТАТКОВІ

Polygala comosa Schkuhr. – китятки чубаті. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона – на луках, трав'янистих схилах, лісових галявинах, узліссях, серед чагарників, зрідка; лікарська, медоносна рослина.

Polygala vulgaris L. – китятки звичайні. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона – луках, узліссях, спорадично; лікарська рослина.

FAMILIA POLYGONACEAE – РОДИНА ГРЕЧКОВІ

Bistorta officinalis Delarbre (= *Polygonum bistorta* L.) – ракові шийки (змійовик) лікарські. Багаторічник; квітує – V–VI; лікарська, вітаміноносна, дубильна, фарбувальна, медоносна рослина. Наводився О.С. Роговичем.

Fagopyrum esculentum Moench – гречка посівна. Однорічник; квітує – VII; субурбанзона, рідко, по краях полів (здичавіло); кенофіт (центральноазійського походження), ергазіофіт; харчова, медоносна, лікарська рослина.

Fallopia convolvulus (L.) A. Löve (= *Polygonum convolvulus* L.) – фаллопія березковидна (витка гречка березковидна). Однорічник; квітує – VI–X; урбанзона та субурбанзона, часто, на городах, у садах, на засмічених місцях, серед чагарників, у посівах; археофіт (азійського походження), епекофіт; ефіроолійна, дубильна, медоносна, фарбувальна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Polygonum convolvulus* L.

Fallopia dumetorum (L.) Holub (= *Polygonum dumetorum* L.) – фаллопія чагарникова. Однорічник; квітує – VII–X; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на городах, полях, серед чагарників; медоносна, лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Polygonum dumetorum* L.

Persicaria amphibia (L.) Delarbre (= *Polygonum amphibium* L.) – почечуйник земноводний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та суб-

урбанзона, спорадично, у стоячих та повільно проточних водах, по берегах водойм і на луках; лікарська, дубильна, фарбувальна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Polygonum amphibium* L., у межах якого виділяв різновидності var. *natans* Leyss. Та var. *terrestre* Leyss.

Persicaria hydropiper (L.) Delarbre – почечуйник перцевий (водяний перець). Однорічник; квітує – VII–X; урбанзона та субурбанзона, часто, на вологих луках, по берегах водойм; лікарська, фарбувальна, вітаміноносна рослина.

Persicaria lapathifolia (L.) Delarbre (= *Polygonum lapathifolium* L.; *P. nodosum* Pers.; *P. paniculatum* Andr.; *P. tomentosum* Schrank; *P. incanum* F.W. Schmidt) – почечуйник вузлуватий. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на луках, засмічених місцях; геміапофіт, прибережний; лікарська, дубильна, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Polygonum lapathifolium* L.

Persicaria maculosa S.F. Gray (= *Polygonum persicaria* L.) – почечуйник плямистий. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на луках, болотах, засмічених місцях, у лісах та посівах; евапофіт, прибережний; лікарська, дубильна, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Polygonum persicaria* L.

Persicaria minor (Huds.) Opiz (= *Polygonum minus* Huds.) – почечуйник малий. Однорічник; квітує – VII–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на луках, у лісах, серед чагарників; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Polygonum minus* Huds.

Persicaria scabra (Moench) Moldenke (= *Polygonum scabrum* Moench) – почечуйник шорсткий. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на городах, полях, засмічених місцях, луках; лікарська, дубильна, медоносна рослина.

Polygonum arenarium Waldst. et Kit. – гірчакпісковий (споришпісковий). Однорічник; квітує – VII–IX; дубильна, лікарська рослина. Наводився О.С. Роговичем.

Polygonum aviculare L. – спориш пташиний (с. звичайний). Багаторічник; квітує – V–X; урбанзона та субурбанзона, часто, на подвір'ях, засмічених місцях, вздовж доріг,

у посівах; евапофіт, лучний; лікарська, вітаміноносна, дубильна рослина.

Polygonum bellardii All. (= *Polygonum neglectum* Besser) – гірчак Беллардье. Однорічник; квітує – V–X. Наводився Й.К. Пачоським.

Reynoutria japonica Houtt. (= *Polygonum cuspidatum* Siebold et Zucc.; *Fallopia japonica* (Houtt.) Ronse Decr.) – рейнутрія японська (японська гречка). Багаторічник; квітує – VII–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, на квітниках, городах; кенофіт (східноазійського походження), ергазіофіт; кормова, декоративна, лікарська рослина.

Rumex acetosa L. (= *Acetosa pratensis* Mill.) – щавель кислий. Багаторічник; квітує – VII–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на полях, луках, серед чагарників; геміапофіт, лучний; вітаміноносна, лікарська, харчова, медоносна рослина, бур'ян.

Rumex acetosella L. (= *Acetosella vulgaris* Fourr.) – щавель горобиний. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на піщаних місцях, полях, луках, у посівах, серед чагарників; евапофіт, піщаний; вітаміноносна, лікарська, харчова, медоносна рослина, бур'ян.

Rumex confertus Willd. – щавель кінський. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона та субурбанзона, часто, на полях, луках; геміапофіт, лучний; вітаміноносна, лікарська рослина, бур'ян.

Rumex crispus L. – щавель кучерявий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона – на луках, лісових галявинах, вздовж доріг, часто; евапофіт, лучний; лікарська, медоносна, фарбувальна, харчова рослина, бур'ян.

Rumex hydrolapathum Huds. – щавель прибережний. Багаторічник; квітує – VII–VIII; урбанзона та субурбанзона – на болотах, по заболочених берегах водойм, часто; вітаміноносна, дубильна, лікарська, харчова рослина. Наводився Й.К. Пачоським також як *Rumex maximus* Schreb.

Rumex maritimus L. – щавель морський. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона, субурбанзона, рідко, на вологих місцях, по берегах водойм; вітаміноносна, дубильна, лікарська рослина.

Rumex obtusifolius L. (= incl. *Rumex sylvestris* (Lam.) Wallr., *Rumex obtusifolius* subsp.

sylvestris (Lam.) Čelak.) – щавель туполистий. Багаторічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, часто, у лісах, на узліссях, вздовж доріг; геміапофіт, лісовий; вітаміноносна, дубильна рослина.

Rumex ucranicus Fisch. ex Spreng. – щавель український. Багаторічник; квітує – VI–VII. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів Дніпра.

FAMILIA PORTULACACEAE – РОДИНА ПОРТУЛАКОВІ

Portulaca oleracea L. – портулак городній. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона, субурбанзона, часто, на городах, уздовж доріг; археофіт (ірано-туранського походження), епекофіт; вітаміноносна, лікарська рослина, бур'ян.

FAMILIA PRIMULACEAE S.L. – РОДИНА ПЕРВОЦВІТІ

Anagallis arvensis L. – курячі очки польові. Однорічник; квітує – IV–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на городах, полях, вздовж доріг; кенофіт (гібридного походження), ергазіофіт; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Anagallis arvensis* L. var. *phoenicea* Scop.

Centunculus minimus L. – недорісток найменший. Однорічник; квітує – VI–IX; на заплавах луках, наводився Й.К. Пачоським для околиць с. Андруші, біля м. Переяслава (нині Канівське водосховище).

Glaux maritima L. – молочка морська. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона та субурбанзона, рідко, на засолених луках; фарбувальна рослина.

Lysimachia nummularia L. – вербозілля лучне. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на луках, болотах, у лісах; вітаміноносна, фарбувальна, дубильна, лікарська, медоносна рослина.

Lysimachia vulgaris L. – вербозілля звичайне. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, на луках, болотах, вологих місцях; вітаміноносна, фарбувальна, лікарська, медоносна рослина.

Naumburgia thyrsoflora (L.) Rchb. (= *Lysimachia thyrsoflora* L.) – кизляк китицецвітій. Багаторічник; квітує – VII; субурбанзона,



рідко, на болотах і вологих місцях; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Lysimachia thyrsiflora* L.

Primula veris L. – первоцвіт весняний. Багаторічник; квітує – IV-V; субурбанзона, рідко, у лісі, лісових галявинах, серед чагарників; лікарська, вітаміноносна, дубильна, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Primula officinalis* Jacq.

FAMILIA PYROLACEAE – РОДИНА ГРУШАНКОВІ

Chimaphila umbellata (L.) W. Barton – зимолобка зонтична. Багаторічник; квітує – VI-XI; субурбанзона, рідко, поблизу об'їзної дороги, у сосновому лісі; дубильна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Pyrola umbellata* L.

Orthilia secunda (L.) House – ортилія однобока. Багаторічник; квітує – VI-XI; субурбанзона, рідко, у сосновому лісі; лікарська, вітаміноносна, дубильна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Pyrola secunda* L.

Pyrola rotundifolia L. – грушанка круглолиста. Дворічник; квітує – VI-VII; дубильна, лікарська рослина. Наводився О.С. Роговичем в окол. м. Переяслав.

FAMILIA RANUNCULACEAE – РОДИНА ЖОВТЕЦЕВІ

Adonis vernalis L. – горицвіт весняний. Багаторічник; квітує – IV-V; субурбанзона, спорадично, на степових схилах, горбах (уроч. Куряче горло); лікарська, отруйна рослина.

Anemone nemorosa L. – анемона дібровна. Багаторічник; квітує – IV-V; субурбанзона, спорадично, у лісі, серед чагарників; лікарська, декоративна рослина.

Anemone ranunculoides L. – анемона жовтецева. Багаторічник; квітує – IV-V; субурбанзона, спорадично, у лісі; лікарська, отруйна, декоративна рослина.

Anemone sylvestris L. – анемона лісова. Багаторічник; квітує – V-VI; вітаміноносна, лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Anemone sylvestris* L. var. *grandiflora* M. Bieb.

Aquilegia vulgaris L. – орлики звичайні. Багаторічник; квітує – V-VII; урбанзона, рідко, на цвинтарях здичавіло; кенофіт

(західноєвропейського походження), ергазіофіт; декоративна, лікарська рослина.

Batrachium aquatile (L.) Dumort. – водяний жовтець водний. Багаторічник; квітує – VI-VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, у стоячих та повільно проточних водах (р. Альта); лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Ranunculus aquatilis* L. var. *triphyllus* Schmalh. та *r. aquatilis* L. var. *trichophyllum* Chaix.

Batrachium circinatum (Sibth.) Spach (= *Batrachium foeniculaceum* (Gilib.) V. Krecz.) – водяний жовтець закручений. Багаторічник; квітує – VI-IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, у повільно проточних водах (Канівське водосховище, рр. Трубіж, Альта).

Batrachium rionii (Lagger) Nyman – водяний жовтець Ріона. Багаторічник; квітує – VI-VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, у повільно проточних водах (Канівське водосховище, р. Трубіж, Альта).

Batrachium trichophyllum (Chais.) Bosch. – водяний жовтець волосистий. Багаторічник; квітує – VI-VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, у стоячих та повільно проточних водах (Канівське водосховище, рр. Трубіж, Альта); лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Ranunculus divaricatus* Schrank.

Caltha palustris L. – калюжниця болотна. Багаторічник; квітує – IV-V; урбанзона та субурбанзона рідко, на болотах, у вільшняках; лікарська, медоносна, отруйна рослина.

Ceratocephala testiculata (Crantz) Besser – реп'яшок яйцевидний. Однорічник; квітує – III-IV; урбанзона та субурбанзона, рідко, на засмічених місцях; лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Ceratocephala orthoceras* DC.

Clematis recta L. – ломиніс прямий. Багаторічник; квітує – V-VI; субурбанзона, рідко, у лісі, серед чагарників; лікарська, декоративна, отруйна рослина.

Consolida regalis S.F. Gray – сокирки королівські (с. Польові). Однорічник; квітує – VI-VII; субурбанзона, часто, на полях, по узбіччям, у посівах; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), епекофіт; лікарська рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Delphinium consolida* L.



Ficaria verna Huds. – пшінка весняна. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, рідко, у лісах, на узліссях; лікарська рослина.

Myosurus minimus L. – мишачий хвіст малий. Однорічник; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на полях, заплавлених луках; евентапофіт, прибережний; бур'ян.

Pulsatilla bohemica (Scalinsky) Tzvelev (= *Pulsatilla nigricans* Storck., *P. pratensis* (L.) Mill.) – сон богемський (сон чорніючий). Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, рідко, у соснових лісах, серед чагарників; лікарська, отруйна рослина. Рідкісний вид, занесена до Червоної книги України (категорія 2). Наводився для Переяслава Й.К. Пачоським як *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill., а О.С. Роговичем – як *Pulsatilla montana* (Hoppe) Rchb.

Pulsatilla patens (L.) Mill. Pacz. (= *Pulsatilla latifolia* Rupr., *P. kioviensis* Wissjul) – сон відхилений. Багаторічник; квітує – IV–V; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським для околиць Переяслава.

Ranunculus acris L. – жовтець їдкий. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, звичайно, в парках, на пустищах, вологих і заболочених луках, узліссях, трав'янистих схилах, серед чагарників; лікарська, дубильна, отруйна рослина.

Ranunculus auricomus L. – жовтець золотистий. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона та субурбанзона, спорадично, в лісах, серед чагарників; медоносна рослина.

Ranunculus flammula L. – жовтець вогнистий. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на вологих і заболочених луках; лікарська, декоративна рослина.

Ranunculus illyricus L. Pacz. – жовтець ілірійський. Багаторічник; квітує – IV–VI; субурбанзона, рідко, на горбах, полях; лікарська рослина.

Ranunculus lingua L. – жовтець язиколистий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на болотах, по берегах водойм; лікарська рослина.

Ranunculus pedatus Waldst. et Kit. – жовтець стоповидний. Багаторічник; квітує – V–VI. Наводився Й.К. Пачоським для лук по р. Трубіж.

Ranunculus polyanthemus L. – жовтець багатоквітковий. Багаторічник; квітує – VI–VII; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Ranunculus repens L. – жовтець повзучий. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на сирих і заболочених луках, серед чагарників; геміапофіт, лучний; лікарська, дубильна, вітаміноносна рослина.

Ranunculus sardous Crantz – жовтець сардинський. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, спорадично, на полях; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Ranunculus sardous* Crantz. var. *laevis* Čelak.

Ranunculus sceleratus L. – жовтець отруйний. Однорічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на сирих місцях; лікарська, отруйна рослина.

Thalictrum flavum L. – рутвиця жовта. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на сирих луках; лікарська, фарбувальна, отруйна рослина.

Thalictrum lucidum L. (= *Thalictrum angustifolium* Jacq.) – рутвиця блискуча. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на сирих луках серед чагарників; жиросодержуща, лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Thalictrum angustifolium* Jacq. var. *stenophyllum* Wimm. et Grab. та *Th. angustifolium* Jacq. var. *heterophyllum* Wimm. et Grab.

Thalictrum minus L. – рутвиця мала. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на луках, узліссях, серед чагарників; лікарська, дубильна рослина.

FAMILIA RHAMNACEAE – РОДИНА

ЖОСТЕРОВІ

Frangula alnus Mill. – крушина ламка. Дерево, квітує – V–VI; субурбанзона, часто, в лісах, садах, парках; лікарська, дубильна, фарбувальна, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Rhamnus frangula* L.

Rhamnus cathartica L. – жостір проносний. Дерево або кущ; квітує – V–VI; субурбанзона, часто, у лісах, на узліссях; лікарська, вітаміноносна, рослина.

FAMILIA ROSACEAE – РОДИНА РОЗОВІ

Agrimonia eupatoria L. – парило звичайне. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, на схилах, серед чагарників; лікарська, вітаміноносна рослина.



Agrimonia procera Wallr. – парило високе. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на схилах, серед чагарників; дубильна, лікарська, вітаміноносна рослина; Й.К. Пачоським як *Agrimonia odorata* Mill.

Agrimonia pilosa Ledeb. – парило волосисте. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, в лісі; дубильна, лікарська рослина.

Amygdalus nana L. – мигдаль карликовий (м. степовий, бобчук). Дерево, квітує – IV–V; субурбанзона, рідко, на степових схилах (уроч. Куряче горло); евентапофіт, степовий; вітаміноносна, ефіроолійна, лікарська рослина.

Armeniaca vulgaris Lam. – абрикос звичайний. Дерево; квітує – III–IV; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, вздовж доріг; кенофіт (східноазійського походження), ергазіофіт; харчова, дубильна, лікарська, медоносна рослина.

Cerasus avium (L.) Moench – черешня. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, лісах, на узліссях, вздовж доріг; харчова, дубильна, лікарська, медоносна рослина.

Cerasus fruticosa (Pall.) Woronow – вишня кущова (вишня степова). Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, лісах, на узліссях, вздовж доріг; харчова, дубильна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Prunus chamaecerasus* Jacq.

Cerasus mahaleb (L.) Mill. – вишня магалєбська (в. антипка). Дерево; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, в лісах (м-н Комуна); кенофіт (східносередземноморського походження), колонофіт; лікарська, медоносна, харчова, декоративна рослина.

Cerasus vulgaris Mill. – вишня звичайна. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, вздовж доріг, на узліссях; кенофіт (балканського або передньоазійського походження), ергазіофіт; харчова, дубильна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Prunus cerasus* L.

Crataegus curvisepala Lindm. – глід кривочашечковий. Дерево; квітує – VI; субурбанзона, рідко, у лісах, на узліссях, серед чагарників; медоносна, вітаміноносна, лікарська рослина.

Crataegus fallacina Klokov – глід обманливий. Дерево або кущ; квітує – V; субурбанзона, рідко, у лісах, на узліссях, серед чагарників; медоносна, вітаміноносна, лікарська рослина.

Crataegus lipskyi Klokov (*Crataegus monogyna* Jacq. aggr.) – глід Липського. Дерево або кущ; квітує – V; субурбанзона, рідко, на узліссях, серед чагарників; медоносна, вітаміноносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Crataegus oxyacantha* L. var. *monogyna* Jacq.

Filipendula ulmaria (L.) Maxim. – гадючник в'язолистий. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках; лікарська, медоносна, ефіроолійна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Spiraea ulmaria* L. var. *discolor* K. Koch.

Filipendula vulgaris Moench – гадючник звичайний. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, рідко, на луках, серед чагарників; лікарська, медоносна, дубильна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Spiraea filipendula* L.

Fragaria moschata Duch. – суниця мускусні. Багаторічник; квітує – V; харчова, вітаміноносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Fragaria elatior* Ehrh для с. Карань.

Fragaria vesca L. – суниця лісові. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, часто, у лісі, на галявинах, цвинтарях; харчова, лікарська рослина.

Fragaria viridis Duchesne – суниця зелені, полуниця. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, часто, на галявинах, схилах, серед чагарників; харчова, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Fragaria collina* Ehrh.

Geum rivale L. – гравілат річковий. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона спорадично, серед чагарників, на вологих луках; лікарська рослина.

Geum urbanum L. – гравілат міський. Багаторічник; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, в лісах, серед чагарників; геміапофіт, лісовий; лікарська рослина.

Malus sylvestris Mill. – яблуня лісова. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, лісах, уздовж доріг; харчова, лікарська, медоносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Pyrus malus* L. var. *glabra* Koch та *P. malus* L. var. *tomentosa* Koch.

Padus avium Mill. – черемха звичайна. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, часто, в парках, лісах, на узліссях, серед чагарників; медоносна, лікарська, вітаміноносна, декоративна рослина.



Potentilla alba L. – перстач білий. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, в лісі (м-н Комуна); лікарська рослина.

Potentilla anserina L. – перстач гусячий, гусячі лапки. Багаторічник; квітує – V–VI; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, по берегах річок; лікарська, вітаміноносна, ефіроолійна рослина.

Potentilla arenaria Borkh. (= *P. incana* P. Gaertn., B. Mey. et Scherb., nom. Illeg.) – перстач піщаний. Багаторічник, квітує – IV–V; субурбанзона, спорадично, на горбах, борових пісках; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Potentilla cinerea* Chaix. ex Vill.

Potentilla argentea L. (incl. *Potentilla impolita* Wahlenb., *P. neglecta* Baumg.) – перстач сріблястий. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на горбах, сухих піщаних місцях, сухих луках, узліссях, серед чагарників; евапофіт, степовий; лікарська, дубильна, ефіроолійна рослина. Крім типової різновидності Й.К. Пачоський наводив також var. *incana* Lindm.

Potentilla erecta (L.) Raeusch. – перстач прямостоячий, калган. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, у лісах, на вологих луках; лікарська, дубильна, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Potentilla tormentilla* (Stokes) Neck.

Potentilla norvegica L. – перстач норвежський. Однорічник; квітує – VI–IX; евапофіт, прибережний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським для плавнів біля с. Андруші (нині Канівське водосховище).

Potentilla palustris (L.) Scop. (= *Comarum palustre* L.) – перстач болотний (вовче тіло болотне). Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, рідко, поблизу боліт; лікарська, дубильна, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Comarum palustre* L.

Potentilla reptans L. – перстач повзучий. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, на луках, вздовж доріг, лісових галявинах; геміапофіт, лучний; лікарська рослина.

Potentilla supina L. – перстач лежачий. Одно- дворічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, на піщаних місцях, по берегах водойм, на засмічених місцях;

евапофіт, прибережний; лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Prunus domestica L. – слива домашня. Дерево або кущ; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, уздовж доріг; кенофіт (азійського походження), ергазіофіт; харчова, вітаміноносна, медоносна, декоративна рослина.

Prunus spinosa L. – слива колюча, терен колючий. Кущ, квітує – IV–V; субурбанзона, часто, на узліссях, серед чагарників; харчова, дубильна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Pyrus communis L. – груша звичайна. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, на обочинах доріг, в лісах, узліссях, серед чагарників; харчова, лікарська, дубильна, декоративна, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Rosa x andrzejkowskii Steven ex Besser – шипшина Андржейовського. Кущ, квітує – VI–VII; лікарська, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Rosa mollis* Smith.

Rosa caryophyllacea Besser – шипшина гвоздична. Кущ; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, рідко, вздовж доріг, на узліссях, серед чагарників; вітаміноносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Rosa glauca* var. *caryophyllacea* (Besser) Schmalh.

Rosa frutetorum Besser – шипшина чагарникова. Кущ; квітує – VI–VII; вітаміноносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Rosa coriifolia* Fr. var. *frutetorum* Besser forma *glandulosa* Schmalh.

Rosa glauca Pourr. – шипшина сиза. Кущ; квітує – VII; урбанзона та субурбанзона, рідко, вздовж доріг, на узліссях, серед чагарників; вітаміноносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Rosa gorenkensis Besser – шипшина горенківська. Кущ; квітує – VII; вітаміноносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським для покинутого саду в с. Карань.

Rosa jundzillii Besser – шипшина Юндзілла. Кущ; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, серед чагарників; вітаміноносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Rosa trachyphylla* Rau.

Rosa solstitialis Besser – шипшина сонячна. Кущ; квітує – VI–VII; вітаміноносна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.



Rubus caesius L. – ожина сиза, о. звичайна. Куш; квітує – VI–VIII; субурбанзона, часто в лісах, на узліссях, серед чагарників, у садах; харчова, вітаміноносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Rubus idaeus L. – малина. Куш; квітує – V–VI; урбанзона та субурбанзона, часто, в садах, лісах; харчова, вітаміноносна, лікарська рослина. Останнім часом в лісах по околицях міста спостерігається експансія введеної в культурі форми „Кумберлен“, яка витісняє види природної флори.

Rubus saxatilis L. – костяниця. Куш; квітує – V–VII; харчова, вітаміноносна, лікарська рослина. Наводився О.С. Роговичем.

Sanquisorba officinalis L. – родовик лікарський. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на вологих луках, узліссях; дубильна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Sorbus aucuparia L. – горобина звичайна. Дерево; квітує – V–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, в парках, вздовж доріг, в лісах, серед чагарників; вітаміноносна, дубильна, харчова, лікарська рослина. Наводився О.С. Роговичем.

FAMILIA RUBIACEAE – РОДИНА МАРЕНОВІ

Asperula cynanchica L. – маренка рожева. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на сухих схилах, узліссях; евентапофіт, степовий; вітаміноносна рослина.

Asperula supina M. Bieb. – маренка полегла. Багаторічник; квітує – VI–VIII. Наводився Й.К. Пачоським

Galium aparine L. – підмаренник чіпкий. Однорічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на городах, у садах, серед чагарників; евапофіт, чагарниковий; лікарська, фарбувальна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Asperula aparine* (L.) M. Bieb.

Galium boreale L. – підмаренник північний. Багаторічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на луках, узліссях, у лісах, серед чагарників; дубильна, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Galium mollugo L. – підмаренник м'який. Багаторічник; квітує – VI–VIII; лікарська, дубильна рослина. Наводився О.С. Роговичем.

Galium palustre L. – підмаренник болотний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на вологих луках, у лісах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Galium physocarpum Ledeb. – підмаренник здутлоплодий. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на вологих луках, у лісах.

Galium pseudomollugo Klokov – підмаренник несправжньому-який. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на вологих луках, серед чагарників; евентапофіт, лучний; лікарська, дубильна рослина.

Galium rubioides L. – підмаренник мареновидний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; фарбувальна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Galium spurium L. – підмаренник несправжній. Однорічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, в садах, на полях, серед чагарників; археофіт (антропогенного походження), епекофіт; лікарська, фарбувальна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Galium aparine* L. var. *vaillantii* (DC.) Racz.

Galium tinctorium (L.) Scop. – підмаренник фарбувальний. Багаторічник; квітує – VI–VII; фарбувальна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Asperula tinctoria* L.

Galium uliginosum L. – підмаренник багновий. Багаторічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на вологих луках, болотах; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Galium verum L. – підмаренник справжній. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, часто, на луках, сухих схилах, узліссях, серед чагарників; евентапофіт, степовий; лікарська, дубильна, медоносна, декоративна, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

FAMILIA SANTALACEAE – РОДИНА САНТАЛОВІ

Thesium arvense Horv. – льнолистник польовий. Дворічник; квітує – V–VI; бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Th. ramosum* Hayne.

Thesium linophyllon L. – льнолистник льнолистий. Багаторічник; квітує – V–VI; субурбанзона, рідко, серед чагарників. Наводився Й.К. Пачоським як *Th. intermedium* Schrad.

**FAMILIA SALICACEAE – РОДИНА ВЕРБОВІ**

Populus alba L. – тополя біла. Дерево; квітує – III–V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, у заплавлених лісах; лікарська, медоносна, дубильна, жиролійна, вітаміноносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Populus nigra L. – тополя чорна, осокир. Дерево, квітує – IV; урбанзона та субурбанзона, часто, у заплавлених лісах; геміапофіт, лісовий; лікарська, дубильна, вітаміноносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Populus tremula L. – осика. Дерево; квітує – III–V; субурбанзона, часто, на берегах річок, у лісах; дубильна, вітаміноносна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Salix alba L. – верба біла. Дерево; квітує – III–V; урбанзона та субурбанзона часто, у заплавах річок; вітаміноносна, дубильна, медоносна, лікарська, фарбувальна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Salix acutifolia Willd. – верба гостролиста, шелюга. Дерево; квітує – III–IV; урбанзона та субурбанзона, звичайно, на піщаних горбах; дубильна, медоносна, лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Salix aurita L. – верба вушката. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на берегах річок, на болотах, заболочених луках; дубильна, вітаміноносна, медоносна рослина.

Salix caprea L. – верба козяча. Дерево; квітує – III–V; субурбанзона, часто, у лісах, на узліссях; дубильна, вітаміноносна, декоративна, лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Salix cinerea L. – верба попеляста. Дерево; квітує – III–V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на болотах, заболочених луках; дубильна, вітаміноносна, медоносна, лікарська, декоративна рослина.

Salix fragilis L. – верба ламка. Дерево; квітує – III–V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, по берегах водойм, уздовж доріг, узліссях; археофіт (малоазійського походження), агріофіт; дубильна, вітаміноносна, лікарська, медоносна, фарбувальна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Salix pentandra L. – верба п'ятичичинкова. Дерево; квітує – V–VI; урбанзона

та субурбанзона, спорадично, по болотах, берегах Трубіжа; дубильна, вітаміноносна, лікарська, медоносна, фарбувальна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Salix repens L. – верба повзуча. Дерево; квітує – IV–V. Наводився також О.С. Роговичем.

Salix rosmarinifolia L. – верба розмаринолиста. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на болотах, піщаних горбах, вологих місцях, по берегах р. Трубіж; дубильна, вітаміноносна, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Salix repens* L. var. *rosmarinifolia* L.

Salix triandra L. – верба тритичинкова. Дерево; квітує – II–V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, у заплавах річок; дубильна, жиролійна, фарбувальна, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Salix amygdalina* L.

Salix viminalis L. – верба прутівидна. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, спорадично, по берегах водойм; дубильна, вітаміноносна, медоносна рослина.

FAMILIA SCROPHULARIACEAE S.L.**(EXCL. OROBANCHACEAE) –****РОДИНА РАНИКОВІ**

Digitalis grandiflora Mill. – наперстянка великоцвіта. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників; лікарська, медоносна, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Gratiola officinalis L. – авран лікарський. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на вологих луках, у заплавах річок; лікарська, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Linaria genistifolia (L.) Mill. – льоник дроколистий. Багаторічник; квітує – VII; субурбанзона, рідко, на піщаних місцях, узліссях, вздовж доріг, серед чагарників; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Linaria vulgaris Mill. – льоник звичайний. Багаторічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона, спорадично, на схилах, узліссях, серед чагарників, уздовж доріг; евапофіт, чагарниковий; лікарська, фарбувальна, медоносна, отруйна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Limosella aquatica L. – мулянка водяна. Однорічник; квітує – VI–IX. Наводився



Й.К. Пачоським для заплавлених лук Дніпра та берегів озер околиць м. Переяслава, нині затоплених Канівським водосховищем.

Scrophularia nodosa L. – ранник вузлуватий. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, серед чагарників; лікарська, отруйна, дубильна, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським.

Scrophularia umbrosa Dumort. – ранник тіньовий. Дворічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, на заболочених луках, серед чагарників по берегах водойм; лікарська, отруйна, дубильна рослина.

Verbascum blattaria L. – дивина тарганяча. Дво- або однорічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, рідко, на вологих, часто засоленних, узліссях; геміапофіт, степовий; дубильна, лікарська, медоносна рослина.

Verbascum densiflorum Bertol. – дивина густоквіткова. Дворічник; квітує – VI–VII; субурбанзона, рідко, на узліссях, сухих луках; геміапофіт, піщаний; лікарська, медоносна, декоративна рослина.

Verbascum lychnitis L. – дивина борошніста. Дворічник; квітує – VII–VIII; субурбанзона, часто, на схилах, пагорбах, лісових галявинах, узліссях, серед чагарників; евапофіт, чагарниковий; лікарська, вітаміноносна, дубильна, медоносна, декоративна рослина.

Verbascum phlomoides L. – дивина лікарська. Дворічник; квітує – VI–VIII; субурбанзона – на полях, сухих луках, серед чагарників, спорадично; евентапофіт, піщаний; лікарська, вітаміноносна, ефіроолійна, дубильна, медоносна, декоративна рослина.

Verbascum phoeniceum L. – дивина фіолетова. Багаторічник; квітує – V–VII; евентапофіт, степовий; лікарська, дубильна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським для схилів, сухих лук та серед чагарників між окол. с. Карань і с. Стовп'ягами. Крім типової форми автор наводить також густоопушену щетинистими волосками різновидність – var. *rubiginosum* Waldst. et Kit., для якої характерні жовті квітки з фіолетовим відтінком при основі, фіолетові тичинки та у 4–5 раз довшими від чашечки квітконіжками.

Veronica anagallis-aquatica L. – вероніка джерельна. Багаторічник; квітує – IV–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на вологих луках, по берегах водойм; лікарська, дубиль-

на, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Veronica anagallis* L., в межах якого автор виділяв var. *villosa* Bunge.

Veronica anagalloides Guss. – вероніка грязьова. Багаторічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на вологих луках, по берегах. Наводився Й.К. Пачоським як *Veronica anagallis* L. var. *anagalloides* Guss.

Veronica arvensis L. – вероніка польова. Однорічник; квітує – III–IX; субурбанзона, часто, на полях; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), геміепофіт; лікарська рослина, бур'ян.

Veronica beccabunga L. – вероніка струмкова. Багаторічник; квітує – IV–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, по берегах водойм, на болотах; лікарська, харчова (приправи) рослина.

Veronica dillenii Crantz (= *Veronica campestris* Schmalh.) – вероніка Діленієва. Однорічник; квітує – IV–VI. Наводився Й.К. Пачоським для Переяслава, як близький вид, виділений І.Ф. Шмальгаузенем з *Veronica verna* L. під назвою *Veronica campestris* Schmalh., рослини якого зростали разом з такими останнього.

Veronica chamaedrys L. – вероніка дібровна. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, часто, на сухих луках, серед чагарників; геміапофіт, лісовий; лікарська, вітамінна рослина.

Veronica incana L. – вероніка сива. Багаторічник; квітує – V–VIII; лікарська, вітаміноносна, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським для околиць міста та між с. Карань і с. Стовп'яги. Крім типової форми автор вказав також var. *neglecta* Vahl., для якої характерні менш опушені рослини з зарубчастими листками і світло-ліловими квітками.

Veronica longifolia L. – вероніка довголиста. Багаторічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на вологих луках, серед чагарників; лікарська, медоносна рослина.

Veronica polita Fr. – вероніка витончена. Одно-, дворічник; квітує – III–X; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, вздовж доріг; археофіт (середземноморсько-ірано-туранського походження), геміепофіт; лікарська, вітамінна рослина.

Veronica scutellata L. – вероніка щиткова. Багаторічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на заболочених та вологих луках й серед чагарників; лікарська, вітамінна рослина.



Veronica serpyllifolia L. – вероніка чебрецелиста. Багаторічник; квітує V–VIII; субурбанзона, спорадично, на сирих луках, узлісся, серед чагарників, вздовж доріг; бур'ян.

Veronica spicata L. – вероніка колосиста. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, часто, на сухих луках, узліссях, на горбах, сухих луках, серед чагарників; лікарська рослина. Наводився також Й.К. Пачоським.

Veronica teucrium L. – вероніка самосилова. Багаторічник; квітує – V–VII; субурбанзона, часто, на сухих луках, узліссях, лісових галявинах, серед чагарників; лікарська, дубильна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Veronica latifolia* L., в межах якого виділяв var. *dentata* Schmalh.

Veronica verna L. – вероніка весняна. Одно-, дворічник; квітує – III–VII; субурбанзона, часто, на полях, піщаних горбах, уздовж доріг; геміапофіт, піщаний; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським та О.С. Роговичем.

FAMILIA SOLANACEAE – РОДИНА ПАСЛЬОНОВІ

Datura stramonium L. – дурман звичайний. Однорічник; квітує – VI–VIII; урбанзона та субурбанзона, зрідка, на засмічених місцях, у посівах; кенофіт (південно-східноазійського походження), епекофіт; лікарська, отруйна рослина.

Hyoscyamus niger L. – блекота чорна. Дворічник; квітує – V–X; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на подвір'ях, засмічених місцях, пустищах, уздовж доріг, в посівах; кенофіт (середземноморсько-іранотуранського походження), епекофіт; лікарська, отруйна рослина.

Lycium barbarum L. – повій звичайний. Кущ; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, біля тинів, на пустищах, поблизу доріг; археофіт (східноазійського походження), епекофіт; лікарська, вітоміноносна рослина.

Solanum dulcamara L. – паслін солодкогіркий. Багаторічник; квітує – V–VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, серед чагарників, по берегах водойм; лікарська рослина. У межах виду Й.К. Пачоський виділяє різновидність var. *persicum* (Willd. ex Roem. et Schult.) Dippel., рослини якої були зібрані в соновому лісі і відрізняються від типових дуже коротким, густим, м'яким опушенням.

Solanum nigrum L. – паслін чорний. Однорічник; квітує – VI–IX; урбанзона та субурбанзона, рідко, в посівах, на городах, засмічених місцях; археофіт (південноєвропейського походження), епекофіт; лікарська, отруйна рослина.

FAMILIA TILIACEAE – РОДИНА ЛИПОВІ

Tilia cordata Mill. – липа серцелиста. Дерево; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, часто, в парках, уздовж доріг, у лісах; лікарська, деревинна, декоративна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Tilia parvifolia* Ehrh.

FAMILIA TRAPACEAE – РОДИНА ВОДЯНОГОРІХОВІ

Trapa natans L. aggr. – водяний горіх плаваючий. Однорічник; квітує – V–VI; субурбанзона, часто, у воді (Канівське водосховище); харчова, лікарська рослина.

FAMILIA ULMACEAE – РОДИНА В'ЯЗОВІ

Ulmus glabra Huds. (= *Ulmus scabra* Mill., *U. montana* With., non Trautv.) – в'яз голий. Дерево; квітує – IV–V; урбанзона та субурбанзона, часто, в парках, лісах, лісових заростях, по берегах р. Трубіж; лікарська, медоносна, дубильна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Ulmus montana* With.

Ulmus minor Mill. (= *Ulmus campestris* L. nom. ambig., *U. carpinifolia* Rupp. ex G. Suckow) – в'яз малий. Дерево; квітує – III–IV; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників; лікарська, дубильна, медоносна, фарбувальна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *U. campestris* L.

Ulmus suberosa Moench – в'яз корковий, берест. Дерево; квітує – IV; субурбанзона, рідко, в лісі (м-н Комуна); лікарська, дубильна, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Ulmus campestris* L. var. *suberosa* (Moench) Ehrh.

FAMILIA URTICACEAE – РОДИНА КРОПИВОВІ

Urtica dioica L. – кропива дводомна. Багаторічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на засмічених місцях, біля парканів, у садах, вздовж доріг, у лісах, на луках; евапофіт, рудеральний; вітаміноносна, харчова, лікарська, ефіроолійна рослина.

Urtica galeopsifolia Wierzb. ex Opiz (= *U. dioica* subsp. *galeopsifolia* (Wierzb. ex



Opiz) Chrték, *U. dioica* var. *pubescens* auct. non (Ledeb.) Trautv.) – кропива ладанниковиста. Багаторічник; квітує – VI–IX; субурбанзона, рідко, в лісі; вітаміноносна, харчова, лікарська, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як “*Urtica dioica* L. var. *pubescens* Ledeb.”

Urtica urens L. – кропива жалка. Однорічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на засмічених місцях, пустищах, уздовж парканів та доріг, у садах; лікарська, вітаміноносна, харчова, фарбувальна рослина.

FAMILIA VALERIANACEAE – РОДИНА ВАЛЕРІАНОВІ

Valeriana officinalis L. (= *Valeriana exaltata* J.C. Mikan, *V. palustris* Kreyer) – валеріана лікарська. Багаторічник; квітує – VI–VII; урбанзона та субурбанзона, рідко, на заболочених луках, болотах, в заплавах, серед чагарників; лікарська, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Valeriana officinalis* L. var. *media* Koch.

Valeriana stolonifera Czern. – валеріана пагоносна. Багаторічник; квітує – V–VI; лікарська, ефіроолійна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Valeriana officinalis* L. var. *angustifolia* Tausch.

FAMILIA VERBENACEAE – РОДИНА ВЕРБЕНОВІ

Verbena officinalis L. – вербена лікарська. Багаторічник; квітує – V–IX; урбанзона та субурбанзона, спорадично, на луках, засмічених місцях, вздовж доріг; археофіт (середземноморсько-ірано-турнаського походження), епекофіт; лікарська рослина.

FAMILIA VIOLACEAE – РОДИНА ФІАЛКОВІ

Viola arvensis Murray – фіалка польова. Одно-, дворічник; квітує – IV–IX; урбанзона та субурбанзона, часто, на городах, полях; археофіт (середземноморського походження), епекофіт; лікарська, ефіроолійна, медоносна, вітаміноносна, декоративна рослина, бур'ян. Наводився Й.К. Пачоським як *Viola tricolor* L. var. *arvensis* (Murray) K. Koch.

Viola hirta L. – фіалка шершава. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, спора-

дично, в лісах (м-н Комуна), серед чагарників; лікарська, медоносна, декоративна рослина.

Viola canina L. Pacz. – фіалка собача. Багаторічник; квітує – IV–VI; лікарська, медоносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *V. canina* L. var. *lucorum* Rchb. для лісів в окол. Переяслава.

Viola matutina Klokov (= *Viola tricolor* s.l.) – фіалка ранкова. Дворічник; квітує – V–VIII; субурбанзона, часто, на полях, уздовж доріг, на узліссях, серед чагарників; геміапофіт, чагарниковий; лікарська, ефіроолійна, вітаміноносна рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Viola tricolor* L. var. *vulgaris* Koch.

Viola mirabilis L. – фіалка дивна. Багаторічник; квітує – IV–V; субурбанзона, рідко, у лісах, серед чагарників; лікарська, отруйна, декоративна рослина.

Viola montana L. – фіалка гірська. Багаторічник; квітує – V–VI. Наводився Й.К. Пачоським як *Viola elatior* Fries.

Viola palustris L. – фіалка болотна. Багаторічник; квітує – IV–VI; субурбанзона, рідко, на заболочених луках; медоносна рослина.

Viola persicifolia Schreb. – фіалка персиковиста. Багаторічник; квітує – V–VI; лікарська рослина. Наводився Й.К. Пачоським як *Viola stagnina* Kit.

Viola reichenbachiana Jord. ex Boreau – фіалка Рейхенбаха. Багаторічник; квітує – IV–VI; субурбанзона, спорадично, в лісах (м-н Комуна); лікарська, ефіроолійна, дубильна рослина.

FAMILIA VISCACEAE – РОДИНА ОМЕЛОВІ

Viscum album L. – омела біла. Багаторічник; квітує – III–IV; урбанзона, субурбанзона, часто, паразитує на різних деревах; лікарська, отруйна рослина.

FAMILIA VITACEAE – РОДИНА ВИНОГРАДОВІ

Parthenocissus quinquefolia (L.) Planch. – дикий виноград п'ятилисточковий. Ліана; квітує – VII–VIII; урбанзона та субурбанзона, спорадично, культивується і дичавіє; кенофіт (північноамериканського походження), колоніфіт; декоративна рослина.



Література

Зеленая книга Украинской ССР. Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под общ. ред. Ю.Р. Шеляга-Сосонко. – К.: Наук. думка, 1987. – 216 с.

Пачоский И. К. Очерк флоры окрестностей г. Переяславля Полтавской губернии // Зап. Киевск. Общ. Естествоисп. – 1893. – Вып. 1. – С. 63-141.

Червона книга України. Рослинний світ / Під заг. ред. Ю.Р. Шеляга-Сосонка. – К.: Вид-во „Українська енциклопедія” ім. М.П.Бажана, 1996. – 606 с.

Рогович А.С. Обзорение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губернии Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской. – Киев, 1869. – 308 с.

Фітозабруднення рослинного покриву Середнього Придніпров'я. Анотований конспект синантропної флори. / Джуран В.М., Кре-

цул Н.І., Протопопова В.В., Федорончук М.М., Шевера М.В. – К.: „Автореферат”, 2007. – 48 с.

Чопик В.І., Бортняк М.М., Войтюк Ю.О., Погребенник В.П., Кучерява Л.Ф., Нечитайло В.А., Любченко В.М., Шевчик В.Л. Конспект флори Середнього Придніпров'я. – К: Фітосоціоцентр, 1998. – 140 с.

Шмальгаузен И.Ф. Флора Юго-Западной России. – Киев, 1886. – 783 с.

Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M. Vascular plants of Ukraine a nomenclatural checklist. / Ed.: S. L. Mosyakin. – Kiev, 1999. – P. 345.

Бортняк М.М. Нові знаходження адвентивних рослин на території Київської області // Укр. ботан. журн. – 1978. – Т. 35, № 2. – С. 127-130.

Монтрезор В.В. Обзорение растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Киевской, Подольской, Волынской, Черниговской и Полтавской // Записки Киев. Общества естествоиспытателей, 1886-91. – 508 с.



РОСЛИННІ УГРУПОВАННЯ

Дотепер рослинність м. Переяслава-Хмельницький та його околиць практично не була вивчена. Фрагментарні дані зазначені у праці Й.К. Пачоського (1893), який спеціально досліджував флору околиць м. Переяслав в ХІХ ст. і звернув увагу й на рослинні угруповання околиць міста, виділивши наступні типи природної рослинності (формації): солончакову, лучну, степову, лісову, болотну, які на той час були поширені на значних площах; зараз ці ділянки значно скоротилися і багато з них зазнають інтенсивного антропогенного впливу. Загальні відомості про рослинність долини р. Дніпро в межах Лісостепу України наведені також у монографіях із серії „Рослинність УРСР” (1968, 1969, 1971, 1973).

За сучасним геоботанічним районуванням України м. Переяслав-Хмельницький, розташоване на південному заході Східно-Європейської рівнини Лісостепової зони, відноситься до Середньо-Європейської широколистяної провінції Лівобережно-Дніпровської підпровінції Лівобережно-Придніпровського (Конотопсько-Кременчуцького) округу.

Природна та напівприродна рослинність збереглася переважно на околицях міста, в субурбанзоні, у долинах річок Дніпро, Трубіж, Альта та їх межиріччях, які являють собою дещо підняту терасову рівнину. У м. Переяслав-Хмельницький (урбанзона) переважає синантропна (бур'янова) рослинність, а також фрагменти напівприродної (луки, водна й прибережно-водна) рослинності. Досить поширеними є культурфітоценози.

Природна та напівприродна лісова рослинність приурочена до околиць м. Переяслав-Хмельницький (мікрорайони Підварки, Комуна, Борисівка та ін. – субурбанзона) і займає близько 15% територій. Тут переважають хвойні, хвойно-листяні, зрідка листяні ліси класів *Quercus-Fagetea* і *Quercetea roboris-petraeae*. На піщаних надзаплавних терасах р. Дніпро хвойні ліси (штучні насадження) представлені угрупованнями сосни звичайної (*Pinus sylvestris*), які відносяться до асоціацій *Quercus roboris-Pinetum* і *Calamagrostis arundinaceae-Pinetum sylvestri*. Вони об'єднують

угруповання штучних середньовікових насаджень сосни звичайної, яка формує густий деревостан (0,8-1). У підліску зімкнутість незначна, зрідка трапляються поодинокі екземпляри бузини чорної (*Sambucus nigra*), терену колючого (*Prunus spinosa*), глоду кривочашечкового (*Crataegus curvisepala*) та ін. Трав'янистий ярус виражений слабо, його проективне покриття становить 1-5%. Тут найчастіше трапляються куничник очеретяний (*Calamagrostis arundinacea*), тонконіг дібровний (*Poa nemoralis*), келерія сиза (*Koeleria glauca*), льоник дроколистий (*Linaria genistifolia*), грястиця збірна (*Dactylis glomerata*) та ін., а по краю соснових насаджень масово поширений чистотіл великий (*Chelidonium majus*).

Хвойно-листяні, дубово-соснові ліси частіше приурочені до заплавних терас р. Дніпро. Зімкнутість верхнього ярусу значна. Нижній ярус формують в'яз голий (*Ulmus glabra*), липа серцелиста (*Tilia cordata*), береза поникла (*Betula pendula*), черемха (*Padus racemosa*) та ін. У трав'янистому ярусі трапляються ториліс японський (*Torilis japonica*), орляк звичайний (*Pteridium aquilinum*), фіалка Рейхенбаха (*Viola reuchenbachiana*), чистотіл великий (*Chelidonium majus*), кропива дводомна (*Urtica dioica*), гравілат міський (*Geum urbanum*) та ін. Підлісок негустий, утворений переважно бузиною чорною (*Sambucus nigra*), тереном колючим (*Prunus spinosa*), глодом кривочашечковим (*Crataegus curvisepala*) та ін.

Листяні ліси поширені на староріччях і вздовж берегів річок. На староріччях поблизу р. Дніпро у приміській зоні розміщуються незначні за площами переліски дубово-грабових і дубово-осикових мішаних дібров класу *Quercus-Fagetea*. У їх чагарниковому ярусі представлені вологолюбні види: ліщина звичайна (*Corylus avellana*), бруслина європейська (*Euonymus europaea*), у підліску – буги́ла лісова (*Anthriscus sylvestris*), розхідник звичайний (*Glechoma hederacea*), малина звичайна (*Rubus idaeus*), а в дубово-осикових частіше – яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria*), підмаренник чіпкий (*Galium aparine*). У цих лісах зустрічаю-



ться зозулині сльози яйцевидні (*Listera ovata*) – вид, занесений до Червоної книги України.

Вільхові угруповання природного походження представлені асоціацією за участю вільхи клейкої (*Alnus glutinosa*) – *Carici elongatae-Alnetum*, що відноситься до класу *Alnetea glutinosae*. Вони сформувалися в заплаві р. Трубіж і по берегах озера у південно-східній частині міста. Тут разом з вільхою клейкою зростають комиш лісовий (*Scirpus sylvaticus*), осока видовжена (*Carex elongata*), півники болотні (*Iris pseudacorus*), бугиля лісова (*Anthriscus sylvestris*), розрив-трава дрібноквіткова (*Impatiens parviflora*) та інші види.

Клас *Robinieta* включає моно- та олігодомінантні угруповання штучного походження на боровій терасі р. Дніпро і представлені асоціацією *Chelidonio-Robinetum*. Однак, у м. Переяслав-Хмельницький та його околицях це переважно не штучно створені насадження, а самосів. Поряд з білою акацією (*Robinia pseudoacacia*) та чистотілом великим (*Chelidonium majus*) зростають тонконіг дібровний (*Poa nemoralis*), очиток звичайний (*Sedum ruprechtii*), бузина чорна (*Sambucus nigra*) та ін.

Заплавні деревні та чагарникові угруповання класу *Salicetea purpureae* розміщуються на дернових легкосупіщаних глеюватих ґрунтах ближче до русла р. Дніпро, зокрема Канівського водосховища. Вздовж дамби біля р. Дніпро вони представлені асоціацією *Euphorbio virgultosae-Amorphetum fruticosae*. Асоціація охоплює флористично відносно багаті, багаторусні угруповання. До їх складу входять дерева, чагарники, чагарнички та трав'янисті багаторічники. Угруповання мають вигляд невеликих подовжених ділянок (смуг). Поряд з аморфою кущовою (*Amorpha fruticosa*) зростають біла акація (*Robinia pseudoacacia*), анізанта неплідна (*Anisantha sterilis*), чина бульбиста (*Lathyrus tuberosus*), молочай прутувидний (*Euphorbia virgultosa*), щавель кислий (*Rumex acetosa*) та ін. Вони використовуються як медоносні угіддя. Крім них, тут є досить поширеними угруповання лоху вузьколистого або маслини (*Elaeagnus angustifolia*) та кущових верб – верби тритичинкової (*Salix triandra*) та верби п'ятитичинкової (*Salix pentandra*), насадження яких, найвірогідніше, створювалися для закріплення кучугур від

розвіювання та укріплення берегів від змиву повеневими й дощовими водами.

Угруповання *Elaeagnus angustifolia* трапляються також у заплаві р. Трубіж поблизу Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини (в подальшому – Музею). Ценози *Salicetum albae* займають значні території вздовж берегів річок Трубіж і Альта. У складі угруповань найчастіше беруть участь очерет (*Phragmites australis*), хміль звичайний (*Humulus lupulus*), лопух справжній (*Arctium lappa*), чистотіл великий (*Chelidonium majus*), вовконіг європейський (*Lycopus europaeus*), полин звичайний (*Artemisia vulgaris*), лобода біла (*Chenopodium album*) та ін. По берегах р. Трубіж поширені також вербово-тополеві лісові угруповання з тополі білої (*Populus alba*) і верби білої (*Salix alba*), що утворюють асоціацію *Saliceto-Populetum*. У їх нижньому деревному ярусі зустрічаються переважно липа серцелиста (*Tilia cordata*), клен ясенolistий (*Acer negundo*), у чагарниковому – бузина чорна (*Sambucus nigra*), а в підліску переважаючими видами є лопух справжній (*Arctium lappa*), болиголов плямистий (*Coinium maculatum*), чистотіл великий (*Chelidonium majus*) та ін. Невеликі території, зайняті угрупованнями асоціації *Salicetum albo-fragilis*, відмічені у прибережній частині р. Трубіж поблизу Музею. Їх складають верба біла (*Salix alba*), верба ламка (*Salix fragilis*), очерет звичайний (*Phragmites australis*) та ін.

Залишки природної степової рослинності, яка відноситься до класів *Festucetea vaginatae* та *Festuco-Brometea*, лише невеликими куртинками збереглися серед штучних насаджень, що створювалися на піщаних кучугурах поблизу Канівського водосховища, а також на схилах надзаплавної тераси р. Трубіж поблизу Музею. На піщаних буграх у складі степових угруповань найбільш поширені костриця Бекера (*Festuca beckeri*), келерія піскова (*Koeleria sabuletorum*), волошка дніпровська (*Centaurea borysthénica*), ушанка дніпровська (*Otites borysthénica*), полин Маршаллів (*Artemisia marschalliana*), молочай Сергєєва (*Euphorbia seguierana*) та ін., які утворюють асоціацію *Centaureo borysthénicae-Festucetum beckeri*. У ценофлорі асоціації *Stipetum pennatae* переважають костриця Бекера (*Festuca beckeri*), перстач сріблястий (*Potentilla argentea*),



волошка дніпровська (*Centaurea borysthena*), ковила пірчаста (*Stipa pennata*) та ін. Види ковили, що трапляються у складі піщаностепових угруповань – ковила дніпровська (*Stipa borysthena*) і ковила пірчаста (*Stipa pennata*) – занесені до Червоної книги України.

На степових схилах поблизу Музею поширені угруповання асоціації *Veronica austriacae-Chamaecytisetum austriaci* за участю зіноваті австрійської (*Chamaecytisus austriacus*), астрагала мінливого (*Astragalus varius*), перстача піщого (*Potentilla arenaria*), деревію майже звичайного (*Achillea submillefolium*), полину Маршалла (*Artemisia marchalliana*), пирію повзучого (*Elytrigia repens*) та ін.

Незначні площі сильно порушених внаслідок рекреаційного впливу угруповань асоціації *Festucetum beckeri* трапляються на піднятих піщаних берегах озера у південно-східній частині міста. Їх складають переважно види псамофітного флористичного комплексу – костриця Бекера (*Festuca beckeri*), тонконіг бульбистий (*Poa bulbosa*), келерія піщова (*Koeleria sabuletorum*), куничник наземний (*Calamagrostis epigeios*), полин Маршалла (*Artemisia marschalliana*), деревій майже звичайний (*Achillea submillefolium*) та ін.

Лучна рослинність поширена в основному в заплаві р. Трубіж. Найбільші площі займають справжні луки, представлені угрупованнями класу *Molinio-Arrhenatheretea*. Вони формуються на рівнинних підвищених ділянках заплави та на схилах лівобережного масиву (уроч. Куряче горло) з помірним зволоженням. Справжньолучна рослинність представлена асоціаціями *Festucetum pratensis*, *Poetum pratensis*, *Anthoxantho-Agrostietum tenuis*. Останнім часом луки зазнають значного антропогенного впливу (випасання, викошування, меліорація, будівництво та ін.), однак вони характеризуються флористичним різноманіттям і відображають основні риси лучної рослинності. В їх складі переважно трапляються такі цінні кормові трави, як костриця лучна (*Festuca pratensis*), тимофіївка лучна (*Phleum pratense*), тонконіг лучний (*Poa pratensis*). На підвищених ділянках поширені сухі, або суходольні, луки, діагностичними видами яких є райграс високий (*Arrhenatherum elatius*),

столокос безостий (*Bromopsis inermis*), тонконіг вузьколистий (*Poa angustifolia*). Вони утворюють асоціації *Poetum angustifoliae*, *Poa angustifoliae-Bromopsetum inermis* і *Arrhenatheretum elatioris*, які відносяться до порядку *Poa-Agrostietalia vinealis* класу *Molinio-Arrhenatheretea*.

У найбільш вологих місцях заплави поширені болотисті луки, для яких характерна участь видів осок, найпоширенішою з яких є осока гостра (*Carex acuta*). Болотисті луки представлені угрупованнями асоціацій *Caricetum elatae*, *Caricetum gracilis*, *Caricetum acutiformis*, *Caricetum vesicariae*, *Caricetum rostratae*, *Caricetum distichae*, *Caricetum ripariae* та *Phalaroidetum arundinaceae*, що належать до союзів *Magnocaricion elatae* і *Phalaridion arundinaceae* класу *Phragmito-Magnocaricetea*. У них переважають осока висока (*Carex elata*), осока гостровидна (*Carex acutiformis*), осока побережна (*Carex riparia*), осока пухирчаста (*Carex vesicaria*), осока дворядна (*Carex disticha*), а також інші види гігрофітного флорокомплексу – очеретянка звичайна (*Phalaroides arundinacea*), рогіз широколистий (*Typha latifolia*), куга озерна (*Scirpus lacustris*), очерет звичайний (*Phragmites australis*), м'ята водяна (*Mentha aquatica*).

Крім цих типів лук, на слабодренованих ділянках заплави р. Трубіж формуються незначні площі засолених лук, які відносяться до класів *Bolboschoenetea maritimi* та *Scorzonero-Juncetea gerardii*. Угруповання першого з них, класу *Bolboschoenetea maritimi*, формуються довкола озер у заплаві, переважаючими видами яких є бульбокомиш морський (*Bolboschoenus maritimus*) та *Scirpus lacustris*. На перезволожених засолених ділянках заплави поширені угруповання іншого класу – *Scorzonero-Juncetea gerardii*, складені переважно ситником Жерарда (*Juncus gerardii*) та покісницею розставленою (*Puccinellia distans*).

Прибережно-водна рослинність трапляється неширокими смугами вздовж русел річок та заплавної озера. Вона представлена класом *Phragmito-Magnocaricetea*. На території міста Переяслав-Хмельницький та його околиць зустрічаються асоціації *Phragmitetum communis*, *Typhetum angustifoliae*, *Typha angustifoliae-Phragmitetum australis*, *Typhetum latifoliae*, *Typhetum angustifoliae-latifoliae*, *Scirpetum lacustris*, *Acoretum*



calami, *Butometum umbellati*, *Butomo-Sagittarietum sagittifoliae*, *Iridetum pseudacori*, *Glycerietum maxinae*. Угрупування очерету звичайного (*Phragmitetum communis*) займають значні площі в прибережній зоні річок Дніпро, Трубіж та Альта. Крім очерету звичайного (*Phragmites australis*), у їх складі трапляються види гігрофітного та гідрофітного флорокомплексу – плетуха звичайна (*Calystegia sepium*), вовконіг європейський (*Lycopus europaeus*), чистець болотний (*Stachys palustris*), жабурник звичайний (*Hydrocharis morsus-ranae*), череда трироздільна (*Bidens tripartita*) та ін. Угрупування рогузу вузьколистого (*Typhetum angustifoliae*), рогузу широколистого (*Typhetum latifoliae*) та обох цих видів (*Typhetum angustifoliae-latifoliae*), крім Дніпра, трапляються вузькими стрічками вздовж річок Трубіж і Альта. Крім наведених видів, у їх складі трапляються осоки, лепешняк великий (*Glyceria maxima*), плетуха звичайна (*Calystegia sepium*), очеретянка тростяна або очеретянка звичайна (*Phalaroides arundinacea*) та ін. Угрупування асоціацій *Scirpetum lacustris*, *Acoretum calami*, *Butometum umbellati* формуються у зниженнях заплави р. Трубіж. У прибережній смузі русел Трубіжу та Альти зрідка трапляються також ценози асоціацій *Butomo-Sagittarietum sagittifoliae*, *Iridetum pseudacori*, *Glycerietum maxinae* за участю представників гігрофітного флорокомплексу – сусаку зонтичного (*Butomus umbellatus*), стрілолисту стрілолистого (*Sagittaria sagittifolia*), півників болотних (*Iris pseudacorus*), лепешняку великого (*Glyceria maxima*) та ін.

Водна рослинність представлена угрупованнями класів *Potametea* та *Lemnetea*, утвореними прикріпленими рослинами – як із зануреними, так і з плаваючими на поверхні води листками (*Potametea*), а також не прикріпленими – вільноплаваючими на її поверхні (*Lemnetea*). Вона поширена у водоймах Канівського водосховища (р. Дніпро), рр. Альти й Трубіжа та у заплавах озер. У прибережній смузі Канівського водосховища найбільш поширеною є асоціація *Hydrocharito-Stratiotetum aloidis*, на поверхні води подекуди трапляються угруповання *Nupharo lutei-Nymphaeetum albae*, які занесені до “Зеленої книги України” та рідкісний вид водяний горіх плаваючий (*Trapa natans*), занесений до Червоної книги України.

Із класу *Potametea* на території міста та його околиць зустрічаються також угруповання асоціацій *Myriophyllo-Nupharetum*, *Potameto-Nupharetum* (на ділянках водойм глибиною 0,5-1,0 м і досить значною течією), *Ceratophylletum demersi* і *Ceratophylletum submersi* (на мілководдях притерасних озер поблизу Музею).

На мілководних ділянках русла річок Трубіж та Альта, у заводях із помірнішою течією, а також у притерасних та заплавах озер трапляються оліго- та монодомінантні угруповання класу *Lemnetea*; з них найчастіше поширена асоціація *Lemnetum minoris*, яку формує ряска мала (*Lemna minor*), у непроточних водоймах (озера та ставки), разом з *Lemna minor* зростають спіродела багатокоренева (*Spirodela polyrhiza*), ряска триборозенчаста (*Lemna trisulca*), ряска горбата (*Lemna gibba*), вольфія безкоренева (*Wolffia arrhiza*), які утворюють асоціації *Lemno minoris-Spirodeletum polyrhizae*, *Spirodeletum polyrhizae*, *Wolffietum arrhizae*, *Wolffio-Lemnetum gibbae*, *Lemnetum trisulcae*. На мілководдях озера у південно-східній частині міста трапляється асоціація *Hydrocharito-Stratiotetum aloidis* за участю жабурника звичайного (*Hydrocharis morsus-ranae*), водяного різак алоеvidного (*Stratiotes aloides*), спіродели багатокореневої (*Spirodela polyrhiza*). Ряска поїдається водоплавними птахами, слугує кормом для домашньої птиці.

Характерною особливістю рослинності урбанзони міста є фрагментарність, нестабільність та флористична бідність рослинних угруповань. Синантропні рослинні угруповання є найбільш стійкими до атмосферного забруднення. Цінність їх також полягає у здатності закріплювати ерозійно небезпечні ділянки, береги річок, узбіччя шосейних доріг, витоптувані ділянки на спортивних майданчиках тощо. Синантропна рослинність м. Переяслав-Хмельницький представлена угрупованнями класів *Galio-Urticetea*, *Agropyretea repentis*, *Artemisietea vulgaris*, *Stellarietea mediae* і *Polygono-Poetea annuae*. Вони розташовуються на узбіччях доріг, газонах, смітниках, порушених оброблених ділянках, покинутих землях тощо. Угрупування класу *Galio-Urticetea* трапляються на досить зволжених затінених, багатих на



азот землях. Вони займають незначні площі по берегах дренажного каналу у заплаві р. Трубіж неподалік Музею, на берегових схилах Трубіжу та Альти, в тіні насаджень на чорноземних ділянках верхньої частини Городища. Невеликі ділянки (до 2 м²) поширені також поблизу недобудованого заводу на вулиці Петропавлівській. Поряд із кропивою дводомною (*Urtica dioica*) та підмаренником чіпким (*Galium aparine*) у складі угруповань трапляються пирій повзучий (*Elytrigia repens*), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*), тонконіг вузьколистий (*Poa angustifolia*) тощо. На більш зволжених ділянках зростають щавель кінський (*Rumex confertus*), лисохвіст лучний (*Alopecurus pratensis*), тимофіївка лучна (*Phleum pratense*), м'ята водяна (*Mentha aquatica*), жовтець повзучий (*Ranunculus repens*), хвощ польовий (*Equisetum arvense*), розхідник звичайний (*Glechoma hederacea*), березка польова (*Convolvulus arvensis*) та ін. У межах класу виділяється асоціація *Urtico-Aegopodietum* та дериватне угруповання *Urtica dioica comm.*

Клас рудеральної й напіврудеральної рослинності *Agropyretea repentis* займає значні площі як в місті, так і на околицях. Його угруповання є найстійкішими у промислово забруднених районах, у місцях, де атмосферне забруднення перевищує нормовані показники (наприклад, вулиці з інтенсивним рухом автомобільного транспорту). Клас включає наступні асоціації: *Agropyretum repentis*, *Calamagrostidetum epigeios*, *Convolvulo-Agropyretum repentis*, *Agropyro-Equisetetum arvense*, *Elytrigio repentis-Lycietum barbati*, *Medicaginelupulinae-Agropyretum repentis*, *Cardario-Agropyretum*, *Convolvulo-Brometum inermis*. Найчастіше до їх складу входять багаторічники, серед яких пирій повзучий (*Elytrigia repens*), тонконіг вузьколистий (*Poa angustifolia*), кунічник наземний (*Calamagrostis epigeios*), грястиця збірна (*Dactylis glomerata*), деревій майже звичайний (*Achillea submillefolium*), березка польова (*Convolvulus arvensis*) та чина бульбиста (*Lathyrus tuberosus*). Угруповання асоціації *Calamagrostidetum epigeios* займають підняті вирівняні ділянки надзаплавної тераси р. Трубіж у районі Музею. У їх флористичному складі помітна участь лецити

волотистої (*Gypsophila paniculata*), фалакроломи однорічної (*Phalacroloma annua*), жабриці звивистої (*Seseli tortuosum*), полину Маршалла (*Artemisia marschalliana*), бромусу розчепіреного (*Bromus squarrosus*), тонконогу вузьколистого (*Poa angustifolia*), скереди покрівельної (*Crepis tectorum*) та ін. Асоціація *Agropyretum repentis* поширена у заплаві р. Трубіж неподалік Стогніївського шляху, на гумусованих супіщаних ґрунтах узбіч міських вулиць, на чорноземних ділянках верхів'я Городища, на деяких газонах, поблизу каналу, в мікрорайоні Комуна, засмічених місцях вздовж берегів р. Альти. У складі ценофлори помітну участь беруть пирій повзучий (*Elytrigia repens*), латук татарський (*Lactuca tatarica*), березка польова (*Convolvulus arvensis*), грястиця збірна (*Dactylis glomerata*), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*), кропива дводомна (*Urtica dioica*), тонконіг лучний (*Poa pratensis*), фалакролома однорічна (*Phalacroloma annua*), сідач конопляний (*Eupatorium cannabinum*), осот польовий (*Cirsium arvense*), розхідник звичайний (*Glechoma hederacea*), тимофіївка лучна (*Phleum pratense*), плетука звичайна (*Calystegia sepium*), перстач гусячий (*Potentilla anserina*). Угруповання *Convolvulo-Agropyretum repentis* поширені переважно вздовж Новокиївського шосе та на залишках Городища по вул. Грушевського в Старому місті й утворені здебільшого пирієм повзучим (*Elytrigia repens*) та березкою польовою (*Convolvulus arvensis*). Асоціація *Agropyro-Equisetetum arvensis* трапляється по краю обривистих берегів р. Трубіж неподалік Музею, у її формуванні беруть участь пирій повзучий (*Elytrigia repens*), хвощ польовий (*Equisetum arvense*), деревій майже звичайний (*Achillea submillefolium*), розхідник звичайний (*Glechoma hederacea*), сідач конопляний (*Eupatorium cannabinum*), костриця лучна (*Festuca pratensis*) та ін. Угруповання асоціації *Elytrigio repentis-Lycietum barbati* відмічені на гумусованих супіщаних ґрунтах узбіч вул. Петропавлівської в мікрорайоні Підварки. Травостій утворюють пирій повзучий (*Elytrigia repens*), повій звичайний (*Lycium barbatum*), котячий хвіст шандровий (*Chaiturus marrubiastrum*), чистотіл великий (*Chelidonium majus*) та ін. На зсувах берегів р. Трубіж поблизу Музею формуються

фото М.В. Шевери, П.А. Тимошенка



Фрагмент угруповання *TYPHETUM LATIFOLIAE*
у заплаві р. Трубіж



Фрагмент угруповання *ELAEAGNUS ANGUSTIFOLIA* comm.
на остепнених луках біля Музею архітектури та побуту



Фрагмент угруповання
CONVOLVULO-AGROPYRETUM REPENTIS
вздовж стіни гаражів у місті



Угруповання асоціації
AGROPYRETUM REPENTIS
на газонах у місті



Угруповання асоціації **FESTUCETUM PRATENSIS**
на заплавних луках р. Трубіж

фото М.В. Шевери, А.А. Леванця



Фрагмент угруповання *TYPHETUM ANGUSTIFOLIAE*
на прибережних ділянках Канівського водосховища



Фрагмент угруповання *CARICETUM ELATAE*
на зниженнях у заплаві р. Трубіж

фото М.В. Шевери

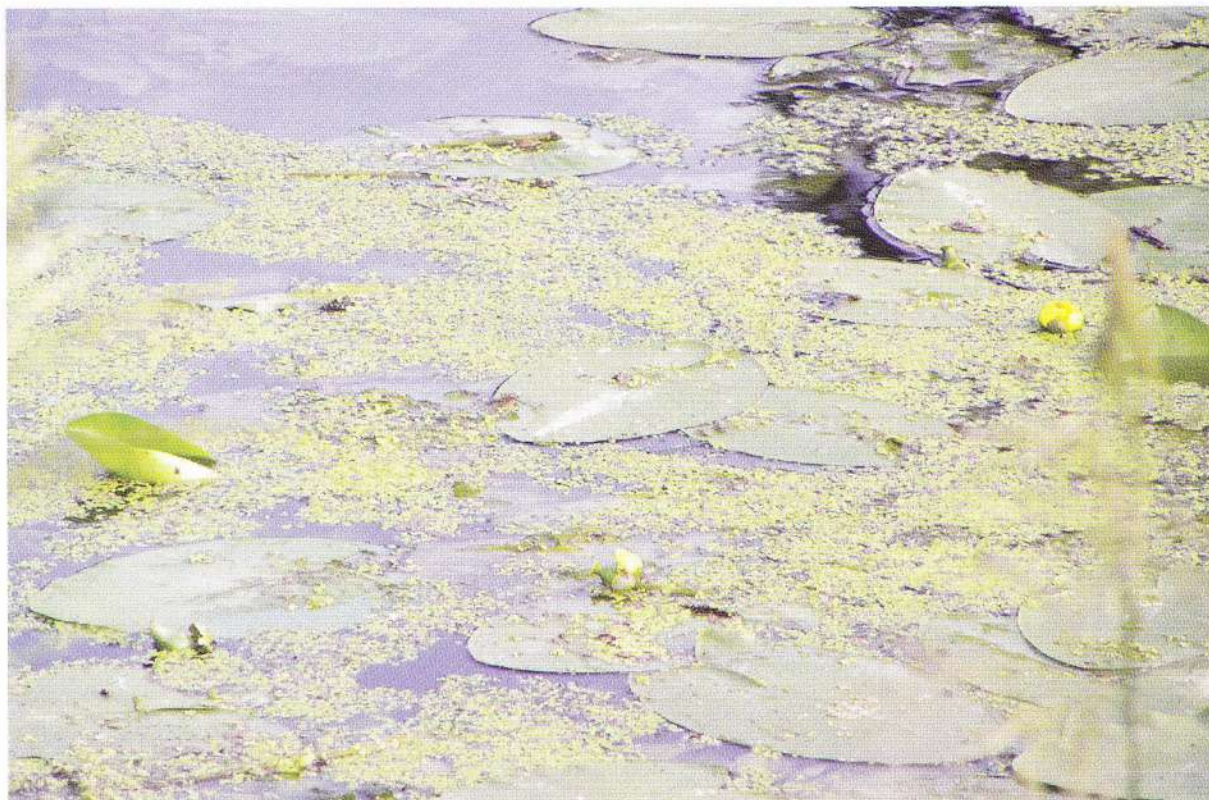


Фрагмент угруповання **SALAMAGROSTIDETUM EPIGEIOS**
на піщаній терасі р. Дніпро поблизу Канівського водосховища



Фрагмент угруповання **GLYCERIETUM MAXIMAE**
на прибережних ділянках р. Трубіж

фото М.М. Федорончука



Фрагмент угруповання ROTAMOGETO-NUPHARETUM
у заводях р. Трубіж



Фрагмент угруповання SCIRPETUM LACUSTRIS
у заплаві р. Трубіж

фото М.В. Шевери



Фрагмент угруповання *IVAETUM XANTHIFOLIAE*
на прирусловій частині р. Альта



Фрагмент угруповання *RUMICETUM CONFERTII*
по берегах дренажних каналів в околицях міста

фото М.В. Шевери



Фрагмент угруповання *LEMNETUM TRISULCAE*
у водоймах поблизу Музею архітектури та побуту



Фрагмент угруповання *PHRAGMITETUM COMMUNIS*
на мілководді ставу



Фрагмент угруповання *SALICETUM ALBAE*
вздовж берега р. Трубіж



Фрагмент угруповання *CARICETUM GRACILIS*
на зниженнях у заплаві р. Трубіж



угруповання *Medicagini lupulinae-Agropyretum repentis*. У їх складі переважають пирій повзучий (*Elytrigia repens*), конюшина повзуча (*Trifolium repens*), деревій майже звичайний (*Achillea submillefolium*), нетреба звичайна (*Xanthium strumarium*). Асоціація *Cardario-Argopyretum* виявлена на старих купках сміття вздовж берегів р. Альта. У флористичному складі асоціації *Convolvulo-Brometum inermis*, що займає відкриті газони на перетині вул. Сковороди і Шевченка в Старому місті, переважають березка польова (*Convolvulus arvensis*), стоколос безостий (*Bromus inermis*), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*), пирій повзучий (*Elytrigia repens*), люцерна румунська (*Medicago romanica*) та ін.

В усіх частинах міста вздовж стежок, на узбіччях доріг, ділянках відкритого ґрунту біля житлових будинків, знижених ділянках рельєфу та на витоптуваних місцях, ущільнених субстратах, переважно на відкритих чи дещо затінених ділянках трапляються угруповання класу *Polygono-Poetea annuae*, представлені переважно низькорослими мезо- та мезогігрофітними видами рослин, які є досить стійкими до витоптування. Найчастіше в місті трапляються наступні асоціації: *Polygonetum avicularis*, *Lolio-Plantaginetum majoris*, *Poetum annuae*, *Plantagini-Polygonetum avicularis* та *Potentillietum anserinae*, для яких характерна незначна кількість видів, що мають переважно лікувальні властивості: подорожник великий (*Plantago major*), грицики звичайні (*Capsella bursa-pastoris*), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*), спориш звичайний (*Polygonum aviculare*), ромашка запашна (*Chamomilla suaveolens*) та ін. Угруповання асоціації *Lolio-Plantaginetum majoris* поширені на газонах в тіні ясеневих, липових, осикових, каштанових, березових, в'язових, акацієвих, кленових насаджень Старого міста, на гумусованих супіщаних витоптуваних місцях вздовж вул. Петропавлівська в мікрорайоні Підварки, на супіщаних ґрунтах газонів в мікрорайоні Комуна і представлені переважно видами синантропних рослин: *Plantago major*, *Polygonum aviculare*, *Convolvulus arvensis*, *Elytrigia repens*, *Taraxacum officinale*, борщівником сибірським (*Heracleum sibiricum*) та ін. Угруповання *Plantag-*

ini-Polygonetum avicularis займають витоптувані ділянки по берегу р. Альта, з помітною участю *Polygonum aviculare*, *Plantago major*, *Lolium perenne*, *Taraxacum officinale*, *Convolvulus arvensis*. Асоціація *Polygonetum avicularis* поширена здебільшого вздовж доріг та на витоптуваних ділянках газонів урбанізона. Її утворюють *Polygonum aviculare*, *Sonchus arvensis*, *Phalacrolooma annua*, *Taraxacum officinale*, *Atriplex hastata*, *Capsella bursa-pastoris*, *Lepidium ruderae* та ін. Угруповання *Poetum annuae* зрідка трапляються поблизу житла (приватний сектор по вул. Київська), біля дороги (об'їзна дорога навколо міста) та стежок (дачі поблизу посту ДАІ), звичайно займають незначні площі. У складі ценофлори переважають *Poa annua*, *Polygonum aviculare*, *Taraxacum officinale*, *Plantago major*. Зрідка поблизу житла (приватний сектор поблизу р. Трубіж) та на збитих луках трапляється асоціація *Potentillietum anserinae*, де переважає *Potentilla anserina*.

Активна діяльність людини в умовах урбанізованого середовища призводить до постійного порушення рослинного та ґрунтового покриву як у самому місті, так і на території його околиць, і, як результат цього - виникнення рудеральних комплексів. Особливо це стосується узбіч городніх ділянок, територій фермерських будівель, місць зберігання мінеральних добрив. Найчастіше на таких ділянках з'являються угруповання класу *Stellarietea mediae*, як результат надмірної евтрофікації ґрунту, що сприяє інтенсивному масовому зростанню адвентивних видів, не властивих для природних угруповань - амброзії полинолистої (*Ambrosia artemisiifolia*), чорнощирі нетреболистої (*Cyclachaena xanthiifolia*), фалакроломи однорічної або стенокислу однорічної (*Phalacrolooma annua*), череди листяної (*Bidens frondosa*), нетреби ельбської (*Xanthium albinum*) та ін. Вони формують угруповання на порушених екотопах, що являють собою відновлювальні стадії сукцесійних процесів та характеризуються непостійністю флористичного складу. Клас включає 6 асоціацій і 2 дериватних угруповання. Асоціація *Chenopodietum albi* трапляється на гумусованих супісках по узбіччях вулиць Петропавлівська в мікрорайоні Підварки, вул. Шевченка, Грушевського в Старому місті, й утворена вона лободою



білою (*Chenopodium album*), котятим хвостом шандровим (*Chaeturus marrubiastrum*), кропивою дводомною (*Urtica dioica*), зірочником середнім (*Stellaria media*), кульбабою лікарською (*Taraxacum officinale*). Угруповання *Chenopodio-Atriplicetum hastatae* займають газони Старого міста. У їх флористичному складі переважають *Chenopodium album*, *Atriplex hastata*, *Lolium perenne*, *Elytrigia repens*, *Berteroa incana*, *Descurainia sophia*, *Matricaria perforata* та ін. На узбіччях вул. Петропавлівська в мікрорайоні Підварки, на засмічених ділянках колишньої ферми неподалік Новокиївського шосе поширена асоціація *Cannabietum ruderalis*, яку утворюють *Cannabis ruderalis*, *Cyclachae-na xanthiifolia*, *Artemisia vulgaris*. Угруповання з переважанням *Cyclachae-na xanthiifolia* формують асоціацію *Ivaetum xanthiifoliae*, яка відмічена на пустирях на схилі піщаної тераси р. Трубіж в мікрорайоні Підварки, подекуди трапляється вздовж шосейних доріг. Асоціація *Sisymbrietum loeselii* відмічена також на пустирях, у її складі переважають сухоребрик Льозеліїв (*Sisymbrium loeselii*), полин гіркий (*Artemisia absinthium*), анізанта покрівельна (*Anisantha tectorum*), грабельки звичайні (*Erodium cicutarium*), бромус розчепірений (*Bromus squarrosus*), глуха кропива пурпурова (*Lamium purpureum*) та ін. Угруповання *Brometum tectorum* займають верхівки кучугур поблизу Канівського водосховища, їх ценофлору складають *Anisantha tectorum*, фалакролома однорічна (*Phalacrolo-ma annua*), куколиця біла (*Melandrium album*) та ін.

Клас *Artemisietea vulgaris* об'єднує рудеральні угруповання однорічних та багаторічних видів рослин на порушених територіях; його ценози поширені на південному схилі надзаплавної тераси р. Трубіж, на пустищах (асоціація *Arctietum lappae*), вздовж берегів дренажного каналу в заплаві р. Трубіж, на узбіччях вулиць, верхівках приустьового валу р. Альта, засмічених місцях (асоціація *Artemisietum vulgaris*), занедбаних газонах, серед насаджень лоху на підвищених ділянках піщаних кучугур поблизу Канівського водосховища (асоціація *Artemisietum absinthii*), на пустирях (асоціація *Berteroetum incanae*), у флористичному складі яких представлені полин звичайний (*Artemisia vulgaris*), полин гіркий (*Artemisia absinthium*), лопух справжній

(*Arctium lappa*), лобода біла (*Chenopodium album*), березка польова (*Convolvulus arvensis*), розхідник звичайний (*Glechoma hederacea*), гикавка сіра (*Berteroa incana*) та ін.

У результаті дослідження рослинності м. Переяслав-Хмельницький встановлено, що виявлені угруповання належать до 19 класів, 23 порядків, 38 союзів, 80 асоціацій та 6 дериватних угруповань. Нижче представлена класифікаційна схема рослинності міста та його околиць, складена на основі еколого-флористичної класифікації за методикою Браун-Бланке.

Класифікаційна схема рослинності м. Переяслав-Хмельницький та його околиць

Клас *Lemnetea* R.Tx. 1955

Порядок *Lemnetalia minoris* R.Tx. 1955

Союз *Lemnion minoris* R. Tx. 1955

Асоціації:

Lemnetum minoris (Oberd. 1957) Th. Mull. et Görs 1960

Lemno minoris-Spirodeletum polyrhizae W. Koch 1954 em Muller et Görs 1960

Spirodeletum polyrhizae W. Koch 1954

Wolffietum arrhizae Miyawaki et R.Tx. 1960

Wolffio-Lemnetum gibbae Slavnic et Benema 1956

Союз *Lemnion trisulcae* Den Hartog et Segal 1964

Lemnetum trisulcae Soò 1927

Союз *Hydrocharition morsus-ranae* Rubel 1933

Hydrocharito-Stratiotetum aloidis (Van Langend. 1935) Westh. (1942) 1946

Potametea Klika in Klika et Novak 1941

Potametalia W.Koch 1926

Nymphaeion albae Oberd. 1957

Myriophyllo-Nupharetum W.Koch 1926

Potameto-Nupharetum Muller et Görs 1960

Nupharo lutei-Nymphaeetum albae Nowiński 1930

Ceratophyllion demersi Den Hartog et Segal 1964

Ceratophylletum demersi (Soò) Egger 1933

Ceratophylletum submersi Soò 1928

Phragmito-Magnocaricetea Klika in Klika et Novak 1941

Phragmitetalia W.Koch 1926

Phragmition communis W.Koch 1926

Phragmitetum communis (Gams 1927) Schmale 1939



Typho angustifoliae-Phragmitetum australis Tx.
Et Preising 1942

Typhetum angustifoliae Pignatti 1953

Typhetum latifoliae G. Lang 1973

Typhetum angustifoliae-latifoliae (Eggler 1933)
Schmale 1939

Scirpetum lacustris Schmale 1939

Acoretum calami Eggler 1933

Oenanthion aquaticae Hejny 1948 ex Neuhausl. 1959

Butometum umbellati (Konczak 1968) Philippi 1973

Butomo-Sagittarietum sagittifoliae Losev in
Losev et Golub 1988

Sagittaria sagittifolia comm.

Iridetum pseudacori Eggler 1933

Magnocaricion elatae (Br. -Bl. 1925) W.Koch 1926

Caricetum elatae W.Koch 1926

Caricetum gracilis (Almquist 1929) R.Tx. 1937

Caricetum vesicariae Br.-Bl. et Denis 1926

Caricetum rostratae Rubei 1912

Caricetum distichae Jonas 1933

Caricetum ripariae Soó 1928

Caricetum acutiformis Eggler 1933

Nasturtio-Glycerietalia Pignatti 1953 em. Kopecky
in Kopecky et Hejny 1965

Glycerio-Sparganion Br.-Bl. et Sissingh in Boer 1942

Glycerietum maximae Hueck 1931

Phalaridion arundinaceae Kopecky 1961

Phalaroidetum arundinaceae Libbert 1931

Bolboschoenetetea maritimi Vicherek et R.Tx. 1969

Scirpetalia compacti Hejny in Holub et al. 1967

Scirpion maritimi Dahl et Hadac 1941

Bolboschoenetum maritimi (Warm. 1906) R.Tx. 1937

Molinio-Arrhenatheretea R.Tx. 1937

Poo-Agrostietalia vinealis Shelyag, V.Sl.et Sipaylova 1985

Poion angustifoliae Shelyag et V.Sl. 1983

Poetum angustifoliae V.Sl. 1996

Poo angustifoliae-Bromopsetum inermis Mirkin
in Denisova et al.1986

Arrhenatheretalia Pawl.1928

Festucion pratensis Sipaylova, Mirk., Shelyag
et V.Sl. 1985

Festucetum pratensis Soó 1938

Poetum pratensis Stepanovič 1999

Arrhenatherion (Br.-Bl. 1925) W.Koch 1926

Arrhenatheretum elatioris Br.-Bl. ex Scherr.1925

Cynosurion cristati R.Tx. 1947

Anthoxantho-Agrostietum tenuis Sill. 1933 em.
Jurko 1969

Scorzonero-Juncetea gerardii Golub et al. 2001

Scorzonero-Juncetalia gerardii Vicherek 1973

Scorzonero-Juncion gerardii (Wenbg. 1943)

Vicherek 1973

Juncetum gerardii Wenzl. 1934 em V.Sl. et
Shel-Sos. 1984

Festucetea vaginatae Soó 1968 em. Vicherek 1972

Festucetalia vaginatae Soó 1957

Festucion beckeri Vicherek 1972

Centaureo borystheneae-Festucetum beckeri
Vicherek 1972

Festucetum beckeri Ad. Oprea 1998

Festuco-Brometea Br.-Bl. et Tx. 1943

Festucetalia valesiaca Br.-Bl. et R. Tx. 1943.

Fragario viridis-Trifolion montani Korotchenko,
Didukh, 1997

Veronico austriacae-Chamaecytisetum austriaci
Korotchenko, Didukh, 1997

Astragalo-Stipion Knapp 1944

Stipetum pennatae K. Jovanovic 1956

Salicetea purpureae Moor 1958

Salicetalia purpureae Moor 1958

Salicion albae (Soó (1930) 1940) Muller et Görs 1958

Salicetum albae Klika 1955

Salicetum albo-fragilis (Issler 1926) Tx. 1955

Saliceto-Populetum (Tx.) Mejer-Drees 1936

Euphorbio virgultosae-Amorphetum fruticosae
Shevchyk et V.Sl. 1996

Salicion elaeagno-daphnoidis (Moor 1958) Grass
in Mucina et al. 1993

Elaeagnus angustifolia comm.

Robinietea Jurko ex Hadac et Sofron 1980

Chelidonio-Robinietalia Jurko ex Hadac et Sofron 1980

Chelidonio-Robinion Hadac et Sofron 1980

Chelidonio-Robinetum Jurko 1963

**Alnetea glutinosae Br.-Bl. et R.Tx. 1943 em
Muller et Gors 1958**

Alnetalia glutinosae R.Tx. 1937 em Mull. et Görs 1958

Alnion glutinosae (Malc. 1929) Meijere Drees 1936

Carici elongatae-Alnetum Schwickerath 1933

Querco-Fagetea Br.-Bl. et Vlieg. 1937

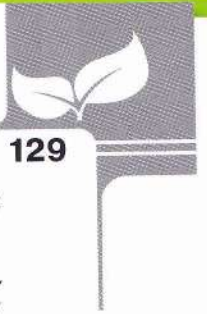
Fagetalia sylvaticae Pawlowski 1928

Carpinion betuli Issler 1931 em. Oberd. 1953



- Stellario-Carpinetum* Oberd. 1957
Quercu roboris-Tilion cordatae Laivinš 1983
Quercu-Tilietum cordatae Laivinš 1983
Alno-Ulmion Br.-Bl. et R. Tx. 1943
Rubo caesii-Alnetum Bajrak 1996
- Quercetalia robori-petraeae Br.-Bl. ex R.Tx. 1943**
Quercetalia robori-petraeae Tx. 1931
Pino-Quercion Medw.-Korn. et al 1959
Quercu roboris-Pinetum J. Mat. 1982
Calamagrostio arundinaceae-Pinetum sylvestri Shevchyk et V. Sl. 1996
Quercion robori-petraeae Br.Bl. 1932
Betulo-Quercetum roboris R.Tx. 1930
- Bidentetalia tripartiti R.Tx., Lohm. et Prsg. 1950**
Bidentetalia tripartiti Br.-Bl. et R.Tx. 1943
Bidentetion tripartiti Nordh. 1940
Bidentetum tripartiti W.Koch 1926
Bidens frondosa comm.
- Polygono-Poetea annuae Rivas-Martinez 1975**
Polygono arenastri-Poetalia annuae Tx. in Géhu et al. 1972
Matricario-Polygonion avicularis Rivaz-Martinez 1965
Lolio-Plantaginetum majoris Beger 1930
Plantagini-Polygonetum avicularis (Knapp 1945) Pass. 1964
Polygonetum avicularis Gams 1927
Poetum annuae Gams 1927
Potentillietum anserinae Rap. 1927 em. Pass. 1964
- Stellarietalia mediae Tx. Et al. in Tx. 1950**
Atriplici-Chenopodietalia albi (Tx. 1937) Nordhagen 1940
Polygono-Chenopodion polyspermi W. Koch 1926 em. Hüppe et Hofmeister 1990
Chenopodietum albi Solm. in Mirk. et al. 1986
Cirsium arvense comm.
Sisymbrietalia officinalis J. Tx. 1961 em. Görs 1966
Sisymbrium officinalis R.Tx., Lohm., Prsg. in R.Tx. 1950 em. Hejny et al. 1979
Chenopodio-Atriplicetum hastatae Br.-Bl. et de Leeuw 1936 em. Weewers. 1940
Cannabietum ruderalis Morariu 1943
Ivaetum xanthiifoliae Fijalk. 1967
Sisymbrietum loeselii Gutte (1969) 1972
Hordeion murini (Br.-Bl. 1931) Br.-Bl. et al. 1936
- Bromus squarrosus* comm.
Brometum tectorum (Koern. 1863) Soó 1925
- Agropyretealia repentis Oberd., Th.Mull. et Görs in Oberd. et al. 1967**
Agropyretealia repentis Oberd., Th. Muller et Görs in Oberd. Et al. 1967
Convolvulo arvensis-Agropyron repentis Görs 1966
Calamagrostidetum epigeios Elias 1978
Agropyretum repentis Felföldy 1942
Convolvulo-Agropyretum repentis Felf. (1942) 1943
Agropyro-Equisetetum arvensis Passarge 1989
Elytrigio repentis-Lycietum barbatii Kostyliov in V.Solomakha et al. 1992
Medicagini lupulinae-Agropyretum repentis Popescu et al. 1980
Cardario-Agropyretum Th. Muller et Görs 1969
Convolvulo-Brometum inermis Elias 1979
- Artemisietalia vulgaris Lohm., Prsg. et R.Tx. in R.Tx. 1950**
Onopordetalia acanthii Br.-Bl. et R.Tx. 1943 em Görs 1966
Arction lappae R.Tx. 1937 em Gutte 1972
Arctietum lappae Felf. 1942
Artemisietum vulgaris (Br.-Bl. 1931) R.Tx. 1942
Artemisietum absinthii Schubert et Mahn. 1959 ex Elias 1982
Dauco-Melilotion albi Görs 1966 em. Elias 1980
Berteroetum incanae Sis. Et Tidem. Ex Siss. 1950
- Galio-Urticetalia Pass. 1962**
Convolvuletalia sepium Tx. 1950 em. Mucina 1993
Convolvulion sepium Tx. 1947 ap. Oberd. 1957
Urtica dioica comm.
Lamio-Chenopodietalia boni-henrici Kopecky 1969
Aegopodion podagrariae Tx. 1967
Urtico-Aegopodietum (R.Tx. 1963) Görs 1968

Отже, рослинність міста Переяслав-Хмельницький та його околиць є надзвичайно багатою та різноманітною і включає напівприродні та природні лісові, чагарникові, степові, лучні, прибережно-водні, водні та рудеральні угруповання; це зумовлено поєднанням на території урбанзони та субурбанзони значних масивів природних, напівприродних й антропогенно-порушених екотопів, порівняно з невеликими розмірами



міста, відсутністю великих промислових об'єктів тощо. На території міста та його околиць відмічені рослинні угруповання за участю *Nymphaea alba*, *Nuphar lutea*, *Wolffia arrhiza*, *Lemna gibba*, *Trapa natans*, *Stipa pennata*, *S. borysthena*, *Astragalus varius* та ін., занесені до „Зеленої книги України”, частина з яких перебуває на межі зникнення і потребує першочергових заходів охорони та збереження.

Література

- Афанасьєв Д.Я. Природні луки УРСР // Рослинність УРСР / Відпов. ред. Г.І. Білик. – К.: Наук. думка, 1968. – 255 с.
- Білик Г.І., Ткаченко В.С., Осичнюк В.В. та ін. Степи, кам'янисті відслонення, піски // Рослинність УРСР / Відпов. ред. А.І. Барбарич. – К.: Наук. думка, 1973. – 428 с.
- Брадїс Є.М., Бачурїна Г.Ф. Болота УРСР // Рослинність УРСР / Відпов. ред. Г.І. Білик. – К.: Наук. думка, 1969. – 242 с.
- Гринь Ф.О., Шеляг-Сосонко Ю.Р., Поварніцин В.О. та ін. Ліси УРСР // Рослинність УРСР / Відпов. ред. Є.М. Брадїс. – К.: Наук. думка, 1971. – 460 с.
- Зеленая книга Украинской ССР. Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под общ. ред. Ю.Р. Шеляга-Сосонко. – К.: Наук. думка, 1987. – 216 с.
- Пачоский И. К. Очерк флоры окрестностей г. Переяславля Полтавской губернии // Зап. Киевск. Общ. Естествоисп. – 1893. – Вып. 1. – С. 63-141.
- Червона книга України. Рослинний світ / Під заг. ред. Ю.Р. Шеляга-Сосонка. – К.: Вид-во „Українська енциклопедія” ім. М.П.Бажана, 1996. – 606 с.



МОХОПОДІБНІ

Мохоподібні Лівобережного Лісостепу, на заході якого розміщене м. Переяслав-Хмельницький, розпочали вивчати ще у другій половині XIX століття. Так, І.Плутенко (1871) для кількох пунктів Сумської, Чернігівської та Полтавської областей наводив 37 видів здебільшого звичайних мохів. Пізніше в околицях Путивля, Сум, Лебедина, Харкова збір бріологічного матеріалу провадив М.О. Алексєнко (1897, 1916). Для цієї території він вказував понад 100 видів. Щоправда, ряд з них є сумнівними, наприклад *Barbula cuneifolia* Brid., *Thuidium tamariscinum* (Hedw.) Br. et Sch., *Amblystegium confervoides* Br. et Sch. Та ін.

Із 1978 р. планомірне дослідження бріофлори Лівобережного Лісостепу розпочала С.В. Гапон. Нею було обстежено понад 150 пунктів і зібрано близько 4,5 тисяч пакетів. У результаті, для цього регіону, з урахуванням літературних даних, було встановлено 230 видів мохоподібних (Гапон, 1997; Байрак та ін., 1998).

Що стосується Переяслава-Хмельницького, то відомостей про його мохи ми не знайшли у наведених вище публікаціях. Отже, спеціальне вивчення бріофлори міста до цього часу не провадилося. Воно було здійснене нами у 2007 р. Крім власної збірки (бл. 50 пакетів), у нашому розпорядженні були ще зразки мохів, зібраних у місті та на його околицях д.б.н. М.М. Федорончуком, к.б.н. М.В. Шеверою і к.б.н. Л.М. Губарь. Автор щиро вдячний цим колегам за допомогу. Весь зібраний матеріал зберігається у фондах бріологічного гербарію Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW).

Всього було встановлено 66 видів мохоподібних: 4 види печіночників і 62 – мохів; причому три види з цього числа (*Aulacomnium androgynum* (Hedw.) Schwägr., *Bryum violaceum* Crundw. et Nyh., *Orthotrichum diaphanum* Schrad. ex Brid.) раніше не наводили для Лівобережного Лісостепу. Цікавими також виявилися знахідки досить рідкісних у регіоні *Dicranum tauricum* Sapiagin, *Brachythecium reflexum* (Starke) Schimp. і *Orthotrichum striatum* Hedw.

За кількістю видів родини мохоподібних дослідженого району розподіляються так: *Bryaceae* і *Brachytheciaceae* – по 7, *Pottiaceae*, *Orthotrichaceae*, *Hypnaceae* – по 6, п'ять видів зареєстровано у *Polytrichaceae*, чотири – у

Dicranaceae; решта 17 родин представлена 1-2 таксонами. Як бачимо, 62% видового багатства бріофітів м. Переяслава зосереджено у перших семи родинях. З них представники *Brachytheciaceae*, *Orthotrichaceae*, *Hypnaceae*, *Polytrichaceae*, *Dicranaceae* приурочені переважно до лісових фітоценозів, тоді як *Bryaceae* і *Pottiaceae* – до порушених екоотопів та лучно-степових угруповань.

Різноманіття місцезростань у м. Переяславі та на його околицях обумовлює і відносне багатство мохоподібних, яке найбільш виражене в лісах. На ґрунті у соснових лісах трапляються *Polytrichum piliferum*, *P. juniperinum*, *Dicranum polysetum*, *Pleurozium schreberi*, *Brachythecium oedipodium*; у пониженнях з березою – *Polytrichum commune*, *Sphagnum fallax*, *Aulacomnium palustre*. На гнилій деревині відмічені *Lophocolea heterophylla*, *Herzogiella seligeri*, *Aulacomnium androgynum*, *Dicranum tauricum*, цікавий мох *Buxbaumia aphylla*. Стовбури берез заселяють *Dicranum montanum*, *D. scoparium*, *Hypnum pallescens*, *Callicladium haldanianum*. Для дубових лісів властивий інший набір видів. На ґрунті тут поширені *Atrichum undulatum*, *Plagiomnium cuspidatum*, *Oxyrrhynchium hians*. Окоренки і стовбури дубів обживають *Plagiothecium laetum*, *Plagiomnium cuspidatum*, *Bryum moravicum*, *Radula complanata*, *Hypnum cupressiforme*, *Platygyrium repens*, види роду *Brachythecium* B.S.G. (*B. salebrosum*, *B. velutinum*, *B. reflexum*). У заплавах вербово-тополевих насаджень на стовбурах дерев характерні *Leskea polycarpa*, *Pylaisia polyantha*, *Amblystegium serpens*, *Orthotrichum pumilum*, *O. speciosum*, *O. obtusifolium*. Оголений ґрунт на березі Трубежа дає притулок *Marchantia polymorpha*, *Funaria hygrometrica*, *Physcomitrium pyriforme*, *Leptobryum pyriforme*, видам роду *Bryum* Hedw. з ризоїдними бульбочками. Наявні, рудеральні місця заростають *Ceratodon purpureus*, *Bryum argenteum*, *B. caespitium*, *Tortula muralis*, *Barbula unguiculata* та інші види.

У наведеному нижче конспекті система мохоподібних та їх латинські назви прийняті головним чином за останніми європейськими зведеннями (Grolle, Long, 2000; Hill et al., 2006). За єдиним зразком тут подано відомості про екологію бріофітів, їх поширення у межах міста, особливості розмноження, діагностичні ознаки тощо.

фото В.М. Вірченка



ГРИМІЯ ПОДУШКОВИДНА -
GRIMMIA PULVINATA



ЛЕСКЕЯ РЯСНОПЛІДНА -
LESKEA POLYCARPA

фото В.М. Вірченка



СИНТРИХІЯ СІЛЬСЬКА -
SYNTRICHIA RURALIS



ОРТОТРИХ ПРЕКРАСНИЙ -
ORTHOTRICHUM SPECIOSUM



ПЛЕВРОЦІЙ ШРЕБЕРА -
PLEUROZIUM SCHREBERI

фото В.М. Вірченка



СФАГН ОМАНЛИВИЙ -
SPHAGNUM FALLAX



ДИКРАН ПІРСЬКИЙ -
DICRANUM MONTANUM



ПЛАТИГІРІЙ ПОВЗУЧИЙ -
PLATYGYRIUM REPENS

фото В.М. Вірченка



ПОЛІТРИХ ЗВИЧАЙНИЙ -
POLYTRICHUM COMMUNE



ГПН КИПАРИСОВИДНИЙ -
HYPNUM CUPRESSIFORME



Divisio **Marchantiophyta** – Відділ
печіночники

Classis **Marchantiopsida** – Клас маршанцієві
печіночники

Ordo Marchantiales – Порядок маршанціальні
Familia Marchantiaceae – Родина маршанцієві

Marchantia polymorpha L. – маршанція
поліморфна.

На вологому ґрунті на березі р. Трубіж,
м-н Підварки. На поверхні слані утворює
кошички з дисковидними виводковими
тільцями. Піонерний вид при заростанні во-
гнищ, порушеного ґрунту.

Classis **Jungermanniopsida** – Клас
юнгерманієві печіночники

Ordo Jungermanniales – Порядок
юнгерманіальні
Familia Geocalyceae – Родина геокаліксові

Lophocolea heterophylla (Schrad.) Dumort. –
лофоколея різнолиста.

На основах стовбурів дерев та мертвій
деревині у хвойних і листяних лісах. Уроч.
Куряче горло, м-н Карань та Комуна.

Familia Radulaceae – Родина раду лові
Radula complanata (L.) Dumort. – радула
сплюснена.

На стовбурах дерев у листяних лісах.
м-н Комуна. Із численними дисковидними
виводковими тільцями по краях листків.

Familia Porellaceae – Родина порелові
Porella platyphylla (L.) Pfeiff. – поре-
ла плосколиста.

На стовбурах верб вздовж р. Трубіж,
м-н Підварки.

Divisio **Bryophyta** – Відділ мохи
Classis **Sphagnopsida** – Клас сфагнові мохи,
сфагни

Ordo Sphagnales – Порядок сфагнальні
Familia Sphagnaceae – Родина сфагнові
Sphagnum fallax (H.Klinggr.) H.Klinggr. –
сфагн обманливий.

Сосновий ліс, у пониженні з березою, м-н
Карань. Разом із *Sphagnum squarrosum* Crome
та *S. fimbriatum* Wils. є піонерним видом при
заростанні сирих пісків борової тераси Дніпра.

Classis **Polytrichopsida** – Клас політрихові
мохи

Ordo Polytrichales – Порядок політрихальні
Familia Polytrichaceae – Родина
політрихові

Atrichum undulatum (Hedw.) P.Beauv. –
атрих хвилястий.

На трухлявому пеньку в сосновому лісі,
м-н Карань.

Polytrichum commune Hedw. – політрих
звичайний.

Сосновий ліс, у пониженні з березою,
м-н Карань. Домінує в сосняках і березняках
довгомохових. Народна назва видів цього
роду “рунянка” або “зозулин льон”.

Polytrichum juniperinum Hedw. –
політрих ялівцевий.

На ґрунті у сухих місцях. Сосновий ліс
на окружній дорозі.

Polytrichum longisetum Sw. ex Brid. –
політрих довгоніжковий.

На ґрунті у сосновому лісі, м-н Карань.

Polytrichum piliferum Hedw. – політрих
волосконосний.

На ґрунті у сухих місцях, сосновий ліс,
м-н Карань.

Classis **Bryopsida** – Клас брієві мохи
Ordo Buxbaumiales – Порядок буксбауміальні
Familia Buxbaumiaceae – Родина буксбаумієві
Buxbaumia aphylla Hedw. – буксбаумія
безлиста.

На трухлявій колоді у сосновому лісі.
Уроч. Куряче горло, м-н Карань. Має ре-
дукований гаметофіт; утворює оригінальні
асиметричні коробочки.

Ordo Funariales – Порядок фунаріальні
Familia Funariaceae – Родина фунарієві
Funaria hygrometrica Hedw. – фунарія
вологомірна.

На вологому ґрунті, м-н Підварки,
річковий порт. Популяції з рясними коробоч-
ками. Піонерний вид при заростанні вогнищ,
порушеного ґрунту.

Physcomitrium pyriforme (Hedw.) Bruch
et Schimp. – фіскомітрий грушовидний.

На вологому ґрунті на березі р. Трубіж,
м-н Підварки. Популяція з рясними коро-
бочками.

Ordo Grimmiales – Порядок гриміальні
Familia Grimmiaceae – Родина гримієві
Grimmia pulvinata (Hedw.) Sm. – гримія
подушковидна.



На старих бетонних конструкціях, завезеному камінні. Окол. Старого міста, м-н Підварки.

Schistidium apocarpum (Hedw.) Bruch et Schimp. – схистидій скритоплодий. На старих бетонних конструкціях. Окол. Старого міста, м-н Підварки.

Ordo Dicranales – Порядок дикранальні
Familia Ditrichaceae – Родина дитрихові

Ceratodon purpureus (Hedw.) Brid. – цератодон пурпуровий.

На ґрунті, дахах будинків, старих бетонних конструкціях. Старе місто, м-н Підварки та Карань, біля річкового порту. Піонерний вид при заростанні вогнищ, порушеного ґрунту.

Familia Dicranaceae – Родина дикранові

Dicranum montanum Hedw. – дикран гірський.

На основі стовбура похилої берези, м-н Підварки, Музей.

Dicranum polysetum Sw. ex anon. – дикран багатоніжковий. На ґрунті в сосновому лісі, уроч. Куряче горло. Співдомінант у сосняках зеленомохових.

Dicranum scorarium Hedw. – дикран мітловидний.

На ґрунті, мертвій деревині, стовбурах дерев у лісах, м-н Підварки та Карань, Музей, уроч. Куряче горло.

Dicranum tauricum Sapjegin. – дикран кримський. На основах стовбурів дерев і мертвій деревині. Музей, уроч. Куряче горло. Розмножується ламкими верхівками листків.

Ordo Pottiales – Порядок потіальні
Familia Pottiaceae – Родина потієві

Barbula unguiculata Hedw. – барбула нігтиковидна.

На гумусі на бетонних конструкціях. Окол. Старого міста.

Didymodon fallax (Hedw.) R.H.Zander – дидимодон обманливий.

На гумусі на бетонних конструкціях. Окол. Старого міста.

Phascum cuspidatum Hedw. – фаск загострений.

На ґрунті в освітлених місцях, м-н Комуна.

Syntrichia ruralis (Hedw.) F.Weber et D.Mohr – синтрихія сільська.

На гумусі, на бетонних конструкціях,

дахдах будинків, рідше на основах стовбурів дерев. Старе місто, Музей.

Tortula muralis Hedw. – тортула мурова. На гумусі, на бетонних конструкціях, завезеному камінні, мурах. Окол. Старого міста, Музей.

Weissia longifolia Mitt. – вайсія довголиста. На ґрунті в освітлених місцях, м-н Комуна.

Ordo Splachnales – Порядок сплахнальні
Familia Meesiaceae – Родина меезієві

Leptobryum pyriforme (Hedw.) Wilson – лептобрії грушовидний.

На вологому ґрунті, на березі р. Трубіж, м-н Підварки. Популяція з рясними коробочками.

Ordo Orthotrichales – Порядок ортотрихальні
Familia Orthotrichaceae – Родина ортотрихові

Orthotrichum affine Schrad. ex Brid. – ортотрих споріднений.

На тополях вздовж алеї, Музей.

Orthotrichum diaphanum Schrad. Ex Brid. – ортотрих прозорий.

На шифері навісу в Музеї, м-н Підварки. Вид легко впізнається за листками, що мають безбарвну пилчасту верхівку. Наводиться вперше для Лівобережного Лісостепу України.

Orthotrichum obtusifolium Brid. – ортотрих туполистий.

На стовбурах верб і тополь, м-н Підварки, район річкового порту, біля "Смерекової хати". Розмножується листородними виводковими тільцями.

Orthotrichum pumilum Sw. – ортотрих карликовий.

На стовбурах листяних дерев. Старе місто, м-н Підварки, Карань, Комуна, річковий порт, уроч. Куряче горло. Популяції з рясними коробочками і виводковими тільцями.

Orthotrichum speciosum Nees. – ортотрих прекрасний.

На стовбурах листяних дерев. м-н Підварки, Карань, Комуна, річковий порт, уроч. Куряче горло.

Orthotrichum striatum Hedw. – ортотрих смугастий.

На стовбурах верб і тополь. Район річкового порту, біля "Смерекової хати".

Ordo Bryales – Порядок бріальні
Familia Bryaceae – Родина брієві

Bryum argenteum Hedw. – брій сріблястий.

На ґрунті, на бетонних конструкціях,



на дахах будинків. Старе місто, Музей. Піонерний вид при заростанні вогнищ, порушеного ґрунту.

Bryum caespiticium Hedw. – брій дернистий.

На ґрунті, на бетонних конструкціях, на дахах будинків. Старе місто, Музей. Піонерний вид при заростанні вогнищ, порушеного ґрунту.

Bryum klinggraeffii Schimp. – брій Клінггреффа.

На вологому ґрунті на березі р. Трубіж, м-н Підварки. Популяція з рясними ризоїдними бульбочками.

Bryum moravicum Podp. – брій моравський.

На стовбурах листяних дерев, м-н Підварки, Комуна. Із рясними пазушними виводковими тільцями.

Bryum rubens Mitt. – брій червонуватий. На ґрунті в дубовому лісі, м-н Комуна. Популяція з ризоїдними та пазушними бульбочками.

Bryum violaceum Crundw. et Nyholm – брій фіолетовий.

На вологому ґрунті, на березі р. Трубіж, м-н Підварки. Утворює дрібні бульбочки з не випуклими стінками на фіолетових або червонуватих ризоїдах. Наводиться вперше для Лівобережного Лісостепу України.

Pohlia nutans (Hedw.) Lindb. – полія поникла.

На ґрунті та мертвій деревині у соснових лісах, уроч. Куряче горло, м-н Карань.

Familia Plagiomniaceae – Родина **плагіомнієві**

Plagiomnium cuspidatum (Hedw.) T.J.Kor. – плагіомній загострений.

На ґрунті та основах стовбурів дерев. Старе місто, м-н Підварки, Комуна.

Familia Aulacomniaceae – Родина **аулакомнієві**

Aulacomnium androgynum (Hedw.) Schwägr. – аулакомній двостатевий.

На трухлявому пеньку у сосновому лісі, м-н Карань. Із еліптичними виводковими тільцями на безлистих пагонах. Наводиться вперше для Лівобережного Лісостепу України.

Aulacomnium palustre (Hedw.) Schwägr. – аулакомній болотний.

На ґрунті і мертвій деревині у сосновому лісі, уроч. Куряче горло, м-н Карань.

Ordo Hypnales – **Порядок** гіпнальні

Familia Amblystegiaceae – Родина **амблістерієві**

Amblystegium serpens (Hedw.) Schimp. – амблістерій повзучий.

На стовбурах дерев і мертвій деревині, м-н Підварки, Карань, Комуна, уроч. Куряче горло.

Amblystegium subtile (Hedw.) Schimp. – амблістерій тонкий.

На стовбурах дерев у листяних лісах, м-н Комуна.

Drepanocladus aduncus (Hedw.) Warnst. – дрепаноклад гачкуватий.

На ґрунті по краю ставочка в Музеї, м-н Підварки.

Leptodictyum riparium (Hedw.) Warnst. – лептодикцій береговий.

На коренях і окоренках верб біля води на березі р. Трубіж, м-н Підварки.

Familia Leskeaceae – Родина **лескеєві**

Leskea polycarpa Hedw. – лескея рясноплідна.

На стовбурах листяних дерев, особливо верб і тополь. Старе місто, м-н Підварки, Комуна, уроч. Куряче горло.

Familia Thuidiaceae – Родина **туїдієві**

Abietinella abietina (Hedw.) M.Fleisch. – абієтинела ялицева.

На ґрунті в освітлених трав'янистих місцях, Музей.

Familia Brachytheciaceae – Родина

брахитецієві

Brachythecium albicans (Hedw.) Schimp. – брахитецій білуватий.

На ґрунті, на асфальті у колишньому піонерському таборі, м-н Підварки.

Brachythecium oedipodium (Mitt.) A.Jaeger. – брахитецій здутоніжковий.

На ґрунті і мертвій деревині в соснових та мішаних лісах. Уроч. Куряче горло, м-н Карань.

Brachythecium reflexum (Starke) Schimp. – брахитецій відігнутий.

На основах стовбурів дубів, м-н Комуна.

Brachythecium rutabulum (Hedw.) Schimp. – брахитецій коцюба.

На ґрунті і мертвій деревині, м-н Підварки, Комуна.

Brachythecium salebrosum (Hoffm. ex F.Weber et D.Mohr) Schimp. – брахитецій шорсткий.



На основах стовбурів дерев і мертвій деревині. уроч. Куряче горло, м-н. Підварки, Карань, Комуна.

Brachythecium velutinum (Hedw.) Schimp. – брахитецій оксамитовий.

На основах стовбурів дерев і мертвій деревині, уроч. Куряче горло, м-н. Підварки, Карань, Комуна.

Oxyrrhynchium hians (Hedw.) Loeske – оксиринхій зяючий.

На ґрунті в дубовому лісі, м-н. Комуна.

Familia **Hypnaceae** – Родина гіпнові

Callicladium haldanianum (Grev.) H. A. Crum – калікладій Гальдоні.

На мертвій деревині та основах стовбурів дерев, м-н. Підварки, Комуна.

Calliergonella cuspidata (Hedw.) Loeske – калієргонела загострена.

На ґрунті, на березі ставочка в Музеї, м-н. Підварки.

Hypnum cupressiforme Hedw. – гіпн кипарисовидний.

На стовбурах листяних дерев, уроч. Куряче горло, м-н. Підварки, Комуна, ліс поблизу річкового порту.

Hypnum pallescens (Hedw.) P.Beauv. – гіпн блідуватий.

На стовбурах листяних дерев, уроч. Куряче горло, м-н. Підварки, Карань, Комуна.

Platygyrium repens (Brid.) Schimp. – платигірій повзучий.

На стовбурах листяних дерев, особливо дубів, м-н. Підварки, Комуна. Вегетативне розмноження виводковими гілочками, що знаходяться в пазухах верхніх листків.

Pylaisia polyantha (Hedw.) Schimp. – пілезія багатоквіта. На стовбурах листяних дерев, м-н. Підварки, Карань, Комуна, ліс поблизу річкового порту, уроч. Куряче горло.

Familia **Hylocomiaceae** – Родина гілокомієві

Pleurozium schreberi (Willd. Ex Brid.) Mitt. – плевроцій Шребера.

На ґрунті в соснових лісах, уроч. Куряче горло, м-н Карань, ліс на окружній дорозі. Співдомінант у сосняках зеленомохових.

Familia **Plagiotheciaceae** – Родина плагіотецієві

Herzogiella seligeri (Brid.) Z.Iwats. – герцогієла Селігера.

На мертвій деревині і окоренках дерев, уроч. Куряче горло.

Plagiothecium laetum Schimp. – плагіотецій яскравий.

На стовбурах листяних дерев, уроч. Куряче горло.

Familia **Anomodontaceae** – Родина аномодонтові

Anomodon viticulosus (Hedw.) Hook. et Taylor – аномодон вусатий.

На стовбурі осики в дубовому лісі, м-н. Комуна.

Література

Алексенко М.А. Лиственные мхи (Musci frondosi) северной части Харьковской губернии и смежных уездов Курской губернии // Труды О-ва испытат. природы при Харьк. ун-те. – 1897. – Т. 31. – С. 3-23.

Алексенко М.А. Мхи // По окрестностям Харькова. – Харьков: Изд-во Студенческого кружка натуралистов, 1916. – С. 33-40.

Байрак О.М., Гапон С.В., Леванець А.А. Безсудинні рослини Лівобережного Лісостепу України (ґрунтові водорості, лишайники, мохоподібні). – Полтава: Верстка, 1998. – 160 с.

Гапон С.В. Конспект бріофлори Лівобережного Лісостепу України. Полтав. держ. пед. ін-т. – Полтава, 1997. – 37 с. – Деп. в ДНТБ Укр. 04.01.98, N2. – Ук98.

Плутенко И. Материалы для флоры мхов и лишайев Полтавской губернии // Зап. Киев. о-ва естествоиспыт. – 1871. – Т. 2, вып. 2. – С. 163-175.

Grolle R., Long D.G. An annotated checklist of the Hepaticae and Anthocerotae of Europe and Macaronesia // Journ. of Bryology. – 2000. – V. 22. – P. 103-140.

Hill M.O., Bell N., Bruggeman-Nannenga M.A. et al. An annotated checklist of the mosses of Europe and Macaronesia // Journ. of Bryology. – 2006. – V. 28. – P. 198-267

ЛИШАЙНИКИ



Стійкий до атмосферного забруднення (токситолерантний)
листуватий лишайник ФЕОФІСЦІЯ ОКРУГЛА - *PHAEOPHYSCIA ORBICULARIS*



Індикатор старих лісів – листуватий лишайник
ЛОБАРІЯ ШИРОКА - *LOBARIA AMPLISSIMA*

фото С.Я. Кондратюка



Чутливий до атмосферного забруднення кушистий лишайник
АНАПТИХІЯ ВІЙЧАСТА - ANARTYCHIA CILIARIS



Середньочутливий до атмосферного забруднення
листуватий лишайник ГУПОГІМНІЯ ЗДУТА - HYROGYMNA PHYSODES

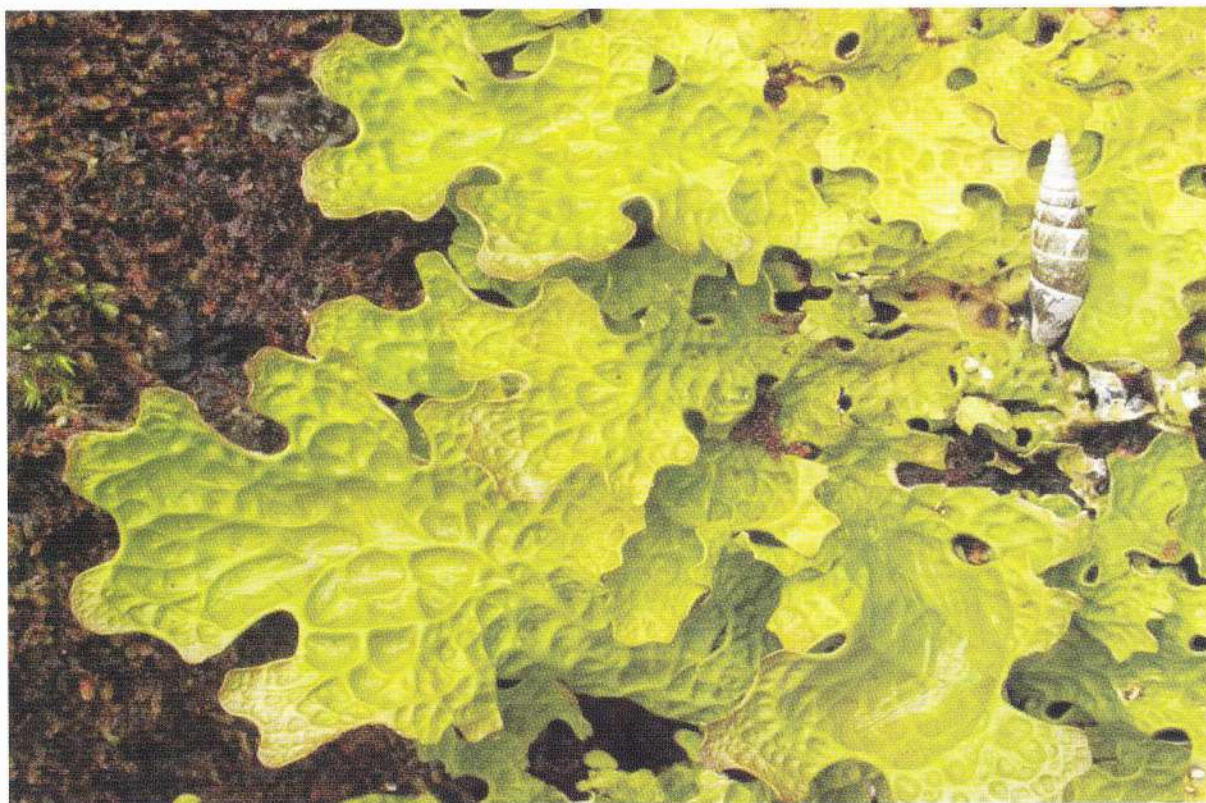


Високочутливий до атмосферного забруднення куцистий лишайник
УСНЕЯ НАЙДОВША –
USNEA LONGISSIMA

фото С.Я. Кондратюка



Стійкий до атмосферного забруднення (токситолерантний)
листуватий лишайник ФІСЦІЯ ЗІРЧАСТА - *PHYSICIA STELLARIS*



Індикатор старих лісів - листуватий лишайник
ЛОБАРІЯ ЛЕГЕНЕВОПОДІБНА - *LOBARIA PULMONARIA*



Лишайники – симбіотичні асоціації гриба (мікобінта) з однією чи декількома водоростями (фотобіонтом/ами), що утворюють специфічні структури та самі себе підтримують. Мікобіонт – грибний компонент лишайникової асоціації. У переважній більшості лишайникових асоціацій представлений сумчастими грибами (відділ аскоміцетових грибів – Ascomycota). Лише у 2% від загальної кількості лишайників мікобіонтом є представники відділу базидіальних грибів (Basidiomycota). Фотобіонт – водоростевий компонент лишайникової асоціації. Найчастіше представлений водоростями родів трібуксія (*Trebouxia*), трентеполія (*Trentepohlia*) та носток (*Nostoc*). Зелені водорості роду трібуксія зустрічаються переважно в лишайникових асоціаціях, а роду трентеполія досить часто трапляються як вільно зростаючі на різних субстратах, так і в лишайникових асоціаціях. Синьозелені водорості роду носток (*Nostoc*) частіше зростають у вільному стані (на ґрунті чи інших субстратах), також входять до складу невеликої групи лишайникових асоціацій.

Лишайники є об'єктом досліджень окремої науки ліхенології, що була заснована Е. Ахаріусом на початку XIX століття. Подвійну (або дуалістичну) природу лишайників, тобто те явище, що лишайники є асоціацією гриба та фотобіонта, було відкрито С. Швенденером у 1869 році. Місце лишайників у системі грибів стало загальноновизнаним в 1980-ті роки.

Всебічні дослідження флори лишайників України пов'язані з ім'ям професора А.М. Окснера (1898-1973), всесвітньо відомого фахівця з таксономії лишайників, засновника історичної географії лишайників, одного з засновників ліхеноценології. А.М. Окснер також є фундатором ліхенологічного гербарію Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, що є найбільшою колекцією гербарних зразків в Україні.

Найрясніше лишайники представлені у тундровій зоні та в альпійському поясі гір. У даних екосистемах лишайники виступають основним кормом для тварин (оленів). У природі

лишайники відіграють велику роль як піонери заселення субстратів, тобто вони оселяються на кам'янистих поверхнях та на інших субстратах, бідних на поживні речовини, де інші рослини не можуть зростати. Лишайники здавна використовувались у медицині, а також у виробництві барвників, парфумів тощо.

Найвідомішим є використання лишайників як індикаторів стану навколишнього середовища, яке має 150-літню історію. Оцінка стану атмосферного повітря в Україні за допомогою лишайників проведена у великих містах Київ, Львів, Харків, Київ, середніх та малих – Луцьк, Івано-Франківськ, Рівне, Тернопіль, Чернігів, Кременчук тощо, а також на територіях, що прилягають до промислових об'єктів Івано-Франківської області.

Епіфітні види (ті, що зростають на корі дерев) куцистих лишайників родів рамаліна (*Ramalina*), уснея (*Usnea*), бріорія (*Bryoria*), евернія (*Evernia*), псеудевернія (*Pseudevernia*), анаптіхія (*Anaptychia*), є визнаними високочутливими індикаторами кислотного забруднення повітря. До цієї ж групи належать також середньо чутливі до атмосферного забруднення листуваті лишайники (*Parmelia sulcata*, *Hypogymnia physodes*) (див. кольорову вклейку). На відміну від вказаної групи куцистих та листових лишайників є група накипних видів, дуже стійких до кислотних забрудників атмосфери. Прикладом таких видів є *Lecanora conizaeoides* та *Scoliciosporum chlorococcum*.

Окрему групу складають так звані „індикатори пилового забруднення”, тобто лишайники, що особливо рясно представлені в місцях інтенсивного запилення.

Група видів лишайників „індикаторів старих лісів” („індикаторів пралісів”) у своєму поширенні пов'язана з непорушеними лісовими масивами. Ступінь непорушеності лісових ценозів визначається за індексами екологічної цілісності лісів, зокрема за часткою видів – індикаторів старих лісів даного регіону, що були виявлені в межах конкретного лісового масиву. Для України



запропоновано східнокарпатський індекс екологічної цілісності, що базується на 111 індикаторних видах лишайників. З метою індикації пралісів широко використовуються лишайникові угруповання за участю лобарії легеневоподібної (*Lobaria pulmonaria*) (див. кольовору вклейку), яку легко впізнають працівники лісу, учні, вчителі (не фахівці).

Лишайники, що мають багаторічну слань, добре накопичують важкі метали та радіонуклеотиди. А тому їх використовують як модельні об'єкти в геохімічній індикації та в ході радіоекологічних досліджень.

Лишайники Переяславщини до останнього часу залишались не вивченими, незважаючи на те, що ліхенофлора Лівобережного Лісостепу спеціально вивчалась О.М. Байрак у 1980-х і в цілому для даного регіону відомо понад 237 видів лишайників (Байрак та ін., 1998).

За літературними відомостями для Переяслав-Хмельниччини було відомо лише чотири види лишайників (що у наведеному конспекті відмічені *), зокрема: *Cladonia foliacea*, *Cetraria ericetorum*, *Flavoparmelia caperata* and *Candelaria concolor* (Окснер 1968, 1993). Однак слід наголосити, що всі вказані види наводились для околиць Переяслав-Хмельницького, а не для самого міста.

Матеріали для даного дослідження були зібрані д.б.н. М. М. Федорончуком, к.б.н. М. В. Шеверою та к.б.н. В. М. Вірченком і люб'язно передані до ліхенологічного гербарію Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України. Автори висловлюють щире вдячність вказаним колегам за допомогу.

У цілому виявлено 24 види лишайників, що зростають у межах території міста Переяслав-Хмельницький. Враховуючи попередні літературні відомості, в цілому для Переяслав-Хмельниччини відомо 28 видів лишайників, що наводяться нижче. Серед виявлених лишайників представлені різні екологічні групи, хоча переважають епіфітні лишайники, тобто ті, що зростають на корі дерев (близько 20 видів). На ґрунті та на рослинних рештках зареєстровано три види роду *Cladonia*, на кам'янистому субстраті у Переяслав-Хмельницькому виявлені *Caloplaca decipiens*, а також види родів *Phaeophyscia* та *Physconia*.

У наведеному нижче конспекті система лишайників та їх латинські назви прийняті за останнім (другим) зведенням лишайників, ліхенофільних та споріднених грибів (Кондратюк et al. 1998). Для кожного виду наводиться латинська та українська назва, відомості про екологію та місцезнаходження, перелік яких наведений у таблиці 1.

Таблиця № 1

Номер	Місцезнаходження	Субстрат	Дата	Колектор
1	Київська обл., Переяслав-Хмельницький р-н, окоп. с. Жовтнєве, уроч. «Діброва»	дуб, мішаний ліс	20.06.2007	Федорончук М. М.
2	Київська обл., Переяслав-Хмельницький р-н, окоп. с. Жовтнєве, уроч. «Діброва»	дуб, мішаний ліс	20.06.2007	Федорончук М. М.
3	Київська обл., Переяслав-Хмельницький р-н, окоп. с. Жовтнєве, уроч. «Діброва»	дуб, мішаний ліс	20.06.2007	Федорончук М. М.
4	м. Переяслав-Хмельницький			Шевера М. В.
5	м. Переяслав-Хмельницький	на вербі	20.06.2007	Вірченко В. М.
6	м. Переяслав-Хмельницький, біля входу в музей архітектури	на камені	17.06.2007	Шевера М. В.
7	м. Переяслав-Хмельницький, біля входу в музей архітектури	на тополі	17.06.2007	Шевера М. В.
8	м. Переяслав-Хмельницький, вул. Тараса Шевченка	на ясені	18.06.2007	Вірченко В. М.
9	м. Переяслав-Хмельницький, вул. Тараса Шевченка, 38	на липа	червень 2007 р.	Вірченко В. М.
10	м. Переяслав-Хмельницький, двір Святотроїцької церкви, вул. Гімназійна, 1	дерев'яна лава	18.06.2007	Шевера М. В.
11	м. Переяслав-Хмельницький, двір Святотроїцької церкви, вул. Гімназійна, 1	на дровах	18.06.2007	Шевера М. В.
12	м. Переяслав-Хмельницький, музей архітектури	на горобині	20.06.2007	Вірченко В. М.
13	м. Переяслав-Хмельницький, музей архітектури	на клені	20.06.2007	Вірченко В. М.
14	м. Переяслав-Хмельницький, музей архітектури	на поваленому дереві	17.06.2007	Шевера М.
15	м. Переяслав-Хмельницький, піски біля озера	на березі	18.06.2007	Шевера М.
16	м. Переяслав-Хмельницький, піски біля озера (Смерекова хата)	на сосні	17.06.2007	Шевера М.
17	м. Переяслав-Хмельницький, м-н. Комуна, дубовий ліс	на осиці	19.06.2007	Вірченко В. М.
18	м. Переяслав-Хмельницький, цвинтар	на гранітних хрестах (1906 р.)	18.06.2007	Вірченко В. М.
19	м. Переяслав-Хмельницький, біля музею архітектури	на лоху вузьколистому	17.06.2007	Шевера М. В.
20	м. Переяслав-Хмельницький, м-н. Підварки	на зрубаному дереві (тополі)	17.06.2007	Шевера М. В.



Ordo Lecanorales – порядок Леканорові
Familia Candelariaceae – родина Канделярієві

**Candelaria concolor* (Dicks.) Stein – канделярія однобарвна

Переяслав-Хмельницький р-н, хут. Чубуки біля с. Андруші, невеликий мішаний ліс (Окснер)

Candelariella vitellina (Hoffm.) Mull. Arg. – канделярієла жовтково-жовта

Локалітет № 10

Familia Cladoniaceae – родина кладонієві

**Cladonia foliacea* (Huds.) Willd. – кладонія листувата

Переяслав-Хмельницький р-н, хут. Чубуки біля с. Андруші, невеликий мішаний ліс (Окснер, 1968)

Cladonia macilenta ssp. *macilenta* Hoffm. – кладонія худа

Локалітет № 1

Cladonia furcata ssp. *subrangiformis* (Sandst.) Abbayes – кладонія вилчаста

Familia Lecanoraceae – родина Леканорові

Lecanora hagenii (Ach.) Ach. – леканора Хагена

Локалітети № 10, 16

Scoliosporum chlorococcum (Graewe ex Stenh.) Vězda – сколіціоспорум зеленозернистий

Локалітет № 16

Familia Lecideaceae – родина Лецидееві

Hypocenomyce scalaris (Ach. Ex Lilj.) M. Choisy – гіпоценоміце ступінчастий

Локалітет № 1

Familia Parmeliaceae – родина Пармелієві

Evernia prunastri (L.) Ach. – евернія сливова

Локалітети № 1-3, 12

Hypogymnia physodes (L.) Nyl. – гіпогімнія здута

Локалітети № 1, 12, 15, 16

Hypogymnia tubulosa (Schaer.) Hav. – гіпогімнія трубчаста

Локалітет № 15

Parmelia sulcata Taylor – пармелія рискувата

Локалітети № 1-3, 12, 16

Pleurosticta acetabulum (Neck.) Elix & Lumbsch. – плевростікта блюдцевидна

Локалітет № 5

**Cetraria ericetorum* Oriz – цетрарія вересова

Переяслав-Хмельницький р-н, с. Клярівка; на закріплених пісках між с. Андруші та х. Столпня (Окснер).

**Flavoparmelia caperata* (L.) Hale – флавопармелія козяча

Переяслав-Хмельницький р-н, окол. м. Переяслав-Хмельницький, с. Андруші (Окснер, 1993).

Familia Physciaceae – родина Фісцієві

Amandinea punctata (Hoffm.) Coppins & Scheid. – амандінея крапчата

Локалітети № 3, 16

Phaeophyscia nigricans (Flörke) Moberg – феофісція чорнувата

Локалітети № 9

Phaeophyscia orbicularis (Neck.) Moberg – феофісція округла

Локалітети № 5, 6, 9, 13, 17, 20

Physcia adscendens (Fr.) H. Olivier – фісція припіднята

Локалітети № 2, 5, 13, 15, 19

Physcia stellaris (L.) Nyl. – фісція зірчаста

Локалітет № 5

Physcia tenella (Scop.) DC. – фісція ніжна

Локалітети № 1, 3, 9, 13, 20

Physconia enteroxantha (Nyl.) Poelt – фісконія внутрішньоожовтувата

Локалітет № 13

Physconia grisea (Lam.) Poelt – фісконія сіра

Локалітет № 8

Ordo Teloschistales – порядок Телосхістові

Familia Teloschistaceae – родина Телосхістові

Caloplaca decipiens (Arnold) Blomb. & Forsell – калоплака обманлива

Локалітет № 6

Caloplaca holocarpa (Hoffm. ex Ach.) A.E. Wade – калоплака цільноплідна

Локалітет № 5

Xanthoria fallax (Hepp) Arnold – ксанторія обманлива

Локалітет № 8

Xanthoria parietina (L.) Th. Fr. – ксанторія настінна

Локалітети № 5-9, 13-15, 17, 20

Xanthoria polycarpa (Hoffm.) Th. Fr. ex Rieber – ксанторія багатоплідна

Локалітет № 16

Література

Байрак О. М., Гапон С. В., Леванець А. А. Безсудинні рослини Лівобережного Лісостепу України (грунтові водорості, лишайники, мохоподібні). – Полтава: Верстка, 1998. – 160 с.

Еленкин А. А. Лишайники как объект педагогики и научного исследования. – Петербург, 1922. – 127 с.

Кондратюк С. Я. Лишайники в системі живих організмів // Біологія і хімія в школі, 1999. N1, с. 10-13.

Кондратюк С. Я. Лишайники як індикатори стану довкілля // Біологія і хімія в школі, 1999. N1, с. 12-13.

Кондратюк С. Я. Альфред Окснер // Біологія і хімія в школі, 2000, 3:45-48.

Кондратюк С. Я., Мартиненко В. Г. Ліхеноіндикація (посібник). – Київ-Кіровоград: ТОВ „КОД”, 2006. – 260 с.

Кондратюк С. Я. Індикація стану навколишнього середовища України за допомогою лишайників. – Київ: Наук. думка, 2008. – 335 с.

Окснер А. М. Визначник лишайників України. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1937. – 340 с.

Окснер А. М. Флора лишайників України в двох томах. Том 1. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – 494 с.

Окснер А. М. Флоралишайників України в двох томах. Том 2, вип. 1. – Київ: Наук. думка, 1968. – 500 с.

Окснер А. М. Флоралишайників України в двох томах. Том 2, вип. 2. – Київ: Наук. думка, 1993. – 541 с.

Окснер А. Н. Определитель лишайников СССР. Вып. 2. Морфология, систематика и географическое распределение. – Ленинград: Наука, 1974. – 284 с.

Kondratyuk S. Ya. Prof. Dr. A. M. Oxner (22.02.1898-20.11.1973). On occasion of 100-years anniversary of the birthday - Kiev: Phytosociocentre, 1998. – 64 p.

Kondratyuk S. & Coppins B. (eds.) *Lobarion* lichens as indicators of the primeval forests of the Eastern Carpathians (Darwin International Workshop, 25-30 May 1998, Kostrino, Ukraine) – Kostrino, 1998. – p. 1-192.

Kondratyuk S. Ya., Khodosovtsev A. Ye. & Zelenko S. D. The Second Checklist of Lichen Forming, Lichenicolous and Allied Fungi of Ukraine. – Kiev: Phytosociocentre, 1998. – 180 p.

ВОДРОСТІ

Відомості щодо різноманіття водоростей водойм м. Переяслава-Хмельницького та його околиць надзвичайно обмежені. Перші альгофлористичні вказівки відносяться до кінця XIX століття та належать відомому ботаніку М. Алексенко (1890-1891, 1892-1893). Проте склад водоростей, відзначений в його роботах нараховує лише 11 видів із двох відділів – зелених та жовтозелених водоростей. Подальші дослідження були малочисельними і значних доповнень до різноманіття водоростей водойм міста не внесли (Мошкова, 1979). Загалом за літературними даними для м. Переяслав-Хмельницький відомо лише 13 видів водоростей.

Наведені попередні результати оригінальних досліджень видового багатства водоростей водойм міста та його околиць засвідчують його значне різноманіття, що нараховує 146 видів, представлених 152 внутрішньовидовими таксонами з 7 відділів: ціанопрокаріоти, евгленові, жовтозелені, діатомові, динофітові, зелені та стрептофітові водорості. Нижче подаємо конспект виявлених видів водоростей в м. Переяслав-Хмельницький та його околицях.

У роботі використана таксономічна система водоростей, прийнята в „Algae of Ukraine ...” (2006). Для кожного виду наводиться його місцезнаходження, екологічне угруповання та частота трапляння за шкалою К. Стармаха (1955).

Divisio CYANOPROCARYOTA – відділ

Ціанопрокаріоти

Classis CYANOPHYCEAE Sachs – клас

Ціанофіцієві

Ordo **CHROOCOCCALES** Komárek et Anagn. – порядок Хроококальні

Familia **MERISMOPEDIACEAE** Elenkin – родина Мерисмопедієві

Subfamilia **MERISMOPEDIOIDEAE** – підродина Мерисмопедієві

Merismopedia marssonii Lemmerm. – мерисмопедія Марсона. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, серед вищих водних рослин, дуже рідко-поодинокі.

Merismopedia punctata Meyen – мерисмопедія точкова; р. Трубіж, копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Merismopedia tenuissima Lemmerm. – мерисмопедія найтонша р. Трубіж, планктон, серед вищих водних рослин, дуже рідко.

Subfamilia **GOMPHOSPHERIOIDEAE** (Elenkin) Komárek et Hindák – підродина Гомфосферієві

Coelomorion pusillum (Goor) Komárek – целоморіон малесенький; р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Snowella lacustris (Chodat) Komárek et Hindák – сноуела озерна. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Familia **MICROCYSTACEAE** Elenkin – родина Мікроцистисові

Microcystis aeruginosa Kütz. emend. Elenkin – мікроцистис синювато-зелений. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Microcystis wessenbergii Komárek in Kondrat. – мікроцистис Везенберга; р. Альта, копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Classis **HORMOGONIOPHYCEAE** Starmach – клас Гормогонієві

Ordo **OSCILLATORIALES** Elenkin – порядок Осцилаторіальні

Familia **OSCILLATORIACEAE** (Kirchn.) Elenkin s. str. – родина Осцилаторієві

Oscillatoria acutissima Kuff. – осцилаторія найгостріша; р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Phormidium retzii (C. Agardh) Gom. – формідій Ретца. Копанка в заплаві р. Трубіж, Канівське водосховище, обростання дамби, мало-досить багато.

Ordo **NOSTOCALES** (Borzi) Geitler – порядок Ностокальні

Familia **NOSTOCACEAE** Elenkin – родина Ностокові

Nostoc paludosum (Kütz.) Elenkin – носток болотний. Заплавна водойма р. Трубіж, епіфітон, дуже рідко.

Familia **ANABAENACEAE** Elenkin – родина Анабеніві

Anabaenopsis elenkinii V. Mill. – анабеносис Єленкіна. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, збудник «цвітіння» води.

Familia **APHANIZOMENONACEAE** Morr. –
родина Афанізоменонови

Aphanizomenon isatchenkoi (Ussatsch.)
Proshk.-Lavr. – афанізоменон Ісаченка. Копанка
в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Divisio **EUGLENOPHYTA** – відділ
ЕВГЛЕНОФІТОВІ ВОДРОСТІ

Classis **EUGLENOPHYCEAE** – клас

Евгленофіцієві

Ordo **EUGLENALES** Bütschli – порядок

Евгленальні

Familia **EUGLENACEAE** G.A. Klebs – родина
Евгленові

Euglena acus Ehrenb. – евглена голчаста;
р. Альта, заплавна водойма р. Трубіж, планктон,
серед нитчастих розростань, поодинокі-мало.

Euglena caudata Hübner – евглена хвоста-
та. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон,
поодинокі-мало.

Euglena gracilis G.A. Klebs – евглена
граціозна; р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Euglena oxyuris Schmarida – евглена
гострицевидна. Заплавна водойма р. Трубіж,
серед нитчастих розростань, дуже рідко.

Euglena proxima Dang. – евглена близька;
р. Альта, планктон, дуже рідко.

Euglena spirogyra Ehrenb. – евглена
спірогірна; р. Трубіж, серед вищих водних
рослин, дуже рідко.

Euglena texta (Duj.) Hübner – евглена
зіткана; р. Трубіж, р. Альта, планктон, серед
нитчастих розростань, дуже рідко.

Euglena tripteris (Duj.) Klebs – евглена
трикрила; р. Трубіж, серед вищих водних
рослин, дуже рідко.

Lepocinclis fusiformis (Carter) Lem-
merm. – лепоцинкліс веретеновидний; р. Альта,
планктон, дуже рідко.

Lepocinclis globula Perty – лепоцинкліс
кульковий. Заплавна водойма р. Трубіж, серед
вищих водних рослин, дуже рідко.

Lepocinclis ovum (Ehrenb.) Lemmerm. –
лепоцинкліс яйцевидний; р. Альта, серед
нитчастих розростань, дуже рідко.

Phacus alatus G.A. Klebs – факус крила-
тий; р. Альта, планктон, поодинокі.

Phacus caudatus Hübner – факус хвоста-
тий; р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Phacus curvicauda Svirenko – факус
кривохвостий; р. Альта, серед нитчастих роз-
ростань, дуже рідко.

Phacus orbicularis Hübner – факус
круглий. Заплавна водойма р. Трубіж, серед
нитчастих розростань, дуже рідко.

Phacus pleuronectes (Ehrenb.) Duj. –
факус камбаловидний; р. Альта, серед
нитчастих розростань, дуже рідко.

Phacus rudicula (Playf.) Pochm. – факус
грубуватий; р. Альта, серед нитчастих роз-
ростань, дуже рідко.

Trachelomonas hispida (Perty) F. Stein-
emend. Deflandre – трахеломонас дрібно-
щетинистий; р. Трубіж, р. Альта, планктон,
поодинокі.

Trachelomonas volvocina Ehrenb. var. **vol-
vocina** – трахеломонас вольвоксів; р. Трубіж,
р. Альта, планктон, дуже рідко-поодинокі.

Trachelomonas volvocina var. **subglo-
bosa** Lemmerm. – трахеломонас вольвоксовий
різновидність майже сферична; р. Альта,
планктон, дуже рідко.

Familia **MENOIDIACEAE** – родина
Меноїдієві

Menoidium pellucidum Perty – меноїдій
прозорий. Заплавна водойма р. Трубіж, серед
вищих водних рослин, досить багато.

Divisio **XANTHOPHYTA** – відділ
ЖОВТОЗЕЛЕНІ ВОДРОСТІ

Classis **XANTHOPHYCEAE** P. Allorge
sensu H. Ettl – клас Ксантофіцієві

Ordo **MISCHOCOCCALES** Bourr. sensu
Dogadina – порядок Місхококальні

Familia **PLEUROCHLORIDACEAE** Pascher
sensu Matv. et Dogadina – родина Плеврохлорові

Goniochloris fallax Fott – гоніохлорис
омантивий; р. Альта, планктон, поодинокі.

Goniochloris irregularis Pascher – гоніо-
хлорис неправильний; р. Альта, планктон,
поодинокі.

Goniochloris smithii (Bourr.) Fott in Fott et
Komárek (= *Pseudostaurastrum smithii* Bourr., *Tetra-
edron trigonum* (Nägeli) Hansg. sensu G.M. Smith,
Tetraplektron smithii (Bourr.) Bourr.) – гоніохлорис
Сміца; р. Альта, планктон, поодинокі.

Isthmochloron simplex Dogadina et
Sverdlov – істмохлорон простий. Копанка в
заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.



Tetraedriella spinigera Skuja –
тетраедріела шипувата; р. Альта, планктон,
поодинокі.

Ordo **OPHIOCYTTIALES** Dogadina – порядок
Офіоцитальні

Familia **OPHIOCYTIACEAE** Bourr. sensu
Dogadina – родина Офіоцитієві
Ophiocytium capitatum Wolle –
офіоцитій головчастий; р. Альта, планктон,
дуже рідко.

Ordo **TRIBONEMATALES** Pascher sensu Do-
gadina – порядок Трибонематальні

Familia **TRIBONEMATACEAE** Pascher sensu
Dogadina – родина Трибонемові
Tribonema vulgare Pascher – трибонема
звичайна; р. Альта, планктон, поодинокі.

Ordo **VAUCHERIALES** Bohlin – порядок
Вошеріальні

Familia **VAUCHERIACEAE** Dumort. – родина
Вошерієві

Vaucheria sessilis (Vaucher) DC. in Lam.
et DC. – вошерія сидяча. Заплавні водойми,
бентос (Алексенко, 1892-93).

Divisio **BACILLARIOPHYTA** – відділ
ДІАТОМОВІ ВОДРОСТІ

Classis **COSCINODISCOPHYCEAE** Ro-
und et R.M. Crawford in Round, Crawford et
Mann – клас Косцинодискофіцієві

Subclassis **TALASSIOSIROPHYCIDAE** Round
et R.M. Crawford in Round, Crawford et Mann –
підклас Талас і озирофіцидові

Ordo **THALASSIOSIRALES** Glezer et I.V. Ma-
karova – порядок Талас і озиріві

Familia **STEPHANODISCACEAE** I.V. Ma-
karova in Glezer et I.V. Makarova – родина
Стефанодискусіві

Stephanodiscus hantzschii Grunow in
Cleve et Grunow – стефанодискус Гантцша;
р. Труб'їж, планктон, поодинокі.

Cyclotella meneghiniana Kütz. –
циклотела Менегіні; р. Труб'їж, р. Альта,
планктон, епіфітон, серед вищих водних
рослин, мало-досить багато.

Cyclotella ocellata Pant. – циклотела
вічківата; р. Труб'їж, планктон, поодинокі.

Subclassis **COSCINODISCOPHYCIDAE**
Round et R.M. Crawford in Round, Crawford et
Mann – підклас Косцинодискофіцидові

Ordo **MELOSIRALES** Gles. – порядок
Мелозіральні

Familia **MELOSIRACEAE** Kütz. – родина
Мелозірові

Melosira varians C. Agardh – мелозіра
мінлива; р. Труб'їж, р. Альта, Канівське во-
досховище, планктон, серед вищих водних рос-
лин, обростання дамби, дуже рідко-поодинокі.

Ordo **AULACOSEIRALES** V.A. Nikola-
jev ex Moiss. et I.V. Makarova – порядок

Аулакозіральні

Familia **AULACOSEIRACEAE** Moiss. – родина
Аулакозірові

Aulacoseira alpigena (Grunow) Krammer
(= *Melosira distans* (Ehrenb.) Kütz. var. *alpigena*
Grunow in Van Heurck, *M. distans* (Ehrenb.) Kütz.
var. *helvetica* Hust., *M. distans* (Ehrenb.) Kütz.
var. *alpigena* (Grunow) Grunow in Van Heurck,
Aulacoseira distans (Ehrenb.) Kütz. var. *alpigena*
(Grunow) Simonsen) – аулакозіра альпійська;
р. Труб'їж, планктон, поодинокі.

Aulacoseira granulata (Ehrenb.) Simonsen
(= *Melosira granulata* (Ehrenb.) Ralfs, *M. granulata*
var. *angustissima* (Ehrenb.) O. Müll.) – аулакозіра
зерниста; р. Альта, планктон, серед нитчастих
розростань, дуже рідко-поодинокі.

Classis **FRAGILARIOPHYCEAE** – клас
Фрагіляріофіцієві

Subclassis **FRAGILARIOPHYCIDAE** – підклас
Фрагіляріофіцидові

Ordo **FRAGILARIALES** Silva – порядок
Фрагіляріальні

Familia **FRAGILARIACEAE** (Kütz.) D.T. –
родина Фрагілярієві

Diatoma vulgare Bory – діатома звичай-
на; Канівське водосховище, епіфітон, багато.

Synedra acus Kütz. – синедра голчаста;
р. Альта, планктон, дуже рідко.

Synedra ulna (Nitzsch) Ehrenb. – синедра
ліктьова; р. Труб'їж, р. Альта, заплавна водой-
ма, р. Труб'їж, планктон, епіфітон, серед вищих
водних рослин, дуже рідко-мало.



Classis **BACILLARIOPHYCEAE** – клас

Бациляріофіцієві

Subclassis **BACILLARIOPHYCIDAE** – підклас

Бациляріофіцидові

Ordo **CYMBELLALES** D.G.Mann – порядок

Цимбелальні

Familia **RHOICOSPHENIACEAE** Chen et Zhu –

родина Ройкосфенієві

Rhoicosphenia abbreviata (C. Agardh)

Lange-Bert. – ройкосфенія укорочена; р. Трубіж, р. Альта, планктон, серед вищих водних рослин та нитчастих розростань, дуже рідко.

Familia **ANOMOEONEIDACEAE** D.G. Mann –

родина Аномеонеїдєві

Anomoeoneis sphaerophora (Ehrenb.)

Pfit. – аномеонеїс куленосний; р. Трубіж, серед вищих водних рослин, дуже рідко.

Familia **CYMBELLACEAE** Grev. – родина

Цимбелові

Cymbella tumida (Bréb. in Kütz.)

V.H. – цимбела здута; р. Альта, планктон, серед нитчастих розростань, дуже рідко-поодинокі.

Placoneis gastrum (Ehrenb.) Mereschk. –

плаконеїс череватий; р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Familia **GOMPHONEMATACEAE**

(Kütz.) Grunow – родина Гомфонемові

Gomphoneis olivaceum (Horn.) Daw. ex

Ross et Sims – гомфонеїс оливковий; р. Альта, Канівське водосховище, епіфітон, дуже рідко-поодинокі.

Gomphonema augur Ehrenb. – гомфонема віща; р. Трубіж, р. Альта, серед вищих водних рослин та нитчастих розростань, дуже рідко.

Gomphonema parvulum Kütz. – гомфонема дрібнувата. Заплавна водойма р. Трубіж, серед вищих водних рослин, дуже рідко.

Gomphonema truncatum Ehrenb. – гомфонема усічена; р. Трубіж, р. Альта, планктон, серед вищих водних рослин та нитчастих розростань, дуже рідко-досить багато.

Ordo **ACHNANTHALES** Silva – порядок

Ахнанталіні

Familia **COCONEIDACEAE** Kütz. – родина

Коконеїдові

Cocconeis euglypta Ehrenb. – коконеїс еуглуфа; р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Cocconeis pediculus Ehrenb. – коконеїс едикула; р. Альта, планктон, поодинокі.

Cocconeis placentula Ehrenb. – коконеїс млинцевидний; р. Трубіж, р. Альта, серед вищих водних рослин та нитчастих розростань, дуже рідко-мало.

Ordo **NAVICULALES** Bessey – порядок

Навікуляльні

Familia **NAVICULACEAE** Kütz. – родина

Навікулові

Navicula capitata Ehrenb. – навікула головчата; р. Трубіж, планктон, серед вищих водних рослин, дуже рідко.

Navicula cryptocephala Kütz. – навікула схованоголова; р. Трубіж, р. Альта, планктон, серед нитчастих розростань, поодинокі-досить багато.

Navicula oblonga (Kütz.) Kütz. – навікула видовжена; р. Трубіж, серед вищих водних рослин, дуже рідко.

Navicula radiosa Kütz. – навікула променева; р. Трубіж, р. Альта, серед вищих водних рослин та нитчастих розростань, дуже рідко.

Familia **PLEUROSIGMATACEAE** Mer. – родина Плевросигмові

Gyrosigma acuminatum (Kütz.) Rabenh. – гіросигма загострена; р. Трубіж, планктон, серед вищих водних рослин, дуже рідко-поодинокі.

Ordo **THALASSIOPHYSALES** D.G.Mann – порядок Таласіозиральні

Familia **CATENULACEAE** Mer. – родина

Катенуляльні

Amphora ovalis (Kütz.) Kütz. – амфора овальна; р. Трубіж, планктон, серед вищих водних рослин, поодинокі.

Ordo **BACILLARIALES** Hend. – порядок

Бациларіальні

Familia **BACILLARIACEAE** Ehrenb. – родина

Бациларієві

Nitzschia sp. – р. Альта, копанка в заплаві р. Трубіж, Канівське водосховище, планктон, серед нитчастих розростань, дуже рідко-поодинокі.

Familia **EPITHEMIACEAE** Grunow – родина Епітемєєві

Epithemia adnata (Kütz.) Bréb. in Bréb. et God. – епітемія приросла. Заплавна водойма р. Трубіж, епіфітон, мало.



Epithemia turgida (Ehrenb.) Kütz. – епітемія випукла. Заплавна водойма р. Трубіж, епіфітон, дуже рідко.

Epithemia sorex Kütz. – епітемія землерийковидна. Заплавна водойма р. Трубіж, епіфітон, досить багато.

Ordo **SURIPELLALES** D.G. Mann – порядок
Суріпелальні

Familia **SURIPELLACEAE** Kütz. – родина
Суріпелові

Cymatopleura elliptica (Bréb. in Kütz.) W. Sm. – циматоплевра еліптична; р. Трубіж, серед вищих водних рослин, дуже рідко.

Cymatopleura solea (Bréb.) W. Sm. – циматоплевра підшововидна; р. Трубіж, планктон, серед вищих водних рослин, дуже рідко.

Surirella robusta Ehrenb. – сурірела могутня; р. Трубіж, планктон, серед вищих водних рослин, дуже рідко.

Divisio **DINOPHYTA** – відділ **ДИНОФІТОВІ**
ВОДРОСТІ

Classis **DINOPHYCEAE** Pascher – клас
Динофіцієві

Ordo **PERIDINIALES** Haeck. – порядок
Перидініальні

Familia **PERIDINIACEAE** Ehrenb. – родина
Перидінієві

Peridinium aciculiferum Lemmerm. – перидиній голконосний; р. Альта, планктон, дуже рідко.

Divisio **CHLOROPHYTA** – відділ **ЗЕЛЕНІ**
ВОДРОСТІ

Classis **ULVOPHYCEAE** (Lamour.) Stewart et
Mattox – клас Ульвофіцієві

Ordo **SIPHONOCCLADALES** (Blackman emend.
Tansley) Oltm. – порядок Сифонокладальні

Familia **CLADOPHORACEAE** Wille in Warm. –
родина Кладофорові

Cladophora fracta (Vahl) Kütz. – кладофора поламана; р. Альта, р. Карань, Канівське водосховище, обростання деревини, нитчасті розростання на дамбі, поодинокі досить багато.

Classis **CHLOROPHYCEAE** T.A. Chr. 1994 –
клас Хлорофіцієві

Ordo **CHLAMYDOMONADALES** F.E. Fritsch
in G.S. West et F.E. Fritsch – порядок
Хламідомонадальні

Familia **PHACOTACEAE** (Bütsch.) Oltm. –
родина Факотові

Phacotus lenticularis (Ehrenb.) F. Stein –
факотус лінзовидний; р. Трубіж, планктон,
поодинокі.

Ordo **VOLVOCALES** Oltm. – порядок
Вольвокальні

Familia **VOLVOCACEAE** Cohn – родина
Вольвокові

Pandorina morum (O. Müll.) Bory –
пандорина ожиновидна. Копанка в заплаві
р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Ordo **TETRASPORALES** Pascher –
порядок Тетраспоральні

Familia **TETRASPORACEAE** (Nägeli)
Wittr. – родина Тетраспорові

Tetraspora gelatinosa (Vaucher) Desv. –
тетраспора слизова. Заплавні водойми, планк-
тон, перифітон (Алексенко, 1892-93).

Tetraspora lubrica (Roth) C. Agardh
(=*Ulva lubrica* Roth, *Conferva lubrica* Roth) –
тетраспора слизька. Заплавні водойми, планк-
тон (Алексенко, 1890-1891, 1892-93).

Ordo **CHLOROCOCCALES** Marchand orth.
mund. s.str. – порядок Хлорококальні

Familia **CHARACIOCHLORIDACEAE** Skuja –
родина Хараціохлоридові

Chlamydomodium sieboldii (A. Braun in
Kütz.) P. Tsarenko (= *Characium sieboldii* A. Braun
in Kütz.) – хламідоподіум Зіболда. Окол. м.
Переяслава-Хмельницького, болото, епіфіт на
ниткуватих водоростях (Алексенко, 1892-93).

Familia **TREUBARIACEAE** (Korschikov) Fott –
родина Трейбарієві

Desmatractum indutum (Geitler) Pa-
scher – десматрактум одягнений. Копанка в
заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

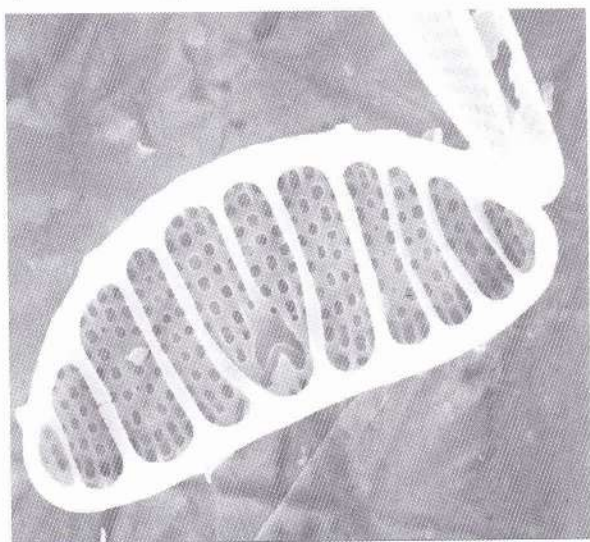
фото О.В. Герасимової



Розростання КЛАДОФОРИ ПОЛАМАНОЇ
(CLADOPHORA FRACATA) у р. Карань

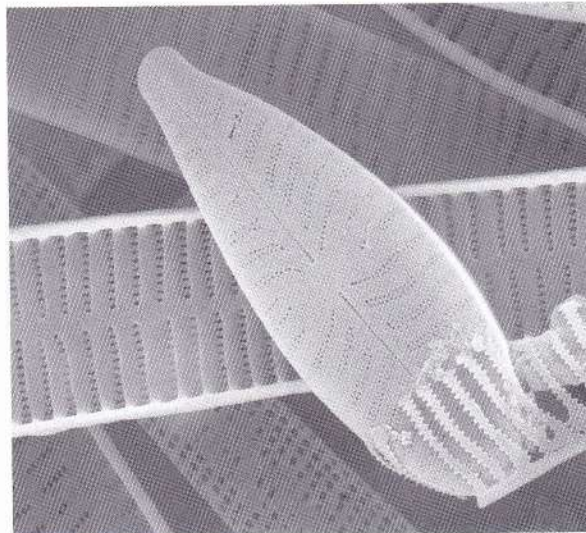


фото П.М. Царенко, О.В. Герасимової

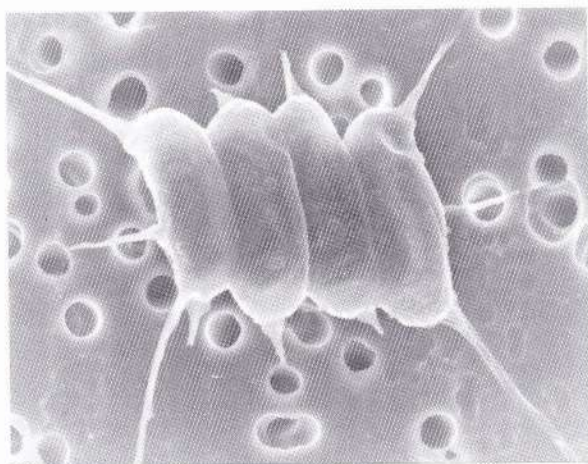


**ЕПІТЕМІЯ ПРИРОСЛА -
ERITHEMIA ADNATA**

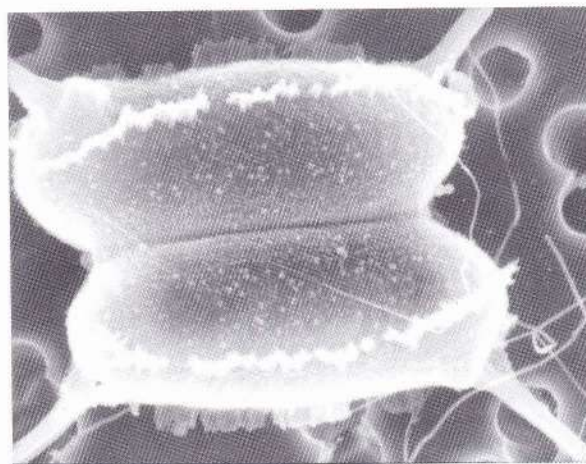
фото під сканувальним електронним мікроскопом



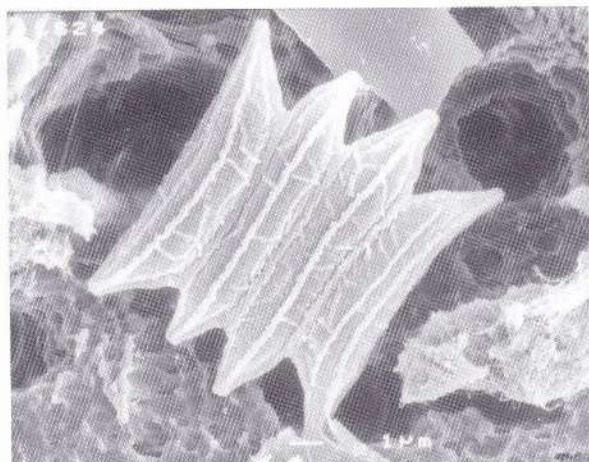
**ГОМФОНЕІС ОЛИВКОВИЙ -
GOMPHONEIS OLIVACEUM**
Масштаб 10 мкм



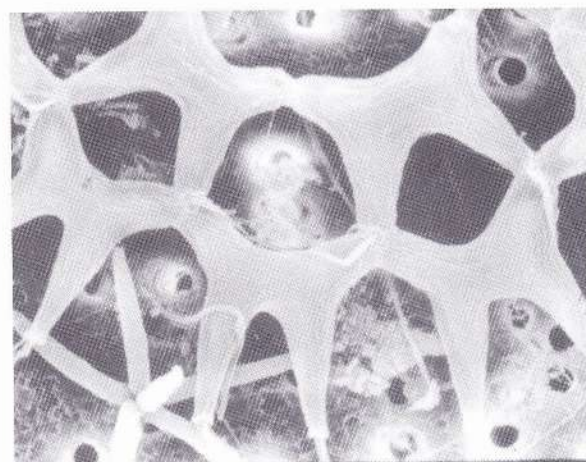
**ДЕСМОДЕСМУС НАПІВКОЛЮЧИЙ -
DESMODESMUS SUBSPICATUS**



**ДЕСМОДЕСМУС ОЗБРОЄНИЙ -
DESMODESMUS ARMATUS**

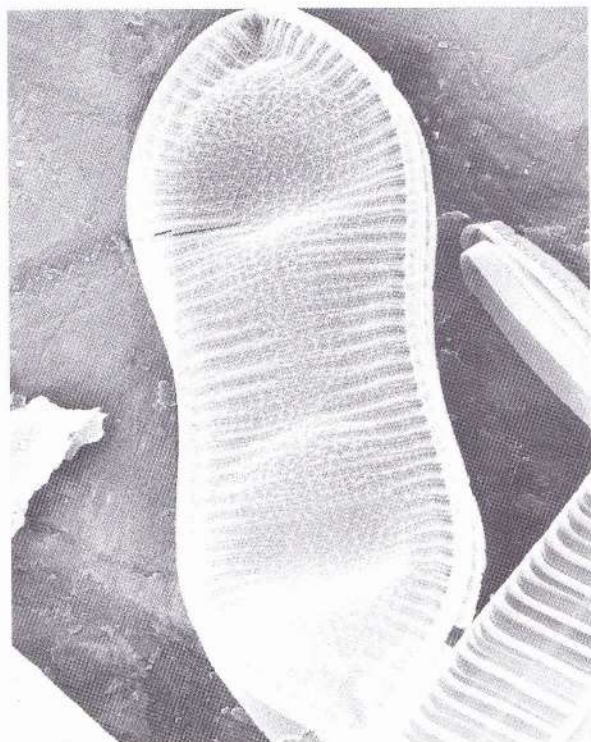


**АКУТОДЕСМУС ДИМОРФНИЙ -
ACUTODESMUS DIMORPHUS**



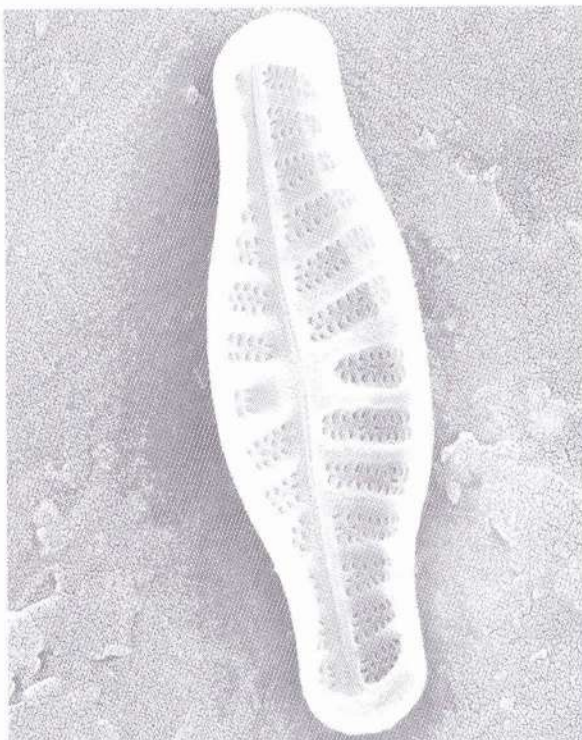
**ПЕДІАСТРУМ ПОДВІЙНИЙ -
PEDIASTRUM DUPLEX**

фото під сканувальним електронним мікроскопом

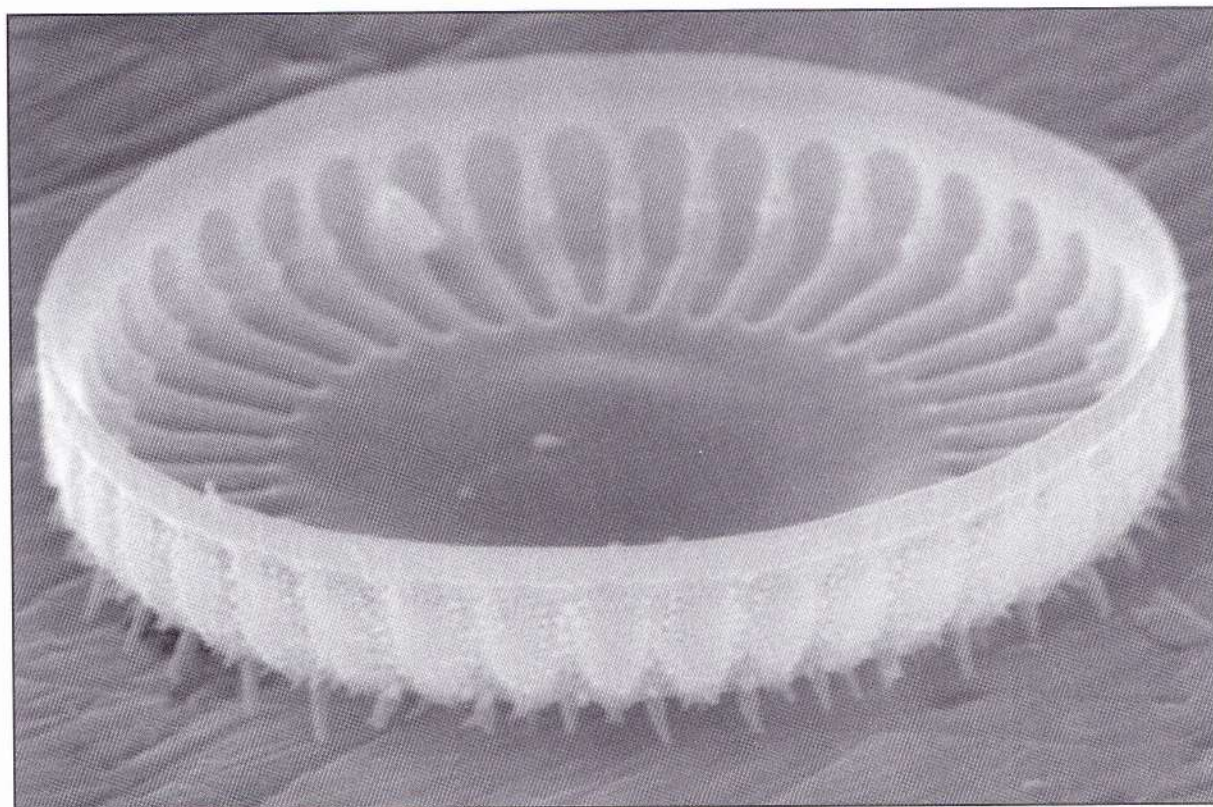


ЦИМАТОПЛЕВРА ПІДОШВОВИДНА
- CYMATOPLEURA SOLEA

фото О.В. Герасимової

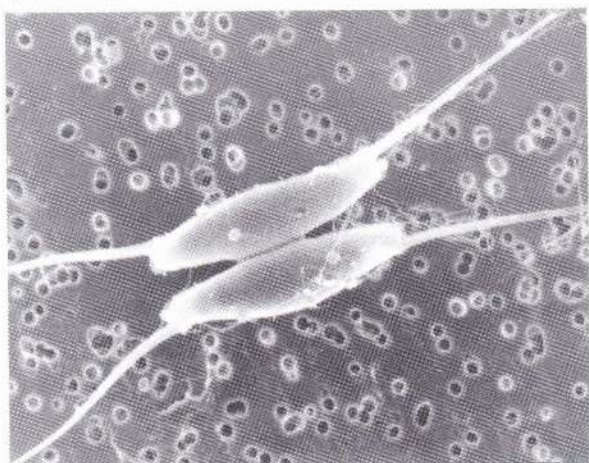


НАВІКУЛА ГОЛОВЧАТА -
NAVICULA CAPITATA



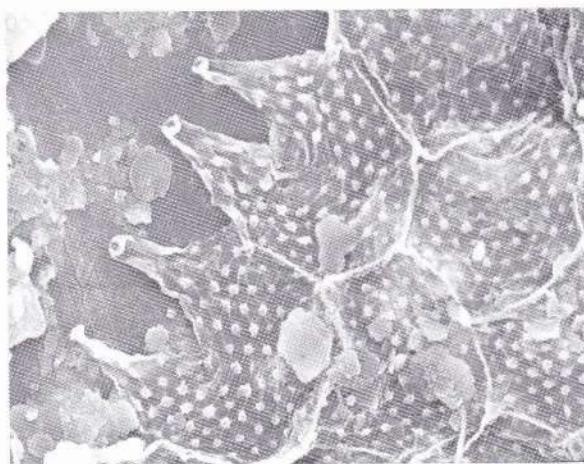
ЦИКЛОТЕЛА МЕНЕГІНІ -
CYCLOTELLA MENEGHINIANA
Масштаб 1 мкм

фото П.М. Царенко, О.В. Герасимової

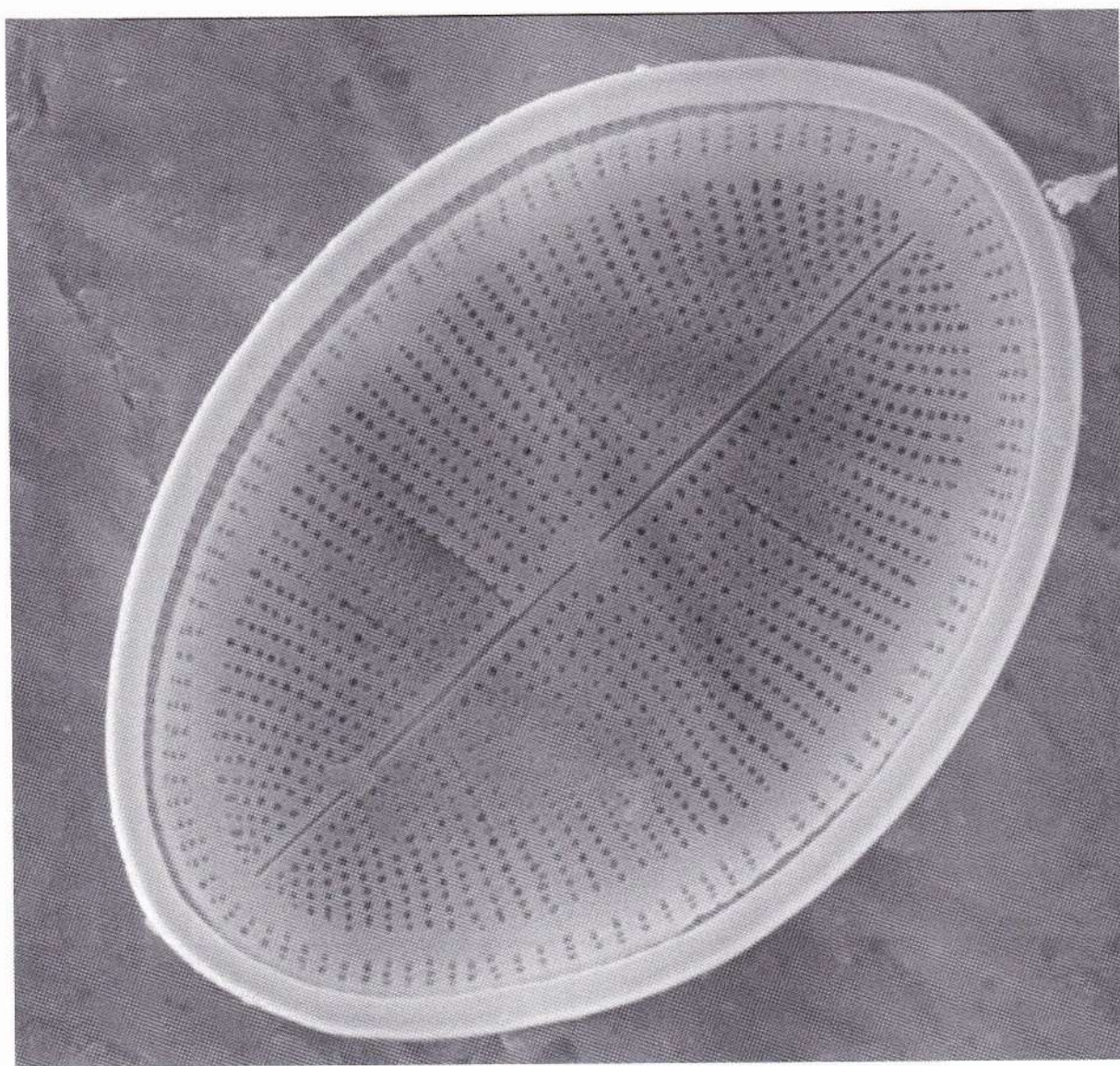


ДЕСМОДЕСМУС ОПІЛЬСЬКИЙ -
DESMODESMUS OPOLIENSIS

фото під сканувальним електронним мікроскопом



ПЕДІАСТРУМ БОРІЇВ -
PEDIASTRUM BORYANUM



КОКОНЕЇС МЛИНЦЕВИДНИЙ -
COCCONEIS PLACENTULA

Масштаб 1 мкм

Ordo **SPHAEROPLEALES** Kütz.
emend. M.A. Buchheim et al. – порядок
Сфероплеальні

Familia **NEOCHLORIDACEAE** H. Ettl et
Komárek – родина Сфероплееві

Golenkinia radiata Chodat – голенкінія
шаровидна. Копанка в заплаві р. Трубіж,
планктон, поодинокі.

Polyedriopsis spinulosa (Schmidle)
Schmidle (= *Tetraedron spinulosum* Schmidle, *Polyedrium spinulosum* Schmidle) – поліедріопсис
щетинковий; р. Альта, копанка в заплаві
р. Трубіж, планктон, дуже рідко-поодинокі.

Familia **RADIOCOCCACEAE** Fott ex
Komárek – родина Радіококові

Palmodictyon varium (Nägeli) Lemmerm.
(= *Palmodactylon varium* Nägeli, *Palmodactylon subramosum* Nägeli, *P. simplex* Nägeli, *P. naegeli* De Wild., *Palmodictyon viride* sensu auct. post.) –
пальмодікцій мінливий. Окол. м. Переяслава-Хмельницького, заплавної водою р. Дніпро (Алексенко, 1890-91).

Familia **CHARACIACEAE** (Nägeli) Wille in
Warming – родина Харацієві

Characium ornithocephalum A. Braun
var. **pringsheimii** (A. Braun) Komárek
(= *Ch. pringsheimii* A. Braun) – хараціум
птахоголовий різновидність Прінгсхейма.
Окол. м. Переяслав-Хмельницький, болото,
епіфіт на ниткуватих водоростях та водних
квіткових рослинах (Алексенко, 1892-93).

Schroederia spiralis (Printz) Korschikov – шредерія спіральна. Копанка в заплаві
р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Familia **HYDRODICTYACEAE** (S.W. Gray) Dumort. – родина Гідродікцієві

Pediastrum boryanum (Turpin) Menegh.
var. **boryanum** – педіаструм Борієв. Копанка в
заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Pediastrum boryanum var. **cornutum**
(Racib.) Sulek – педіаструм Борієв, різновид-
ність рогата, р. Альта, планктон, поодинокі.

Pediastrum duplex Meyen – педіаструм
подвійний; р. Альта. Копанка в заплаві
р. Трубіж, планктон, серед нитчастих роз-
ростань, дуже рідко.

Pediastrum tetras (Ehrenb.) Ralfs – педі-
аструм тетрадний; р. Трубіж, р. Альта, Канів-
ське водосховище, планктон, серед вищих
водних рослин та нитчастих розростань, дуже
рідко-поодинокі.

Tetraedron minimum (A. Braun) Hansg. –
тетраедрон маленький; р. Трубіж, планктон,
поодинокі.

Tetraedron triangulare Korschikov – тетра-
едрон трикутний; р. Альта, планктон, серед
нитчастих розростань, дуже рідко-поодинокі.

Familia **SELENASTRACEAE** (Blackman et
Tansley) F.E. Fritsch in West et Fritsch – родина
Селенастрові

Chlorolobion braunii (Nägeli) Komárek
(= *Raphidium braunii* Nägeli in Kütz., *Ankistrodesmus braunii* Brunnth., *Keratococcus braunii* (Nägeli in Kütz.) Hindák, *Monoraphidium braunii* (Nägeli in Kütz.) Komárk.-Legn.) – хлоролобійон Брауна;
р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Monoraphidium arcuatum (Korschikov)
Hindák (= *Ankistrodesmus arcuatus* Korschikov, *A. pseudomirabilis* Korschikov) – монорафідіум
зігнутий; р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Monoraphidium contortum (Thur. in
Bréb.) Komárk.-Legn. (= *Ankistrodesmus contortus* Thur. in Bréb., *Raphidium convolutum* (Corda) Rabenh. var. *contortum* (Thur. in Bréb.) Rabenh.) –
монорафідіум скручений; р. Трубіж, р. Альта,
планктон, поодинокі.

Monoraphidium griffithii (Berk.)
Komárk.-Legn. (= *Closterium griffithii* Berk., *Ankistrodesmus acicularis* (A. Braun) Korschikov) –
монорафідіум Гріффіта; р. Трубіж, р. Альта,
планктон, поодинокі.

Monoraphidium irregulare (G. Sm.)
Komárk.-Legn. in Fott – монорафідіум
неправильний; р. Альта. Копанка в заплаві
р. Трубіж, планктон, серед нитчастих розро-
стань, дуже рідко.

Monoraphidium komarkovae Nygaard
(= *Ankistrodesmus falcatus* var. *setiforme* Nyg-
aard, *M. setiforme* (Nygaard) Komárk.-Legn. in
Fott) – монорафідіум Комаркової; р. Альта,
планктон, поодинокі.

Familia **SCENEDESMACEAE** Oltm. – родина
Сценедесмові

Acutodesmus acuminatus (Lagerh.)
P. Tsarenko in Tsarenko et Petlovany (= *Selenas-
trum acuminatus* Lagerh., *Scenedesmus acuminatus*



(Lagerh.) Chodat) – акутодесмус гострокінцевий; р. Альта, планктон, поодинокі.

Acutodesmus dimorphus (Turpin) P. Tsarenko in Tsarenko et Petlovany (= *Scenedesmus acutus* Meyen, *S. acutus* var. *dimorphus* (Turpin) Rabenh., *S. dimorphus* (Turpin) Kütz.) – акутодесмус диморфний; р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Acutodesmus obliquus (Turpin) P. Tsarenko – акутодесмус косий; р. Альта, серед нитчастих розростань, дуже рідко.

Acutodesmus pectinatus (Meyen) P. Tsarenko – акутодесмус гребневидний. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко-поодинокі.

Acutodesmus wisconsinensis (G. Sm.) P. Tsarenko – акутодесмус вісконсинський. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Coelastrum astroideum De Not. (= *C. microporum* Nägeli sensu auct. post. p.p., *C. microporum* f. *astroidea* (De Not.) Nygaard) – целаструм зірчастий; р. Трубіж, р. Альта, планктон, серед вищих водних рослин та нитчастих розростань, дуже рідко-поодинокі.

Coelastrum microporum Nägeli in A. Braun – целаструм дрібнопоровий; р. Альта, планктон, серед нитчастих розростань, дуже рідко-поодинокі.

Coelastrum sphaericum Nägeli – целаструм сферичний. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Desmodesmus armatus (Chodat) E. Hegew. var. *armatus* (= *Scenedesmus hystrix* var. *armatus* Chodat, *S. armatus* (Chodat) Chodat, *S. columnatus* Hortob., *S. helveticus* Chodat, *S. quadricauda* var. *armatus* (Chodat) Dedus.) – десмодесмус озброєний р. Трубіж, р. Альта, копанка в заплаві р. Трубіж, заплавна водойма р. Трубіж, планктон, серед вищих водних рослин та нитчастих розростань, дуже рідко-поодинокі.

Desmodesmus armatus var. *bicaudatus* (Guglielm.) E. Hegew. (= *Scenedesmus armatus* var. *bicaudatus* (Guglielm.) Chodat, *S. hystrix* var. *bicaudatus* (Guglielm.) Printz) – десмодесмус озброєний, різновидність дворога; р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Desmodesmus brasiliensis (Bohlin) E. Hegew. (= *Scenedesmus brasiliensis* Bohlin, *S. costatodenticulatus* Hortob.) – десмодесмус бразильський; р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Desmodesmus communis (E. Hegew.) E. Hegew. (= *Scenedesmus communis* E. Hegew., *S. longicornis* Borschzov, *S. quadricauda* Bréb., *S. quadricauda* Chodat) – десмодесмус поєднаний; р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Desmodesmus costato-granulatus (Skuja) E. Hegew. (= *Scenedesmus costato-granulatus* Skuja) – десмодесмус ребристо-гранулярний; р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Desmodesmus intermedius (Chodat) E. Hegew. (= *Scenedesmus intermedius* Chodat, *S. quadricauda* var. *alternans* Dedus.) – десмодесмус проміжний; р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Desmodesmus opoliensis (P. Richt.) E. H. Hegew. var. *opoliensis* – десмодесмус опільський. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Desmodesmus opoliensis (P. G. Richter) E. Hegew. var. *carinatus* (Lemmerm.) E. Hegew. – десмодесмус опільський різновидність кілеводна; р. Альта, копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко-поодинокі.

Desmodesmus serratus (Corda) An, Friedl et E. Hegew. (= *Scenedesmus serratus* (Corda) Bohlin) – десмодесмус пилчастий; р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Desmodesmus subspicatus (Chodat) E. Hegew. et A. Schmidt in Hegewald et al. (= *Scenedesmus subspicatus* Chodat, *S. gutwinskii* Chodat, *S. semipervirens* Chodat) – десмодесмус напівколючий; р. Трубіж, р. Альта, копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко-поодинокі.

Enallax costatus (Schmidle) Pascher (= *Scenedesmus costatus* Schmidle, *S. costatus* var. *sudeticus* Lemmerm.) – еналак ребристий; р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Scenedesmus arcuatus (Lemmerm.) Lemmerm. var. *arcuatus* – сценедесмус зігнутий; р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Scenedesmus arcuatus var. *platydiscus* G. M. Sm. – сценедесмус зігнутий різновидність плюскодисківидна; р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Scenedesmus obtusus Meyen var. *obtusus* – сценедесмус тупий; р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Scenedesmus obtusus var. *apiculatus* (W. West et G. S. West) P. Tsarenko – сценедесмус тупий різновидність гострокінцева; р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Scenedesmus verrucosus Y.V. Roll - сценедесмус бородавчатий; р. Трубіж, р. Альта, планктон, серед вищих водних рослин та нитчастих розростань, дуже рідко-поодинокі.

Tetrastrum staurogeniaeforme (Schröd.) Lemmerm. (= *Crucigenia staurogeniaeforme* (Schröd.) Wille) - тетраструм ставрогенієвидний; р. Трубіж, планктон, поодинокі.

Tetrastrum triangulare (Chodat) Komárek - тетраструм трикутний. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Westella botryoides (W. West) De Wild. (= *Tetracoccus botryoides* W. West, *Dictyosphaerium regulare* Svirenko) - вестела ботрієвидна; р. Трубіж, р. Альта, планктон, серед нитчастих розростань, дуже рідко-поодинокі.

Ordo **CHAETOPHORALES** Wille sensu Stewart et Mattox - порядок Хетофоральні

Familia **CHAETOPHORACEAE** Grév. - родина Хетофорові

Chaetophora tuberculosa (Roth) Hook in C. Agardh (= *Rivularia tuberculata* Roth) - хетофора горбкувата. Окол. м. Переяслав-Хмельницький, болото, епіфіт на водних квіткових рослинах та камінні (Мошкова, 1979).

Stigeoclonium pusillum (Lyngb.) Kütz. (= *Conferva pusilla* Lyngb.) - стигеоклоніум крихітний. Окол. м. Переяслав-Хмельницький, р. Трубіж, епіфіт на водних квіткових рослинах (Мошкова, 1979).

Uronema intermedium Bourr. - уронема проміжна. Заплавна водойма р. Трубіж, епіфітон, поодинокі.

Classis **OEDOGONIOPHYCEAE** Round - клас Едогоніофіцієві

Ordo **OEDOGONIALES** G.S. West - порядок Едогоніальні

Familia **OEDOGONIACEAE** de Bary ex Hirn - родина Едогонієві

Bulbochaete rectangularis Wittr. ex Hirn (= *B. rectangularis* Wittr.) - бульбохета прямокутна. Окол. м. Переяслав-Хмельницький, болото, епіфіт на водних квіткових рослинах (Алексенко, 1892-93).

Oedogonium sp. - едогоній. Копанка в заплаві р. Трубіж, Канівське водосховище, заплавна водойма р. Трубіж, дуже рідко - мало.

Classis **TREBOUXIOPHYCEAE** Friedl - клас Требуксієфіцієві

Ordo **CHLORELLALES** H.C. Bold et Wynne - порядок Хлорелальні

Familia **CHLORELLACEAE** Brunth. sensu Krienitz et al. - родина Хлорелові

Acanthosphaera zachariasii Lemmerm. (= *A. tenuispina* Korschikov) - акантосфера Захаріаса; р. Альта, планктон, поодинокі.

Actinastrum hantzschii Lagerh. - актинаструм Гантцша; р. Альта, планктон, поодинокі.

Chlorella vulgaris Beijer. - хлорела звичайна; р. Альта, планктон, поодинокі.

Dictyosphaerium tetrachotomum Printz - діктіосфериум чотирьохвилчастий. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.

Golenkiniopsis solitaria (Korschikov) Korschikov var. **mucosa** Korschikov - голенкініопсис одиночний різновидність слизова. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко. Рідкісний вид для флори України.

Micractinium pusillum Fresen. (= *Golenkinia botryoides* Schmidle, *Tetrastrum multisetum* (Schmidle) Chodat) - мікрактиній дрібненький; р. Альта, копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко-поодинокі.

Siderocelis ornata (Fott) Fott (= *Oocystis ornata* Fott) - сідероцеліс прикрашений; р. Альта, планктон, поодинокі.

Familia **OOCYSTACEAE** Bohlin - родина Ооцистові

Crucigeniella apiculata (Lemmerm.) Komárek (= *Crucigenia apiculata* (Lemmerm.) Schmidle, *C. pulchra* W. West et G.S. West, *Crucigeniella pulchra* (W. West et G.S. West) Komárek, *Tetrastrum apiculatum* (Lemmerm.) Schmidle) - круцігенієла кінчаста; р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Didymocystis inermis (Fott) Fott (= *Didymocystis inermis* Fott, *Didymocystis tuberculata* Korschikov) - дідімоцистіс неозброєний; р. Трубіж, р. Альта, планктон, поодинокі.

Eremosphaera viridis de Bary - еремосфера зелена. Окол. м. Переяслав-Хмельницький, болото, бентос (Алексенко, 1892-93).

Lagerheimia wratislaviensis Schröd. - лагергеймія братиславська. Копанка в заплаві р. Трубіж, планктон, дуже рідко.



Oocystis borgei J. Snow (= *O. gigas* Archer var. *borgei* Lemmerm.) – ооцистис Борга; р. Альта, планктон, поодинокі.

Oocystis submarina Lagerh. – ооцистис довгастий; р. Альта, планктон, поодинокі.

Divisio **STREPTOPHYTA** – відділ

СТРЕПТОФІТОВІ ВОДРОСТІ

Classis **ZYGNEMATOPHYCEAE** Round – клас

Зигнематофіцієві

Ordo **ZYGNEMATALES** Willi Krieg. – порядок

Зигнематальні

Familia **MOUGEOTIACEAE** Blackman et Tans-

ley – родина Мужоцієві

Mougeotia sp. – мужоція. Заплавна водойма р. Трубів, нитчасті розростання, поодинокі.

Familia **SPIROGYRACEAE** Black. et Tansley –

родина Спірогірові

Spirogyra wittrockii Alexenko – спірогіра Вітрока. Окол. м. Переяслав-Хмельницький, болото, епіфіт на водних квіткових рослинах (Алексенко, 1892-93).

Ordo **DESMIDIALES** – порядок Десмідіальні

Familia **CLOSTERIACEAE** – родина

Клостерієві

Closterium cornu Ehrenb. ex Ralfs – клостеріум рогатий. Окол. м. Переяслав-Хмельницький, болото в заплаві р. Дніпро, епіфіт на мохах та водних квіткових рослинах (Алексенко, 1892-1893; Ролл, 1915; Паламарь-Мордвинцева, 2003); р. Альта, серед нитчастих розростань, дуже рідко.

Closterium lunula (O.F. Müll.) Nitzsch ex Ralfs – клостеріум місяцеподібний. Окол. м. Переяслав-Хмельницький, болото в заплаві р. Дніпро, епіфіт на мохах та водних квіткових рослинах (Алексенко, 1892-1893; Ролл, 1915; Паламарь-Мордвинцева, 2003); р. Трубів, планктон, поодинокі.

Closterium moniliferum (Bory) Ehrenb.; р. Трубів, р. Альта, Канівське водосховище, серед вищих водних рослин та нитчастих розростань, дуже рідко-поодинокі.

Familia **DESMIDIACEAE** Mix – родина

Десмідієві

Cosmarium granatum Bréb. ex Ralfs – космаріум гранатовий; р. Трубів, планктон, поодинокі.

Cosmarium obtusatum Schmidle – космаріум притуплений; р. Трубів, планктон, дуже рідко.

Cosmarium subprotumidum Nordst. – космаріум припухлоподібний; р. Трубів, серед вищих водних рослин, дуже рідко.

Література

Алексенко М.А. Матеріали для альгології Полтавської губернії // Тр. испыт. природы Харьк. ун-та. – 1890/1891. – 25. – С. 47-88.

Алексенко М.А. Флора водорослей Дніпровських плавней и торфянников в пределах Полтавской губернии // Тр. испыт. природы Харьк. ун-та. – 1892/1893. – 27. – С. 59-123.

Мошкова Н.О. Улотриксіві водорості – *Ulotrichales*. Кладофорові водорості – *Cladophorales*. – К.: Наук. думка, 1979. – 500 с. – (Визн. прісновод. водор. Української РСР. Вип. 6.)

Algae of Ukraine: Diversity, Nomenclature, Taxonomy, Ecology and Geography / Eds. by P.M. Tsarenko, S.P. Wasser, E. Nevo. – Vol. 1. – Ruggell: Gantner Verlag, 2006. – 714 p.

Starmach K. Metody badania planktonu. – Warszawa, 1955. – 135 s.



SUMMARY

This book is a multidisciplinary study of phytodiversity, with a historical background and overview of natural conditions, of a very special Ukrainian town, Pereyaslav-Khmelnytsky (former Pereyaslav). This study was prepared by scientists of the Grygoryi Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytsky Pedagogical University and the M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine.

General aspects of urbanization issues related to nature conservation, e.g. the urban flora and ecological network, with a special reference to Pereyaslv Khmelnytsky, are considered by **V.V. Protopopova**, **M.V. Shevera**, and **M.M. Fedoronchuk**. In the town, the unique semi-natural landscapes and diverse vegetation are represented; there occur 11 rare plants species listed in the Red Data Book of Ukraine. These taxa are in need of conservation. The Pereyaslav-Khmelnytsky area is situated within the Dnirpo Meridional Ecological Corridor and plays an important role in conservation of phytodiversity. Therefore, low representation of nature conservation areas and units in the region requires, in our opinion, establishing of the Pereyaslav National Nature Park.

An archaeological and historical overview of the formation and further development of Pereyaslav-Khmelnytsky, from ancient to recent times, is presented by **O.V. Kolybenko**.

Natural conditions of the town area are concisely described by **V.M. Dzhuran** and **O.A. Kretsul**. The physiographic conditions, including soil types, water resources and hydrology, and climatic peculiarities are analyzed.

The history of floristic studies of Pereyaslav-Khmelnytsky and adjacent areas is discussed by **N.I. Kretsul** and **O.A. Kretsul**. The main monographs and scientific heritage of naturalists of the 19th century and botanists of the 20th century are analyzed. A. Rogovich, V. Montresor and others were pioneering botanists who provided first data on the flora of the Pereyaslav area in the 19th century. J. Paczoski (1893) prepared a special study of the flora and vegetation of the town and its environs and recorded 732 species of vascular plants. The region was surveyed in the 20th century by many botanists of the M.G. Kholodny Institute of Botany of the National Academy of

Sciences of Ukraine in the course of preparation of the "Flora of Ukraine". Later on, botanists of Taras Shevchenko Kyiv National University and other institutions studied the plant cover of the region. Since 2002, specialists and some students of Pereyaslav-Khmelnytsky University, in cooperation with botanists of the Institute of Botany started special investigations of the flora of the town and adjacent areas.

The annotated checklist of the flora of Pereyaslav-Khmelnytsky and adjacent areas, with information about life forms, distribution in the town, ecology, flora fraction (native, apophytic, or alien) and degree of naturalization, information about rare plants and practical importance, is prepared by **M.M. Fedoronchuk**, **V.V. Protopopova**, **M.V. Shevera**, **V.M. Dzhuran**, **N.I. Kretsul**, **G.A. Chorna**, and **L.M. Gubar'**. The flora of the town is composed by 968 species of vascular plants. To compare, the list of the town's flora prepared by J. Paczoski in 1893 consisted of 732 species of vascular plants; consequently, the modern list of the urban flora added more than 200 species; most of these species are aliens.

The classification scheme of plant communities and characterization of the main vegetation types of Pereyaslav-Khmelnytsky (forest, meadow, aquatic, synanthropic etc.) is presented by **T.P. Dzyuba**, **T.D. Solomakha**, and **P.A. Tymoshenko**. According to the Braun-Blanquet scheme, the plant cover in the town is represented by 20 classes, 25 orders, 41 unions, and 86 associations. A short history of bryological research and a checklist of mosses of Pereyaslav-Khmelnytsky, with information about distribution and ecology, were prepared by **V.M. Virchenko**. The moss flora of the town contains 66 recorded species.

A short history of phycological research and a checklist of algae of Pereyaslav-Khmelnytsky, with information on distribution in the town were prepared by **O.V. Gerasymova** and **P.M. Tsarenko**. 146 species of algae have been recorded in the town.

A short history of lichenological research and a checklist of lichens of Pereyaslav-Khmelnytsky, with information about their distribution and ecology, were prepared by **L.V. Dymytrova** and **S.Ya. Kondratyuk**. 28 species of lichens have been reported from the area.

Зміст

Передмова

(В.П. Коцур) 5

Проблеми збереження фіторізноманіття урбанізованих територій

(В.В. Протопопова, М.В. Шевера, М.М. Федорончук) 8

Короткий нарис історії Переяслава-Хмельницького

(О.В.Колибенко) 17

Фізико-географічні особливості території Переяслава-Хмельницького

(В.М.Джуран, О.А.Крецул) 23

Історія вивчення флори Переяслава-Хмельницького

(Н.І. Крецул, О.А. Крецул) 26

Судинні рослини

(М.М. Федорончук, В.В. Протопопова, М.В. Шевера, В.М. Джуран,
Н.І. Крецул, Г.А. Чорна., Л.М. Губарь) 33

Рослинні угруповання

(Т.П. Дзюба, Т.Д. Соломаха, П.А. Тимошенко) 112

Мохоподібні

(В.М. Вірченко) 130

Лишайники

(Л.В. Димитрова, С.Я. Кондратюк) 139

Водорості

(О.В. Герасимова, П.М. Царенко) 148

Summary 161

Зміст 162

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

**ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ.
ПРИРОДА: РОСЛИННИЙ СВІТ**

**Критичний інвентаризаційний анований конспект
флори та рослинності: судинні рослини,
мохоподібні, лишайники, водорості.**

За ред. В.П. Коцура, В.М. Джурана, М.М. Федорончука, М.В. Шевери

Комп'ютерна верстка: Масалович О.В.

Підписано до друку 20.03.10. Формат 60 x 84/8. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 16,8. Ум.-друк. арк. 19. Тираж 300 пр. Зам. № 142

Видавець і виготівник ФОП В.М. Гавришенко, свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3735 від 17.03.2010

19400, Черкаська обл., м. Корсунь-Шевченківський
вул. Леніна, 22, тел./факс: (04735) 2-01-17
e-mail: irena22@ukr.net